

ผลกระทบจากปัญหาตลาดข้าวต่อชุมชน
ในจังหวัดฉะเชิงเทราและแนวทางแก้ไข

**Impact of Rice Marketing Problem on Communities
in Chacherngsao and Ways to Ameliorate the Situation**

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ลำดับที่ ๑๑

รายงานผลการวิจัย ทนอุทกชนเพื่อเพิ่มพูน
และพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ

4
เรื่อง

ผลกระทบจากปัญหาตลาดข้าวต่อชุมชน
ในจังหวัดฉะเชิงเทรา และแนวทางแก้ไข

โดย
สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สุรัชย์ หวันแก้ว
วิฑิต มั่นตาภรณ์

แนะนำผู้วิจัย

สุริชัย หวันแก้ว ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะรัฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ร.บ. (เกียรตินิยม), M.A. and Ph.D.
Candidate in Sociology (University of Tokyo)

วิฑิต มั่นตากรณ์ ผู้ช่วยศาสตราจารย์
คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
M.A., B.C.L. (Oxon.);
Lic. Spec En Dr. Europ. (Brussels);
Of The Middle Temple, Barrister

วิจัยเสร็จเมื่อ มีนาคม ๒๕๒๖
จัดพิมพ์ครั้งแรก ธันวาคม ๒๕๒๘
เพื่อประโยชน์ทางวิชาการ โดย
โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ลิขสิทธิ์เป็นของจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ข้อคิดเห็นใด ๆ ในงานวิจัยย่อมเป็นของผู้วิจัย
ไม่จำเป็นที่โครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย ฝ่ายวิจัย จุฬาฯ จะเห็นด้วยเสมอไป
ปก: อัครพงษ์ อุษณานันท์ 28 ก.ย 2531
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
ท 045344

คำนำ

ปัญหาโรคข้าวเป็นปัญหาเรื้อรังที่ยังคงดำรงอยู่ในปัจจุบัน แม้รัฐบาล จะได้พยายามดำเนินการแก้ไขโดยใช้นโยบายกำหนดราคา และรักษาระดับราคา ข้าวในฤดูกาลผลิตตลอดจนการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือก และมาตรการเหล่านี้ ก็ได้ผลพอสมควร แต่เกษตรกรก็ยังคงขายข้าวได้ต่ำกว่าที่รัฐบาลกำหนดเสมอมา และไม่ได้รับความยุติธรรมเท่าที่ควร ในการตีเปอร์เซ็นต์คุณภาพข้าว ปัญหา จากการที่ข้าวมีความชื้นสูง โรคและแมลงรบกวนเหล่านี้ล้วนแต่เป็นสาเหตุทำให้ ชาวนาประสบกับภาวะขาดทุนและหนี้สินเรื้อรังอยู่เป็นประจำ

ด้วยความตระหนักถึงปัญหาอันเกิดแก่เกษตรกรเหล่านี้ ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย จึงได้สนับสนุนให้ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวิชัย หวันแก้ว คณะรัฐศาสตร์ และผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิฑิต มั่นตามรัตน์ คณะนิติศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องนี้ โดยศึกษาทั้งในแง่ผล กระทบและแนวทางแก้ไข ทั้งนี้มีขอบเขตในการศึกษาเฉพาะ ในเขตจังหวัด ฉะเชิงเทรา ซึ่งเป็นพื้นที่ที่มีการเพาะปลูกข้าวมาก

บัดนี้งานวิจัยเรื่องนี้ได้เสร็จสิ้นลงแล้ว ฝ่ายวิจัยได้พิจารณาเห็นว่า เป็นงานที่มีคุณค่าควรแก่การเผยแพร่ เพื่อผู้เกี่ยวข้องอาจ ได้นำ ไปเป็นแนวทาง พิจารณาแก้ปัญหาได้อย่างจริงจัง ฝ่ายวิจัยจึงได้จัดพิมพ์งานวิจัยชิ้นนี้เป็นผลงาน ทางวิชาการ เพื่อเป็นการส่งเสริมงานวิชาการทางค้ำนี้ให้มีการศึกษากันคว่าใน เขตจังหวัดอื่น ๆ ต่อไป

ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ขอขอบคุณผู้วิจัยที่ได้ศึกษาวิจัยจน ผลงานวิจัยเรื่องนี้สำเร็จลุล่วงได้อย่างมีประสิทธิภาพ หวังว่างานวิจัยเรื่องนี้จะ เป็นประโยชน์กับนักวิชาการทางค้ำนี้ และผู้เกี่ยวข้องทั่วไปตามสมควร

ศลักษณ์ วรรณวิทย์

(รองศาสตราจารย์ ดร. ศลักษณ์ วรรณวิทย์)

รองอธิการบดีฝ่ายวิจัย

กิตติกรรมประกาศ

งานวิจัยเรื่องนี้ เป็นส่วนหนึ่งของความพยายามที่จะศึกษาและหาทางออกปัญหาของตลาดข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเรื่องนี้ผู้นำเกษตรกรและผู้นำท้องถิ่นหลายคนหยิบยกเสนอให้ดำเนินการศึกษาในระหว่างการประชุมเรื่อง “แนวทางในการพัฒนาจังหวัดฉะเชิงเทรา” เมื่อวันที่ ๑๐-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕

คณะผู้ดำเนินการวิจัยนี้ ได้รับการมอบหมายจากคณะกรรมการปฏิบัติการกิจเพื่อพัฒนาชนบท ฝ่ายวิจัย จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งก็สนับสนุนทุนวิจัยในการนี้ด้วย ทำให้ผู้วิจัยได้รับประโยชน์ด้านความรู้และประสบการณ์อย่างน่าสนใจยิ่งจากการพยายามแก้ไขปัญหาและช่วยเหลือตนเองของเกษตรกรหลายพื้นที่ในจังหวัด คณะผู้วิจัยได้รับความร่วมมือเป็นอย่างดีจากผู้ว่าราชการจังหวัด รองผู้ว่าราชการจังหวัด ประธานสภาจังหวัด หัวหน้าสำนักงานจังหวัด เกษตรจังหวัด ประธานและรองประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรจังหวัด เกษตรอำเภอ และท่านอื่น ๆ อีกหลายท่านที่มีรายชื่อปรากฏและที่ไม่มีชื่อปรากฏ ได้หมก จิ่งขอขอบพระคุณอย่างสูงมา ณ โอกาสนี้

ในการรวบรวมข้อมูล นิติศุพาลงกรณ์มหาวิทยาลัยเป็นพนักงานสัมภาษณ์ ภายใต้การดูแลของนิติศุพินญาโท ซึ่งเป็นผู้ช่วยวิจัยที่เข้มแข็งของโครงการนี้คือ คุณเคาริน กิจามระ และคุณชัยยศ ศิริรัตนบวร

ที่สำคัญที่จะลืมไม่ได้ก็คือ การที่ผู้วิจัยได้ร่วมงานวิจัยและได้เรียนรู้จากวิทยากรชาวบ้านผู้มีความรู้และประสบการณ์มากมายหลายท่าน โดยเฉพาะใคร่จะขอระบุชื่อท่านที่ได้มีส่วนสำคัญในงานนี้คือคุณเชวัญชัย รักษาพันธุ์ คุณชั้น ชวคสวาสค์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(๒)

ในการพิมพ์เป็นรูปเล่มครั้งนี้ ได้มีการปรับปรุงรายงานเดิม และได้รวมพิมพ์บันทึกการสัมมนาระดับจังหวัด เพื่อพิจารณาผลงานวิจัยเรื่องนี้ ณ สำนักงานเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา เมื่อวันที่ ๑๖ ม.ค. ๒๕๒๖ และบันทึกจากการสัมมนาระหว่างผู้วิจัยในคณะกรรมการปฏิบัติการกิจวิจัยเพื่อพัฒนาชนบท ซึ่งจัดเมื่อวันที่ ๒๑ กุมภาพันธ์ ๒๕๒๘ เพื่อติดตามประเมินผลการดำเนินการแก้ไขผลกระทบจากปัญหาตลาคข้าวค้ำย การจัดสัมมนาทั้งสองครั้งได้ช่วยยืนยันถึงข้อจำกัดของการพิจารณาทางแก้แค้นในระดับชาติ และการพิจารณาแค่จากแง่มุมด้านเศรษฐกิจล้วนๆ จริงอยู่ การพิจารณาปัญหาผลกระทบจากปัญหาตลาคข้าวในระดับและแง่มุมดังกล่าวเป็นสิ่งจำเป็น แต่ลำพังแต่การพิจารณาเช่นนั้นก็ไม่เพียงพอที่จะช่วย บรรเทาความหนักหน่วงของปัญหาและการแก้ไขปัญหาก็คงจะเห็นตัวอย่างที่มีการปรับปรุงนโยบายระดับต่าง ๆ แต่ผลต่อชาวนาส่วนใหญ่ยังมีจำกัด ค้ำยเหตุผลดังกล่าวจึงมีความเห็นว่า จะต้องให้ความสนใจแก่แนวทางแก้ไขปัญหในระดับจุลภาค และส่งเสริมการริเริ่มพึ่งพาตนเองของเหล่าเกษตรกรอย่างจริงจังและสืบเนื่องควบคู่กับการปรับปรุงนโยบายมหภาคด้วย

ในการเขียนและเรียบเรียงงานวิจัยทั้งเล่มนี้ โดยที่ผู้วิจัยร่วมคิดราชการสำคัญ ผู้วิจัยหลักจึงรับผิดชอบดำเนินการโดยตลอด ส่วนในการจัดพิมพ์ครั้งนี้ ผู้วิจัยใคร่จะขอขอบพระคุณบุคคลหลายท่านที่ได้มีส่วนผลักดันและสนับสนุนงานนี้ โดยเฉพาะอย่างยิ่งรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยคนก่อน คือ ศาสตราจารย์ น.พ. จรัส สุวรรณเวลา ที่ได้ให้แรงคลใจผลักดันเสมอมา และรองอธิการบดีฝ่ายวิจัยคนปัจจุบัน คือ รศ. ดร. ศลักษ์ณ์ ทรรพนันท์ ที่ได้สนับสนุนการพิมพ์เผยแพร่ รศ. สัตว์แพทย์ ประสิทธิ์ โพธิ์บักษ์ และ ผศ. พญ. เทวี วัฒนา ประธานและเลขานุการคณะกรรมการปฏิบัติการกิจวิจัยเพื่อพัฒนาชนบทที่ได้มีเมตตาและเอาใจใส่ในงานนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(ก)

และ รศ.ดร. ไพฑูรย์ สินดารัตน์ หัวหน้าโครงการเผยแพร่ผลงานวิจัย โรงพิมพ์
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ซึ่งมีส่วนโดยตรงในการผลิตคัมภีร์งานพิมพ์ครั้งนี้

ข้อบกพร่องใดๆ ที่ยังมีอยู่ หากจะได้รับการกำนั้แนะนำปรับปรุง ก็จะเป็น
พระคุณแก่คณะผู้วิจัย และผู้เขียนเรียบเรียงรายงานเป็นอย่างยิ่ง

สุริย์ย์ หวันแก้ว
วิฑิต มัันตาภรณ์

คณะรัฐศาสตร์ และคณะนิติศาสตร์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มีนาคม ๒๕๒๘

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ชื่อโครงการวิจัย : ผลกระทบจากปัญหาตลาดข้าวต่อชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา
และแนวทางแก้ไข

ผู้วิจัยหลัก : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุรัชย์ หวันแก้ว
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ วิฑิต มั่นตาภรณ์

ได้รับทุนจาก : ทุนอุดหนุนเพื่อเพิ่มพูนและพัฒนาประสิทธิภาพทางวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิจัยเสร็จเมื่อ : มกราคม ๒๕๖๖

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้ มีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาถึงผลกระทบจากนโยบายและ
มาตรการกำหนดราคาและรักษาระดับราคาข้าวของรัฐบาลใน จังหวัดฉะเชิงเทรา
และรวบรวมแนวทางการพยายามแก้ปัญหาของเกษตรกรเอง ตลอดจนมุ่งเสนอ
แนะมาตรการแก้ไข

เกี่ยวกับการดำเนินนโยบายและมาตรการกำหนดราคาข้าว และรักษาระดับ
ราคาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรานั้น พบว่ายังไม่ประสบผลสำเร็จ ทั้งนี้
เนื่องจากสาเหตุหลายประการ คือ ประการแรก นโยบายและมาตรการมีความ
ล่าช้ากว่าฤดูเก็บเกี่ยวทุกปีเว้นปี ประโยชน์ที่เกิดขึ้นบ้างจึงมักไปตกแก่โรงสีและ
มิได้ตกแก่เกษตรกรส่วนใหญ่ ประการที่สอง การดำเนินมาตรการค้ำตลาด
และค้ำราคามีการปรับเปลี่ยนรูปแบบทุกปี แทนที่จะมีรูปแบบที่มุ่งแก้ปัญหา
ระยะยาว ประการที่สาม นโยบายและมาตรการไม่คล่องตัวให้สามารถปรับตัวกับ
สภาพที่แตกต่างกันของท้องที่ ประกอบกับมีขั้นตอนวิธีปฏิบัติที่ซับซ้อนยุ่งยากจน
เกษตรกรเหนื่อยหน่าย สาเหตุต่าง ๆ เหล่านี้จึงทำให้มาตรการต่าง ๆ ไม่มีผลต่อ
ปัญหาาราคาข้าวเปลือกตกต่ำและไม่มีผลต่อเกษตรกรเท่าไรนัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

(จ)

ข้อเสนอแนะที่สำคัญ ได้แก่ การส่งเสริมบทบาทและขีดความสามารถ
ของบรรดาเกษตรกรซึ่งมีความพยายามรวมกลุ่มกันหาทางออกอยู่แล้ว อาทิเช่น
การสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือก ซึ่งได้รับการสนับสนุนในโครงการ กตช.
และก็ได้รับรางวัลการประกวดจากกรมวิชาการเกษตร การจัดตั้งโครงการชานา
ขายข้าวสารเอง และจัดสร้างเครื่องสีข้าวขึ้นเอง ขณะที่มาตราการแทรกแซงราคา
ข้าวไม่ได้ผล เกษตรกรก็ได้ช่วยเหลือตนเองจนปรากฏเป็นผลงานที่น่าชื่นชม
ดังนั้น ขณะที่ยุบายข้าวในระดับชาติอันรวมถึงการยกเลิกค่าพรีเมียมทั้งยังไม่มี
การปรับแก้หรือยกเลิกทางรัฐบาลและราชการจึงน่าจะส่งเสริมความพยายามของ
กลุ่มเกษตรกรเหล่านี้ให้มากขึ้น เพราะแนวทางนี้เองที่จะช่วยให้เกษตรกรสามารถ
พึ่งตนเองในระดับชุมชน ท่ามกลางภาวะราคาข้าวไม่แน่นอน การทำนาชาตุน
และหนี้สินเรื้อรังเช่นนี้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Project Title : The Impacts of Rice Marketing Problems on Communities in Chacherngsao Province and Ways To Ameliorate the Situation
Name of Investigator : Surichai Wun Gaeo, Asst. Prof. and Witit Muntaporn Asst. Prof.
Month Year : Research finished January 1983

ABSTRACT :

This research aims at studying the impacts of the government's rice price policy and measures on the communities of Chacherngsao Province, the farmers' collective efforts to improve their own situations with some policy recommendations for future measures.

The methodology employed are documentary, structured and unstructured interviews of all parties concerned with special focus on the farmers where participatory action research methods are also used.

The findings shows that on the provincial level the rice price measures failed due to at least three reasons. Firstly, the measures and their implementation were usually too late to be intime for the harvesting season, and rice were usually transferred to middlemen or ricemills, thus they benefits the latter more. Secondly, the measures and mechanisms were not the same but changed every year, therefore needs new adapation on the part of the farmers every time. Thirdly, the measures were too standardized throughtout the country and open less to local provincial market and institutional realities thus create unnecessary and tiresome procedures for the farmers and even the officals involved. While the rice policy and measure were not success ful, the farmers themselves initiated series of self-help efforts. They built their own designed rice dryers, own rice marketing channels, and own rice mills. The recommendation is, while national rice price policy and implementing mechanisms need serious changes with farmer-based reference, the collective self-help efforts of the farmer's group and communities in struggling for more self-reliant development should be supported and promoted.

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สารบัญ

	หน้า
กิตติกรรมประกาศ.....	ก
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
บทที่หนึ่ง สภาพการทำนาของจังหวัดฉะเชิงเทรา	๑
๑. การปลูกข้าว	๑
๑.๑ ข้าวนาปี	๓
๑.๒ ข้าวนาปรัง	๓
๑.๓ การทำนาครั้งที่ ๓	๕
๒. การใช้ที่ดิน	๕
๓. การเก็บข้าวไว้บริโภคของชาวนา	๖
๔. ต้นทุนในการผลิต	๘
๕. แรงงานที่ใช้ในการผลิต	๑๑
๕.๑ แรงงานของคนในครอบครัว	๑๒
๕.๒ แรงงานจ้าง	๑๓
๕.๓ การตกแรงหรือเอาแรง	๑๔
๖. ปัญหาจากสภาพการผลิต	๑๕
๖.๑ ปัญหาเรื่องที่ดิน	๑๕
๖.๒ ปัญหาเรื่องน้ำ	๑๗
๖.๓ ปัญหาเรื่องโรคระบาดและการใช้ยาฆ่าแมลง	๑๙

	หน้า
๖.๔ ปัญหาต้นทุนในการผลิตมีราคาสูงขึ้น	๒๐
๖.๕ ปัญหาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง	๒๑
๖.๖ ปัญหาภาวะหนี้สินของเกษตรกร	๒๑
๖.๗ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า	๒๒
๖.๘ ปัญหาการขาดแคลนกรรมสิทธิ์ที่ดิน	๒๒
๖.๙ ปัญหาการคมนาคมระยะกับหมู่บ้าน-ตำบล	๒๓
๖.๑๐ ปัญหาข้าวเปียก-ข้าวชื้น	๒๓
บทที่สอง สภาพการตลาดและระดับราคาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา	๒๔
๑. การค้าข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา	๒๔
๒. สภาพการขายข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา	๒๕
๓. ชาวนาขายข้าวให้กับ	๒๖
๓.๑ พ่อค้าคนกลาง	๒๖
๓.๒ โรงสี	๒๗
๔. สาเหตุที่ชาวนาไม่นำข้าวไปขายให้กับโรงสีโดยตรง	๒๘
๕. วิธีการกำหนดราคาข้าวของทางโรงสีที่ทำให้ชาวนาขายข้าว ได้ต่ำกว่าความเป็นจริง	๓๒
๖. ปัญหาต้นทุนการตลาดและราคา	๓๕
บทที่สาม บทบาทของรัฐ และผลกระทบจากนโยบาย	๓๖
๑. นโยบายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา	๓๖
๒. ผลของนโยบาย	๓๙
๓. สาเหตุที่ทำให้นโยบายไม่ประสบผลสำเร็จ	๔๑
๓.๑ ความล่าช้าของนโยบายและการดำเนินงาน	๔๑
๓.๒ รัฐบาลมีเงินทุนจำกัด	๔๒

๓.๓	ทางโรงสีมีการหักสิ่งเจือปน ทีเปอร์เซ็นต์ข้าว และหักความชื้นข้าวมากเกินไป	๔๓
๓.๔	นโยบายของรัฐบาลไม่มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ	๔๓
๓.๕	ขั้นตอนในการทำงานของรัฐบาลยุ่งยากซับซ้อน	๔๓
๓.๖	นโยบายของรัฐบาลเป็นผลร้ายสำหรับโรงสีเล็กและชาวนา	๔๓
๔.	ผลกระทบจากการที่ชาวนาขายข้าวได้ราคาต่ำ	๔๔
๕.	ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายในอนาคต	๔๖
๕.๑	เกี่ยวกับเรื่องราคา	๔๖
๕.๒	เกี่ยวกับเรื่องมาตรการและนโยบาย เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ	๔๗
๕.๓	เกี่ยวกับการรับซื้อข้าวของทางรัฐบาล	๔๘
๕.๔	เกี่ยวกับการลดขั้นตอนในการดำเนินงานของรัฐบาล	๕๒
๕.๕	เกี่ยวกับการกำเสรี	๕๓
๕.๖	เกี่ยวกับการจัดตั้งไซโต	๕๔
๕.๗	เกี่ยวกับโครงการต่าง ๆ ของรัฐบาลควรจะมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหาเรื่องข้าว	๕๕
๕.๘	เกี่ยวกับการประสานงานกับหลาย ๆ ฝ่าย และการแลกเปลี่ยนสินค้าเกษตรกรรมในระหว่างกลุ่ม	๕๖
๕.๙	เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการแก้ไขปัญหาต่อไปในอนาคต	๕๖

บทที่ ๘	บทบาทของสถาบันการเกษตร	๕๘
๑.	สถาบันการเกษตร	๕๘

	หน้า
๑.๑ กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	๕๕
๑.๒ กลุ่มเกษตรกร	๖๑
๒. บทบาทของกลุ่ม และการดำเนินงานที่ผ่านมา	๖๒
๓. ปัญหาในการรวมตัวและการดำเนินงานของกลุ่ม	๖๕
๔. ความช่วยเหลือจากฝ่ายต่าง ๆ ในการประสานงานกลุ่ม	๖๕
๕. ความพยายามของกลุ่มในการที่จะช่วยเหลือตนเอง	๖๗
๕.๑ โครงการชานาขายข้าวสารเอง	๖๘
๕.๒ โครงการสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือก	๖๙
๕.๓ การจัดตั้งธนาคารข้าวเปลือก	๖๙
๕.๔ การจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร	๗๐
บทที่ห้า บทสรุปและข้อเสนอแนะ	๗๕
ภาคผนวก	
๑. การประชุมสัมมนาระดับจังหวัดเรื่อง “ผลกระทบจากปัญหาตลาดข้าวต่อชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา และแนวทางแก้ไข”	๘๐
๒. การสัมมนาระหว่างผู้ทำงานวิจัยในคณะกรรมการปฏิบัติการกิจการวิจัยเพื่อการพัฒนาชนบทเรื่อง “นโยบายข้าว: ปัญหาการดำเนินงาน และแนวทางแก้ไข” (๒๕๒๘)	๑๑๓

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บาทที่หนึ่ง

สภาพการทำนาของจังหวัดฉะเชิงเทรา

๑. การปลูกข้าว

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีการประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลักโดยมีพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด ๒,๑๗๔,๐๔๒ ไร่ ซึ่งในจำนวนนี้เป็นเนื้อที่ปลูกข้าวประมาณร้อยละ ๖๓ ของพื้นที่ทำการเกษตรทั้งหมด

ในฤดูการผลิตปี ๒๕๒๓/๒๕๒๔ ผลผลิตข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรามีผลผลิตรวมประมาณ ๗๔๑,๖๕๖ เมตริกตัน เป็นข้าวนาปี ๕๐๙,๑๓๘ เมตริกตัน และข้าวนาปรังเสีย ๒๓๒,๕๑๗ เมตริกตัน คิดเป็นมูลค่ารวม ๒,๗๑๐,๑๑๕ บาท เป็นผลผลิตที่เพิ่มขึ้นจากปีก่อน ๑๔,๓๘๘ เมตริกตัน ทั้งนี้เนื่องจากสภาพภูมิอากาศเอื้ออำนวยต่อการเพาะปลูกเป็นอย่างดี ประกอบกับทางราชการส่งเสริมให้มีการทำนาควน้ำท่วม ที่ทำให้ผลผลิตต่อไร่เพิ่มสูงขึ้น

ในฤดูกาลเพาะปลูกปี ๒๕๒๔/๒๕๒๕ จังหวัดฉะเชิงเทรามีเนื้อที่การเพาะปลูกประมาณ ๒,๑๗๔,๐๑๓ ไร่ ในจำนวนนี้เป็นพื้นที่ปลูกข้าวประมาณ ๑,๔๕๖,๙๕๑ ไร่ โดยแบ่งเป็น

พื้นที่เพาะปลูกข้าวนาปี	๑,๑๐๗,๔๑๒ ไร่	ให้ผลผลิตรวม	๕๔๔,๒๓๐	ตัน
พื้นที่เพาะปลูกข้าวครั้ง ๒	๕๔๔,๒๓๐ „ „	„ „	๒๐๑,๙๑๙ „	„
พื้นที่เพาะปลูกข้าวครั้ง ๓	๘๐๐ „ „	„ „	๔,๘๐๐ „	„

* สำนักงานจังหวัด, ๒๕๒๔ หน้า ๒.

๒ คณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกร จังหวัดฉะเชิงเทรา.

๑.๑ ขี้วนาบี้

ในเขตพื้นที่ปลูกขี้วนาบี้สามารถทำได้ทุกอำเภอ เพราะไม่ต้องอาศัย การชลประทาน แต่โดยมากแล้ว หากในเขตท้องที่ใดสามารถทำนาครั้งที่ ๒ ได้ เขาก็จะทำนา ๒ ครั้ง อำเภอที่ปลูกขี้วนาบี้ได้แก่ อำเภอบางกล่ำ อำเภอพนม- สรคาม กิ่งอำเภอราชสาส์น กิ่งอำเภอแปลงยาว และทางฝั่งตะวันออกของอำเภอ บ้านโพธิ์ สำหรับอำเภอสนามชัยเขตปลูกพืชไร่ มีการปลูกข้าวบ้างเหมือนกัน แต่ใช้น้อยมาก

พันธุ์ข้าวที่ใช้จะเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง เช่น หอมมะลิ ข้าวตาแห้ง เหลืองประทิว ฯลฯ ซึ่งเป็นข้าวชนิดไวต่อช่วงแสง เป็นข้าวพันธุ์ดี คุณภาพสูง เป็นที่นิยมบริโภค ทั้งนี้ราคาของข้าวจึงสูงด้วย ข้อดีของข้าวชนิดนี้ คือ จะ เก็บเกี่ยวในราวเดือน ธ.ค. ถึง ม.ค. ซึ่งเป็นช่วงที่ไม่มีฝนตก ทำให้ข้าวแห้ง และการทำนาบี้ ไม่จำเป็นต้องเสียค่าใช้จ่ายในการลงทุนมาก คือ ใช้น้ำและยาฆ่าแมลงน้อยกว่าการทำนา ๒ ครั้ง (นานกว่าน้ำท่วม) ข้อเสียของข้าวชนิดนี้ก็คือ ทำได้เพียงปีละ ๑ ครั้ง และผลผลิตที่ได้ต่ำกว่าข้าวครั้งที่ ๒ คือ ขี้วนาบี้ได้ ผลผลิตเฉลี่ยตกประมาณ ๓๐-๔๐ ดังต่อไปนี้ โดยมากถ้าเป็นขี้วนาบี้แล้วจะใช้ วิธีทำนาแบบนาดำ มีเพียงบางจุดที่แห้งแล้งมาก ๆ ทำนาแบบหว่านดำหรือ ขี้วนาบี้ เช่น ในเขตอำเภอพนมสารคาม อำเภอสนามชัยเขต เป็นต้น

๑.๒ ขี้วนาปรัง

ในเขตพื้นที่ปลูกข้าวครั้งที่ ๒ สามารถทำได้เฉพาะในเขตชลประทาน ที่มีน้ำเข้าถึงซึ่งสามารถปักกล้าในน้ำเค็มไม่ให้เข้ามาในไร่นาได้ ซึ่งในเขตปลูกข้าว ๒ ครั้งนี้จะใช้วิธีทำนาแบบหว่านน้ำท่วมทั้งหมด ได้แก่ พื้นที่เขตอำเภอเมือง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางปะกงบางส่วน และฝั่งตะวันตกของอำเภอ บ้านโพธิ์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การทำนาในเขตชลประทานของจังหวัดฉะเชิงเทราทำปีละ ๒ ครั้ง คือ ฤดูแล้งและนาปรัง ฤดูแล้งเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคมและเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนกันยายนตุลาคมและพฤศจิกายน สาเหตุที่ต้องเก็บเกี่ยวในฤดูแล้งเพราะชาวนาต้องรีบทำนาปรังอีกครั้งหนึ่ง ถ้าเก็บเกี่ยวนาปีข้า น้ำในคลองจะแห้งและเก็บส่วนนาปรังเริ่มตั้งแต่เดือน พฤศจิกายนและเริ่มเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนกุมภาพันธ์ และมีนาคม

พันธุ์ข้าวที่ใช้จะเป็นข้าวเบอร์ ได้แก่ แอ็บเบิ้ล มรกต (ซึ่งเป็นข้าวพันธุ์ที่ไม่ได้รับการส่งเสริมจากราชการ) และข้าวพันธุ์ กข ได้แก่ กข ๒๑ และ กข ๒๓ ฯลฯ ซึ่งเป็นข้าวที่ได้รับการส่งเสริม ข้าวทั้งสองชนิดเป็นข้าวที่ให้ผลผลิตสูง และเป็นข้าวชนิดไม่ไวต่อช่วงแสง จึงใช้ระยะเวลาในการปลูกสั้นเพียง ๑๒๐ วันเท่านั้น ข้อเสียของข้าวชนิดนี้ก็คือ คุณภาพไม่ดี เมล็ดสั้น เมื่อหุงแล้วแข็งกินไม่อร่อย ไม่นิยมบริโภค ใช้สำหรับผสมทำข้าวโอ๊ต นอกจากนี้การลงทุนยังสิ้นเปลืองทั้งปุ๋ยและยาฆ่าแมลง ต้องดูแลรักษาตลอดจนกระทั่งเก็บเกี่ยว และในช่วงที่เก็บเกี่ยวก็เป็นช่วงที่มีฝนตก ทำให้ข้าวเปียก ขายไม่ได้ราคา แต่ให้ผลผลิตสูงประมาณ ๖๐-๘๐ ถึงต่อไร่

๑.๓ การทำนาครั้งที่ ๓

ในเขตพื้นที่ปลูกข้าวครั้งที่ ๓ ในปัจจุบันมีเพียงอำเภอเดียว คือ อำเภอบางน้ำเปรี้ยว โดยที่ในเขตนี้มีการชลประทานที่ดี วิธีการทำนาใช้วิธีทำนาหว่านน้ำตมเช่นเดียวกับการทำนาครั้งที่สอง พันธุ์ข้าวที่ใช้เป็นข้าวพันธุ์ กข ๒๕ ซึ่งมีระยะเวลาการปลูกสั้นเพียง ๑๐๐ วัน ก็ให้ผลผลิต ข้อเสียของข้าวชนิดนี้คือมีโรคและแมลงรบกวนมากในขณะนั้นกำลังอยู่ในขั้นปรับปรุง

๒. การใช้ที่ดิน

ตามตัวเลขของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ในการสำรวจเมื่อปี พ.ศ. ๒๕๒๐-๒๕๒๑ เนื้อที่ของจังหวัดร้อยละ ๔๘.๑๘

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

**หอสมุดกลาง สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๕**

หรือ ๑,๖๓๑,๓๗๗ ไร่ เป็นเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตรกรรม เป็นของตนเอง ๘๒๕,๙๒๙ ไร่หรือร้อยละ ๕๐.๕๐ เป็นพื้นที่เช่า ๗๙๑,๙๒๗ ไร่ หรือร้อยละ ๔๘.๕๕ โดยเช่าในท้องที่อำเภอบางปะกง อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา และอำเภอ บางน้ำเปรี้ยว ในอัตราสูงกว่าอำเภออื่น ๆ เนื้อที่ถือครองที่ใช้ในการทำนา ร้อยละ ๗๓.๓๔ รองลงไปใช้ในการปลูกไม้ผลและไม้ยืนต้นอื่น ๆ ร้อยละ ๗.๓๙ ปลูกพืชไร่ร้อยละ ๖.๙๙ และใช้ทำประโยชน์อื่น ๆ ร้อยละ ๑๒.๒๘ ตามลำดับ^๕

การถือครองที่ดิน ชาวนาส่วนใหญ่ไม่มีที่นาเป็นของตนเอง ต้องเช่านา ทำเกือบทั้งสิ้น ตัวอย่าง ตำบลบางพระ หมู่ ๑ อำเภอเมือง มีชาวนาที่เป็น เจ้าของที่นาเพียง ๕ รายเท่านั้น นอกนั้นเช่านาเขาทำหมดในพื้นที่พันกว่าไร่ โดยส่วนใหญ่เช่าจากเจ้าของที่นารายย่อย ส่วนเจ้าของที่นาขนาดใหญ่ ๆ มี เพียงไม่กี่รายเท่านั้น และในบางท้องที่ เช่น ในเขตอำเภอบางน้ำเปรี้ยวจะมีชาวนาที่เป็นเจ้าของที่และเช่าที่เขาทำด้วย

ขนาดของที่นาทำกินประมาณ ๔๐-๕๐ ไร่ และมีชาวนาที่ยากจนมาก ๆ มีที่นาทำกินประมาณ ๑๐-๒๐ ไร่เท่านั้น ส่วนมากจะเป็นชาวนารับจ้างด้วย

ค่าเช่าที่นา คิดค่าตอบแทนเป็นข้าวเปลือก ซึ่งมีอัตราที่แตกต่างกัน

อำเภอเมือง บ้านโพธิ์	อัตราค่าเช่าประมาณ	๑๐-๑๒	ถึงคือไร่
อำเภอบางคล้า แปลงยาว	„	๗-๑๐	„
อำเภอบางน้ำเปรี้ยว	„	๔-๖	„

ราคาที่ดินล้าวมานเป็นราคาที่ทางชาวนาผู้เช่ากับเจ้าของที่นาจะตกลงกันเอง ซึ่งอาจจะมีการเปลี่ยนแปลงได้ จากการสอบถาม โดยมากแล้วจะมีการ

^๕ สำนักงานจังหวัด, ๒๕๒๔ หน้า ๓๖.
^๕ จากการสัมภาษณ์ เกษตรกรเองทราบว่าตามกฎหมายกำหนดให้เสียค่าเช่านาในอัตราที่ห้ามสูงเกินกว่า ๘ ถึงคือไร่.

ตกลงกันได้ โดยในปีใดที่ฝนแล้งหรือมีโรคแมลงรบกวน ชาวนาทำนาไม่ได้ผล เขาก็จะได้รับการผ่อนชำระหนี้เป็นปีต่อไปในเขตที่ทำนาครั้งที่สอง หากชาวนาปี ซึ่งเก็บเกี่ยวเดือนตุลาคมเป็นข้าวเปียก ขายไม่ได้ราคาก็อาจจะชำระหนี้เป็นข้าว นาปรังซึ่งเก็บเกี่ยวในเดือนกุมภาพันธ์ มีนาคม ก็ได้ ซึ่งทางเจ้าของนาก็จะได้รับประโยชน์จากข้าวนาปรังที่แห้งและราคาดีกว่าข้าวนาปี

๓. การเก็บข้าวไว้บริโภคของชาวนา

ชาวนาในเขตที่ทำนาครั้งเดียว (นาปี) นิยมเก็บข้าวไว้กินเองทุกบ้าน เนื่องจากข้าวที่ปลูกเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมือง ชาวบ้านนิยมบริโภค เพราะกินอร่อย กว่าข้าวนาปรังที่ปลูกประเภทข้าวเบอร์หรือข้าวพันธุ์ ก ข ตามปกติแล้วเมื่อชาวนาเก็บเกี่ยวข้าวเสร็จ เขาจะแบ่งข้าวออกเป็นส่วน ๆ ดังนี้ คือ

๑. เก็บไว้เป็นข้าวบริโภคตลอดทั้งปี โดยไปจ้างโรงสีเล็กๆ ประจำหมู่บ้านสีให้ โดยคิดค่าจ้างเป็นรายไร่และปลายข้าวในอัตราส่วน ๑๐ ต่อ ๖ (ข้าว ๑๐ ส่วน ชาวนาจะได้ข้าวกลับไป ๖ ส่วน ทางโรงสีจะได้ปลายข้าวและรำข้าวเป็นค่าจ้างสี ๔ ส่วน)

๒. เก็บข้าวไว้ส่วนหนึ่งเป็นข้าวพันธุ์

๓. นำข้าวส่วนที่เหลือไปขายเพื่อนำเงินมาชำระหนี้ ออกก. ธกส. และเพื่อค่าโรงสีรวมทั้งนำไปใช้จ่ายในครอบครัวด้วย

ชาวนาที่ทำนา ๒ ครั้ง ส่วนใหญ่ไม่นิยมเก็บข้าวไว้กินเอง เนื่องจากสาเหตุหลายประการ โดยมากแล้วชาวนาจะขายข้าวให้พ่อค้าคนกลางไปหมด แล้วซื้อข้าวจากตลาดมาบริโภค แต่เดิมชาวนาเคยเก็บข้าวไว้กินเอง คือ ข้าวพันธุ์ ก ข ๒๗ ซึ่งเป็นข้าวที่มีคุณภาพใกล้เคียงกับข้าวพันธุ์พื้นเมือง แต่ไม่ทนกับโรคและแมลง ชาวนาจึงเปลี่ยนมาเป็นข้าวพันธุ์ ก ข อื่น และข้าวเบอร์ ซึ่งทนต่อโรคและแมลงดีกว่า แต่คุณภาพไม่ดี เมล็ดสั้น แข็งกินไม่อร่อย ชาวนาจึงหันไป

ซื้อข้าวจากท้องตลาดมาบริโภค แต่เมื่อราคาข้าวสารในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมา ข้าวนาขายข้าวเปลือกได้ในราคาถูกลง แต่ต้องซื้อข้าวสารมาบริโภคราคาแพง ทำให้ชาวนาต้องหันมาเก็บข้าวไว้กินเอง หรือไม่ก็ซื้อข้าวคุณภาพต่ำ ราคาถูกจากรัฐบาลมาบริโภค

สาเหตุที่ชาวนาไม่นิยมเก็บข้าวไว้กินเอง คือ

๑. ข้าวที่ปลูกเป็นข้าวพันธุ์ ก ข (พันธุ์อื่น ๆ ยกเว้น ก ข ๒๗) และข้าวเบอร์ (ได้แก่ ข้าวพันธุ์ ไข่มุก ทับทิม แอ็บเบิ้ล) ซึ่งมีคุณภาพไม่ดี หุงแล้วกินไม่อร่อย ชาวนาไม่นิยมบริโภค

๒. ข้าวที่ปลูกเมื่อเก็บเกี่ยวแล้วไม่มีที่เก็บ ไม่มียุ้งฉางสำหรับเก็บข้าว เพราะเขาต้องปลูกข้าวตลอดทั้งปี ทำให้ต้องรีบขายข้าวให้หมดเพื่อหนีน้ำท่วมและปลูกข้าวครั้งต่อไป

๓. ข้าวที่ปลูกสำหรับนาปีในพื้นที่ปลูกข้าวสองครั้งจะเก็บเกี่ยวในช่วงที่ฝนตก ทำให้ข้าวที่ได้เป็นข้าวเปียกและมีความชื้นสูง ชาวนาส่วนใหญ่ยากจนไม่มีลานสำหรับตากข้าวหรือยุ้งฉางสำหรับเก็บเกี่ยวดังที่กล่าวมาแล้ว จึงไม่สามารถเก็บข้าวได้ เพราะข้าวเปียก เมื่อเก็บไว้ก็จะเน่าเสียหาย บางที่ก็กลายเป็นข้าวออกหากเก็บไว้นาน ๆ ก็เป็น “พื้หนุ” นำมาบริโภคไม่ได้เลย

๔. ชาวนาส่วนใหญ่นิยมบริโภคข้าวนาปี หรือข้าวพื้นเมืองจากอีสาน เนื่องจากมีคุณภาพดี หุงแล้วไม่แข็ง กินอร่อยกว่า

ข้าวที่ชาวนาซื้อมาบริโภคส่วนใหญ่ก็ไปซื้อจากพ่อค้าในตลาด ซึ่งบางคนก็ต้องไปกู้หน้เขามากินก่อน ข้าวที่ซื้อมีทั้งอย่างชนิดราคาถูกลงและราคาแพง แต่ในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมาพบว่าชาวนาไม่สามารถเลือกข้าวบริโภคได้อีกต่อไป เพราะรายได้จากการขายข้าวเปลือกไม่พอเพียงกับราคาข้าวที่สูงขึ้น ชาวนาจึงหันไปบริโภคข้าวที่ปลูกเอง หรือซื้อข้าวราคาถูกลงจากรัฐบาล

๔. ต้นทุนในการผลิต

ปัจจุบันจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นเขตเกษตรกรรมก้าวหน้ามีการใช้เครื่องจักรในการผลิตตลอดจนเทคนิคใหม่ๆ ในการผลิต เช่น การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตพื้นที่ที่ทำนา ๒ ครั้ง ทำให้ต้นทุนในการผลิตของชาวนาเพิ่มสูงขึ้น

ในเรื่องเครื่องจักร เกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทราใช้เครื่องจักรในการผลิต นับตั้งแต่ลูกทูป โถ ครกาค ตลอดจนการใช้รถนวดข้าว รั้วหัดวิดน้ำและเครื่องสูบน้ำ ซึ่งเริ่มเปลี่ยนแปลงมาใช้เครื่องจักรในการผลิตกว่า ๑๐ ปี ซึ่งชาวนาต้องจ่ายเงินซื้อเครื่องจักรเหล่านี้ในราคาแพง ต้องไปกู้เขามาลงทุน และต้องเสียค่าใช้จ่ายในการซ่อมแซมอุปกรณ์สูง นอกจากนี้ยังสิ้นเปลืองน้ำมันมาก มีทั้งที่ใช้ น้ำมันเบนซินและดีเซล แต่บางทีแล้ว ชาวนาจะนิยมใช้เครื่องจักรที่ใช้เบนซินมากกว่า ถึงแม้สิ้นเปลืองค่าน้ำมัน แต่ก็ลดปัญหาในเรื่องการซ่อมแซม และอันตรายในการทำงานได้ดีกว่า

เกษตรกรเกือบทุกบ้านอย่างน้อยจะมีรถไถเป็นของตัวเอง รองลงมาได้แก่ เครื่องสูบน้ำ สำหรับเครื่องนวดข้าวนั้น จะใช้วิธีเช่าเขาโดยจ่ายค่าเช่าในอัตราเกี่ยวละ ๖ บาท และต้องออกค่าน้ำมันเอง ส่วนการเก็บเกี่ยวนั้น ชาวนาในจังหวัดฉะเชิงเทรายังไม่มีเครื่องเกี่ยวข้าว เวลาที่ข้าวออก ก็จะออกทั้งตำบลพร้อมๆ กัน ชาวนาต้องรีบทำนา จึงมีการจ้างชาวนารับจ้างในการเก็บเกี่ยวซึ่งราคาก็แตกต่างกันไปตามท้องที่ ราคาข้าวในแต่ละปี และความยากง่ายในการเก็บเกี่ยว

ในเรื่องปุ๋ยและยาฆ่าแมลง แต่เดิมมานั้น ชาวนาไม่ค่อยใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลงมากนัก โดยอาศัยจากธรรมชาติของดินและซากของต้นข้าว-หญ้าที่ถูกทูปจนหน้าเบื้อย เป็นอาหารหลักของข้าว ในปัจจุบันมีการใช้ปุ๋ยเคมีกันมากขึ้น ทั้งนี้

เพราะคุณภาพของกินต่ำลง โรคและแมลงแปลกๆ เข้าทำลายต้นข้าว โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเขตที่ทำนา ๒ ครั้ง จะต้องลงทุนทั้งปุ๋ยและยาฆ่าแมลงสูงกว่านาปี โดยจะใช้ปุ๋ยประมาณ ๑ ตูยก่อ ๑ ไร่ (ราคาปุ๋ยลูกละ ๒๓๕ บาท) เพราะต้องให้ปุ๋ยถึง ๓ ครั้งตลอดระยะเวลาการเพาะปลูก การใช้ยาฆ่าแมลงก็เช่นเดียวกัน เนื่องจากเกษตรกรมีการใช้ยาฆ่าแมลงโดยไม่มีการควบคุมทำให้เกิดการดื้อยา จำต้องเพิ่มปริมาณและความรุนแรงของสารเคมีเข้าไปอีก นอกจากนี้ชาวนายังต้องใช้จ่ายกำจัดวัชพืชอันได้แก่ “หญ้าคอมมิวนิสต์” ซึ่งชอบขึ้นร่วมกับต้นข้าวและแย่งอาหารทำให้เกิดความเสียหาย

สำหรับเรื่องต้นทุน จากการวิเคราะห์ต้นทุนในการผลิตของชาวนาในแต่ละท้องที่ไม่มี ความแตกต่างกัน แต่จะมีความแตกต่างกันเพียงเล็กน้อยระหว่างการทำนาปีและนาครั้งที่ ๒ โดยที่ต้นทุนในการทำนาครั้งที่ ๒ จะสูงกว่าต้นทุนในการทำนาปีโดยเฉลี่ย

จากการคำนวณของเกษตรกรอำเภอบ้านโพธิ์เกี่ยวกับค่าใช้จ่ายในการลงทุนของเกษตรกร ซึ่งรวมถึงค่าแรงงานในการผลิตดังนี้^๖

นาหว่านน้ำตม ประมาณไร่ละ ๑,๓๕๕ บาท

นาค่า ๑,๓๑๐ บาท

ซึ่งค่าใช้จ่ายในการทำต่อไร่อาจแยกเป็นรายละเอียดได้ดังนี้

ค่าจ้างปักดำไร่ละ ๒๐๐ บาท

ค่าจ้างเกี่ยวไร่ละ ๒๕๐ บาท

ปุ๋ยไร่ละ ๑ ตู ก ๆ ละ ๒๓๕ บาท

ค่าข้าวปลูก ๑ ถึง ๆ ละ ๓๐ บาท

^๖ จากการสัมภาษณ์ คุณปรีชา ชัมพานิช เกษตรอำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ๘ พ.ย. ๒๕.

นอกจากนี้ยังมีค่าใช้จ่ายซึ่งไม่สามารถแยกเป็นข้อใดได้มีดังนี้

ค่าจ้างไถ-คราด วันละ	๗๐ บาท
ค่าจ้างนวดเกวียนละ	๖๐ บาท

ในการทำนา ๓๐ ไร่ ต้องเสียค่าใช้จ่ายในเรื่องยาปราบศัตรูพืช ยาฆ่าแมลง ดังนี้

ค่ายาฆ่าแมลง ๓ ครั้ง ๆ ละ ๕๕๐ บาท	๒,๘๕๐ บาท
ค่ายาปราบศัตรูพืช ๖ ลูก ๆ ละ ๒๕๐ บาท	๑,๕๐๐ บาท

อย่างไรก็ดี ค่าใช้จ่ายนาหว่านจะสูงกว่านาดำ เนื่องจากนาหว่านจะต้องเตรียมพื้นที่ให้สามารถระบายน้ำได้ดี พื้นที่ต้องเสมอกัน และการป้องกันกำจัดวัชพืชต้องทำให้ได้ผลเป็นอย่างดี มิฉะนั้นแล้วข้าวนาหว่านจะไม่ได้ผลผลิตดีเท่าที่ควร เนื่องจากถูกหญ้าแย่งอาหารในพื้นที่ดินไปหมด จึงต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มขึ้นเพื่อชดเชยยาปราบศัตรูพืชทั้งฆ่าและคุมหญ้า แต่อย่างไรก็ตามนาหว่านจะประหยัดค่าใช้จ่ายที่ใช้ในการปักดำและถอนกล้าได้ประมาณไร่ละ ๑๕๐ บาท ดังนั้นค่าใช้จ่ายระหว่างนาหว่านและนาดำจะไม่แตกต่างกันมากเท่าใดนัก ในบั้นหลัง ๆ นาหว่านจะเสียค่าใช้จ่ายน้อยกว่านาดำ เพราะไม่ต้องเสียค่าใช้จ่ายในการปรับพื้นที่อีก

จากการสัมภาษณ์คุณเผด็จ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลบางกรูด ซึ่งคำนวณต้นทุนในการผลิตของเกษตรกร โดยรวมถึงค่าแรงงาน ค่าเสื่อมราคาของเครื่องจักรและค่าเสื่อมราคาของชีวิตมนุษย์ที่อาจได้รับอันตรายจากยาฆ่าแมลง คุณเผด็จมีความเห็นว่า

“สำหรับคนที่ทำนาได้ผลผลิตในอัตราไร่ละ ๖๐ ถัง จะต้องลงทุนประมาณ เกวียนละ ๓,๐๐๐ บาท แต่ปรากฏว่า เราขายข้าวได้แค่ ๒,๕๐๐-๒,๗๐๐ บาทต่อเกวียน สาเหตุที่ชาวนาอยู่ได้ก็เพราะเขาไม่ได้คำนึงถึงค่าแรงและค่า

เสื่อมราคาของเครื่องจักร นอกจากนั้นก็ยังอาศัยจากการทำมากเข้าว่า แล้วก็ใช้วิธีกัณฑ์มีสินจากหลาย ๆ แห่งมาหมุนเวียน”^๑

ตามความเห็นของหลาย ๆ ฝ่าย มีความเห็นว่าต้นทุนในการผลิตของเขาสูงขึ้นเรื่อย ๆ โดยเฉพาะในเรื่องปุ๋ยและน้ำมัน ในขณะที่เดียวกันสินค้าอุปโภคบริโภคต่าง ๆ ก็มีราคาสูงขึ้นมากด้วย รายได้ที่ได้รับจากการขายข้าวทุกวันนี้จึงไม่คุ้มกับการผลิต ชาวนาไม่สามารถจะอยู่ได้

“ต้นทุนมันแพงจริง ๆ ปีก่อนผมขายได้ ๓,๖๐๐-๔,๐๐๐ บาท (ข้าวนาบีซึ่งเป็นข้าวพันธุ์พื้นเมืองราคาคือข้าวนาปรัง) แบบนี้ละก็พออยู่ได้มีกำไร แต่ปีนี้ราคาคกลงมาเหลือแค่ ๓,๐๐๐-๓,๑๐๐ บาทต่อเกวียน ราคาแค่สามพันเราอยู่ไม่ได้ ต้องสามพันกว่า เพราะของแพงทุกอย่าง จะซื้อพริกแห้งสักโลก็ตั้ง ๖๐-๗๐ บาท ปีนี้ราคาเกลือก็กว่าราคาข้าวเสียอีก เกลือก็โลละ ๓๕ บาท แต่ข้าวอย่างเก่งก็ ๓๑ บาท ถ้าเป็นข้าวใหม่ด้วยแล้วราคายังตกลงอีก”^๒

๕. แรงงานที่ใช้ในการผลิต

การเปลี่ยนแปลงในวิถีการผลิตที่ผ่านมาทั้งผลดีและผลเสียต่อชาวนาคือเมื่อมีการใช้เครื่องจักร ปุ๋ย และยาฆ่าแมลงกันมากขึ้น ผลดีก็คือสามารถเพิ่มผลผลิตต่อไร่ได้มากขึ้น แต่ก็ต้องเสียค่าใช้จ่ายลงทุนมากยิ่งขึ้นกว่าเดิม จนในบางครั้งทำให้บางครอบครัวต้องลดต้นทุนในการผลิต

นอกจากนั้น การละทิ้งอาชีพเกษตรของคนหนุ่มสาวเข้าเมืองเพื่อเพิ่มรายได้ให้แก่ครอบครัว ก็ทำให้แรงงานที่จะมาช่วยครอบครัวทำงานมีน้อยลง จนต้องมีการจ้างชาวอนัมนารับจ้างทำนา (ชาวนารับจ้าง)

^๑ จากการสัมภาษณ์ คุณเผชญี มาลัยธอย ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^๒ จากการสัมภาษณ์ คุณจันทงค์ เมตตา เลขานุการกลุ่มเกษตรกรตำบลบางซ้อ อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

ปกติแล้ว แรงงานที่ใช้ในการผลิตแต่เดิมเป็นแรงงานจากคนในครอบครัว แต่ในปัจจุบันนี้ เนื่องจากเกษตรกรนิยมส่งลูกหลานไปเรียนหนังสือกันมากยิ่งขึ้น และมีการใช้เครื่องจักรตลอดจนข้าวพันธุ์ใหม่ในการผลิต ทำให้ผลผลิตสูงขึ้น เวลาที่ข้าวออกรวงเก็บเกี่ยว หรือเวลาที่ชาวนาเตรียมพื้นที่ในการทำนาครั้งต่อไป (ทำเทือก) จึงเป็นเวลาเดียวกันทั้งพื้นที่ เพราะต้องอาศัยน้ำจากการชลประทานร่วมกัน เช่น เวลาวิดน้ำ โครที่นาติดกันก็ต้องวิดน้ำพร้อมกัน จึงเป็นสาเหตุให้ต้องจ้างเขาทำ ในบางรายที่มีจำนวนที่นามาก ๆ จะต้องจ้างเขาทำตลอด ตั้งแต่ ทุบ โถ ถอนหญ้า ทำเทือก ตลอดจนไปจนถึงการเก็บเกี่ยว นวด หอบ และขนขึ้นรถหรือเรือของทางโรงสี แต่โดยมากถ้าเป็นนาหว่านน้ำตามเกษตรกรจะนิยมจ้างเฉพาะเวลาเก็บเกี่ยว เพราะทุกนาในพื้นที่จะเก็บเกี่ยวพร้อมๆ กันหมด เกษตรกรจะต้องเร่งมือเพื่อหนีน้ำเค็ม และเร่งที่จะทำการผลิตครั้งต่อไป จะมีการเอาแรงกันบ้างในเวลาหอบและนวด ซึ่งเจ้าของนาจะต้องนำอาหารมาเลี้ยงคนที่มาช่วยด้วยตลอด ส่วนนาค้า หรือเป็นที่นาขนาดใหญ่มักจะจ้างเขาทำทุกขั้นตอน แต่ถ้าเป็นที่นาขนาดเล็กจะมีการขอแรงกันบ้างในเวลาหอบ นวด จะจ้างในทอนบักคว่ำ ดอนกล้า และเก็บเกี่ยว

สรุปแล้วแรงงานที่ใช้ในการเกษตรได้มาจาก

๑. แรงงานของคนในครอบครัว

๒. แรงงานจ้าง

๓. การตกแรงหรือเอาแรง

๕.๑ แรงงานของคนในครอบครัว

ปัจจุบันชาวนานิยมส่งลูกไปเรียนหนังสือ ทำให้ขาดแคลนแรงงานที่จะใช้ในการผลิต การนำเทคนิคใหม่ๆ มาใช้ในการผลิตทำให้ผลผลิตเพิ่มขึ้นและมีความต้องการแรงงานเพิ่มมากขึ้นด้วย จึงต้องจ้าง ปกติแล้ว แรงงานที่ใช้ในครอบครัวก็อาจจะน้อย คือประมาณ ๓-๔ คน แต่บางครอบครัวก็อาจจะน้อยกว่านั้น

๕.๒ แรงงานจ้าง

เนื่องจากผลผลิตในแต่ละท้องที่ไม่ตรงกัน พวกที่ทำนาปีก็มักจะมารับจ้างพวกทำนา ๒ ครั้ง ในช่วงฤดูการเก็บเกี่ยว อัคราจ้างคิดตามสภาพของความยากง่ายในการทำ และราคาข้าวในแต่ละปี เช่น ในปีที่ข้าวมีราคาแพง ค่าจ้างก็จะแพงด้วย ในปีที่ข้าวมีราคาถูก ค่าจ้างก็จะมีราคาถูกด้วย ปกติแล้ว ถ้าเป็นนาค่าจะต้องจ้างเขาทำในการปักดำและเก็บเกี่ยว ส่วนนาครั้งที่ ๒ จะจ้างในการเก็บเกี่ยวอย่างเดียว ในการเตรียมดิน ทำเทือก หว่าน ถอนหญ้า ฯลฯ มักจะทำเอง โดยใช้แรงงานของคนในครอบครัว มีการจ้างบ้างเล็กน้อยในรายที่ทำนาเป็นจำนวนมาก หรือในรายที่แรงงานในครอบครัวมีน้อย สำหรับการหว่านมีเพื่อนบ้านมาช่วยด้วย เพราะจะต้องหว่านให้เสร็จภายในเวลาอันรวดเร็ว อัคราจ้าง ถ้าเป็นนาค่า ค่าจ้างเกี่ยวจะอยู่ประมาณ ๑๕๐ บาทต่อไร่ แต่ถ้าเป็นนาปรังใช้ข้าวพันธุ์ ก ข เกี่ยวยาก หรือข้าวล้ม จะคิดค่าเกี่ยวในอัคราไร่ละ ๒๐๐ บาท ชาวนารับจ้างมีอยู่ ๒ ประเภท คือ

๑. ชาวนารับจ้างแท้ ๆ โดยมากจะเป็นคนที่มาจากในท้องถิ่นนี้เอง หรือมาจากที่อื่น เช่น อุดรธา นครปฐม พวกนี้จะรับจ้างเขาทำนาอย่างเดียว พอหมดหน้านาจับจ้างทุบดิน ทำเทือก ถายหญ้า ฯลฯ ซึ่งเขาจะมีงานทำตลอดปี เพราะข้าวสาลีไม่พร้อมกันทั้งจังหวัด เมื่อรับจ้างเกี่ยวข้าวในพื้นที่หนึ่งหมด เขาก็ไปรับจ้างเกี่ยวข้าวยังพื้นที่อื่นต่อไป

๒. ชาวนารับจ้างที่เป็นชาวนาค่วย พวกนี้จะมีที่นาเป็นจำนวนน้อย ประมาณ ๑-๒ ไร่ แล้วเขาก็ไปรับจ้างคนอื่นทำ ข้าวเขาจะปลูกไว้พอกินเท่านั้น พอทำนาของตัวเองเสร็จก็ไปรับจ้างคนอื่นเขาทำ

“ถ้าเป็นชาวนารับจ้างเขาทำนาของตัวเองแค่ ๑-๒ ไร่ แล้วก็ไปรับจ้างคนอื่นเขาทำนา พวกนี้ยังดีกว่าพวกที่ทำนา ๓๐-๔๐ ไร่อีกครับ เพราะเขาไป

อย่างไรก็ตาม เมื่อต้นทุนในการผลิตมีแนวโน้มสูงขึ้น และข้าวรายได้ถูกลง เมื่อเป็นเช่นนี้ชาวนาที่ได้รับผลกระทบกระเทือนมากที่สุด คือ ชาวนาที่ไม่มีที่นาของตนเอง และชาวนาที่มีพื้นที่นาขนาดเล็ก ๆ จำเป็นต้องมีการรวมตัวกันเพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ส่วนมากการตกแรงหรือการเอาแรงมักจะทำกันในคอนทอบข้าวหรือนวดข้าว ซึ่งต้องการใช้ความรวดเร็วในการทำงานให้เสร็จในบางท้องที่ที่มีการตกแรงในการหว่านด้วย โดยมากมักจะเป็นแรงงานจากเพื่อนบ้านที่มีที่นาติดต่อกัน เพราะเวลาการทำนาต้องอาศัยการชลประทานร่วมกันแรงงานรับจ้างจึงเข้ามามีบทบาทในการผลิตข้าวของชาวนาปัจจุบันมากขึ้น และในขณะเดียวกันการลงแขกหรือการตกแรงก็เริ่มหายไปจากไร่นา

๖. ปัญหาจากสภาพการผลิต

๖.๑ ปัญหาเรื่องดิน

จังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดที่มีน้ำอุดมสมบูรณ์ เนื่องจากมีแม่น้ำบางปะกงไหลผ่าน ปัญหาในเรื่องการขาดแคลนน้ำจึงไม่มี หรือถ้ามีก็เป็นเพียงส่วนน้อย ในบางท้องที่ที่อยู่ทีดอน เช่น อำเภอพนมสารคาม กิ่งอำเภอสนามชัยเขต ซึ่งก็ไม่รุนแรงนัก แต่ปัญหาใหญ่ของจังหวัดนี้ในหลายอำเภอก็คือ ดินเค็ม เช่น ในอำเภอบางน้ำเปรี้ยว กิ่งอำเภอแปลงยาว ดินเค็มนี้เมื่อปลูกข้าวแล้วจะได้ผลผลิตต่ำ ไม่คุ้มกับการลงทุน การแก้ไขทำได้ยากเนื่องจากใช้ต้นทุนสูง โดยทั่วไปชาวนาจะใช้วิธีธรรมชาติ คือ ชักน้ำไว้ในนารอจนดินจืด ซึ่งก็กินเวลาหลายปีกว่าจะได้ดินที่จืด และสามารถปลูกข้าวได้ผลดี นอกจากปัญหาดินเค็มแล้ว ทางจังหวัดฉะเชิงเทรายังมีปัญหาเรื่องดินเปรี้ยวด้วย โดยเฉพาะในเขตที่ดอน ในปัจจุบันนี้ชาวนาต้องใช้ปุ๋ยเป็นจำนวนมาก เพราะดินในจังหวัดเป็นดินคุณภาพต่ำขาดแคลนอาหาร ในเขตท้องที่ที่ทำนา ๒ ครั้งก็ยังคงอาศัยปุ๋ยเพิ่มขึ้นอีก

ในเรื่องดินเค็ม ได้แก่ดินซุกทำจีน บางปะกง และสมุทรปราการ ซึ่งอยู่บริเวณใกล้ชายฝั่งทะเล น้ำทะเลท่วมถึง หรือเคยท่วมถึงมาก่อน การใช้ทำประโยชน์ทางการกสิกรรมในดินซุกทำจีนและดินซุกบางปะกงไม่มี แต่ดินซุกสมุทรปราการใช้ปลูกข้าวได้ แต่ให้ผลผลิตไม่สูงนักการแก้ไขทำได้โดยการสร้างเขื่อนกันน้ำเค็มที่มีประตูระบายน้ำจืดเพื่อระบายความเค็มออกไป การยกร่องสวนและเปิดให้น้ำถ่ายเทเข้าสู่คลองธรรมชาติได้ วิธีการแก้ไขโดยใช้สารประเภทกำมะถัน บดละเอียดใส่ลงไปเพื่อลดสารพวกเกลือในดินที่เป็นพิษมากให้เป็นสารพวกเกลือมีพิษน้อย และสามารถชะล้างไปได้ง่ายโดยน้ำจืด พืชที่สามารถเจริญเติบโตได้ในดินเค็ม นอกจากข้าว ซึ่งเป็นพันธุ์เบา ไม่ไวต่อแสงแล้ว ยังมีข้าวโพด ข้าวฟ่าง มะพร้าว มะขาม เป็นต้น ขณะนี้ศูนย์พัฒนาที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทราให้ความช่วยเหลือแก่เกษตรกรได้ปีละ ๑๐ ราย คิดเป็นเนื้อที่ ๕๐ ไร่

ในเรื่องดินเปรี้ยว ได้แก่ดินซุกรังสิต ที่เป็นกรดจกซึ่งมีในแถบ อองครักษ์ บางน้ำเปรี้ยว ฉะเชิงเทรา และบ้านโพธิ์ เป็นต้น โดยทั่วไปพื้นที่ที่พบจะเป็นที่ราบลุ่ม และระดับความสูงเฉลี่ยจากระดับน้ำทะเลต่ำกว่า ๓ เมตร มีเนื้อดินละเอียดและเหนียว แต่สามารถใช้ทำการเกษตรได้ ส่วนใหญ่ใช้ในการปลูกข้าวในฤดูแล้ง หากใช้ปลูกพืชไร่ จำเป็นจะต้องหาทางระบายน้ำ และปรับปรุงความร่วนซุยของดิน เพื่อสะดวกในการเตรียมดิน และช่วยให้รากพืชหยั่งลึกลงไป ในดินได้ โดยใช้ปุ๋ยอินทรีย์ เช่น ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด และปุ๋ยหมัก เป็นต้น

การปรับปรุงดินเปรี้ยวเพื่อให้เหมาะสมในการเกษตร วิธีที่ได้ผล คือ การใส่ปูนคิบ ปูนขาว ปูนมาร์ล และหินฟอสเฟต เพื่อลดความเป็นกรดของดิน ขณะนี้ศูนย์พัฒนาที่ดินจังหวัดฉะเชิงเทราได้ใช้ปูนมาร์ลใส่ในไร่นา ช่วยเหลือเกษตรกรได้ปีละ ๕๐ ราย คิดเป็นปูนมาร์ล ๑,๐๐๐ ตันต่อเนื้อที่การเกษตร ๑,๐๐๐ ไร่ การใส่ปูนมาร์ล ๑ ครั้ง จะช่วยให้สภาพของดินดีขึ้น สามารถทำ

การเกษตรได้ ๕ ปี และช่วยให้ผลผลิตข้าวเพิ่มขึ้นจากผลผลิตเฉลี่ยในกินเป็รียว ๓๐ ตันต่อไร่ เป็น ๔๐ ตันต่อไร่ ซึ่งปกติผลผลิตข้าวโดยเฉลี่ยของจังหวัดจะได้ ๕๕ ตันต่อไร่จากการยืนยันของเกษตรกร การใช้ดินมาร์ลแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยว ประสบความสำเร็จอย่างมาก

“อันนี้คุ้มแน่ครับ อย่างนาของผม ๒๕ ไร่ ผมใส่ไป ๓ คันรถ ราคา คันรถละ ๒,๒๐๐ บาท ตกประมาณ ๖,๖๐๐ บาท ปีที่ผมนยังไม่ได้ใส่ดินมาร์ล บางที่ทำได้แค่ ๑ เกวียน บางที่ไม่ถึงเกวียน แค่นี้พอใส่ลงไป ได้ผลผลิตเพิ่ม เป็น ๓-๔ เกวียน ปีนี้ผมเลยใส่เพิ่มขึ้นอีก ๒ คันรถ ได้ข้าวเกือบ ๑๐ เกวียน ผมทำข้าวหอมมะลิได้เกวียนละสามพันกว่าบาท และเมื่ออีกคันทุนเพิ่มเข้าไปด้วย ก็ยังคุ้มอยู่ที่ เพราะของผมใส่ปุ๋ยไม่มาก”

ในเรื่องดินดอน เป็นดินร่วนปนทราย มีความลาดชันหรือมีหน้าดินชั้น ใช้ในการทำพืชไร่ในพื้นที่อำเภอพนมสารคาม และอำเภอสนามชัยเขต โดยเฉพาะ ในอำเภอพนมสารคามดินบริเวณนี้จะมีปัญหาดินมีความสมบูรณ์ต่ำ ไม่สามารถ อุดมน้ำไว้ได้มาก เวลาฝนตกหนักหน้าดินจะถูกชะล้าง สูญเสียน้ำดินและธาตุอาหารพืชได้ง่าย การแก้ไขจำเป็นจะต้องได้รับการจัดการดินอย่างมีประสิทธิภาพ เช่น การทำกั้นหน้าเป็น Bench Terrace การปลูกพืชแนวระดับขวางตามแนว ลาดชันของพื้นที่ปลูกพืชคลุมดิน ใส่ปุ๋ยคอก ปุ๋ยพืชสด เป็นต้น

๖.๒ ปัญหาเรื่องน้ำ

แหล่งน้ำที่สำคัญของจังหวัด คือ แหล่งน้ำจากแม่น้ำบางปะกง คลอง ธรรมชาติ คลองชลประทาน ซึ่งมีคลองซอยส่งน้ำเข้าสู่ไร่นา

“จากการอภิปรายโดยเกษตรกร ในการประชุมสัมมนาในระดับจังหวัด เรื่อง “ปัญหา ผลิตข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา : ผลกระทบและแนวทางแก้ไข” ณ สำนักงานเกษตรจังหวัด ฉะเชิงเทราในวันที่ ๑๘ มี.ค. ๒๕๒๖.

แม่น้ำบางปะกงเกิดจากแควแม่น้ำพระปรง และแควแม่น้ำหุ่ฆมาน ในเทือกเขาอำเภอกบินทร์บุรี ไหลขึ้นไปทางเหนือและวกเข้าไปในจังหวัดปราจีนบุรี ผ่านจังหวัดฉะเชิงเทราออกทะเลที่อ่าวไทย มีคลองธรรมชาติที่เป็นสาขาของลุ่มแม่น้ำบางปะกงหลายสาย ไหลผ่านเขตพื้นที่ด้านตะวันตกของจังหวัดได้แก่ คลองท่าลาด ในเขตอำเภอพนมสารคาม ซึ่งมีสาขาใหญ่ ๆ ๒ สาย คือ คลองสิยัค และคลองระบม ในเขตอำเภอสนามชัยเขตและพนมสารคามที่มีสาขาทั่วไป แต่ในหน้าแล้งจะเก็บน้ำไว้ไม่ได้ น้ำที่ใช้ในหน้าแล้งได้จากน้ำบาดาลหรือน้ำบ่อ ซึ่งมีระดับน้ำได้คิดประมาณ ๒-๖ เมตร

ปัญหาการขาดแคลนน้ำในหน้าแล้งในลักษณะนี้จะเกิดขึ้น โดยทั่วไปในพื้นที่จังหวัดเนื่องจากปริมาณน้ำฝนน้อย ทำให้น้ำทะเลเข้ามาแทนที่น้ำจืดในแม่น้ำบางปะกงในช่วงเดือน พฤศจิกายน-เมษายน ของปีต่อมา และปริมาณน้ำจืดจากโครงการชลประทานลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยาตอนบนมีน้อยเป็นผลกระทบกระเทือนต่อการประกอบอาชีพและความเป็นอยู่ของประชาชน

การแก้ไขปัญหานี้โดยการเจาะบ่อน้ำบาดาลในพื้นที่จังหวัดมักจะไม่ไ้ผล เพราะน้ำที่เจาะขึ้นมาได้จะเป็นน้ำกร่อย น้ำเค็ม บ่อแห้ง หรือมีละน้ันก็มีปริมาณน้อยไม่เพียงพอที่จะใช้ในการอุปโภค บริโภค น้ำบาดาลที่เจาะได้ในบริเวณอำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบ้านโพธิ์และอำเภอบางปะกงส่วนใหญ่ได้น้ำเค็มที่ไม่เหมาะจะทำน้ำบาดาลขึ้นมาใช้อุปโภคบริโภค แต่อาจนำไปใช้ประโยชน์อย่างอื่นได้ เช่น นำมาเพาะเลี้ยง เป็นต้น

ท่านประธานสภาจังหวัดได้กล่าวถึงปัญหาในเรื่องชลประทานว่า “รัฐบาลควรจะแก้ไขให้มีระบบชลประทานอย่างทั่วถึง ในกรณีพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง เคยมีการสำรวจกัน โดยนักสำรวจชาวเยอรมันเมื่อสิบปีก่อน ใช้งบประมาณ ประมาณหนึ่งพันล้านบาท แต่เนื่องจากใช้เงินมากเกินไป ทางรัฐบาล

จึงเสนอให้ชุกคลองส่งน้ำแทน ระยะทาง ๓๒ ก.ม. เริ่มขุดตั้งแต่ ๒๔๙๒ เสร็จปี ๒๕๑๔ เสียค่าใช้จ่ายมหาศาล และคลองที่ขุดเสร็จแล้วก็ไม่สามารถใช้งานได้ เพราะน้ำไหลลงทะเลหมด... ปัจจุบันทางจังหวัดฉะเชิงเทรามีการทำนา ๒ ครั้ง ซึ่งต้องอาศัยการชลประทานมาก แต่ในขณะเดียวกันรัฐบาลก็ไม่ได้มีการรองรับผลผลิตที่เพิ่มขึ้นว่าจะขายให้ใคร ใครกิน ปล่อกันไปตามยถากรรม ไม่มี การควบคุม ตัวอย่าง กรมชลประทานบอกว่าปีนี้น้ำน้อยต้องลดปริมาณการผลิตลง ให้ทำนาแค่แสนไร่ ใครมันจะไปฟัง ต่างคนต่างก็อยากได้กันทั้งนั้น ต่างคนต่างทำ วิกกันจนน้ำแห้งคลอง จะเอาไปทำน้ำประปาไม่มีต้องเอาไปแจก รัฐบาลส่งเสริมแล้วไม่มีการรองรับไม่รู้จะไปโทษใคร”^{๑๑}

๖.๓ ปัญหาเรื่องโรคระบาดและการใช้ยาฆ่าแมลง

ปัญหาเรื่องโรคข้าวในบางท้องที่ เช่น อำเภอบางน้ำเปรี้ยว มีโรคเพลี้ยกระโดดสีน้ำตาล ซึ่งชาวบ้านเรียกว่า “โรคใบเหลืองสีส้ม” ระบาดกันมาก รวมทั้งโรคจากหนอนกอ หนอนกระทู้ ฯลฯ สำหรับต้นข้าวที่เป็นโรคใบเหลืองสีส้มนี้ไม่มีทางรักษาให้หายได้ ต้นข้าวจะค่อย ๆ ตายไปในที่สุด การป้องกันต้องทำกันตั้งแต่เริ่มปลูกโดยฉีดยาและพ่นยาบ่อย ๆ ซึ่งอาจจะเป็นอันตรายแก่ผู้ฉีดยาได้ นอกจากนี้ยังพบว่าเกษตรกรใช้ยาฆ่าแมลงไม่ถูกวิธี ทำให้โรคเกิดการกลายพันธุ์ ต้องใช้ยาที่มีอันตรายเพิ่มขึ้นทุกที จากคำบอกเล่าของผู้ใหญ่บุญส่ง ธนอมสิงห์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์^{๑๒} กล่าวว่า “บางคนถึงกับสลบกลางนาเลยครับ เพราะเวลาพ่นยาเหนื่อย ๆ มาหายใจเอายาเข้าไปมาก ต้องหามไปหาหมอ จนหมอเขาบอกว่า ตอนเข้าไปหาเจ๊ก พอเย็นก็มาหาหมอ” นอกจากนี้

^{๑๑} จากการอภิปรายของท่าประธนาสภาจังหวัดฉะเชิงเทรา ในการประชุมสัมมนา เมื่อวันที่ ๑๘ มี.ค. ๒๕๒๖.

^{๑๒} จากการสัมภาษณ์ ผู้ใหญ่บุญส่ง ธนอมสิงห์ ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

นั้นชาวนายังประสบปัญหาในเรื่องคุณภาพและการปลอมปนยาฆ่าแมลงอีกด้วย เนื่องจากไม่มีการควบคุมคุณภาพของยา เกษตรกรไม่ได้รับการชี้แนะที่ถูกต้องวิธีทางจังหวัดนี้มีการปลูกข้าวหลายครั้ง และใช้ข้าวพันธุ์ที่ไม่ค่อยต้านทานแมลง (พันธุ์ ก ข) เกษตรกรมีการใช้ยากันมาก และเพิ่มปริมาณมากขึ้นทุกวัน เพราะเกิดการค้อยา เกษตรกรเองเมื่อลงทุนไปแล้วไม่อยากจะเสียก็เลยใส่ยากันมากๆ เวลาที่พ่นยาฆ่าแมลงจะมีอันตรายมาก

๖.๔ ปัญหาต้นทุนในการผลิตมีราคาสูงขึ้น

ปัญหาเรื่องต้นทุน ในการผลิตมีราคาสูงขึ้น โดยเฉพาะปุ๋ยและน้ำมัน เป็นปัญหาที่หนักมากเนื่องจากทางจังหวัดจะเชิงเทราต้องทำนา ๒ ครั้ง อาศัยปุ๋ยและน้ำมันเป็นปัจจัยสำคัญในการผลิต ซึ่งเมื่อคิดถึงต้นทุนที่ชาวนาต้องจ่ายกับราคาข้าวที่ชาวนาขายได้ไม่คุ้มกัน ทุกวันนี้ชาวนาต้องเป็นหนี้สินโดยการซื้อปุ๋ยเงินเชื่อจาก อตก. ในรูปของกลุ่มเกษตรกรในราคาคันละ ๔,๗๐๐ บาท บวกค่าหัวคันอีกคันละ ๑๐๐ บาท ซึ่งราคานี้ยังนับว่าถูกกว่าราคาคลาดในตอนนี้สมาริกรกลุ่มเกษตรกรส่วนใหญ่นิยมซื้อปุ๋ยจากกลุ่มเกษตรกร ส่วนสมาริกรสหกรณ์ไม่นิยมซื้อปุ๋ยจากสหกรณ์ เพราะมีราคาแพงกว่าคลาด สหกรณ์ขายปุ๋ยให้แก่สมาริกรในราคาคันละ ๕,๔๐๐ บาท การที่ยังมีสมาริกรซื้ออยู่ก็เพราะสมาริกรซื้อปุ๋ยเป็นเงินเชื่อได้และเวลาชำระหนี้เป็นข้าวเปลือก ซึ่งจะทำให้ชาวนาสามารถขายข้าวได้ราคา

สำหรับปัญหาเรื่องปุ๋ยมีราคาสูงขึ้นนี้ ในปัจจุบันปุ๋ย ๑ ตัน มีราคาแพงกว่าข้าว ๑ ตัน ทางกลุ่มเกษตรกรซื้อปุ๋ยจาก อตก. ในราคาคันละ ๔,๗๐๐ บาท ซึ่งราคาปุ๋ยในท้องตลาดขณะนี้ลดลงมาแล้วคือแค่ ๔,๒๐๐ บาทเท่านั้น ทาง รทส. จึงรับซื้อปุ๋ยมาจำหน่ายในราคา ๔,๓๐๐-๔,๕๐๐ บาท ทำให้คนพากันไปซื้อทางกลุ่มก็ค้องขาดทุน เพราะไปประมูลมาแพง จึงต้องขายแพง เมื่อขายไม่ได้ทางกลุ่มก็ค้องขาดทุน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๖.๕ ปัญหาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาแพง

ชาวนาต้องประสบกับปัญหาขาดทุนทุก ๆ ทางรวมทั้งปัญหาที่ราคาสินค้าอุปโภคบริโภคมีราคาสูงขึ้นด้วย ชาวนาต้องซื้อข้าวสารกินในราคาแพงในขณะที่ขายข้าวเปลือกได้ราคาถูก ทำให้ชาวนาต้องค้นร่นไปหาอาชีพอื่นทำเพื่อเพิ่มรายได้ให้กับครอบครัว บางคนก็ออกรับจ้างทั่ว ๆ ไป บางคนก็เปลี่ยนอาชีพ ออกไปทำงานทำในกรุงเทพ ฯลฯ

๖.๖ ปัญหาภาวะหนี้สินของเกษตรกร

เกษตรกรรยักขาดเงินทุนในการประกอบการ ขาดแหล่งเงินกู้ที่เหมาะสมจำกัดกู้เงินเอกชนมาดำเนินการ ซึ่งต้องเสียอัตราดอกเบี้ยสูงถึงร้อยละ ๕-๑๐ ต่อเดือน

จากสภาพบีบรัดตัวทำให้ชาวนาต้องหนีไปกู้หนี้ยืมสินเขามาทำ โดยที่ตัวเองก็ยังไม่เห็นผลผลิตที่เรียกกันว่า "ตกเขียว" จากสภาพดังกล่าวนี้เอง ชาวนาที่ได้รับผลกระทบกระเทือนมากที่สุด คือ ชาวนาที่เช่านา โดยเฉพาะพวกที่เช่านาขนาดเล็ก ๓๐-๔๐ ไร่ ซึ่งจะต้องค้นร่นหาเงินมาหมุนเวียนให้พอกับค่าใช้จ่ายค่าเช่า และดอกเบี้ย โดยที่ชาวนาไม่มีทางเลือกอย่างอื่นต้องทนทำนาต่อไป แม้จะรู้ว่าขาดทุน เพราะถ้าหยุดทำนาเมื่อไร ดอกเบี้ยจะเพิ่มมากขึ้นทุกวัน "ทุกวันนี้เราก็อ่านาทั้งที่รู้ว่าขาดทุน จะไม่ทำก็ไม่ได้เพราะเป็นหนี้เขา ดอกเบี้ยมันวิ่งอยู่ทุก ๆ วันอย่างเราทำนา เขายังให้เรากู้เงินมากินมาใช้บ้าง (กู้จากพ่อค้า) ถ้าเราหยุดทำนาเมื่อไรก็หมายความว่าตายเมื่อนั้น ตอนนั้นเราก็ค้นร่นกันจนถึงที่สุด เช่น ยืมเงินจาก ธกส. มาชำระหนี้ค่าปุ๋ย ออกค. ถ้าไม่พอก็ต้องเป็นหนี้เจ้ามันหมุนเวียนกันอยู่อย่างนี้แหละครับ เพราะโดยปกติแล้วในเวลาที่ต้องข้าวขาย บางทีก็ไม่พอชำระหนี้ แม้ชาวนาจะนำข้าวมาขายจนหมดไม่ได้เก็บไว้กินเลย ที่

เป็นเช่นนั้นเพราะข้าวที่ชาวนาขายได้มีราคาต่ำมาก^{๓๓} ข้าวของนายแพ่งที่ให้ สัมภาษณ์ขายได้ในราคาเพียง ๑,๔๐๐ บาทต่อเกวียน เมื่อถามถึงสาเหตุที่ข้าว ราคาต่ำมากก็เป็นเพราะข้าวมีความชื้นสูงมาก (เป็นข้าวเปียก) เมื่อชาวนาขายข้าว ได้ไม่พอชำระหนี้ก็ต้องไปกู้เขามาส่งคอกแล้วก็ไปกู้เขาเพิ่มอีกเพื่อนำมาเป็นทุน ก่อไป สำหรับปัญหาเรื่องหนี้สินนั้น ชาวนาส่วนใหญ่เป็นหนี้ค่าปุ๋ย ออกก. หนี้ เงินลงทุน รกส. ซึ่งถ้าไม่พอ ก็ไปยืมพ่อค้า-โรงสีมาเพิ่มเติม

“ปัญหาที่เดือดร้อนที่สุดในเวลานี้ก็คือ อยากให้ รกส. ผ่อนปรนหนี้ บ้าง ปัจจุบันนี้กระเบียบมาก ชาวนาเมื่อเกี่ยวข้าวก็ต้องรีบขายข้าวไป เพราะ ต้องเอาเงินไปใช้หนี้ธนาคาร พ่อค้าเขารู้แบบนี้ เลยกดราคาได้ตามใจชอบ และก็อยากจะให้ธนาคารลดคอกเบี้ยลงบ้าง (ปัจจุบันอัตราคอกเบี้ยร้อยละ ๑๔)”^{๓๔}

๖.๗ ปัญหาการบุกรุกทำลายป่า

ในเขตอำเภอสนามชัยเขตมีการอพยพเข้าของราษฎรจากภาคตะวันออกเฉียงเหนือและภาคกลางจังหวัดใกล้เคียง เพื่อหาที่ทำกินในเขตป่าสงวนแห่งชาติ และขยายพื้นที่ปลูกมันสำปะหลัง เป็นการทำลายป่า ทัศนาล่าธาร และทำให้ คุณภาพของดินเสื่อมโทรม

๖.๘ ปัญหาการขาดแคลนกรรมสิทธิ์ที่ดิน

เกษตรกรทำนาในเขตอำเภอเมือง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว อำเภอบางคล้า กิ่งอำเภอราชสาส์น อำเภอบ้านโพธิ์และอำเภอบางปะกง เป็นผู้เช่าที่ดินทำนา กิจเป็นเนื้อที่ร้อยละ ๔๔.๔ ของเนื้อที่ถือครองเพื่อการเกษตร

^{๓๓} จากคำบอกเล่าของนายแวง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน อำเภอเมือง.

^{๓๔} จากคำบอกเล่าของนายเศษ นพวรรณ และนายเดอ ย สว่างศรี ตำบลหนองแวน อำเภอพนมสารคาม.

๖.๕ ปัญหาการคมนาคมระดับหมู่บ้าน-ตำบล

เกษตรกรส่วนใหญ่ต้องขายข้าวให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงหน้าลานเพราะไม่มีพาหนะในการขนข้าว ในหลายกรณีการคมนาคมไม่สะดวกในการที่จะบุกไปถึงท้องที่ทำนาของเกษตรกรแต่ละครอบครัว ในบางท้องที่การคมนาคมสามารถทำได้โดยทางน้ำเพียงทางเดียว

๖.๑๐ ปัญหาข้าวเปลือก-ข้าวชน

คุณภาพของข้าวโดยทั่วไปหมายถึงลักษณะต่าง ๆ ของเมล็ดข้าวที่มองเห็นได้และมองไม่เห็น แต่คุณภาพเมล็ดที่ใช้ในการประเมินราคาปัจจุบันนี้หมายถึงลักษณะต่าง ๆ ของเมล็ดที่เราสามารถมองเห็นได้ หรือชั่ง ทวง วัดได้ เช่น สีของข้าว รูปร่างเมล็ดข้าว ความเลื่อมมัน ความแกร่งของเมล็ดข้าว ฯลฯ นอกจากนี้ยังขึ้นอยู่กับความชื้นของเมล็ดข้าวด้วย ซึ่งในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวของข้าวนาปีในเขตที่ทำนา ๒ ครั้งจะตรงกับฤดูฝนพอดี ทำให้ข้าวเปลือกและถูกกดราคาจากพ่อค้าโดยอ้างว่าข้าวเปียก คุณภาพเลว สีไม่เป็นตัวทำให้แทบจะขายไม่ได้เลย เพราะข้าวมีความชื้นสูงมาก บางเจ้าต้องเก็บเกี่ยวข้าวทั้ง ๆ ที่จมน้ำเป็นจุดสำคัญที่ทำให้พ่อค้ากดราคาได้เพราะชาวนาไม่มีวิธีที่จะทำให้ข้าวแห้ง ต้องขายทั้ง ๆ ที่เปียก

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

บทที่สอง

สภาพการตลาดและระดับราคาข้าวในจังหวัดละโว้

๑. การค้าข้าวในจังหวัดละโว้

ภาวะการค้าข้าวในรอบปี ๒๕๒๔ นี้ไม่ค่อยคล่องตัวเท่าที่ควร เนื่องจาก การที่ผลผลิตข้าวในปีนี้มีปริมาณลดลงจากการที่มีฝนตกมากในระยะเวลาที่มีการเก็บเกี่ยว ทำให้ข้าวราคาถูกเพราะเป็นข้าวเปียกมีความชื้นสูง ข้าวที่เปียกเมื่อนำมาแปรสภาพเป็นข้าวสารแล้ว ข้าวจะหัก ได้ข้าวสารคุณภาพต่ำ ซึ่งความต้องการข้าวคุณภาพต่ำในตลาดกรุงเทพ ฯ ซึ่งเป็นผู้รับซื้อรายใหญ่มีความต้องการข้าวสารชนิดนี้ในปริมาณน้อย ทำให้การระบายข้าวสารไม่คล่องตัว โรงสีจึงรับซื้อข้าวจากเกษตรกรเป็นปริมาณลดลง

ประกอบกับความต้องการข้าวคุณภาพต่ำในตลาดโลกมีปริมาณลดลงอย่างมากและประเทศคู่แข่งข้าวคุณภาพต่ำก็มีมากด้วย ภาวะการค้าข้าวจึงค่อนข้างซบเซา จากสาเหตุข้างต้นทำให้ราคาข้าวเปลือกโดยทั่ว ๆ ไปที่เกษตรกรขายได้ในจังหวัดมีราคาตกลงอย่างมาก จนถึงประมาณเมตริกตันละ ๒,๗๐๐ บาท แม้ว่ารัฐบาลจะเข้าแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกในราคาเมตริกตันละ ๓,๗๕๐ บาท และโดยการประกาศราคารับซื้อข้าวสาร เพื่อสร้างความต้องการข้าวเปลือกในระยะสั้น ฤดูที่ผลผลิตออกสู่ตลาดมาก ซึ่งในจังหวัดละโว้ได้รับซื้อข้าวสารตั้งแต่ เดือน ต.ค.-ธ.ค. ๒๕๒๔ รวม ๗ ครั้ง มีผู้ประกวดราคาขายข้าวสารได้จำนวน ๗๙๔,๕๐๐ กระสอบ นอกจากนั้นทางราชการยังได้ใช้มาตรการเสริมเพื่อช่วยเหลือ

เกษตรกรในการขายข้าวเปลือกที่มีความชื้นสูงไม่ไ้ราคาเท่าที่ควร โดยการทำสัญญารับซื้อข้าวเพิ่ม จากโรงสีก็สามารถทำให้ระดับราคาขยับตัวสูงขึ้นเพียงเล็กน้อยเท่านั้น ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัจจัยภายนอกประเทศ คือ ภาวะการค้าข้าวของโลกซบเซา การซื้อขายมีน้อย ประเทศต่าง ๆ สามารถผลิตข้าวได้ในปริมาณที่สูงขึ้นจากปีที่แล้วอย่างมาก ทำให้ความต้องการข้าวจากไทยลดลง

๒. สภาพการขายข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา

ในจังหวัดฉะเชิงเทรามีพื้นที่สำหรับปลูกข้าวถึง ๔ แสนไร่เศษ แต่ในปัจจุบันทำการเพาะปลูกเพียง ๓ แสนไร่เศษ และมีแนวโน้มว่าชาวนากำลังพยายามหาทางลดต้นทุนในการผลิตให้น้อยลง เช่น ลดจำนวนการใช้ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง ฯลฯ ที่เป็นเช่นนี้เพราะในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมานับตั้งแต่มีนโยบายพยุงราคาและแทรกแซงราคาข้าวของทางรัฐบาล ชาวนาขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำมากทางโรงสี พ่อค้า สามารถกำหนดราคาได้ เพราะข้าวไม่ได้มาตรฐานตามที่ทางการกำหนด

นอกจากนี้ราคาข้าวก็ยังมีความแตกต่างกันมากในแต่ละช่วง คือในช่วงที่ฝนตก ข้าวจะมีราคาถูก เพราะเป็นข้าวเปียก ในช่วงที่ฝนแล้งราคาก็จะดีขึ้น มา หรือราคาข้าวมักจะตกในช่วงต้นฤดูการเก็บเกี่ยว ซึ่งในระยะนี้จะมีข้าวออกมามากและทางพ่อค้า และโรงสีทราบคือว่า ชาวนาต้องรีบขาย และไม่มีความสามารถที่จะเก็บข้าวไว้ค้ำย จึงกดราคาให้ต่ำ ส่วนใหญ่แล้วชาวนาจะขายข้าวให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงลานมากกว่าที่จะนำข้าวสาร ไปขายให้กับทางโรงสี เพราะขายให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อสะดวก รวดเร็ว และไม่ยุ่งยาก โดยที่พ่อค้าคนกลางแต่ละคนจะให้ราคาเหมือน ๆ กัน การกำหนดราคาข้าวก็ดูจากเปอร์เซ็นต์ข้าว (ความเป็นข้าวของข้าวเมื่ออบแล้ว) ความชื้นข้าว ฯลฯ และราคาส่วนใหญ่ที่ตั้งไว้จะตั้งตามราคาที่กรุงเทพ ฯ

๓. ชาวนาขายข้าวให้กับ

๑. พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงที่ กำหนดราคาตามเปอร์เซ็นต์ข้าว
 ๒. พ่อค้าจร ซึ่งนาน ๆ จะมารับซื้อเสียที่ โดยมากจะมาในช่วงที่มีข้าวส่งออกนอกมาก ๆ พวกนี้จะให้ราคาสูงกว่าราคาที่พ่อค้าคนกลางให้เพียงเล็กน้อย

๓. โรงสี โดยมากเป็นโรงสีขนาดกลาง ๔๐-๖๐ เกวียนที่อยู่ภายในหมู่บ้าน เป็นคนคุ้นเคยรู้จักกันดี การให้ราคาจะใช้วิธีเหมารวมให้หมด เพราะเขาจะรู้ว่าข้าวที่กำลังทำอยู่นั้นเป็นข้าวชนิดไหน

๔. ชาวนานำข้าวไปขายให้กับโรงสีเอง (โรงสีในโคกคำ) โดยมากชาวนาจะนำข้าวไปขายให้กับทางโรงสีเองในช่วงที่ข้าวมีราคาสูงมาก ๆ ชาวนาก็จะยอมลงทุนเสียค่าจ้างขนข้าวไปโรงสี แต่ถ้าเป็นในช่วงที่ราคาข้าวได้เดียวกับราคาในท้องตลาด หรือแพงกว่ากันเพียง ๑๐๐ บาท เขาก็จะขายให้กับพ่อค้า

จากลักษณะการขายข้าวของชาวนาตั้งกล่าวข้างต้นอาจกล่าวได้ว่า ชาวนาส่วนใหญ่นิยมขายข้าวให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้าน ซึ่งราคาที่พ่อค้าแต่ละคนให้จะเหมือนกันหมด เนื่องจากทางโรงสีมีการติดต่อกันอย่างรวดเร็ว (ใช้ระบบวิทยุสื่อสาร) ราคาที่ขายได้จะเป็นราคาตามตลาดในกรุงเทพฯ ฯ ซึ่งต่ำกว่าราคาประกัน แต่ชาวนาก็กังยืนดีขาย ไม่ยอมนำข้าวไปขายให้กับทางโรงสีโดยตรง ในที่นี้จะขอกกล่าวถึง ๒ ประเด็นนี้เท่านั้น

๓.๑ พ่อค้าคนกลาง

โดยทั่วไปชาวนาจะขายข้าวผ่านพ่อค้าคนกลาง ซึ่งส่วนใหญ่มักเป็นคนถิ่นนั้น หรือบางที่เรียกว่า “พ่อค้าเรือทอย” พ่อค้าพวกนี้จะนำเรือมาซื้อข้าวถึงลานนวดข้าวของชาวนา แล้วนำไปขึ้นที่โรงสีอีกที่หนึ่ง พ่อค้าคนกลางมีหลายลักษณะ คือ

๑. ประเภทปล่อยเงินกู้ให้กับชาวนาในรูปเงินสด คล้าย ๆ กับเป็นผู้ลงทุนให้ก่อน อัตราดอกเบี้ยอาจคิดเป็นข้าว หรือเงิน แล้วแต่จะตกลงกัน
๒. ประเภทขายอุปกรณ์การเกษตร เช่น เครื่องจักร ปุ๋ย ยาฆ่าแมลง
๓. ประเภทขายของชำให้กับชาวนาก่อน

การดำเนินงานของพวกพ่อค้าจะคล้ายกัน คือ ปล่อยเงินให้กู้ก่อนแล้วให้ชาวนาชำระหนี้เป็นข้าวเปลือกเมื่อถึงฤดูกาลเก็บเกี่ยว โดยพ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดราคา และเป็นผู้ตัวเอง ชาวนามักไม่ทราบว่ามีรัฐบาลประกาศราคาประกันออกมาเท่าไร ส่วนโรงสีที่ออกมารับซื้อข้าวเองโดยส่งคนของทางโรงสีออกมารับซื้อหน้าลานมีน้อย และเมื่อทางโรงสีเขาออกมาซื้อเองเขาจะหักค่าขนส่ง ดังนั้นราคาที่ทางโรงสีให้กับราคาที่พ่อค้าคนกลางให้จึงไม่แตกต่างกัน

วิธีการรับซื้อข้าวของพ่อค้าคนกลาง พ่อค้าคนกลางจะไปถึงลานนวดข้าวหลังการเก็บเกี่ยวแล้วประมาณ ๑-๒ สัปดาห์ พ่อค้าจะนำเรือหรือรถออกตระเวนซื้อข้าวที่ลานโดยจะทำการตีราคากันที่นั่นเลย และพวกนายทุนเงินกู้ก็ใช้วิธีนี้เช่นเดียวกัน ราคาที่ให้ขึ้นอยู่กับการบริโภคเปอร์เซ็นต์ข้าว ความชื้นของข้าว สิ่งเจือปน ซึ่งไม่มีเกณฑ์ที่แน่นอน บางครั้งก็หักมาก บางครั้งก็หักน้อย

พ่อค้าคนกลางนับว่ามีบทบาทเป็นตัวกลางช่วยลงทุนออกค่าใช้จ่ายขนข้าวจากชาวนามาสู่โรงสี เขาคำไรบ้าง แต่ต้องเสี่ยงการขาดทุนอยู่ด้วย^๕

๓.๒ โรงสี

ในปีการเพาะปลูก ๒๕๒๔/๒๕๒๕ นี้ รัฐบาลได้เข้าแทรกแซงตลาดข้าวเปลือก เพื่อให้ราคาข้าวเปลือกสูงขึ้นตามเป้าหมายที่กำหนดไว้ ๓,๗๕๐ บาทต่อเกวียน แต่ในทางปฏิบัตินั้นราคาจริง ๆ ที่ชาวนาขายข้าวได้ (ขายให้กับโรงสี

^๕ จากการสัมภาษณ์ คุณเกษรคือนันต์ วณิชลักษณ์ เจ้าของโรงสีสมพงษ์พานิชและคุณประเสริฐ หมวกมณี เกษตรอำเภอบางปะกง.

ตามโควตาของรัฐบาล) อยู่ในระดับที่ใกล้เคียงกัน ราคาจะแพงกว่ากันเพียง ๑๐๐ บาท แต่ชาวนาจะต้องเสียค่าพาหนะขนข้าวมามอบให้กับทางโรงสีเอง และเมื่อนำข้าวไปถึงโรงสีแล้วก็มักจะโดนหักค่าความชื้น สิ่งเจือปน เปอร์เซ็นต์ข้าว จนราคาต่ำลงมาจนเกือบจะเท่า ๆ กับราคาในท้องตลาด เมื่อเป็นเช่นนี้ ชาวนาส่วนใหญ่ จึงนิยมขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลางมากกว่า

สำหรับโรงสีภายในหมู่บ้านที่ไม่ได้รับโควตาของรัฐบาล ชาวนาที่จะขายข้าวของตนให้กับทางโรงสีจะนำตัวอย่างข้าวของตนไปให้ทางโรงสีเขาคีราคาก่อน วิธีการที่ราคาข้าวก็ทำเช่นเดียวกับพ่อค้าคนกลาง เมื่อราคาเป็นที่ตกลง ทางโรงสีก็จะนำรถไปขนข้าวเอง ซึ่งเขาก็จะหักค่าขนส่งด้วย ชาวนาที่นำข้าวไปขายที่โรงสีโดยตรงเลยนั้นมีน้อย เพราะส่วนใหญ่อยากจน ขาดยานพาหนะ และไม่ชอบวิธีการที่ยาก

๔. สาเหตุที่ชาวนาไม่นำข้าวไปขายให้กับทางโรงสีโดยตรงมีหลายประการ คือ

๑. ขาดยานพาหนะที่จะขนข้าวไปโรงสี ชาวนาส่วนใหญ่มีฐานะยากจน ต้องเสียเงินค่าเช่ารถและจ้างคนขนข้าว แต่เมื่อนำข้าวไปขายให้ทางโรงสีแล้วกลับโดนหักเสีย ราคาที่ได้ใกล้เคียงกับราคาท้องดิน เมื่อคำนวณแล้วก็ไม่คุ้มกับการต้องเสียคนจ้างเขาขนข้าว

๒. ไม่มีกำลังคนในการขนเนื่องจากคนงานลูกจ้างโดยมากเป็นคนของพ่อค้าทั้งสิ้นซึ่งจะไม่รับจ้างขนข้าวให้กับชาวนา เพราะไม่ใช่ผู้จ้างประจำ หากเขาไปรับจ้างชาวนา พ่อค้าก็จะไม่จ้างเขานอีก พวกเขาจะเสียผลประโยชน์ เพราะพ่อค้าเป็นผู้จ้างเขาอยู่ก่อน

๓. ขาดอุปกรณ์ เช่น เครื่องชั่ง เครื่องวัดความชื้น ไม่มีก็ไม่ต้องชอยืมจากกลุ่มเกษตรกรบ้าง ทำให้ไม่สะดวก จะซื้อเองก็ไม่คุ้มทุน

๔. ประการสำคัญ คือ เมื่อนำข้าวไปขายที่โรงสี ทางโรงสีจะตีราคาให้เท่ากับพ่อค้าเรือทอย ชาวนาจึงมองไม่เห็นประโยชน์ว่าจะขายไปขายเองทำไม เพราะราคาที่ได้เท่ากันจะแพงกว่ากันก็ไม่กล้าทำไม่คุ้มค่าจ้างขน เพราะทางโรงสีเองมุ่งที่จะรักษาอาชีพประจำ คือ พวกพ่อค้ามากกว่าที่จะรับซื้อข้าวจากชาวนา

๕. การตีเปอร์เซ็นต์ข้าว หักสิ่งเจือปน หักความชื้นเปอร์เซ็นต์ละ ๒ ถึง ๓ (% ขึ้นต่ำที่ทางรัฐบาลกำหนด คือ ๑๔%) ทางโรงสีเป็นผู้ตีราคา ซึ่งชาวนามักไม่ได้รับความเป็นธรรมทางโรงสีมักจะตีคุณภาพข้าวต่ำกว่าความเป็นจริงเสมอ เพราะระเบียบกฎเกณฑ์ต่าง ๆ ที่ทางรัฐบาลกำหนดไม่ชัดเจน มีช่องโหว่มาก โดยเฉพาะการให้ทางโรงสีเป็นคนตีราคาเอง

๖. เจ้าหน้าที่ของรัฐบาลหรือคณะกรรมการที่ตั้งขึ้นไม่มีความชำนาญในการชั่งคุณภาพข้าว ทุกอย่างทางโรงสีเป็นผู้กำหนด เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องใด ๆ ทั้งสิ้น

๗. รัฐบาลมีอำนาจในการรับซื้อน้อย ไม่เพียงพอกับจำนวนข้าวของชาวนา เมื่อชาวนาขนข้าวไปถึงโรงสีแล้ว ส่วนใหญ่ไม่ว่าทางโรงสีจะให้ราคาเท่าไรเขาก็ต้องขาย ทางโรงสีมักจะอ้างว่าไม่มีโควตา หรือเงินหมด หากชาวนาต้องการจะขายในราคาประกัน ก็ต้องทำเรื่องร้องเรียนผ่านกำนัน เกษตรอำเภอ หลายขั้นตอนทำให้เกิดความเบียดเบียน

๘. ชาวนาส่วนใหญ่เมื่อเก็บเกี่ยวข้าวแล้วจะขายทันทีเพื่อนำเงินไปชำระหนี้ นโยบายที่ออกมามักจะออกมาหลังจากที่ชาวนาขายข้าวเสร็จเรียบร้อยแล้ว

๙. จากสาเหตุที่กล่าวมาข้างต้น ทำให้ชาวนานิยมขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลาง จากคำสัมภาษณ์ต่อไปนี้จะสะท้อนให้เห็นวิธีการขายข้าวของชาวนาได้เป็นอย่างดี รวมถึงสาเหตุต่าง ๆ

“นโยบายต่าง ๆ ที่ออกมาล่าช้ามากไม่ทันเหตุการณ์ (มักประกาศออกมา ราวเดือนธันวาคม) แต่ข้าวของชาวนาเก็บเกี่ยวตั้งแต่เดือนตุลาคม ดังนั้น ในช่วงที่มีนโยบายประกันออกมาข้าวจึงไม่มีอยู่ในมือของชาวนาอีกแล้ว และการที่ ทาง อตก. เข้ามาแทรกแซงในบางจุดก็ไม่ได้ผลเพราะทาง อตก. เองก็ต้องผ่าน ทางโรงสี ไม่ได้มารับซื้อโดยตรง ทางโรงสีเขาเป็นผู้กำหนดราคาและคุณภาพ ข้าวอีกที โดยมากแล้วราคาที่ชาวนาขายได้ จะสูงกว่าราคาท้องดินเพียง ๑๐๐ บาท ซึ่งเมื่อหักค่าขนส่งไปที่โรงสีแล้วก็ไม่คุ้ม ชาวนาขายข้าวอยู่กับบ้าน ยังมีราคาสูงกว่า ทาง อตก. เองก็มีอำนาจในการซื้อน้อยกว่าเพียงพอกับจำนวนข้าวของชาวนา”^{๖๖}

“ชาวนาส่วนใหญ่จำเป็นต้องรับขายข้าวในทันทีที่เก็บเกี่ยวเสร็จ เพราะต้องเตรียมตัวในการทำนาครั้งที่ ๒ ต่อไป เนื่องจากชาวนาต้องรับทำเพื่อหน้า คุ้ม ดังนั้น ข้าวที่เก็บเกี่ยวจึงต้องขายให้หมด เพื่อนำเงินมาลงทุน และใช้หนี้ เรื่องที่ว่า จะเก็บข้าวไว้รอราคาสูง ๆ ก็สู้คอกเบี้ยไม่ไหว และเราก็ไม่มีที่เก็บข้าว สถานสำหรับตากก็ไม่มี และไม่แน่ใจเลยว่าราคาจะดีขึ้นหรือเปล่า ชาวนาจะเก็บไว้แค่เฉพาะข้าวพันธุ์และข้าวเปลือกที่ได้ก็มีความชื้นสูง บางทีก็เป็น “ข้าวเบ็ด” เก็บไว้ก็มีแค่เนาเสีย ดังนั้นจึงจำเป็นต้องขายไม่ว่าราคาจะเป็นอย่างไร”^{๖๗}

“ราคาของข้าวในแต่ละช่วงแตกต่างกันไม่แน่นอนทั้งนี้ขึ้นอยู่กับฝน ถ้า ช่วงไหนฝนตกราคาข้าวก็จะถูกลงมาเพราะข้าวเปียก ส่วนในตอนที่ฝนแล้ง ข้าวแห้ง ราคาดีขึ้นมาหน่อย แต่ส่วนใหญ่แล้ว ชาวนามีของกินขายได้ราคาต่ำทั้งนั้น เพราะเก็บเกี่ยวในช่วงที่มีฝนตก (ท.ค.) ถ้าเป็นนาปรังเก็บเกี่ยวราวเดือน ก.พ. ไม่มีฝน ราคาที่ดีกว่า

^{๖๖} จากการสัมภาษณ์ นายพล นาคเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองระยอง ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๖๗} จากการสัมภาษณ์ นายชโลม ผู้ใหญ่บ้านตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองระยอง ในวันที่ ๔ พ.ย. ๒๕๒๕.

ราคาข้าวที่ทางการประกาศวิทยุออกมา ให้ซื้อตามราคาเท่านั้นเท่านั้น แต่พวกพ่อค้าเขาไม่ทำตาม เขาทิ้งราคาตามโรงสี เพราะพวกพ่อค้าเขามีวิทยุถึงกัน ดังนั้นราคาก็จะเหมือนกันหมด ราคาต่ำกว่าราคาประกันมาก ทางการจะเข้าไปยุ่งมากก็ได้ เพราะทางรัฐบาลเขาออกกฎระเบียบออกมาไม่ชัดเจน แล้วทางเราก็มองไม่เห็นอำนาจไปบังคับเขา เพราะถ้าเขาไม่ซื้อเสียอย่างเดียว เราก็มองทำอะไรเขาก็ไม่ได้ ดังนั้นจึงต้องยอมให้ทางโรงสีเป็นผู้ตราราคา เท่าที่เป็นอยู่ทุกวันนี้ทางรัฐบาลก็ได้แต่ขอร้องขอความเห็นใจจากโรงสี เขาไม่เห็นใจเราหรอกครับ เขาจะซื้อตามราคาที่เขาอยากซื้อเท่านั้น โดยมากชาวบ้านก็ขายข้าวให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงบ้าน นอกจากในช่วงที่ราคาข้าวสูงมาก ๆ เขาก็จะนำไปขายให้ทางโรงสีเอง แต่ถ้าวราคาดิ่งเดียวกับราคาในท้องตลาด เขาก็ขายอยู่กับบ้าน”^{๕๕}

“เรื่องทางโรงสีเขาไม่ยอมรับซื้อข้าว เราไปทำอะไรเขาไม่ได้หรอกครับ อย่างการที่ ออก. เอาเงินไปให้โรงสีซื้อข้าวจากกลุ่ม มีทั้งเกษตรจังหวัด อำเภอ เป็นผู้รับรอง เขายังไม่ยอมเลย ขนาดผมเอา ต.จ. ไปด้วย ทางเจ้าหน้าที่ก็หมกความหมาย ผมไปติดต่อกัน ๒-๓ โรงสีก็ไม่ได้ผล จะทำเรื่องร้องเรียนก็ต้องผ่านชั้นตอนอีกไม่รู้ตั้งกี่ทอด ชาวนาเขาขอไม่ไหวหรอกครับ ให้เท่าไร เขาก็ต้องเอา”^{๕๖}

“ผมรู้เรื่องราคาประกัน เวลาที่รัฐบาลประกาศวิทยุออกมาผมก็รู้ แต่ว่าพ่อค้าเขาไม่ซื้อรัฐบาลจะไปทำอะไรครับ อย่างนโยบายที่ผ่านมาจากโรงสีเขาไม่ยอมซื้อข้าวในราคาประกันเราก็คงขาย เพราะถ้าขึ้นเอาไว้เราก็คงเสียดอก เพราะเอาเงินเขามาก่อน”^{๕๗}

^{๕๕} จากการสัมภาษณ์ นายสมชาย มงคล เกษตรกรตำบล อำเภอเมืองตะขิงเทรา ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๕๖} จากการสัมภาษณ์ คุณเผชญี ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลบางกรูด อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๕๗} จากการสัมภาษณ์ นายจำนงค์ เมตตา เลขาธิการกลุ่มเกษตรกร ตำบลบางซ้อ อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

๕. วิธีการกำหนดราคาข้าวของทางโรงสีที่ทำให้ชาวนาขายข้าวได้ต่ำกว่าความเป็นจริง

๑. การตีเปอร์เซ็นต์ข้าวให้ต่ำกว่าความจริง ปกติแล้วการตีเปอร์เซ็นต์ข้าวก็คือการนำข้าวตัวอย่างมาชั่งกับหินกากเพชรเพื่อดูความแกร่ง และความเป็นตัวของเมล็ดข้าว โดยมากแล้ว เมื่อชาวนานำข้าวไปขายข้าวจะกลายเป็น ๒๕% ไปหมด (ราคาข้าวขั้นต่ำสุดที่รัฐบาลกำหนด คือ ข้าวชนิด ๒๕%)

“ถ้าข้าวของเรา ๕% เขาก็ลงมาให้เหลือแค่ ๒๕% และก็เอาข้าวของเราที่เหลือไปขายต่อให้กับ อตก. ในราคาข้าว ๕% บางทีที่เขาซื้อข้าวจากเราซึ่งเป็นข้าวที่ ๕% เขาก็รับซื้อออกไปจนหมด พอถึงเวลาเอาข้าวไปส่ง อตก. ก็เอาข้าวราคาถูก ๆ ไปส่งให้ทางรัฐบาล พวกนี้เขามีการปลอมปนข้าวกันด้วย อย่างหอมมะลิ เอาข้าวตาแห้งปนไปไม่มีทางรู้หรอก”^{๒๑}

๒. หลอกให้ชาวนานำข้าวไปขาย โดยวันแรก ๆ จะให้ราคาดี แล้วลดลงมาเรื่อย ๆ

“ผมเคยเอาสมาชิกกลุ่มไปขายข้าวให้ที่โรงสีใหญ่ที่บางปะกง ปรากฏว่าข้าวของเดียวกัน วันแรกบอกว่า ๑๐% เราก้เอามาขายอีก พอวันต่อ ๆ มากลายเป็นข้าว ๒๕% พออีกวันบอกว่าต่ำกว่า ๒๕% เสียอีกชาวนาก็ต้องขาย ส่วนข้าวเบียด เขาไม่มานั่งดูเปอร์เซ็นต์ เขาก็ราคาเหมาไปเลย โดยที่ทางโรงสีบอกว่าซื้อเอาไปทำข้าวหนึ่ง ราคาที่อยู่ประมาณ ๑,๔๐๐-๑,๕๐๐ บาท วิธีการนี้เขาให้กับการหักสิ่งเจือปนด้วย”^{๒๒}

^{๒๑} จากการสัมภาษณ์ นายชั้น ฮวดสวัสดิ์ ประธานกลุ่มเกษตรกร กิ่งอำเภอแปลงยาว ในวันที่ ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๕.

^{๒๒} จากการสัมภาษณ์ นายประเวศ คังทิบูลย์ เภรผู้ฝึกกลุ่มเกษตรกร ตำบลวังตะเคียน อำเภอละหานทราย ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

๓. ทางโรงสีหักสิ่งเจือปนเกินกว่าความเป็นจริง ตามที่ทางการกำหนด นั้นห้ามไม่ให้หักข้าวดิบเกิน ๗% แต่ปรากฏว่าทางโรงสีหักมากถึง ๑๔-๑๕% ถึง ต่อเกวียน ถ้าข้าวสกปรกมาก ๆ

“พอเราเอาข้าวไปขายโรงสีเขาก็หักสิ่งเจือปน หักความชื้นของข้าว เมื่อบวกกันเขาก็คิดความชื้นต้องไม่เกิน ๑๔% ถ้าเกินกว่านั้นเขาก็หักอีก ๒% ถึง ถ้าข้าว ความชื้น ๒๐% ก็หัก ๑๒% ถึง แล้วเขายังหักสิ่งเจือปนอีก ถ้าข้าวสกปรกมาก เขาก็หักถึง ๑๕% ถึงก็มี อันนี้ไม่แน่แล้วแต่ว่าเขาจะชอบพอกับเรามากน้อยเท่าไร พอเอาราคาประกันมาหักก็ไม่เหลืออะไร พวกชาวนาก็ไม่ยอมขาย ผมเองไป เทียวแรก ๆ เขาคัดกินค่อนข้างแคบ ๒% ถึง หลอกให้เราเอาข้าวไปอีก พอไป เทียว หลัง ๆ ก็หักกันเป็นสิบ ๆ ถึงเลย ผลบวกลบคูณแล้วไม่คุ้มทุนเลยไม่ไป”^{๒๓}

“ในบางรายการหักสิ่งเจือปน และข้าวดิบใช้วิธีโรยข้าวคั่ว คือ เอาข้าว ของชาวนา ๑ ก.ก. ไปชั่งคั่วก่อน แล้วนำไปโรยคั่วข้าวหายไปที่ซีก แล้วก็คิด เทียบเป็นอัตราส่วนว่า ถ้าข้าว ๑ เกวียนจะหักเท่าไร วิธีนี้ชาวนาไม่ชอบเพราะ ชาวนาเองก็ไม่มีทางรู้ว่าข้าวของตัวเองหายไปเป็นจำนวนเท่าไรแน่ รู้ก็จากทาง โรงสีเขาบอกมาอีกทีหนึ่ง แล้วเวลาที่พ่อค้าเขาหยิบข้าวอย่างข้าวไปโรย เขาจะ เลือกหยิบจากทางแคบเรือ เพราะข้าวจะถูกบรรทุกทางเรือผ่านมาหลายทอดกว่า จะถึงโรงสีข้าวหนักก็จะอยู่ตรงกลางเรือ ข้าวเบาข้าวดิบก็จะอยู่ข้างเรือ”^{๒๔}

๔. การวัดความชื้นของข้าว ตามที่ทางการกำหนดข้าวจะต้องมีความชื้น ไม่เกิน ๑๔% ข้าวที่มีความชื้นเกินจะต้องถูกหักไปบางส่วน ซึ่งก็เป็นไปได้ยาก เพราะข้าวใน จังหวัดฉะเชิงเทราเป็น ข้าวที่มีความชื้นสูงเกินกว่า ๑๔% ทั้งสิ้น

^{๒๓} จากการสัมภาษณ์ นายพล นาคเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๒๔} จากการสัมภาษณ์ นายพงษ์ เกษตรกรตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองฉะเชิงเทรา ในวันที่ ๔ พ.ย. ๒๕๒๕.

อย่างก็ข้าวก็มีความชื้นระหว่าง ๑๖-๑๘ % ทางโรงสีก็จะใช้เครื่องมือวัดความชื้น
 ของเขาเอง ไม่ยอมใช้ของทางราชการ ทางเจ้าหน้าที่ก็ไม่เคยเข้าไปมีส่วนในการ
 ที่เปอร์เซ็นต์ข้าวหรือกำหนดราคาเลย ทางโรงสีเขาจะเป็นผู้คิดเองหมดทุกอย่าง
 เพราะปรากฏว่าเวลาขายข้าวกันจริง ๆ ชาวนาขายข้าวเกินแคว้นทุกครั้ง เจ้าหน้าที่
 เพียงแต่รับทราบที่ชาวนาขายข้าวได้ตามราคาประกันจริง ๆ ตัวอย่างเช่น ชาวนา
 ขายข้าวได้ในราคาประกันชนิด ๒๕% มีราคาแคว้นละ ๓,๔๕๐ บาท แต่เวลาที่
 ชาวนาคงข้าวให้ทางโรงสี จะต้องคงข้าวแถมไปช่วยตามจำนวนที่ทางโรงสีคิด
 หัก ถ้าข้าวของนาย ก ทางโรงสีหักค่าความชื้น สิ่งเจือปน รวม ๒๐ ถึง เวลาที่
 นาย ก ขายข้าว ก็ต้องคงข้าวไปให้ทางโรงสี ๑ แคว้นกับข้าวแถมอีก ๒๐ ถึง
 “บางครั้งเวลาที่ทางโรงสีเขาจะวัดความชื้นข้าว เขาจะเอาข้าวของเราใส่ไว้ในมือ
 นาน ๆ ทำเป็นชวนคุย อากาศร้อน ๆ เหนือก็ออก พอเอาข้าวไปวัดความชื้น
 มันสูง อย่างนี้”^{๒๕}

๕. โรงสีจ้างเกษตรกรเซ็นชื่อว่าเป็นข้าวของเกษตรกร คนละ 100 บาท
 เพื่อให้เป็นไปตามที่ทางการกำหนดให้รับซื้อข้าวจากชาวนา ทั้ง ๆ ที่ข้าวนั้นก็
 เป็นข้าวของโรงสี รายละเอียดของเรื่องนี้จะกล่าวในบทต่อไป

๖. โรงสีปลอมปนข้าวขายให้กับทางรัฐบาลอีกทีหนึ่ง เอากำไรอีกต่อ
 หนึ่ง เพราะเวลาที่โรงสีรับซื้อข้าวจากชาวนา ไม่มีการปลอมปน เป็นข้าวแท้ ๆ
 ถ้าหอมมะลิก็เป็นหอมมะลิแท้ ๆ

๗. ทางโรงสีกว้นซื้อข้าวเปียกราคาถูก ๆ แล้วนำไปตากบนถนน
 ปูนซีเมนต์ กลายเป็นข้าวแห้ง

^{๒๕} จากการศึกษาของ นายบัวน โกล้จิด เกษตรกรตำบลสับเฮ็ดศอก อำเภอบ้านโพธิ์
 ในวันที่ ๔ พ.ย. ๒๕๒๕.

๖. ปัญหาด้านการตลาดและราคา

๑. เกษตรกรรชาคอำนาจต่อรองทางค้ำราคา ต้องรับขายผลผลิตให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงแหล่งผลิต ซึ่งเป็นผู้กำหนดราคาเอง เนื่องจากเกษตรกรมีปัญหาในเรื่องข้าวมีความชื้นสูงและหนักที่เก็ชขึ้น ในระหว่างทำการเพาะปลูก ทำให้ต้องรับขายข้าวไปชำระหนี้ ประกอบกับไม่มีสถานที่เก็บรักษาขนาดใหญ่ที่เหมาะสมเพียงพอที่จะเก็บผลผลิตไว้รอขายในตอนที่ข้าวมีราคาสูงได้

๒. การขนส่งจากแหล่งผลิตออกสู่ตลาดยังไม่สะดวก และทั่วถึงเท่าที่ควร ทำให้ต้องเสียต้นทุนในการขนส่งมาก

๓. ปัญหาการผูกขาดในการซื้อขาย เกษตรกรบางรายต้องประสบกับการที่ต้องขายผลผลิตในราคาต่ำให้แก่เอกชนผู้ให้กู้เพียงรายเดียวเท่านั้น รวมทั้งการผูกขาดของโรงสีขนาดใหญ่ที่ได้รับโควตาจากทางรัฐบาล

๔. วิธีการตลาดของผลผลิตทางเกษตรมีความซับซ้อน ต้องผ่านมือหรือพ่อค้าคนกลางจำนวนมาก โดยเฉพาะพ่อค้าในท้องถิ่นที่มีอำนาจในการต่อหรือกดราคาและสามารถแก่งกำไรมากได้นั้น ทำให้ค่าใช้จ่ายต่างๆ ที่เป็นต้นทุนสูงขึ้น ราคาข้าวเปลือกถูก แต่ราคาข้าวสารแพง ซึ่งเป็นปัญหาการตลาดที่ก่อให้เกิดความไม่เป็นธรรม

๕. ปัญหาราคาที่ขึ้นอยู่กับอุปสงค์และอุปทาน ซึ่งเป็นไปตามกลไกราคาของสินค้าเกษตร เพราะพืชผลเน่าเสียง่าย และเก็บไว้ไม่ได้นาน ในช่วงฤดูกาลเก็บเกี่ยวมีผลผลิตออกสู่ตลาดมากทำให้ราคาตกต่ำ

๖. ชาวนาขาดข้อมูลข่าวสารเรื่องราคาและตลาดที่ทันเวลาและมีประสิทธิภาพ

สถาบันวิจัยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

045344

บทที่สาม

บทบาทของรัฐ และผลกระทบจากนโยบาย

๑. นโยบายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา

นโยบายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา ไม่ว่าจะเป็นนโยบายพุงราคาข้าวปี ๒๑/๒๒, ๒๒/๒๓ หรือนโยบายประกันราคาข้าวปี ๒๓/๒๔, ๒๔/๒๕ ผลในทางปฏิบัติปรากฏว่า ชาวนาขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำกว่าที่ทางการกำหนดมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีที่ผ่านมา ชาวนาต้องประสบกับการขายข้าวได้ราคาต่ำ ข้าวในปี ๒๕๒๔ ได้ราคา ๒,๕๐๐-๒,๗๐๐ บาท ซึ่งราคาข้าวที่ขายได้นั้นเป็นราคาที่พ่อค้ากำหนดตามราคาในกรุงเทพฯ โดยผ่านทางโรงสีอีกทีหนึ่ง

โดยเฉพาะอย่างยิ่งในปีปัจจุบัน (ปี ๒๕๒๕) ราคาข้าวตกต่ำยิ่งทวีความรุนแรงขึ้นโดยที่เกษตรกรต้องประสบกับปัญหาข้าวเปลือก ชาวนาต้องพยายามขายข้าวในทันทีให้ได้เร็วที่สุดก่อนที่ข้าวจะเสียหายมากกว่านี้ ทำให้พ่อค้าสามารถกดราคาได้ง่ายยิ่งขึ้น ผลจึงปรากฏออกมาว่า ในการขายข้าวในเดือนตุลาคมที่ผ่านมา ชาวนาขายข้าวได้ราคาเพียง ๑,๔๐๐-๑,๗๐๐ บาทต่อเกวียน

นโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลที่มายังจังหวัดจะเชิงเทรา มีน้อยไม่ทั่วถึง ลำช้า ไม่ทันต่อเหตุการณ์ การที่ ออก. ออกมารับซื้อข้าว โดยผ่านทางโรงสีอีกทอดหนึ่งนั้น ทำให้เกิดการผูกขาดมีโรงสีขนาดใหญ่ ๆ ที่มีความสามารถประมูลได้เพียง ๒-๓ โรงเท่านั้น เป็นผู้รับประโยชน์ การค้าไม่มีความคล่องตัวเท่าที่ควรและชาวนาเองไม่เอาข้าวไปขายที่โคนหักต่าง ๆ ดังนั้นข้าวที่รัฐบาลซื้อจึงเป็นข้าวของโรงสี

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จากข้อจำกัดดังกล่าวข้างต้นจึงมีชาวนาเป็นส่วนน้อยนำข้าวไปขายที่โรงสีซึ่งเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไปไม่มีความเห็นว่านโยบายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมาประโยชน์ส่วนใหญ่จะตกอยู่กับโรงสี

“ในทางปฏิบัติ โรงสีจะรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาในนามเท่านั้น เกิดการซื้อขายซื้อขายชื่อนานกันขึ้น คือ ให้ชาวนาขายข้าวให้โรงสีจำนวนเท่านั้นเท่านั้น เกวียน แล้วนำไปส่งข้าวไปเบ็กที่ธนาคารโดยชาวนาไม่ต้องมีข้าวจริง ในยั้งฉงนี้แม้ข้าวจริงแต่ในทางปฏิบัติเป็นข้าวของโรงสี เช่น ข้าว ๑๐๐ เกวียน เมื่อชาวนาเบิกเงินได้จะไ้ค่าจ้างเกวียนละ ๒๐๐ บาท และนำเงินที่เหลือคืนให้โรงสี มันเป็นแบบนี้เงินจัดสรรที่ทางจังหวัดได้มา ๒๒ ล้าน มันถึงไ้ไม่ถึงมือชาวนา”^{๒๖}

ในเรื่องของนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน คุณเชวัญชัย ได้ให้ความคิดเห็นว่านโยบายการแทรกแซงตลาด ได้ส่งผลให้ เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิถีการในจังหวัดละเซียงเทร่าอย่างไ้บ้าง โดยไ้อธิบายให้เห็นถึงวิถีตลาดทั้งก่อนและหลังที่ไ้มีการแทรกแซงในจังหวัดละเซียงเทร่า ตามภาพที่แสดงข้างล่างนี้

ก่อนที่ไ้เกิดการแทรกแซงตลาดข้าวเปลือกของทางรัฐบาล ชาวนาสามารถขายข้าวเปลือกให้โรงสี ทางโรงสีก็ไ้จะไปส่งนายหน้าขายข้าวสาร นายหน้าขายข้าวสารก็ไ้จะไปขายที่ “ล้ง” ซึ่งเป็นโกดังเก็บข้าวสาร จากล้ง พ่อค้าส่งออกก็ไ้ซื้อข้าวส่งไปขายยังต่างประเทศ

แต่เมื่อไ้เกิดการแทรกแซงขึ้น ข้าวที่ไ้จะส่งออกไปนอกประเทศจะคั้งมา จากองค์การคลังสินค้า ซึ่งทางองค์การจะรับซื้อข้าวจากองค์การตลาดเพื่อเกษตรกร ซึ่งก็ไ้รับข้าวมาจากโรงสีที่ผูกขาดระดับจังหวัดที่มีอยู่ ๒-๓ โรงที่ สามารถประมูลได้ ซึ่งทางโรงสีเหล่านี้ก็ซื้อข้าวจากชาวนาในช่วงคั้งฤดูกาลเก็บเกี่ยวซึ่งมีราคาถูก (เพราะ ออก. จะเรียกข้าวจากโรงสีในช่วงนี้พอดี)

^{๒๖} จากการสัมภาษณ์ คุณเชวัญชัย รักษาพันธ์ รองประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกร จังหวัดละเซียงเทร่า ในวันที่ ๑๐ ต.ค. ๒๕๒๕.

ด้วยกระบวนการดังกล่าวนี้ การส่งออกมาก หรือการแทรกแซงราคาข้าวเปลือกจึงไม่ได้เกิดผลดีต่อชาวนาแต่อย่างใด

สำหรับความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการส่งออกนี้ นางอ่ำ^{๒๗} นายทุนเงินกู้ทำสะพานมีความเห็นว่า “ข้าวน่าจะส่งออกนอกสักหน่อยค่อยยังชั่วนา นี่ส่งจริงแค่เอาข้าวของเกษตรกรอะไรนั้นส่งไป ข้าวที่เอาจากโกดังไว้ตั้ง ๕ ปี สีใหม่ ซักใหม่ บินถือจังหวะว่าส่งนอกได้ เรือนอกมากก็เอาข้าวของตัวนี้ส่ง แล้วข้าวของชาวนาก็ขายไม่ได้เลย” (นายทุนเงินกู้ข้างเหลืออก เพราะไม่สามารถเก็บหนี้จากชาวนาที่ทนปล่อยให้กู้ได้)

แต่สำหรับทางโรงสีกลับมีความเห็นว่า นโยบายประกันราคาข้าวเปลือกและข้าวสารในปีที่ผ่านมา ออกก. ได้ผล เพราะในการที่ ออกก. เอาข้าวมาฝากกับทางโรงสีนั้น จะต้องมีการหักทรัพย์ค่าประกันไม่เหมือนกับการฝากฉาง และถ้าทางโรงสีผิดสัญญา ออกก. ก็มีสิทธิ์ที่จะยึดทรัพย์ไว้ได้ทาง ออกก. ไม่ต้องเสียอะไรเลย ออกก. เอาข้าวไปฝากไว้กับโรงสี พอถึงเวลาให้โรงสีนั้นแปรสภาพ ซึ่งทางโรงสีก็จะแปรสภาพข้าวคามที่ ออกส. ซึ่ง ออกส. ตั้งว่าต้องส่งแต่ข้าวที่มีคุณภาพดีเท่านั้น แต่ในทางปฏิบัติ การรับซื้อสินค้าของ ออกส. ทำกันไม่ถูกต้อง เพราะมีข้าวที่เสื่อมคุณภาพมากกว่าข้าวดี

นโยบายในการรับซื้อข้าวสารแทรกแซงตลาด หากรัฐบาลมีเงินมากจริง ๆ ก็จะมีผลแน่นอน เพราะจะทำให้พ่อค้าตกใจและข้าวจะต้องขึ้นราคา แต่ที่รัฐบาลทำไม่ถูกต้องก็คือ รัฐบาลต้องการจะให้ข้าวเปลือกมีราคาสูงขึ้นแต่ในขณะเดียวกันก็ซื้อข้าวสารในราคาถูกลง บินจึงไม่ค่อยมีพ่อค้าโรงสีไปเสนอมขาย เนื่องจากราคาถูกลงเกินไป และในเวลานี้ทางโรงสีไม่เกิดความมั่นใจในนโยบายของรัฐบาลเพราะในกรณีที่ทาง ออกส. แจกกับผู้ประกอบการโรงสีว่าจะรับซื้อข้าวตั้งแต่

^{๒๗} จากการสัมภาษณ์ นางอ่ำ นายทุนเงินกู้ทำสะพาน ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๕๒๕.

เคื่อน ม.ค.-ต.ค. แต่พอทางโรงสีที่รับซื้อข้าวไว้เป็นจำนวนมากจะขายให้กับ
 อคส. พอแจ้งลงไปทาง อคส. กลับรับซื้อคืนเคื่อน ทำให้ทางโรงสีมีความรู้สึก
 ถูกหลอกให้เชื่อ ความจริงแล้ว อคส. เองก็ไม่มีเงินที่จะซื้อ พอไม่ซื้อราคาก็ลง
 ทุนที่ เป็นปัญหาอย่างหนึ่งที่ทำให้ตลาดข้าวเปลือกไม่กระเตื้องซบเซาลงไป...
 และในการส่งข้าวออกนอก ผู้ส่งออกซื้อข้าวจาก อคส. ไม่ได้ซื้อจากตลาดที่มีการ
 เคลื่อนไหวกันจริง ๆ เมื่อไม่มีการซื้อทางโรงสีก็มีกำไรน้อย คือ ซื้อแล้วขายไม่
 ออก การค้าขายจึงซบเซา เรื่องนี้ควรมีการแก้ไข ไม่ใช่ อคส. เอาข้าวมาระบาค
 ทำให้การซื้อขายต้องหยุดชะงัก นอกจากนี้ปัญหาคูณภาพข้าวก็มีส่วนสำคัญ เพราะ
 การที่โรงสีซื้อข้าวเปลือกไปก็มีส่วนเสียหายมาก ผู้ส่งออกเขาเห็นว่าข้าวถูก เลย
 ซื้อไปผสมข้าวเก่า ทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพได้เร็ว กลายเป็นว่าในกรุงเทพฯ มีแต่
 ข้าวเสื่อมคุณภาพ และส่งไปยังตลาดต่างประเทศด้วย^{๒๔}

๒. ผลของนโยบาย

จากการสัมภาษณ์ ชาวนาส่วนใหญ่เกือบทั้งหมดขายข้าวให้กับพ่อค้าที่มา
 รับซื้อถึงหน้าลาน ทั้งนี้เพราะสืบเนื่องมาจากสภาพการ “ตกเขียว” ภาวะหนี้สิน
 ผูกพัน และขายตามความสมัครใจเนื่องจากเบื้อความยุ่งยากของทางการ ดังนั้น
 นโยบายต่าง ๆ ที่ทางรัฐบาลเข้าแทรกแซงโดยผ่านทางโรงสีจึงไม่ถึงชาวนา เพราะ
 ว่าชาวนาไม่ได้ขายข้าวให้โรงสี

เกี่ยวกับเรื่องการซื้อขายหน้าลานนั้น พ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดราคาแต่เพียง
 ผู้เดียว ซึ่งนโยบายแทรกแซงได้บิ่กั้นการค้าอย่างเสรีของบรรดาพ่อค้า โดยที่
 พ่อค้าก็ต้องไปขายข้าวให้กับโรงสีอีกทีหนึ่ง เป็นเหตุให้ราคาข้าวสารที่พ่อค้าซื้อ
 จากชาวนาเป็นราคาที่ทางโรงสีกำหนดโดยที่พ่อค้าได้หักเอาส่วนกำไรของตนไว้
 แล้ว เมื่อเป็นเช่นนี้การเพิ่มกำไรให้กับตนเองก็มีเพียงวิธีเดียว คือ กครราคาข้าว

^{๒๔} จากการอภิปรายของท่านประธานโรงสี ในการประชุมสัมมนาระดับจังหวัด

ของชาวนาให้ต่ำที่สุด ทั้งคำบอกเล่าของนายสนิท กลอง ๑๔ ตำบลบึงนาราง อำเภอบางน้ำเปรี้ยว “พ่อค้าจะเป็นผู้กำหนดราคาแต่เพียงผู้เดียว ถึงขนาดว่า ชาวนาจะขอขึ้นราคาอีกสัก ๑๐ บาทจากพ่อค้า เขายังไม่ยอมโดยอ้างเหตุผลต่าง ๆ นานาจนชาวนาจ้องใจและขี้เกียจจำคาญในแล้งกลโกง” บางคนให้สัมภาษณ์ว่า รู้ทั้งรู้ว่าถูกโกงถูกเอาเปรียบ แต่ไม่รู้ว่าจะทำอย่างไร เพราะความจนไม่มีขังจาง และภาวะหนี้สิน จึงจำเป็นต้องขายถึงชาติไหนก็ต้องขาย เป็นแบบนั้นมาตั้งแต่สมัย บู่ ย่า ตา ยาย จนถึงปัจจุบัน

นโยบายพุงราคา ประกันราคา หรือแทรกแซงตลาดเท่าที่ผ่านมาไม่ได้ผล ไม่สามารถทำให้ชาวนาขายข้าวได้ราคาแต่อย่างใด ผลของนโยบายเป็นเพียง คำประกาศทางวิทยหรือแผ่นประกาศบนสำนักงานเกษตรอำเภอ ซึ่งบรรดาพ่อค้า โรงสีไม่เคยปฏิบัติตาม แต่จะรับซื้อข้าวตามราคาที่ตนพอใจ ตามราคาที่คิดว่าตนเองจะต้องได้กำไรจากการเป็นคนกลางระหว่างชาวนากับโรงสีในระดับท้องถิ่น หรือระหว่างตลาดในประเทศกับตลาดนอกประเทศในระดับชาติ จากการสัมภาษณ์ ชาวนา ทำให้ทราบว่าพ่อค้ารับซื้อข้าวจากชาวนาในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกันถึง ๔๐๐-๕๐๐ บาท โดยคิดหักเป็นสิ่งเจอปน ความชื้น ฯลฯ ถ้าชาวนาถาม พ่อค้า ก็จะตอบกลับไปว่า “ให้ไปขายกับวิทยสิ” จากคำบอกเล่าของนายดี ยิ้ม สารวัตร กำนันคลอง ๑๕ ตำบลบึงนาราง

นโยบายประกันราคาข้าวทำให้ชาวนาต้องขาดทุน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง นโยบายการแทรกแซงตลาด ในเดือน ม.ค. ปีหน้านั้น “รัฐบาลบอกว่าจะแทรกแซง ตลาดหรือประกันราคาข้าวขึ้นต่ำ ๓,๐๐๐ บาท ก็เห็นอยู่แล้วว่าขาดทุนแน่ ๆ เพราะแค่เพียงราคาประกันหรือแทรกแซง ๓,๐๐๐ บาทก็ยังไม่คุ้มทุนเลย แล้วกว่า จะถึงเดือนมกราคมอย่างแท้จริง ๆ ชาวนาก็ขายข้าวหน้าลานให้กับพ่อค้าได้ไม่เกิน ๒,๗๐๐ บาท อย่างนั้นชาวนาจะอยู่ได้อย่างไร” จากการสัมภาษณ์นายสุข มาลัยลอย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ราษฎรหมู่ ๔ ตำบลบึงน้ำรักษ์ ซึ่งในขณะนั้น รัฐบาลประกาศนโยบายแทรกแซง ปี ๒๕๒๕/๒๖ ซึ่งกำหนดราคาขั้นต่ำไว้ ๓,๐๐๐ บาท

สรุปได้ว่านโยบายต่าง ๆ ของรัฐบาลไม่ประสบผลสำเร็จเท่าที่ควร ส่วนใหญ่ชาวนายังขายข้าวได้ราคาต่ำ การเข้าแทรกแซงของ ออทก. มีส่วนช่วยได้บ้างเล็กน้อยเท่านั้น ผลก็จะไปตกอยู่กับโรงสีเสียเป็นส่วนมาก

๓. สาเหตุที่ทำให้นโยบายไม่ประสบผลสำเร็จ

๓.๑ ความล่าช้าของนโยบายและการดำเนินงาน

นโยบายในการพยุงราคาข้าวของรัฐบาลได้ผลพอสมควร แต่พวกผมก็วิ่งกันนำๆ คือ เร่งให้มันเร็วขึ้น ไปกำหนดเอาเดือนธันวาคม ข้าวในท้องที่นี้ไม่มีเหลือเลย ถ้ารัฐบาลเล็งเห็นความสำคัญ จะมาอ้างว่าจังหวัดจะเชิงเทราเป็นกรณีพิเศษกว่าจังหวัดอื่น เพราะเกี่ยวข้าวเร็วกว่าจังหวัดอื่น ๆ ไม่ได้ ผมว่ามันไม่ได้ประโยชน์อะไรที่จะมาพูดแบบนี้ เพราะว่าทางจังหวัดจะเชิงเทรานั้นก็เป็นแบบนี้อยู่ทุกปี ทางเราก็ร้องกันทุกปี ขอให้ช่วยเหลือ ๆ แค่นั้นก็ออกมาในรูปแบบนี้ คือ กว่่านโยบายจะออกมาช้าก็ไม่มีเหลือเลย การพยุงราคาข้าวของรัฐบาลต้องมีเงินให้พอ ไม่ใช่ให้ชาวนาไปร้องเรียนกันว่าเมื่อไรจะเอาเงินมาให้สักทีเงินไม่มี บางทีก็มีเงินมาให้แค่ ๕ ล้าน พอถึงเวลาขายข้าวคนมันก็มารอขายข้าวกันทุกตำบลในจังหวัด ก็แย่งกันพื้บพื้บ หมคแล้วก็รอกันไปตี เอาข้าวรอไว้กตางนาเมื่อไรถึงจะส่งเงินมา บางทีพวกผมไปร้องเรียนกันถึงในกรุงเทพฯ ขอให้ซื้อเป็นเงินเชื่อ ผมเคยไปมาแล้ว โดยให้ทางอำเภอทำหลักฐานมาให้เรียบร้อย... รัฐบาลไม่มีเงินก็เอาข้าวไปแปรสภาพขายเสียสิ ภายในหนึ่งเดือนก็เอาเงินมาให้ผมว่าไม่มีปัญหา ชาวนาทุกคนยินดี ขอให้มันได้มาตรฐานก็แล้วกัน ถึงแม้จะต้องเสียเวลาไปเดือน หรือเดือนกว่าเสร็จแล้วมันก็ได้ผล เราไปร้องเรียนก็เหมือนกับเสียงนกเสียงกา ไม่มีความหมาย

...นโยบายของรัฐบาลมันก็ได้บ้าง ถ้าหากจะทำให้มันทัน ไม่จำเป็น ต้องซื้อทั้งหมดหรอก เพราะรัฐบาลคงไม่มีปัญญาซื้อทั้งหมด แต่ว่ามันผลทาง อ้อม คือ ว่ามาซื้อให้ทันเวลาขณะที่ชาวเนากำลังเก็บเกี่ยว เพราะตอนนั้นข้าวมีมาก ทางโรงสีเขาก็ลดราคา หากรัฐบาลเข้ามาโอบอุ้มสักนิด มาซื้อพุงราคาสัก ๒-๓ คันรด พอโรงสีเห็นเขาก็จะขึ้นราคาให้ แต่ว่ามันแหละพอรัฐบาลหมดเงินเมื่อไร เขาก็ลดราคาทันที ก็เป็นอยู่แบบนี้เพราะชาวนาไม่สามารถเก็บข้าวไว้ได้ ชาวนา แถบนั้นข้าวมีความชื้นสูง ช่วงที่เราเก็บเกี่ยวฝนมันตก

... ถ้าจะเลือกประกันราคา หรือพุงราคา ผมว่าพุงราคาคือดีกว่า เพราะ ว่าการประกันราคาทางโรงสีเขาเป็นคนจ่าย แต่การพุงราคาทางรัฐบาลเป็นคน จ่าย โดยทางเกษตรอำเภอเป็นเลขา เขาทำเรื่องไปแล้วเราก็ไปเบิกธนาคารโดย รัฐบาลเป็นคนจ่าย ที่มีการประกันราคาทางโรงสีเขาเป็นคนจ่าย เขาเสียเปรียบ ทำให้เขามากคราข้าวของเรา แทนที่จะเป็นข้าว ๕% ก็กลายเป็นข้าว ๒๕% แต่ ถ้าใช้วิธีพุงราคาทางโรงสีเขาจะอยากได้ข้าวมากขึ้นโดยเขาไม่ต้องจ่ายเงิน ข้าวก็ อยู่ในโรงสีของเขา โดยที่เขายังได้ค่าเช่ายังฉาง ค่าจ้างแปรสภาพ เมื่อทางโรงสี ได้ประโยชน์มาก เขาก็กดชาวนาน้อย”^{๒๕}

๓.๒ รัฐบาลมีเงินทุนจำกัด

จำนวนข้าวของชาวนามีมากเกินไปเกินความสามารถของรัฐบาลที่จะรับซื้อ ได้ หมด ออก. มีเงินน้อยช่วยเหลือได้ไม่ทั่วถึง และการที่ ออก. ซื้อข้าวผ่านทาง โรงสี ทำให้โรงสีได้รับประโยชน์มากกว่าชาวนา

“นโยบายออกมาแต่ละปีได้ผลไม่ก็เปอร์เซ็นต์ สำหรับกลุ่มผมเมื่ออาทิตย์ ที่แล้ว เขาให้ชำระค่าปุ๋ยค้ำยข้าวเปลือก ผมมีสิทธิ์ขายข้าวเปลือกตั้ง ๔๐๐-๕๐๐ ตัน เสร็จแล้วเอาไปขายได้แค่ ๔ ตันกว่าเท่านั้น บอกว่าข้าวใช้ไม่ได้ ๆ คุณก็คิดสิ

^{๒๕} จากการสัมภาษณ์ คุณเจริญ มาลัยลอบ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลบางกรด อำเภอบ้านโพธิ์ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

ข้าวทั้งตำบลบอกใช้ไม่ได้ ผมเอาตัวอย่างจากทุก ๆ บ้านไปให้เขาคู บางทีเขาก็ไม่บอกแต่ว่าใช้ไม่ได้ ความซนเกินบ้าง เป็นฝุ่นบ้าง แห้งบ้าง ไม่ได้ที่ตักก็อย่างหน้าแต่มันจะมีความซนอะไร ว่าแห้งว่าป็น พอหน้าน้ำเขาก็บอกว่าซนไปทั้ง ๆ ที่ข้าวผมมันก็อยู่ในโรง ฝนตกที่ราคาลงชวบเลย ตอนนั้นเป็นช่วงลมว่าราคาค่อยดีขึ้น แต่เราก็กไม่มีข้าวในมือแล้ว”^{๓๓}

๓.๓ ทางโรงสีมีการหักสิ่งเจือปน ซีเปอร์เซ็นต์ข้าว และหักความชื้น ข้าวมากเกินไปทำให้ชาวนาไม่อยากรนำข้าวมาขาย เพราะเมื่อหักค่าใช้จ่ายต่าง ๆ แล้วขายอยู่กับบ้านก็กว่า สาเหตุที่ทำให้นโยบายไม่ได้ผลเพราะโรงสีไม่ยอมรับซื้อข้าวในราคาประกัน ถ้าโรงสีจะซื้อก็ต้องยอมให้เขาเป็นผู้กำหนดราคา โดยดูจากเปอร์เซ็นต์ ฯลฯ

๓.๔ นโยบายของรัฐบาลไม่มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ

เจ้าหน้าที่ต่าง ๆ ของรัฐไม่มีส่วนในการช่วยกำหนดราคาเพราะหากว่าทางโรงสีไม่ยอมรับซื้อข้าวเสียอย่างเดียว ทางรัฐบาลก็ไปบังคับเขาไม่ได้

“รัฐบาลเขาก็ประกาศวิหทยออกมาว่าจะรับซื้อจุดนั้น จุดนี้ โรงสีเขามีหุคากว่างไกลเขารู้ว่ารัฐบาล จะไปรับซื้อที่ไหน มีเงินเท่าไร พอรัฐบาลเข้ามาซื้อทางโรงสีก็ไปซื้อที่อื่น ผมว่ามันไม่ได้ประโยชน์อะไร ประกาศเป็นจุด ๆ ไม่ทั่วถึงทางโรงสีเขาไม่ซื้อทางรัฐบาลก็ไปทำอะไรเขาไม่ได้ อย่างปีที่แล้วนี้ทางโรงสีเขาหยุดทำไปหลายแห่งเพราะเขาคำนวณแล้วพบว่าทำไปก็ไม่มีกำไร เขาก็หยุด แต่พวกเราชาวนาจะไปหยุดอย่างเขาไม่ได้” จากคำบอกเล่าของนายบุญส่ง มีศิริ

๓.๕ ขั้นตอนในการทำงานของรัฐบาลยุ่งยากซับซ้อนผิดกับของพ่อค้า ซึ่งสะดวกรวดเร็ว มารับซื้อถึงบ้าน ชาวนาจึงนิยมขายให้พ่อค้ามากกว่า

๓.๖ นโยบายของรัฐบาลเป็นผลร้ายสำหรับโรงสีเล็กและชาวนา

^{๓๓} จากการสัมภาษณ์ คุณพล นาคเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน อำเภอเมืองระยอง ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

๔. ผลกระทบจากการที่ชาวนาขายข้าวได้ราคาต่ำ

เท่าที่ผ่านมาไม่ว่าจะเป็นในช่วงฤดูการผลิตใดก็ตาม หากปีไหนผลผลิตต่ำและ/หรือชาวนาขายข้าวได้ราคาต่ำ ชาวนาจะต้องเดือดร้อนอยู่เสมอ เพราะว่าชีวิตของชาวนาขึ้นอยู่กับราคาข้าวเป็นสำคัญ และโดยเฉพาะอย่างยิ่งในช่วง ๒-๓ ปีที่ผ่านมานับตั้งแต่ทางรัฐบาลมีนโยบายประกันราคาข้าวและแทรกแซงตลาด ชาวนาต้องขายข้าวในราคาที่ต่ำกว่าราคาประกัน ผลกระทบที่เกิดขึ้นสามารถแยกได้ดังนี้

๑. ความเป็นอยู่ต้องประหยั้จกันในทุกทาง ๆ และพยายามหารายได้จากทางอื่นมาจุนเจือครอบครัวโดยการไปทำงานนอกจังหวัด หรือบางแห่งก็ไปทำงานกะวันออกกลาง บ้างก็กลายเป็นชาวนารับจ้าง ชาวนาต้องย้ายถิ่นออกไปทำงานภายนอกชุมชน แต่ถึงถึงความแตกสลายของชุมชน

“เที่ยววันความเป็นอยู่อย่างฝืดเคืองมาก ชาวนาค้นหาทางประหยั้จกันทุก ๆ ทาง รับจ้างเขาทั่วไปบ้าง ปลูกพืชสวนครัวไว้กินเองบ้าง ฯลฯ งานหลวงพอเมื่อก่อนพวกผมไปเที่ยวกับทุกคน ฆาปนนี้ก็ลดลงเหลือแค่สองคืน คือเที่ยวแค่วันแรกกับวันสุดท้าย”

๒. ชีวิตครอบครัว โดยเฉพาะการเลี้ยงดูเด็กให้การศึกษาได้น้อยลง ส่วนใหญ่เด็กจะเรียนเฉพาะการศึกษาภาคบังคับ แต่เด็ก ๆ ก็ยังไม่ถึงกับต้องหยุดเรียน เด็กที่เรียนจบการศึกษาภาคบังคับก็ต้องออกจากโรงเรียนมาช่วยทำงานเป็นแรงให้ครอบครัว มีมากในหมู่ชาวนาที่ยากจน และชาวนารับจ้าง จะมีเพียงส่วนน้อยที่ส่งลูกเรียนจนถึงชั้นมัธยมศึกษา ส่วนพวกที่มีฐานะดีหน่อยก็จะส่งลูกเข้าไปเรียนในเมือง แต่ก็ยังมีปริมาณไม่มากนัก

๓. ชาวนาส่วนใหญ่โดยเฉพาะชาวนาที่ยากจนต้องดิ้นรนออกไปทำงานทำอย่างอื่นเพื่อให้คุ้มกับรายจ่ายในครอบครัว ทางออกของเขาออกมาในลักษณะ

** นายจันงค์ เมตตา เลขานุการกลุ่ม ตำบลบางซ้อ อำเภอบ้านโพธิ์

๑. ไปเป็นชาวนารับจ้าง
๒. ไปทำงานทำในเมืองหรือเข้ากรุงเทพ ฯ
๓. เลิกทำนาหันไปทำอาชีพอื่น
๔. สมัครไปเป็นกรรมกรที่ตะวันออกกลาง สิงคโปร์

พวกที่เคียดแค้นที่สุด คือ พวกที่เป็นชาวนาเช่าที่นาเขาทำนาเด็ก ประมาณ ๓๐-๔๐ ไร่ เพราะพวกเขาจะค้ำแบ่งข้าวไว้ถึง ๓ ส่วน คือ ข้าวกิน ข้าวขาย และข้าวใช้หนี้

การกินรนไปทำงานทำที่อื่น เช่น ไปทำไร่มันที่อำเภอพนมสารคาม นอกจากนั้น ยังมีชาวนาที่ขายที่นาของตนเองให้กับนายทุนในกรุงเทพ ฯ ซึ่งซื้อไว้เพื่อเก็งกำไร จนมีพื้นที่นาว่างเปล่าหลายพันไร่ เป็นนาว่างไม่ได้ใช้ประโยชน์ (ถึงอำเภอแปลงยาว) เนื่องจากพวกเขาเองไม่เห็นความก้าวหน้าในการทำนา มีชาวนาบางคนเปลี่ยนอาชีพมารับจ้างตีบสามล้อในเมือง หรือเข้ากรุงเทพ ฯ ไปทำงานตามโรงงานต่าง ๆ โดยเฉพาะพวกคนหนุ่มคนสาวพวกช่างฝีมือที่พอจะมีความสามารถก็ไปทำงานทำยังประเทศในตะวันออกกลาง สิงคโปร์ โดยเฉพาะในบางตำบล เช่น ตำบลหนองแวน มีคนไปทำงานต่างประเทศมากถึงกว่าร้อยละ ยอมเสี่ยงถึงขนาดขายไร่นา นาเงินมาเป็นทุนในการเดินทาง

๔. ชีวิตความเป็นอยู่ในชุมชนก่อนข้างเจียบเหงา วันนั้นก็พลอยบึกตัว เจียบไปค้ำยไม่เหมือนตอนที่ขายข้าวได้ราคาดี ๆ แต่ในค้ำงานบุญกุศลต่าง ๆ ก็ยังคงเป็นที่พึ่งทางใจของชาวบ้านอยู่ตลอดเวลา ชาวบ้านยังคงทำบุญไม่เคยขาด เพียงแต่ถ้าจะค้ำจ้งงานเลี้ยงใหญ่โต เช่น งานแต่งงาน งานทำบุญขึ้นบ้านใหม่ หรือแม้แต่งานศพ ก็มักจะผลัดไว้บั้นหน้า หรือรอไว้จนกว่าจะขายข้าวได้ราคาดี

๕. บัญหาใจผู้ร้าย ไม่ค่อยมี แม้ว่าชาวนาจะขายข้าวในราคาต่ำ จะมีบ้างในบางท้องที่ก็เป็นส่วนน้อย ส่วนใหญ่ก็เป็นมาจากพันบ้านอื่น ในจังหวัดนั้น

เอง บางทีชาวบ้านเขาก็รู้ว่าใครเป็นคนขโมยของในหมู่บ้าน แต่ก็เป็นเรื่องเล็กน้อย

๖. ชาวนาเป็นหนี้มากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งชาวนาที่ลงทุนลงแรงเอาไว้มาก เช่น พวกเครื่องจักร เครื่องทุ่นแรงต่างๆ ที่ไปกู้เขามาลงทุน ทุกวันนั้นแม้จะรู้ว่าทำไปก็ขาดทุน แต่เขาก็ยังต้องทนทำอยู่เพราะจะหนีไปทำงานอย่างอื่นก็ลงทุนเอาไว้มาก บางคนหนี้สินยังใช้ไม่หมด ก็ต้องมีหนี้เพิ่มขึ้นไปอีก เป็นหนี้ทั้ง ออกก. ธกส. พ่อค้าคนกลางและโรงสี ในปัจจุบันต้องเป็นหนี้ธนาคารพาณิชย์อีก ทางออกอีกทางหนึ่งของชาวนาคือการลดต้นทุนในการผลิตให้น้อยลง แต่ก็ทำให้ผลผลิตลดลงไปด้วย แต่ก็ยังดีกว่าที่ทำแล้วต้องขาดทุนซ้ำเข้าไปอีก

๗. ชาวนาหันมาบริโภคน้ำมันข้าวราคาถูก เช่น ข้าวองค์การ ฯ ของทางรัฐบาล หรือไม่เช่นนั้นก็เก็บข้าวไว้สีกินเอง ซึ่งแต่ก่อนชาวนานิยมบริโภคข้าวราคาแพงจากอีสาน ซึ่งต้องไปซื้อจากพ่อค้าในตลาด

๘. มีอาชีพรอง นอกเหนือไปจากการทำนา เช่น เลี้ยงเบ็ดเพื่อไว้กินข้าวคอกในนาหรือปลูกเห็ด ในปัจจุบันชาวนาออกไปรับจ้างทำทางรถไฟให้กับรัฐบาลตามโครงการพัฒนาพื้นที่ชายฝั่งทะเลตะวันออก กรุงเทพฯ-สกลนคร เป็นต้น

๕. ข้อเสนอแนะเกี่ยวกับนโยบายในอนาคต

๕.๑ เกี่ยวกับเรื่องราคา

“การกำหนดราคาของรัฐบาลควรจะต้องกำหนดราคาที่สอดคล้องกับต้นทุนการผลิต คือ ควรกำหนดราคาข้าวให้สอดคล้องกับราคาปุ๋ยและน้ำมัน ถ้าราคาค้นทุนหลักอันได้แก่ปุ๋ยและน้ำมันมีราคาสูงแล้ว ราคาข้าวก็ควรจะสูงขึ้นด้วย แต่ทุกวันนี้ขายข้าว ๒ เกวียนยังไม่ได้ปุ๋ยสักตัน นอกจากนั้นควรจะต้องคิดกำไรให้ชาวนาอย่างน้อย ๒๐% เพราะถ้าน้อยกว่านั้นชาวนาที่อยู่ไม่ได้ ราคาที่กล่าวมานี้ควรจะ

เป็นราคากลางที่ชาวนาไม่ได้ขาดทุน โดยรัฐบาลจะเข้าไปแทรกแซงเมื่อราคานั้นต่ำกว่าราคากลาง และทางรัฐบาลจะต้องหาวิธีไม่ให้ทางโรงสีตั้งราคาเองได้ ราคากลางที่ตั้งไว้จะต้องเป็นราคาที่ชาวนาอยู่ได้ไม่ขาดทุน เพราะถ้าซื้อขายกันจริง ๒,๕๐๐-๓,๐๐๐ ก็พออยู่ได้ แต่หมายความว่าต้องซื้อข้าวเปลือกด้วย ไม่ใช่ซื้อคามที่รัฐบาลกำหนดมาตรฐานขั้นต่ำของความชื้นข้าวว่าจะต้องไม่เกิน ๑๔% เพราะข้าวที่น้อยยัด ๆ ก็ ๑๖-๑๘% แล้ว เพราะฉะนั้นการกำหนดราคาต้องเป็นการกำหนดจากราคาทนบวกด้วยค่าแรงชาวนา ๒๐% แต่เท่าที่ผ่านมามีเรากำหนดจากราคาท้องถิ่น คือ หมายความว่า อำเภอแต่ละอำเภอจะรายงานไปว่าราคาข้าวเท่าไร แล้วนำมารวมเพื่อหาคะแนนเฉลี่ยเป็นราคากลาง แบบนี้จะไปใช้ได้ทีไหน เพราะราคาท้องถิ่น พ่อค้าเขาก็กดให้ต่ำอยู่แล้วพอเอาไปเฉลี่ยเลยไปกันใหญ่ ดังนั้นเท่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันราคาที่ตั้งขึ้นจึงต่ำกว่าราคาทุน”^{๒๒}

“การกำหนดราคาประกันหรือราคาแทรกแซงขั้นต่ำของรัฐบาลนั้น ควรจะกำหนดให้สูง ๆ เข้าไว้ ทั้งนี้เพื่อว่าชาวนาจะได้ขายข้าวได้ราคาพอสมควร ไม่ถูกพ่อค้าเอารัดเอาเปรียบมากเกินไป เช่น ประกันสัก ๔,๐๐๐ บาท เพราะเวลาที่ชาวนาขายได้จริง ๆ จะโดนหักโน่นหักนี้ คิดแล้วก็เหลือไม่ถึง ๓,๕๐๐ บาท”^{๒๓}

๕.๒ เกี่ยวกับเรื่องมาตรการและนโยบาย เพื่อให้มีผลในทางปฏิบัติ

สำหรับข้อเสนอแนะในระยะยาวก็คือ ควรจะมีการตั้งราคากลางเพื่อให้มีผลบังคับใช้ในทางปฏิบัติ ไม่ให้เหมือนกบนโยบายประกันราคาที่ผ่านมา พอทางโรงสีเขาไม่ซื้อเสียอย่าง ทางเราก็ไม่มีทางทำอะไรได้ จะไปปรับซื้อเสียเองทางรัฐบาลก็ไม่มีเงิน ดังนั้นควรที่จะกำหนดเป็นพระราชบัญญัติออกเป็นกฎหมาย

^{๒๒} จากการสัมภาษณ์ คุณปรีชา ชัมพานิช เกษตรอำเภอเมืองตะขิงเขตรา ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๒๓} จากการสัมภาษณ์ นายฉลอง และนายถิ ชัม เกษตรกรบึงนาราง อำเภอบึงนาราง ในเดือน พ.ย. ๒๕๒๕.

ประกันราคาข้าวเสียหายจะดีกว่า ที่ผ่านมาทางเรากำหนดราคา แต่ไม่มีมาตรการอะไรมาบังคับ เราขอให้เขาซื้อ พอเขาไม่ซื้อ เราก็กทำอะไรเขาไม่ได้ พวกพ่อค้าโรงสีเขารู้กันเขาจะกครราคาทันทีในเวลาที่มีข้าวมาก ๆ และในการตั้งราคากลางนั้น รัฐบาลควรจะต้องในราคาที่สูงกว่าราคาท้องถื่นซึ่งเป็นราคาที่ชาวนากำลังขาดทุนอยู่ และในกรณีที่ชาวนาขายข้าวได้ในราคาที่ต่ำกว่าราคากลางนั้น ทางรัฐบาลก็ควรจะชดเชยส่วนที่ขาดทุนให้ เมื่อเป็นอย่างนี้ข้าวมีเท่าไรก็จะขายได้หมด รัฐบาลจะจ่ายเงินให้เฉพาะส่วนที่ขาดทุนเท่านั้น รัฐบาลอาจจะหาเงินมาจากธุรกิจของรัฐบาล หรือหาเงินมาจากทางอื่น ๆ

๕.๓ เกี่ยวกับการรับซื้อข้าวของทางรัฐบาล

นโยบายที่ส่งมายังจังหวัดฉะเชิงเทรา ปรากฏว่าข้าทุกระบี่ไม่เคยทันการ เนื่องจากจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นจังหวัดแรกที่เริ่มฤดูกาลเก็บเกี่ยว คือ เริ่มตั้งแต่เดือนตุลาคม ในปีการเพาะปลูก ๒๕๒๕ นี้รัฐบาลประกาศออกมาว่าจะรับซื้อในวันที่ ๒๕ ธันวาคม แต่กว่าจะซื้อขายกันได้จริง ๆ ก็ในราวเดือนมกราคม เพราะติดปัญหาในเรื่องแบบฟอร์มและกฎระเบียบของทางราชการ

“พอชาวนาเขาต้องการจะขายข้าวเราก็กทำอะไรไม่ได้เพราะขั้ระเบียบ ผมว่ารัฐบาลเองมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือชาวนามากน้อยแค่ไหน เงินไม่มีบ้าง มีพรรคพวกกันกันอยู่ คงมีการโกงกินกันในระดับสูง เพราะถ้าจะทำกันจริงๆ ก็ทำได้ คนไทยมีฝีมือเหมือนกัน อย่างประเทศญี่ปุ่นทำไมเขาค้าขายแข่งกับเราได้ ยิ่งแถมตัดหน้าขายเราเสียอีก เมื่อมันเป็นแบบนี้ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเองก็รู้ว่าข้า ผมว่าบางที่รัฐบาลอาจมีจุดมุ่งหมายไม่ต้องการให้ถึงมือชาวนามากกว่า”^{๓๔}

^{๓๔} จากการอภิปรายของคุณสุรสิทธิ์ จันทร เกษตรอำเภอบ้านโพธิ์ จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการประชุมสัมมนาในระดับจังหวัด ๑๘ มี.ค. ๒๕๒๖

นอกจากนั้นคุณเสรีที่ จันทร เกษตรอำเภอบ้านโพธิ์ยังได้ให้ความเห็นเกี่ยวกับการรับซื้อข้าวของรัฐบาลว่า ถ้าจะทำได้ประโยชน์ ให้ถึงมือชาวนาจริง ๆ รัฐบาลควรจะ

๑. รัฐบาลควรเตรียมทุกอย่างไว้ให้พร้อมเสียก่อน แล้วค่อยประกาศออกมาเป็นนโยบาย เพราะทางจังหวัดจะเชิงเทรา มีปัญหาเรื่องนโยบายออกมาช้าไม่ทันการทุกปี

๒. รัฐบาลควรจะกำหนดออกมาเป็นนโยบาย มีระเบียบการที่แน่นอน และให้ตรงกับฤดูกาลเก็บเกี่ยวในแต่ละท้องที่

๓. คุณภาพข้าวของจังหวัดจะเชิงเทราเป็นข้าวพันธุ์ ก. เสียเป็นส่วนมาก ซึ่งทางโรงสีสามารถคราคาได้ง่าย พอรัฐบาลประกาศออกมาราคาก็ตกลงทันที ดังนั้นนโยบายนี้จะเป็นผลดีกับทางจังหวัดในภาคอีสาน แต่ในจังหวัดจะเชิงเทรา ไม่ได้ผล ไม่ทราบว่ารัฐบาลสนใจหรือเปล่า เพราะพอมีการเคลื่อนไหวกันมากเข้าก็จะโดนสันติบาลสอบสวน

๔. เจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดที่มีอยู่แล้วควรจะนำไปใช้ให้เกิดประโยชน์ โดยการให้ออกมารับซื้อข้าวจากชาวนาโดยตรง จะถึงมือชาวนาได้เร็วกว่า โดยมากการแก้ไขปัญหของทางรัฐบาลมักจะเป็นการเพิ่มหรือลดเจ้าหน้าที่ ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเรามีเจ้าหน้าที่พอทำได้อยู่แล้ว ตัวอย่างเช่น เจ้าหน้าที่พาณิชย์ควรรับผิดชอบในเรื่องการค้า ธุรกิจ เจ้าหน้าที่การเกษตรก็ควรส่งเสริมการเกษตร แต่เวลานี้ทางรัฐบาลเขาไม่คิดอย่างนี้ อย่างกรณี รพช. ต้องมาเลี้ยงกุ้งทั้ง ๆ ที่ไม่มีความรู้ความชำนาญในเรื่องนี้ แต่ว่าทาง รพช. มีเงินสนับสนุน เขาก็ทำได้

๕. โรงสีที่รัฐบาลจกมาให้รับซื้อข้าวของชาวนาควรจะมีให้มาก และทันเวลาฤดูเก็บเกี่ยว เพราะในปัจจุบันมีโรงสีอยู่เพียง ๗ โรงในจังหวัดจะเชิงเทรา ทำให้ต้องหมุนเวียนกันไปทีละแห่ง ในหนึ่งอาทิตย์ชาวนาขายข้าวได้เพียงวันเดียว

ถ้าขายข้าววันเสาร์กว่าจะได้รับเงินก็วันจันทร์ ชาวนาต้องการขายข้าวให้กับโรงสีที่อยู่ใกล้ ๆ เพื่อที่จะได้ไม่ต้องเสียค่าขนส่งแพง นอกจากนั้นการทำเรื่องขอนำข้าวไปขายให้กับ อตก. นั้นต้องทำกันนานกว่าจะได้อายุ ซึ่งชาวนาส่วนใหญ่รอไม่ได้ ไม่เหมือนกับอาเบ๊ะ อาคี มารับซื้อข้าวแล้วก็จ่ายเงินกันเลย

ท่านเกษตรจังหวัด ได้ให้ความคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องนี้ว่า น่าจะมีการดำเนินนโยบายแบบอ้อย คือ

“เมื่อก่อนราคาของอ้อยก็ขึ้นอยู่กับตลาดโลกเป็นวงจร จึงแก้ปัญหาโดยการตั้งองค์กรกลาง โดยให้เกษตรกรชาวไร่อ้อย โรงสีอ้อย และทางราชการเข้าไปบริหารงาน ในองค์กรและทางองค์กรเป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการจัดจำหน่ายทั้งหมด มีผู้ถือหุ้น ๓ ส่วน และทางรัฐบาลเองก็กำหนดว่าบริษัทนี้จะรับน้ำคาลจากโรงสีอ้อยทั่วประเทศ และมีการจำหน่ายทั้งในและนอกประเทศราคาอ้อยก็ไม่ได้กำหนดตายตัวในคันฤดูกาลขาย คือ จะประมาณให้เท่านั้นว่าคันหนึ่งราคาเท่าใด แต่เมื่อราคาแท้จริง (น้ำคาลทราย) ออกมาแล้ว ถ้าได้กำไรจะบวกให้ ถ้าขาดทุนก็ขาดทุนทั้งสามเจ้าองค์กรนี้สามารถหาเงินโดยการกู้ ดังนั้นจากตัวอย่างเรื่องอ้อยนี้ ถ้านำมาใช้แก้ปัญหาบ้าง ผมว่าแนวโน้มน่าจะออกมาดี เพราะองค์กรนี้มีหลายฝ่าย ไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดค้ำเงินงานเฉพาะ ซึ่งข้าวเคยค้ำเงินงานมาแล้ว แต่องค์กรนี้ทำงานเป็นอิสระ จดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ซึ่งเป็นการแก้ไขปัญหาคือไม่มองเฉพาะจุดเฉพาะปัญหาเหมือนในอดีต...”^๕

๖. การออกข้าวทางวิทย์ และโทรทัศน์ของรัฐบาล ๓๖ ๓๖ แล้วก็เหมือนกับกรมโฆษณาเพราะรัฐบาลเองก็ทำไม่ได้

จากการสอบถามเกี่ยวกับเรื่องนโยบายของรัฐบาลเท่าที่ผ่านมา นโยบายในปี ๒๕๒๒ เป็นประโยชน์แก่ชาวนามากที่สุด

^๕ จากการอภิปรายของท่านเกษตรจังหวัดละโว้ ในการประชุมสัมมนาระดับจังหวัด ๑๕ มี.ค. ๒๕๒๖.

“ตามความรู้สึกของผม นโยบายในปี ๒๕๒๒ จะเป็นประโยชน์กับชาวนา
มาก เพียงแค่ขอให้รัฐบาลคำนึงงานการแก้หนี้ผูก ผมอยากจะขอให้มีการแก้ไข
ในเรื่องความล่าช้า เพราะระยะเวลาการเก็บเกี่ยวของจังหวัดฉะเชิงเทราเราเริ่ม
ก่อน เขาก็อ้างว่าทางเราทำนา ๓ ครั้งจึงจะขายอยู่เรื่อย ซึ่งผมเองทำนามาเกือบ
ทุกอำเภอ ผมไม่เชื่อว่าเราทำนา ๓ ครั้ง มันจะมีเกษตรกรอยู่ไม่กี่คนที่ล้าหน้า
ในขณะที่คนอื่นเขากำลังยุ่งกันตัวเองก็ทำเสียก่อน...”^{๓๖}

ตามความเห็นของเกษตรกรในเขตอำเภอท้องที่ต่าง ๆ กันเกี่ยวกับเรื่อง
การรับซื้อข้าวของทางรัฐบาลนั้น มีความเห็นว่า

“รัฐบาลควรจะได้เร่งกำหนดนโยบาย ให้ออกมาทันกับฤดูกาลเก็บเกี่ยวของ
ชาวนาโดยไม่ต้องไปคำนึงถึงว่าจะเป็นเงื่อนไขอะไร ขอให้นโยบายของรัฐบาลออก
มาให้ทันกับฤดูกาลเก็บเกี่ยว ชาวนาก็ได้ประโยชน์มากกว่านี้ หรือไม่ก็ทาง
รัฐบาลควรจะได้กำหนดเงื่อนไขที่แน่นอนลงไปเลย โดยที่ทางรัฐบาลเข้ามาซื้อข้าวจาก
เกษตรกรโดยตรงไม่ต้องผ่านทางโรงสีเหมือนในปัจจุบันเพราะทางโรงสีมักจะเอา
เปรียบชาวนาอยู่เสมอ”^{๓๗}

“ผมอยากให้ ออกก. มาคืบมาตกลงกับกลุ่มเกษตรกรโดยตรง ไม่ต้องผ่าน
โรงสี ทางเราจะชำระหนี้เป็นข้าวเปลือก ถ้าทำแบบนี้จะช่วยลดปัญหาเรื่องบู้ย
ลงไปได้อีกด้วย เพราะบู้ยมันทางกลุ่มใช้ล้านกว่าบาท ต้องไปกู้เงินจากธนาคารมา
ชำระหนี้ค่าบู้ย มันขาดทุนขนาดนี้

ถ้ารัฐบาลจะมารับซื้อ ต้องมารับซื้อถึงที่อย่าผ่านใคร พวกเราสามารถ
จัดการรวมตัวกันเป็นกลุ่มได้ ให้นำคิวมารับข้าวได้เลย โดยที่ทางเราจะมีการจัด

^{๓๖} จากการอภิปรายของคุณเจริญชัย วัฒนาพันธ์ รองประธานคณะกรรมการกลางกลุ่ม
เกษตรกร จังหวัดฉะเชิงเทรา ในการประชุมสัมมนาระดับจังหวัด ๑๕ ม.ค. ๒๕๒๖.

^{๓๗} จากการสัมภาษณ์ความเห็นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร อำเภอเมือง ฉะเชิงเทรา ๔-๖
พ.ย. ๒๕๒๕.

ประธานงานเป็นกลุ่มแล้วชนข้าวของทางกลุ่มมาขายให้กับรัฐบาล เพราะราคาประกันประกาศออกมาทางวิทยุใคร ๆ เขาก็รู้ แต่พ่อค้าเขาไม่ซื้อทางเราจะว่าอย่างไร ชาวนามันต่อรองไม่ได้หรอก มันต้องรับขายข้าวเพื่อเอาเงินไปใช้หนี้”^{๓๔}

“เรื่องการรับซื้อข้าวโดยตรงระหว่างรัฐบาลกับเกษตรกรกรณีควรจะทำได้ กำหนดจุดรับซื้อมาเฉยๆ หน่อย เป็นทางผ่านของหลาย ๆ ตำบล หลาย ๆ หมู่บ้าน เลือกเอาที่ ๆ การคมนาคมสะดวก ถ้าทำแบบนี้ได้ทางเราก็นัดขาย

รัฐบาลโดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหกรณ์การเกษตร ควรขยายสาขา หรือมาตั้งสาขารับซื้อข้าวจากชาวนาโดยตรง อาจจะทำที่บ้านกำนันก็ได้ คงจะช่วยให้ชาวนาขายข้าวได้ในราคาประกันบ้าง

ถ้าหากว่าจะมาตั้งสาขาได้ ก็อาจช่วยได้อีกทางหนึ่ง คือ นำเรือบรรทุกใหญ่มารับซื้อข้าว โดยจอดตามปากคลองเป็นระยะ ๆ ไป และให้กำหนดช่วงเวลาที่จะมารับซื้อด้วย หรือไม่ก็ซื้อเรือให้สหกรณ์การเกษตร เพื่อจะได้นำมามอบเป็นสมบัติส่วนรวมไว้ที่บ้านกำนัน เพื่อเวลาที่ใครจะขายข้าวให้สหกรณ์จะได้มีเรือใหญ่ ๆ ไว้ขนข้าวได้ทีละมาก ๆ เป็นการประหยัดค่าใช้จ่ายในการนำข้าวไปขายสหกรณ์”^{๓๕}

๕.๔ เกี่ยวกับการลดขั้นตอนในการดำเนินงานของรัฐบาล

“การดำเนินงานของรัฐบาลควรจะให้สะดวกและคล่องตัวกว่าที่เป็นอยู่ในปัจจุบันนอกจากนั้นควรจะจัดเจ้าหน้าที่ที่มีความชำนาญในการตีราคาข้าว การดูเปอร์เซ็นต์ข้าว เพราะเท่าที่ผ่านมาชาวนาไม่มีความรู้ในเรื่องเหล่านี้ การกำหนดราคา คุณภาพข้าวเป็นเรื่องของทางโรงสีหมด ชาวนาเองมักไม่ค่อยรู้เรื่อง ได้

^{๓๔} จากการสัมภาษณ์ นายฉลองและนายถี ธีมี สมาชิกกลุ่มเกษตรกร อำเภอบางน้ำเปรี้ยว, พ.ศ. ๒๕๒๕.

^{๓๕} จากการสัมภาษณ์ความเห็นของสมาชิกกลุ่มเกษตรกร อำเภอบ้านโพธิ์, ๕ พ.ศ. ๒๕.

แต่ทำตามที่โรงสีบอก ทั้งเพื่อให้เกิดความเป็นธรรมมากยิ่งขึ้นในการกำหนดราคา และหากว่ามีการละเมิด โกงกัน เจ้าหน้าที่ที่จัดไว้จะต้องมีอำนาจในการบังคับและลงโทษได้ด้วย ไม่ใช่ปล่อยให้ทางโรงสีทำตามอำเภอใจเหมือนอย่างในปัจจุบัน ชั้นตอนของรัฐบาลมีจุดอ่อนมาก ระเบียบกฎเกณฑ์อะไรต่างๆ ที่ออกมาก็ไม่ชัดเจน ทำให้เกิดช่องว่างให้ทางโรงสีหาประโยชน์จากชาวนาได้”^{๕๑}

๕.๕ เกี่ยวกับการค้าเสรี

รัฐบาลควรเปิดการค้าเสรีและพยายามหาตลาดระบายข้าวออกให้มาก ประเทศไทยเป็นประเทศผู้ส่งข้าวออกรายใหญ่รายหนึ่ง ในปีหนึ่งๆ สามารถผลิตได้ถึง ๑๗ ล้านตันข้าวเปลือก เมื่อสีเป็นข้าวสารแล้วจะเหลือประมาณ ๑๑ ล้านตัน ใช้บริโภคภายในประเทศประมาณ ๕ ล้านตัน ส่งออกนอกประมาณ ๒-๓ ล้านตัน การอ้างราคาข้าวตกต่ำว่าเป็นเพราะตลาดภายนอกประเทศ เป็นการกล่าวอ้างที่เกินความจริง เพราะในปัจจุบันข้าวเปลือกมีราคาถูกแต่ข้าวสารกลับมีราคาแพง ที่เป็นเช่นนี้เพราะราคาข้าวสารขึ้นอยู่กับราคาในตลาดกรุงเทพฯ ซึ่งขึ้นราคาอยู่เรื่อยๆ ไม่มีการลดราคา

อย่างไรก็ตามราคาข้าวควรขึ้นอยู่กับกลไกของตลาดโลกพอสมควร ในจำนวนที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่ทำการส่งออก (export) และอาจจะมียุติธรรมอื่นๆ รวมอยู่ด้วย เช่น การเมือง ปัญหาตลาดภายใน ปัญหาผู้ส่งออกรายใหญ่ ปัญหาความเหลื่อมล้ำ รวมทั้งบทบาทของกลุ่มและประสิทธิภาพของตัวเกษตรกรเอง

ตามความเห็นของ *เกษตรกรส่วนใหญ่* ไม่ต้องการให้รัฐบาลเข้ามาดำเนินการแทรกแซงโดยตรง แต่ต้องการให้เป็นไปตามกลไกราคาของตลาดโลก โดยที่รัฐบาลควรมีส่วนในการขยายตลาดข้าวในต่างประเทศ อีกทั้งเปิดให้มีการค้าข้าวกันอย่างเสรีอีกด้วย

^{๕๑} จากการสัมภาษณ์ นายสมชาย มงคล เกษตรตำบล อำเภอเมืองตะลุงเทว
ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

“รัฐบาลไม่ว่าจะทำอะไร ชาวเขาก็ไม่เคยขายข้าวได้ราคาก็เลย เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็ไม่ควรเข้ามายุ่งอย่างในปี ๒๔ เป็นเพราะรัฐบาลที่ตัดสินใจไม่ส่งข้าวออกตามข้อตกลงของกระทรวงพาณิชย์ ทำให้ราคาข้าวตกต่ำลงไปเพราะข้าวล้นเนื่องจากรัฐบาลไม่ยอมส่งออก”^{๕๑}

“รัฐบาลเด่นักข้าวไว้ให้ออกแก่คนกลุ่มเดียว พวกโรงสีเล็กโรงสีน้อย เจิงกันเป็นแถว รัฐบาลควรจะลดค่าพรีเมียมข้าว เพื่อให้ข้าวขายออกนอกให้ได้มากที่สุดโดยไม่ต้องมาประกันราคาหรือพยุงราคา ให้ลดค่าภาษีขาออกลงเสียเพื่อที่ว่าเราจะได้ขายข้าวได้มากๆ ไม่ใช่ว่าคุณอยู่ในโกดังของพ่อค้าแล้วมาอ้างเรื่องตลาดโลก...ตามความรู้สึกของผมกระทรวงพาณิชย์ก็เป็นเหมือนพ่อค้า เขาควรจะรู้ว่าเกษตรกรผลิตข้าวได้เท่าไร ในเมื่อผลผลิตของเรามีมากเราก็หาตลาดเพิ่มเพื่อระบายสินค้าของเรา ถ้าพ่อค้าเขาไม่รับฝัก ชอบในหน้าที่แล้วเราจะไปหวังอะไรกระทรวงพาณิชย์พ่อข้าวมีมากเข้าเขาก็อ้างว่าขายไม่ออก ล้นตลาด แบบนี้คนผลิตก็เสร็จ”^{๕๒}

“รัฐบาลควรจะต้องติดต่อกำหนดการค้าระหว่างรัฐบาลกับ รัฐบาลให้มากเข้าไว้ รวมทั้งการจัดหาตลาดต่างประเทศด้วย ไม่ใช่มาคอยผ่านตลาดฮ่องกง สิงคโปร์ ผมเห็นเกษตรกรญี่ปุ่นเขาขายข้าวได้มากกว่าเราไม่รู้เท่าไร ทั้งๆ ที่ต้นทุนการผลิตของเขาสูงกว่าเราทั้งไม่รู้ก็เท่าเขายังขายได้ ของเราข้าวก็ถูก ค่าแรงก็ถูก ทำไมขายสู้เขาไม่ได้”^{๕๓}

๕.๖ เกี่ยวกับการจัดตั้งไซโล

รัฐบาลควรจัดตั้งไซโลขนาดใหญ่ของรัฐบาลเอง ควรมียังจำนวนมากใหญ่ให้เพียงพอและทางรัฐบาลก็ควรจะมีส่วนช่วยเหลือเกษตรกรในการจัดตั้งโรงสี

^{๕๑} จากการสัมภาษณ์ คุณขวัญชัย รักษาพันธ์ ในวันที่ ๑๘ ม.ค. ๒๕๒๖.

^{๕๒} จากการสัมภาษณ์ คุณเฉลียว นาลย์ลอบ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๕๓} จากการสัมภาษณ์ คุณสรสิทธิ์ จันทร ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

สำหรับกลุ่มเกษตรกรนอกจากนี้ทางรัฐบาลควรหาวิธีการลดความชื้นข้าวที่ให้ผลดีด้วย เพราะในปัจจุบันปัญหาเรื่องความชื้นข้าวเป็นปัญหาใหญ่ที่ทางจังหวัดกำลังประสบอยู่ทุกปี และเป็นปัจจัยสำคัญที่ทำให้พ่อค้าถกราคาข้าวได้

“เรื่องข้าวนี้ถ้าทางรัฐบาลให้ความร่วมมือก็ทำได้ อย่างเช่น ไซโลของทางรัฐบาลเองก็มีอยู่เช่นของ กรป.กลาง โรงสีของรัฐบาลเองก็มี ในระยะที่มีการเกี่ยวข้าวมากๆ ทางรัฐบาลควรยอมให้ชาวนานำข้าวไปเก็บไว้ที่ไซโล รอจนราคาดีแล้วจึงให้ชาวนานำออกขาย หรือจะขายให้กับทางไซโลเลยก็ย่อมได้ เพราะรัฐบาลเองก็มีโรงสี และพวกทหารเขาก็ทำอยู่แล้ว แต่เขาไม่ทำเขาทิ้งเอาไว้เฉยๆ ทางรัฐบาลเองมีเครื่องมือพร้อมทุกอย่าง สามารถเก็บข้าวไว้ได้จำนวนมากๆ และรักษาคูณภาพได้มาตรฐาน แต่จะเคยมีการติดต่อกันบ้างหรือยังผมไม่ทราบ เพราะเป็นของทหาร ผมเองก็ไม่อยากรุง”^{๔๔}

๕.๗ เกี่ยวกับโครงการต่างๆ ของรัฐบาลควรมีส่วนช่วยในการแก้ไขปัญหารองข้าว

ตัวอย่างโครงการที่รัฐบาลน่าจะส่งเสริม คือ การจัดตั้งยุ้งฉางประจำตำบลขนาด ๓๐๐ เกวียน เพราะลำพังเกษตรกรช่วยเหลือตนเองก็แย่อยู่แล้ว โครงการของรัฐบาลเช่น กสช. ควรจะนำมาแก้ไขปัญหารองข้าวมากกว่าการชุกคุ คลองหรือสร้างถนน เพราะเงินที่นำไปใช้ก็ไม่สูญหาย อาจจะหมุนเวียนชุกคุกันไปบ้าง แต่ก็ยังสามารถแก้ไขปัญหาก็ได้ “ตัวอย่างเช่น กสช. ให้เงินมาหมู่ละ ๓ แสนบาท แต่ละหมู่บ้านมี ๑๐ หมู่ ผู้ใหญ่บ้านก็ต้องการให้เอาเงินเข้ามาทำถนนผ่านบ้านตัวเอง เป็นโครงการย่อยได้เยอะ ถ้าเอามาทำฉางมันหมดเลย ๓ แสน เขาก็ไม่เอา.....โดยมากพวกที่ได้เป็นผู้ใหญ่บ้านพอได้เป็นใหญ่ก็หาความสะดวกให้กับตัว

^{๔๔} จากการอภิปรายของท่านประธานสภาจังหวัด ในการประชุมสมัชชาระดับจังหวัด ในวันที่ ๑๘ มี.ค. ๒๕๒๖.

เอง ส่วนรวมไม่เคยคำนึงถึง การเอาเงินมาใช้ก็มีการโกงกินกัน บางทีก็เอา
คลองเก่าที่เคยขุดมาตักแต่งเข้าหน้าน้อยเข้า กสช. ไปก็มี”^{๔๕}

๕.๘ เกี่ยวกับการประสานงานกับหลาย ๆ ฝ่ายและการแลกเปลี่ยน
สินค้าเกษตรกรรมในระหว่างกลุ่ม

ควรมีการประสานงานกันในหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจน
ถึงระดับชาติในการถ่ายทอดข้อมูล และประสานงานแก้ไขปัญหาร่วมกัน ตัวอย่าง
เช่น การแลกเปลี่ยนข้าวกับผลผลิตทางการเกษตรในจังหวัดอื่น ๆ หรือการแลกเปลี่ยน
กันระหว่างกลุ่มเกษตรกร ซึ่งเกษตรกรมีความเห็นว่า

“ข้อเสนอแนะอาจจะแก้ปัญหาได้น้อย แต่ในระยะยาวอาจมีประโยชน์
ความคิดนี้เกิดจากการที่กลุ่มเกษตรกร ของจังหวัดจะเชิงเทราสี่ข้าวเปลือกเป็น
ข้าวสาร ส่วนใหญ่ก็จำหน่ายได้น้อยจากรัฐราชการการเกษตร หรือคนที่อยู่ใกล้ ๆ
ที่เขารูปร่าง ถ้าหากว่าเป็นไปได้ทางรัฐบาลน่าจะมีมาตรการให้กลุ่มเกษตรกรแต่ละ
กลุ่มแต่ละจังหวัดได้มีการประสานงานกัน มีศูนย์กลางแลกเปลี่ยนข้อมูลและ
ผลผลิตทางการเกษตรซึ่งกันและกัน ตัวอย่างเช่นให้ทางกลุ่มได้รับการประมวลจาก
เรือนจำ กรมทหาร เป็นการระบายนข้าวสาร ถึงแม้ว่าจะช่วยได้น้อย แต่ก็สามารถ
สร้างกลุ่มให้เจริญก้าวหน้าได้ เพราะกลุ่มเกษตรกรระหว่างจังหวัดที่ทำงานอยู่นี้
ไม่มีเงินสด คณะกรรมการควักกระเป๋าเองตลอด ถ้าหากกลุ่มมีการดำเนินงาน
ทางรูปการค่าแบบนี้น่าจะเป็นประโยชน์มาก”^{๔๖}

๕.๙ เกี่ยวกับการศึกษาวิจัยอย่างต่อเนื่อง เพื่อเป็นแนวทางในการ
แก้ไขปัญหาคือไปในอนาคต

“เราอยากให้มีภาพต่อเนื่องในเรื่อง นโยบายปี ๒๕/๒๖ ด้วย เพราะเท่า
ที่เสนอมาในวันนี้เป็นเรื่องเก่า บัดนี้เรามีระเบียบใหม่ ๆ เพิ่มขึ้นมา ควรจะมีการ

^{๔๕} จากการอภิปรายของคุณสุรสิทธิ์ จันทร ในการประชุมฯ ในวันที่ ๑๘ ม.ค. ๒๕๒๖.

^{๔๖} จากการอภิปรายของเกษตรกร ในการประชุมสัมมนาระดับจังหวัด ในวันที่ ๑๘
ม.ค. ๒๕๒๖.

ศึกษาเพิ่มเติมจะได้ไม่ล้าสมัย เพราะปีนี้เราแบ่งเป็นนโยบายข้าวเปลือก นโยบายข้าวสาร และสำหรับปีนี้ในจังหวัดจะเชิงเทรามีการรับซื้อมา ๓ งวดแล้ว คือ ๑) ซื้อจากกลุ่มเกษตรกร ๒) ซื้อจากโรงสี ๓) ซื้อจากกลุ่มเกษตรกร แต่เป็นการสัญญาไว้เฉยๆ ยังไม่มีการเรียกข้าวสารจากกลุ่มเกษตรกรเลย และข้าวที่กำลังจะหมดมือชวานาอยู่แล้ว ก็คิดก็แล้วกันว่าอะไรจะเกิดขึ้น จะเอาข้าวที่ไหนไปส่งออกศ. ทำไมเมื่อข้าวมีมากจึงไม่ส่งเลย และการรับซื้อข้าวเปลือกที่ กนข. บอกรับซื้อเท่านั้นเท่านั้น จนบ้านนี้ยังไม่แปรรูปเลย ผมทราบว่าแปรรูปเดือนเมษายนเงินที่จะนำมาซื้อ ๑,๔๐๐ ล้านบาท เป็น ๒,๘๐๐ ล้านบาท ก็ทำไม่ได้ ไม่ได้ช่วยชวานาเลย”^{๔๖}

สถาบันวิทยบริการ

^{๔๖} จากการอภิปรายของ คุณขวัญชัย รักษาพันธ์ ในการประชุมสัมมนาระดับจังหวัด ในวันที่ ๑๘ ม.ค. ๒๕๒๖.

บทที่ ๑

บทบาทของสถาบันเกษตรกร

๑. สถาบันเกษตรกร

ในจังหวัดฉะเชิงเทรามีสถาบันเกษตรกรที่สำคัญอยู่ ๒ กลุ่ม คือ สถาบันกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์การเกษตร ซึ่งมีการรวมตัวกันในระดับจังหวัด กลุ่มเกษตรกรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากกรมส่งเสริมการเกษตร ส่วนสหกรณ์การเกษตรได้รับการส่งเสริมและสนับสนุนจากกรมส่งเสริมสหกรณ์ นอกจากนี้ในปัจจุบัน เกิดกลุ่มใหม่ขึ้นมา คือ กลุ่มเกษตรกรกู้เงิน ธกส. โดยไม่สังกัดสองกลุ่มแรก

สำหรับสถาบันที่มีบทบาทเด่นชัดในการแก้ไขและการเรียกร้องเพื่อผลประโยชน์ของชาวนามาก คือ กลุ่มเกษตรกร ส่วนกลุ่มอื่นมีบทบาทไม่มากนัก ในที่นี้จึงขอกล่าวถึงแต่เฉพาะกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีบทบาทและจำนวนสมาชิกมาก ประมาณ ๕๕,๐๐๐ ครอบครัว (สมาชิกกลุ่มสหกรณ์มีเพียง ๕,๐๐๐ ครอบครัว) สมาชิกของกลุ่มเกษตรกรมีจำนวนมากกว่าสมาชิกกลุ่มสหกรณ์และกระจายอยู่ตามพื้นที่ต่าง ๆ ของจังหวัด แต่อย่างไรก็ตามการรวมตัวของสมาชิกกลุ่มเกษตรกรยังเป็นการรวมตัวกันอย่างหลวม ๆ กิจกรรมที่ทำร่วมกันก็คือ การรวมกลุ่มกันซื้อปุ๋ยและยาจาก ธกส. และกู้เงินจาก ธกส. แม้ในปัจจุบันจะมีการรวมตัวกันตีข้าวสารและขายข้าวสาร แต่ก็มีเพียงส่วนน้อยในบางกลุ่มเท่านั้น และเท่าที่ผ่านมามาจนถึงปัจจุบันทางกลุ่มเกษตรกรเคยมีความพยายามในการที่จะมีส่วนในการกำหนดราคาข้าวเปลือกในแต่ละปี แต่ก็ยังไม่เคยประสบผลสำเร็จ อันมีสาเหตุหลายประการ ดังนี้

อันได้แก่ชาวพันธุ์พื้นเมือง เช่น ชาวหอมมะลิ ชาวชาวตาเจือ ชาวชาวตาแหล่ ซึ่งเป็นชาวที่ทางสหกรณ์ต้องการ แต่ทางสหกรณ์เข้าใจผิดคิดว่าชาวนาปลูกข้าวพันธุ์นาปรัง อันได้แก่ ชาว กข และชาวเบอร์ ซึ่งเป็นข้าวคุณภาพต่ำที่ทางโรงสีของสหกรณ์ไม่ต้องการ นอกจากนั้นสหกรณ์ยังมีปัญหาในเรื่องความล่าช้าและกฎระเบียบแบบฟอร์มต่าง ๆ ทำให้บิ๊นไม่มีสมาชิกสหกรณ์ชายข้าวได้เลย ผลก็คือสมาชิกสหกรณ์พากันไปขายข้าวให้กับกลุ่มเกษตรกร ซึ่งทางกลุ่มเองก็ไม่สามารถทำได้เพราะผิดระเบียบ

“ตามนโยบายของรัฐบาลจะแบ่งหน่วยงานต่าง ๆ ไว้ว่า กลุ่มใดไปขายที่ใด แต่เมื่อทางสหกรณ์ไม่รับข้าว เกษตรกรเขาก็มาขอร้องให้ผมรับซื้อ ปัญหาก็คือผมรับซื้อไม่ได้เพราะมันเป็นระเบียบ ผมก็เลยไปขอรายชื่อสมาชิกของสหกรณ์และบางรายผมก็ให้เกษตรกรค่าบิลออกไปสำรวจ พอผมไปเจอรายชื่อผมก็ไม่ให้ เขาก็ไปขอความเห็นใจ ปัญหาที่มากหนักที่ผมอีก อันนี้ผมจึงอยากทราบว่าสหกรณ์มีเงินแน่จริงหรือเปล่า บางครั้งทำไมบางคนขายได้บางคนกลับขายไม่ได้ ผมไปตรวจดูรายชื่อแล้วปรากฏว่าสามเป็นสมาชิกแต่ภรรยาไม่ได้เป็น แล้วผมจะไปรู้ได้อย่างไร แล้วก็เกิดปัญหาเอาตามอย่างกันขึ้นมาอีก เขาขายได้ จันท์ก็ยังไม่ขายได้ ต่อว่ากันมามากมาย”^{๔๔}

ปัญหาความขัดแย้งที่เกิดขึ้นนี้ส่วนหนึ่งมาจากปัญหาการไม่ประสานงานกันที่คืบในระดับสูง ซึ่งท่านเกษตรจังหวัดก็ได้กล่าวว่า การประสานงานในระดับจังหวัดยังไม่พร้อมเพรียงกัน ทางสหกรณ์รับคำสั่งจากชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทย แต่ทางกลุ่มเกษตรกรรับคำสั่งจากเกษตรจังหวัด ดังนั้นแม้จะเป็นนโยบายเดียวกันแต่การปฏิบัติงานกลับไม่พร้อมกัน บางครั้งทางกลุ่มเกษตรกรรับซื้อแล้วแต่ทางสหกรณ์ยังไม่รับซื้อ ถ้าหากทำได้พร้อมๆ กันจะช่วยเกษตรกรได้มากกว่านี้

^{๔๔} เรื่องเดียวกัน

เพราะในปัจจุบันการรับซื้อของกลุ่มต้องรออีก ๗ วันกว่าจะขายได้ ซึ่งสมาชิกเองก็แทบจะรอไม่ได้

ปัญหาในการไม่ประสานงานกันในหน่วยงานอื่นในระดับเหนือขึ้นไปยังมีอีก ตัวอย่าง เช่น อตก. กับ ธกส. ในปีนี้รัฐบาลจัดสรรเงินมาให้กองทุนส่งเสริมเกษตรกร ๓๔๕ ล้านบาท โดยแบ่งให้กับ อตก. ส่วนหนึ่งไม่ต้องเสียคอก (จัดแบ่งให้กับสมาชิกกลุ่มเกษตรกร) ส่วนอีกส่วนหนึ่งนั้นเป็นของชุมนุมสหกรณ์การเกษตรฯ โดยคอกคอกเบี้ย (จัดแบ่งให้กับสมาชิกสหกรณ์) ดังนั้นลักษณะการทำงานของสหกรณ์จึงค่อนข้างจะเป็นธุรกิจการค้ามากกว่ากลุ่มเกษตรกร เพราะจะต้องหากำไรมาส่งคอกเบี้ย ธกส. ด้วย ส่วนกลุ่มเกษตรกรที่ถึงขั้นนั้นเป็นการตั้งขึ้นเพื่อช่วยเหลือตัวเกษตรกรเองโดยไม่มี การดำเนินการธุรกิจ

๑.๒ กลุ่มเกษตรกร

กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรามีประมาณ ๖๘ กลุ่ม แยกตามรายตำบลต่าง ๆ โดยมีผู้ช่วยเกษตรกรอำเภอเป็นผู้รับผิดชอบ โดยมีเกษตรกรตำบลเป็นผู้ดูแลกลุ่ม สำหรับกลุ่มเกษตรกรของจังหวัดฉะเชิงเทรามีอยู่ ๓ ประเภท คือ ๑. กลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์ จำนวน ๕ กลุ่ม ๒. กลุ่มเกษตรกรทำสวน จำนวน ๕ กลุ่ม และ ๓. กลุ่มเกษตรกรทำนา จำนวน ๕๘ กลุ่ม

การจัดองค์กรของกลุ่มประกอบด้วย

- ก. ประธานกรรมการ
- ข. รองประธานกรรมการ
- ค. เทรย์ญิก
- ง. เลขานุการกลุ่ม
- จ. กรรมการ

ศูนย์บริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. บทบาทของกลุ่ม/การดำเนินงานที่ผ่านมา

กลุ่มเกษตรกรในเขตอำเภอท้องที่ต่าง ๆ ของจังหวัดฉะเชิงเทรา มีทั้งกลุ่มเกษตรกรที่จดทะเบียน และกลุ่มเกษตรกรที่ไม่ได้จดทะเบียน ซึ่งเป็นกลุ่มเกษตรกรทั่วไป จากการสัมภาษณ์ทำให้ทราบว่า กลุ่มเกษตรกรโดยทั่วไปทำงานโดยมีหน้าที่เป็นตัวแทนให้กับทางเกษตรอำเภอ เกษตรตำบล ในอันที่จะรับเรื่องราวร้องทุกข์เวลาที่ชาวนาเดือดร้อน เช่น กรณีที่เกิดโรครະบาดในข้าว การรวมกลุ่มกันซื้อปุ๋ยและยา และการรวมกลุ่มกันกู้เงิน เป็นต้น สำหรับในเรื่องที่จะมีอำนาจต่อรองหรือมีส่วนกำหนดราคาข้าวเปลือกกับพ่อค้านั้นยังไม่มี เพราะกลุ่มเกษตรกรเองยังต้องขายข้าวให้กับพ่อค้าหน้าลานด้วย

การดำเนินงานของกลุ่มเท่าที่ผ่านมา

๑. รวบรวมเกษตรกรให้เป็นกลุ่ม เพื่อสะดวกในการเผยแพร่ความรู้ โดยจัดให้แต่ละกลุ่มมีหน้าที่รับผิดชอบภายในกลุ่ม นอกจากนั้นยังมีการแบ่งสมาชิกออกเป็นกลุ่มย่อย ๆ มีสมาชิกภายในกลุ่ม ประมาณ ๕-๑๐ คน โดยวิธีนี้สมาชิกจะรู้จักกันและสามารถติดต่อประสานงานกันได้อย่างทั่วถึง

๒. ซื้อปุ๋ยเงินเชื่อจาก อตก. แล้วนำมาขายให้กับสมาชิก โดยคิดบริการเป็นค่าหัวกัน ในราคาตันละ ๑๐๐ บาท ราคาปุ๋ยที่ทางกลุ่มจัดขายให้แก่สมาชิกนั้นมีราคาถูกกว่าท้องตลาดโดยทางกลุ่มจะขายให้ในราคาตันละ ๔,๗๐๐ บาท เงินที่ได้จากการจำหน่ายปุ๋ย (ค่าหัวกัน) จะนำมาบริหารงานในกลุ่ม ในการจัดซื้อน้ำมันราคาถูกมาบริการแก่ลูกกลุ่ม เช่น น้ำมัน ๒๐๐ ลิตร ราคาตลาดประมาณ ๑,๕๕๐ บาท แต่ทางกลุ่มจะขายให้แก่สมาชิกในราคา ๑,๕๐๐ บาท เป็นต้น (มีเพียงบางกลุ่มที่จัดทำโครงการนี้ เช่น ที่อำเภอฉะเชิงเทรา)

๓. จัดเป็นสวัสดิการภายในกลุ่ม เช่น กู้เงินจาก ธกส. เรียกว่า "กลุ่มกู้หนี้" โดยใช้วิธีที่สมาชิกรวมตัวกันค้ำประกันกันเองภายในกลุ่ม

๔. ทางกลุ่มเคยมีความพยายามหลายครั้งที่จะมีส่วนในการกำหนดราคาข้าว เช่น มีการรวมตัวกันไปร้องเรียนในจังหวัด รวมตัวกันไปร้องเรียนในกรุงเทพฯ ที่กระทรวงพาณิชย์ที่ทำเนียบรัฐบาล ฯลฯ หลายครั้งหลายหน แต่ก็ไม่เคยได้รับคำตอบเป็นที่น่าพอใจ ส่วนใหญ่ทางรัฐบาลจะส่งคนมารับเรื่องไว้พิจารณาแล้วเงียบหายไป จนทางกลุ่มเกิดความเบื่อหน่ายไปเองในที่สุด

“ผมไปร้องเรียนที่ทำเนียบรัฐบาลมา ๒ ครั้ง และที่กระทรวงพาณิชย์มา ๑ ครั้ง ในเรื่องข้าวราคาตกต่ำ ไปมาแล้วแต่ไม่เคยได้ผล ทางรัฐบาลเพียงรับปากว่าจะช่วย จะนำเรื่องไปเสนอให้เบื้องบนพิจารณา แต่ก็เงียบหายไปทุกที ไปติดอยู่ที่เบื้องบนทุกที... รัฐมนตรีพาณิชย์ท่านเองยังเคยบอกว่าช่วยไม่ได้ ท่านบอกว่าให้รับกรรมไป พอท่านพูดออกมาอย่างนี้พวกผมก็เกิดความสบายใจแล้วก็หันหน้ารับกรรมไปอย่างที่ท่านบอก เราก็รับกรรมกันอย่างสบายใจโดยไม่ต้องไปหวังพึ่งอะไรรัฐบาลอีกแล้ว คือ อาแปะ อาตี มาให้เท่าไรก็ขายไปก็แล้วกัน ไม่ต้องมาพะวักพะวนใจรอให้รัฐบาลมาช่วยแบบนั้นแบบนี้”

“คราวก่อนนี้ทางเรารวมกันไปร้องเรียนเรื่องปุ๋ย เรื่องราคาข้าวตกต่ำ เรื่องราคาประกันที่เขาประกาศตั้งแต่วันที่ ๑ ต.ค. รอจนวันที่ ๒๐ แล้วก็ยังไม่มีมาเราจึงตั้งตัวแทนไปร้องเรียน สมัยเปรม สมัยรัฐบาลเกรียงศักดิ์เราก็ไป รัฐบาลเปรมนี้เอาหูทวนลม ไล่ออกไปไม่ให้พบ เปรมนี้ไปครั้งเดียวแล้วไม่เคยไปอีกเลย มันไม่ได้อะไร เขาก็เอาโฆษกรัฐบาลมาออกโทรทัศน์ ซึ่งก็โยนปัญหาว่าเทวคาก็แก้ไม่ได้ ปัญหามันอยู่ที่ตลาดโลก ความจริงแล้วมันไม่ใช่มันอยู่ที่นโยบายประกันราคาของรัฐบาลไม่ได้ผล ไม่ได้ส่งถึงมือชาวนาค่างหาก”

“กลุ่มเกษตรกรจังหวัดละเซียงเทราเคย รวมกลุ่มกันเรียกร้องในสมัยของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ นายบรรหาร ศิลปอาชา เป็นรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตร

^{๔๐} จากการสัมภาษณ์ คุณเผด็จ มาลัยลอบ ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๔๑} จากการสัมภาษณ์ คุณขวัญชัย รักหาพันธ์ ในวันที่ ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๕.

ทางกลุ่มได้เรียกร้องให้รัฐมนตรียกเลิกคำสั่งการจำกัดโควตาบัญชีให้ชาวนาแต่ละคน เพราะเป็นการกำหนดมาให้แคบกว่าความเป็นจริง ผลปรากฏว่าท่านรัฐมนตรียอม อนุมัติ ยกเลิกคำสั่งดังกล่าว และในสมัยรัฐบาลเปรมก็ได้เข้ามาร้องเรียนเนื่องจากการประกันราคาล่าช้ากว่ากำหนด แต่ผลที่ได้รับ รัฐบาลเอาหูทวนลมไม่ยอมให้ ชาวนาเข้าพบ^{๕๒}

จากการสอบถามในเรื่องการรวมตัวของกลุ่มเท่าที่ผ่านมายังไม่ดีเท่าที่ควร โดยที่ทางกลุ่มมักจะมีปัญหาในเรื่องการประสานงานและการบริหารงานอยู่มาก จากการที่ทางกลุ่มมีกิจกรรมร่วมกันไม่มาก ประกอบกับค่านิยมต่าง ๆ ของชาวนา ที่ทำให้การดำเนินงานของกลุ่มไม่ค่อยคล่องตัวเท่าที่ควร

“ทางกลุ่มยังมีปัญหาในเรื่องการบริหารงานอยู่มากโดยเฉพาะในเรื่องการรวมหุ้น เมื่อมีเงินก้อนใหญ่ ก็มักจะเกิดการโกงกินกัน เพราะฉะนั้นในปัจจุบัน ทางอำเภอจึงพยายามที่จะลดการจัดตั้งกลุ่ม แต่จะเน้นมาที่การเพิ่มประสิทธิภาพ ของกลุ่มให้มากขึ้น โดยเฉพาะในเรื่องประสิทธิภาพในการบริหารงานและการจัด องค์การภายในกลุ่ม พยายามจะให้กลุ่มมีการดำเนินงานในรูปของธุรกิจให้มากยิ่งขึ้น”^{๕๓}

“คำว่าขี้เกียจยุ่ง ผมได้ยินจนเต็มหูทั้ง ๒ ข้าง ทุกคนพร้อมครับ ตาม ว่าสร้างโรงสีดีใหม่ กรรมการทุกคนพร้อม สมาชิกเห็นดีด้วยทุกคน แต่ตอน ประชุมไม่ให้ความร่วมมืออ้างว่าติดโน่นนี่ ไปนี้บ้าง ตามเสียงเห็นชอบกันทุกคน เพราะอะไร เพราะเขาไม่ต้องทำอะไร คือ เขาอยู่บ้านเฉย ๆ ไม่ต้องมาประชุม อะไร พอถึงบีกส่งเงินปันผลไปให้ เข้าประชุมเดือนละครั้งหรือบีกละ ๒ ครั้งนี้ เขาก็บ่น อ่างโน่น อ่างนี้ ไม่รู้อะไรกันนัก”^{๕๔}

^{๕๒} จากการสัมภาษณ์ คุณชน ฮวดสวาสดี ในวันที่ ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๕.

^{๕๓} จากการสัมภาษณ์ คุณปรีชา ชุมพานิช ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๕๔} จากการสัมภาษณ์ คุณชน ฮวดสวาสดี ในวันที่ ๓๐ ต.ค. ๒๕๒๕.

๓. ปัญหาในการรวมตัวและการดำเนินงานของกลุ่ม

๑. การรวมตัวของกลุ่มทำได้ยากเพราะต่างคนต่างก็มีหนี้สิน สมาชิกยังไม่อยู่ในฐานะที่พร้อมทุกอย่าง ดังนั้นจึงมักพบปัญหาในเรื่องการที่สมาชิกไม่มาเข้าประชุม หรือการทำงานไม่เต็มที่เท่าที่ควร เช่น การขายข้าวของกลุ่มเกษตรกร ไม่มีคนมาทำงานเพราะเขาต้องทำงานในไร่นาค้ำย จะมาทำให้กลุ่มอย่างเดียวพวกเขาก็ไม่มีกิน

๒. ขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน การเรียกหุ้นจากเกษตรกรทำได้ยากเพราะส่วนใหญ่จะรอให้เห็นผลงานเสียก่อน

๓. ขาดแคลนผู้ชำนาญในการบริหารงาน โดยเฉพาะด้านเป็นงานระดับใหญ่ เนื่องจากมีการโกงกิน และความไม่พร้อมเพรียงกันของสมาชิก

๔. กลุ่มมีการรวมตัวไม่เห็นियวแน่น ขาดอำนาจในการต่อรอง

๕. ค่านิยมบางประการและลักษณะนิสัยบางอย่างของสมาชิก

๖. ทางกลุ่มเกิดความเบื่อหน่าย เนื่องจากการไปร้องเรียนในแต่ละครั้งไม่เคยได้รับการตอบสนองจากรัฐบาลเท่าที่ควร

๗. ผู้นำกลุ่มเกษตรกรเกิดความท้อถอยหมดกำลังใจ เพราะเมื่อมีการเคลื่อนไหวมาก ๆ มักถูกเพ่งเล็งจากทางเจ้าหน้าที่บ้านเมือง มีการเรียกตัวไปให้สันติบาลสอบสวนทางจังหวัด

๔. ความช่วยเหลือจากฝ่ายต่าง ๆ ในการประสานงานกลุ่ม

ทางจังหวัดมีเจ้าหน้าที่โดยตรงที่เกี่ยวข้องกับกลุ่มเกษตรกร คือ เกษตรอำเภอและเกษตรตำบล ซึ่งจะเข้าไปถึงพื้นที่ทำการเกษตรของชาวนา ช่วยเหลือในด้านเทคนิคปุ๋ยและสารฆ่าแมลง ความช่วยเหลือที่ทางจังหวัดทำอยู่ในขณะนี้ คือ ให้เกษตรตำบลเข้าไปแนะนำให้ความช่วยเหลือ แต่ทางจังหวัดเองไม่สามารถจะช่วยเหลือในด้านราคาได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

“ทางจังหวัด ได้มีการประชุมที่จะหาแนวทางแก้ไขในเรื่องราคาข้าว ประชุมมาไม่รู้กี่ทีก็มาติดอยู่ที่เมืองบนทุกที อย่างเราเคยเสนอไปให้ทางรัฐบาลส่งนโยบายประกันให้ทันกับฤดูกาลเก็บเกี่ยวในเดือนตุลาคม ก็ไม่เคยได้รับคำตอบทุกปี ทางเราก็ไม่รู้จะทำอย่างไรเจ้าหน้าที่ของเรา ก็ไปแนะนำให้เขาเพิ่มผลผลิต เราทำได้พอเขาถามว่าแล้วราคาจะดีขึ้นไหมเราคอบเขาไม่ได้”^{๕๕}

กสข. (โครงการสร้างงานในชนบท) และ รพช. (สำนักงานเร่งรัดพัฒนาชนบท) เข้ามาช่วยบ้าง ทำให้คนมีงานมีเงิน เช่น การสร้างทางรถไฟ ถนน คลอง แต่ไม่มีส่วนช่วยเหลือในเรื่องราคาข้าว

กศน. (กรมการศึกษาผู้ใหญ่)

กศน. ก็เช่นเดียวกันไม่ได้เข้ามามีบทบาทในเรื่องราคาข้าว แต่การศึกษาผู้ใหญ่จะมาช่วยฝึกอาชีพให้กับเด็กและสตรีนอกระบบโรงเรียนเป็นการเพิ่มรายได้อีกทางหนึ่ง

ส.ส. (สมาชิกสภาผู้แทนราษฎร) และ ส.จ. (สมาชิกสภาจังหวัด)

เข้ามามีบทบาทช่วยเหลือกลุ่มเกษตรกรบ้าง แต่มักไม่เกิดผลอะไร ส่วนใหญ่การช่วยเหลือจะเป็นไปในลักษณะประสานงาน ให้ความสะดวกในการติดต่อกับหน่วยราชการต่าง ๆ เมื่อทางกลุ่มมีการรวมตัวกันมาร้องเรียนกับทางรัฐบาล ส่วนที่ว่าจะมาช่วยเหลือในการกำหนดราคาข้าวนี้ยังไม่มี จากคำสัมภาษณ์ในเขตอำเภอเมืองและอำเภอบ้านโพธิ์ ส่วนบางพื้นที่ เช่น อำเภอบางคล้า อำเภอบางน้ำเปรี้ยว ไม่เคยมี ส.ส. หรือ ส.จ. เข้าไปให้เห็นเลย จะมาปรากฏตัวก็ในตอนที่หาเสียง และนอกเหนือไปจากนั้นยังทราบว่ามี ส.ส. และ ส.จ. เองเป็นนายหน้าใหญ่ และเป็นผู้รับเหมารายใหญ่ประจำจังหวัดอีกด้วย เช่นเดียวกับทางเจ้าหน้าที่ของเกษตรกรอำเภอในบางท้องที่ก็ไม่เคยไปให้ชาวบ้านเห็นหน้าเลย เช่น ในเขตอำเภอพนมสารคาม อำเภอบางคล้า ฯลฯ

^{๕๕} จากการสัมภาษณ์คุณสุรสิทธิ์ จันทร์ ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

ธกส. (ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์)

ให้ความช่วยเหลือกับกลุ่มในรูปของ “กลุ่มลูกหนี้”

อทก. (องค์การตลาดเพื่อเกษตรกร)

ให้ความช่วยเหลือกับกลุ่ม ในรูปของการจัดซื้อปุ๋ย
สหกรณ์

ไม่ได้มีส่วนช่วยเหลือ เพราะทางกลุ่มเองก็ล้ม ๆ ตอน ๆ ไปไม่
รอด มีการโกงกินกันอยู่

ท่านเอกชน

เคยมีบริษัทเจริญโภคภัณฑ์มาติดต่อ โดยเขาจะลงทุนให้หมด แต่ก็ต้อง
เลยไป เพราะทางชาวนาไม่ยากก่อนหน้ามาก และทางบริษัทเรียกเก็บผลประโยชน์
มากเกินไป

๕. ความพยายามของกลุ่มในการที่จะช่วยเหลือตนเอง

กลุ่มเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นกลุ่มที่มีการเคลื่อนไหวสูง มีความ
คิดก้าวหน้าในความพยายามที่จะช่วยเหลือตัวเองอย่างถึงที่สุด มีการจัดตั้งโครง
การต่าง ๆ ขึ้นมามากมายเพื่อแก้ไขปัญหาที่เกิดขึ้นภายในจังหวัด เป็นความ
พยายามที่เกิดขึ้นจากการดำเนินงานของเกษตรกรเองทั้งหมด ซึ่งเป็นผู้ริเริ่ม
สำหรับโครงการดังกล่าวนี้มีโครงการที่น่าสนใจอยู่ ๔ โครงการ คือ

๑. โครงการชาวนาขายข้าวสารเอง
๒. การสร้างเครื่องลดความชื้นข้าวเปลือก
๓. การจัดตั้งธนาคารข้าวเปลือก
๔. การจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร

ในที่นี้จะขอกล่าวถึงโครงการที่ ๑-๓ พอสังเขป ส่วนโครงการที่ ๔
จะเป็นโครงการที่เน้นศึกษาเป็นกรณีพิเศษ โดยจะศึกษาดังความเป็นไปได้ใน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ทางปฏิบัติ รูปแบบของโรงสีที่เหมาะสมและข้อจำกัดต่างๆ ในการดำเนินงาน ตลอดจนข้อกีดกันของฝ่ายต่าง ๆ ในการจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร โดยคาดว่า การจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกรจะเป็นหนทางหนึ่งในการสร้างอำนาจ ในการต่อรองของเกษตรกรให้สามารถเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดราคาได้ในอนาคต

๕.๑ โครงการชานาขายข้าวสารเอง

โครงการชานาขายข้าวสารเองมีจุดประสงค์เพื่อให้ชาวนาติดต่อกับผู้บริโภคโดยตรง เพื่อให้เกษตรกรมีรายได้เพิ่มขึ้นและแก้ปัญหาในเรื่องคนกลาง

วิธีการ

กลุ่มเกษตรกรจะรวมตัวกันนำข้าวเปลือกของสมาชิกมาแปรรูปเป็นข้าวสารเมื่อได้ข้าวสารก็จัดตั้งคณะกรรมการมารับผิดชอบในการดำเนินงาน ผลประโยชน์ที่ไ้รับจากการขายข้าว คณะกรรมการจะจัดสรรไปตามส่วนแบ่ง

โรงสีที่จะใช้ในการแปรสภาพข้าวเปลือก

ในระยะแรกที่ทางกลุ่มเกษตรกรยังไม่มีโรงสีของทางกลุ่มเอง การแปรสภาพจำเป็นต้องจ้างโรงสีข้าว โดยกำหนดไว้ว่าโรงสีที่จะจ้างมี ๓ ประเภท คือ

๑. โรงสีเด็กในท้องถิ่น โดยกีดค่าจ้างเป็นปลายข้าวและรำ ในอัตราส่วน ๑ ต่อ ๖ แต่ข้าวสารที่สีได้มักมีคุณภาพไม่ดีเป็นข้าวหักเสียมาก ขายแล้วไม่ได้ราคา

๒. โรงสีที่รับจ้างสี โดยกีดค่าจ้างเป็นรำข้าวอย่างเดียว

๓. โรงสีที่รับจ้างสี โดยกีดค่าจ้างเกวียนละ ๑๓๐ บาท

ปัญหา

๑. ชากรคนดำเนินงานในการขายข้าวเปลือก เนื่องจากชาวนาแต่ละคนก็ต้องทำนาหาเลี้ยงชีพ

๒. คุณภาพข้าวของชาวนาแต่ละคนต่างกัน การรวมกันสีและรวมกันขายจึงทำได้ไม่สะดวก

๓. ปริมาณข้าวที่ชาวนาจ้างโรงสีสีมีไม่มาก ไม่สามารถสีได้ทั้งปี ทางโรงสีจึงไม่ค่อยจะยอมสีให้ ในช่วงที่ตนเองก็ต้องสีข้าวของตัวเองอยู่

จากปัญหาที่เกิดขึ้นนี้จึงทำให้เกิดแนวความคิดว่าชาวนาควรจะต้องสร้างโรงสีของตนเองขึ้นมา ในขั้นแรกได้ริเริ่มที่จะจัดตั้งโรงสีตัวอย่างขึ้นมาแห่งหนึ่งที่กิ่งอำเภอแปลงยาว โดยความร่วมมือจากทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัยให้เงินสมทบในการสร้างโรงสีขนาด ๕ เกวียน ต่อ ๑ ชั่วโมงขึ้น โดยมีนายชั้น ชวดสวัสดิ์ เป็นผู้ดำเนินการสร้าง รายละเอียดจะกล่าวต่อไปในหัวข้อที่ ๔

๕.๒ โครงการสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือก

เนื่องจากปัญหาเรื่องความชื้นในข้าวเปลือกเป็นปัญหาใหญ่ในจังหวัดฉะเชิงเทราในท้องที่ที่มีการทำนา ๒ ครั้ง ซึ่งในช่วงฤดูนาปีจะเริ่มตั้งแต่เดือนพฤษภาคม และเก็บเกี่ยวเริ่มตั้งแต่เดือนกันยายน ตุลาคม และพฤศจิกายน ซึ่งตรงกับฤดูฝนพอดี ทำให้ข้าวที่ได้เป็นข้าวเปียกราคาต่ำ ในปัจจุบันสามารถสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือกขนาด ๑๘ เกวียนได้แล้วในตำบลเทพราช โดยที่เครื่องนี้สามารถใช้ได้ทั้งน้ำมันดีเซลและน้ำมันก๊าด ค่าใช้จ่ายในการลดความชื้นต่อเกวียนประมาณ ๑๑๐ บาท สำหรับข้าวที่มีความชื้น ๒๐ %

๕.๓ การจัดตั้งธนาคารข้าวเปลือก

ธนาคารข้าวเปลือกที่จัดตั้งขึ้นมีวัตถุประสงค์เพื่อช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างราษฎรในท้องที่

๑. เพื่อเป็นแหล่งขยายพันธุ์ดินในท้องที่
๒. เพื่อเป็นแกนกลางของหมู่บ้าน ตำบล สถาบันเกษตรกรในการเสริมสร้างความสามัคคี การช่วยเหลือซึ่งกันและกันระหว่างราษฎรในท้องที่เดียวกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. เพื่อให้เกษตรกร ได้กู้ยืมข้าวเปลือกไว้กินแก่ผู้ขาดแคลน หรือในยามที่เกิดอุทกภัย

๔. เพื่อให้กู้ยืมข้าวเปลือกสำหรับชาวนาที่ยากจนเพื่อที่จะได้เป็นทุนในการประกอบอาชีพ

๕. เพื่อเป็นการสำรองข้าวเปลือกไว้ใช้

สำหรับทุนในการจัดตั้งธนาคารข้าวเปลือกจะใช้วิธีดังต่อไปนี้

๑. รับบริจาคข้าวจากสมาชิก

๒. ได้รับความช่วยเหลือจากผู้สนใจทั้งในรูปข้าวและทรัพย์สินอื่น

วิธีดำเนินการ

วิธีการดำเนินการจะทำโดยคณะกรรมการข้าวเปลือก ซึ่งได้แก่ผู้นำในท้องถิ่น เช่น กรรมการหมู่บ้าน กรรมการยุวเกษตรกร กรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร โดยคัดเลือกบุคคลดังกล่าวเป็นคณะกรรมการ ๑ ชุด คณะกรรมการนี้มีหน้าที่ในการดำเนินกิจการที่ปวงของธนาคารข้าวเปลือก โดยให้มีการประสานกับเกษตรกรในท้องถิ่นเป็นอย่างดี การกู้ยืมข้าวเปลือกจะชำระเป็นข้าวเปลือกเท่านั้น

ปัจจุบันมีธนาคารข้าวเปลือก ๑ แห่งอยู่ที่ตำบลคลองแปรง อำเภอเมืองระยอง

๕.๔ การจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร

ในปัจจุบันได้มีการริเริ่มสร้างโรงสีขนาด ๕ เกวียนขึ้นที่กิ่งอำเภอแปลงยาว โดยมีนายชั้น ชวคสวัสดิ์ เป็นผู้ดำเนินงาน

หลักการ

เพื่อให้ชาวนาขายข้าวสารได้เองโดยไม่ต้องมีพ่อค้าหลายทอด และไม่
ต้องให้โรงสีที่อื่นตี ชาวนาจะเป็นทั้งผู้ผลิต ผู้แปรรูป และผู้ขายเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

วิธีการ

เงินทุนในการจัดตั้งโรงสีได้รับความช่วยเหลือจากทางจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ๔๐,๐๐๐ บาท และจากการรวมหุ้นของกลุ่มเกษตรกรเองอีกประมาณ ๑๕๐,๐๐๐ บาท การบริหารงานจะต้องเลือกตั้งจากกลุ่มเกษตรกร เป็นคณะกรรมการเฉพาะ และคณะกรรมการจะตั้งผู้จัดการโรงสีขึ้น โดยผู้จัดการจะดำเนินกิจการตามมติของคณะกรรมการ การรับสีข้าวจากชาวนาจะคิดค่าใช้จ่ายในราคาถูก หรืออาจจะไม่คิดเลยเพียงแต่เอารำไว้กับโรงสีมีเงินทุนหมุนเวียนได้

ผล

ชาวนาจะสามารถขายข้าวสารซึ่งสีเองได้ในราคาถูกกว่าท้องตลาด เพราะเป็นผู้ผลิตเอง และได้กำไรมากขึ้นเนื่องจากไม่ต้องผ่านพ่อค้าคนกลาง หรือเมื่อข้าวเปลือกมีราคาสูงขึ้นก็สามารถนำข้าวเปลือกไปขายได้โดยจะสีเองก็ต่อเมื่อข้าวเปลือกมีราคาถูกเท่านั้น เมื่อสามารถสีข้าวได้ปริมาณมากพอสมควร และกลุ่มมีความมั่นคงในการจัดการ ก็จะมีโครงการขายข้าวสารให้กับกลุ่มเกษตรกรชาวไร่ เช่น ไร่ข้าวโพค มัน เพื่อแลกเอาพืชผลนั้น ๆ มาทำอาหารสัตว์ ซึ่งจะได้ประโยชน์ทั้งชาวไร่และชาวนาคือ

ข้อคิดเห็นเกี่ยวกับเรื่องการจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร

เกี่ยวกับเรื่องความคิดเห็นในการจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกรเองนั้น ทางกลุ่มเกษตรกรเองก็ยังขาดความมั่นใจว่าจะเป็นผลสำเร็จ และจะสามารถช่วยเหลือให้เขาขายข้าวได้ราคาดีขึ้นหรือไม่ โดยกล่าวว่า การจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกรนั้นขึ้นมาเอง ย่อมเป็นผลดีแน่นอนไม่ว่า ทางโรงสีสามารถรับซื้อข้าวจากสมาชิกมาแปรสภาพได้เอง โดยที่ทางโรงสีก็ได้ประโยชน์จากรำ ปลายข้าว และสามารถนำข้าวสารไปขายนำเงินมาหมุนเวียน ซื้อข้าวในกลุ่มเพิ่มขึ้น

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อีกได้ ในอนาคตทางโรงสีก็ควรที่จะรับซื้อข้าวจากชาวนาทั่ว ๆ ไปที่ไม่ใช่สมาชิกด้วย รวมทั้งขยายการตลาดออกไปในรูปของการค้ำขายระหว่างกลุ่มเกษตรกรกับรัฐบาลโดยตรง

ปัญหาในการดำเนินการจัดตั้งโรงสีของกลุ่มเกษตรกร

จากความคิดเห็นของบุคคลฝ่ายต่าง ๆ เชื่อกันว่าการจัดตั้งโรงสีคงจะต้องประสบกับปัญหาต่าง ๆ ดังนี้

๑. การขาดแคลนเงินทุนในการดำเนินงาน

“การจัดตั้งโรงสีมันก็ดี แต่ว่าเรามีทุนน้อยจะไปเอาเงินทุนมาจากไหนถ้าจะรวมหุ้นกันเป็นกลุ่มเล็ก ๆ เขาก็จะให้ความร่วมมือกันดี แต่ถ้าเป็นโครงการใหญ่ ๆ จะมีปัญหาในเรื่องเงิน ๆ ทอง ๆ เข้ามาเกี่ยวข้อง มักจะเกิดการโกงกินกัน ส่งบ้าง ไม่ส่งบ้าง ตัวอย่างเช่นเรื่องปุ๋ยเคยมีมาแล้ว ทั้ง ๆ ที่พวกเกษตรกรเขาก็เคยบริหารงานกันเองมาก่อน แต่พอถึงตอนเก็บเงินก็ไม่ยอมส่งกัน โดยเฉพาะพวกประธานชอบนำเอาเงินกลุ่มไปใช้ แล้วพวกสมาชิกเองเวลาเลือกประธานก็มักจะเลือกคนที่มึนหมำมีตาขึ้นมาเป็น พอมีเรื่องก็ไม่มีใครกล้าพูดอะไร”^{๕๖}

๒. ขาดแคลนผู้บริหารงานที่มีประสิทธิภาพ

เพราะว่าการดำเนินงานของกลุ่มเท่าที่ผ่านมายังไม่มีประสิทธิภาพ นอกจากนั้นกลุ่มเองก็ยังขาดความชำนาญงานในการดำเนินงาน การรวมตัวของกลุ่มยังไม่เหนียวแน่นพอ ส่วนใหญ่การรวมตัวของกลุ่มที่ผ่านมาจะเป็นการรวมตัวกันเพื่อเรียกร้องกันในเรื่องหนึ่งเรื่องใดแล้วก็สลายตัวไป

“ทุกวันนี้ชาวนาพยายามกันอย่างที่สุด จะให้เรารวมตัวกันเป็นหมื่นเป็นแสนเราทำได้แต่พอมาถึงปัญหาเรื่องทุน เราชะงักทุกที การที่เราจะรวมหุ้น

^{๕๖} จากการสัมภาษณ์ คุณปรีชา ชัมพานิช ในวันที่ ๘ พ.ย. ๒๕๒๕.

กันเราก็กลัวว่าเอาเงินมาลงทุนแล้วจะไม่ได้ผล หากกลุ่มมีการบริหารงานไม่ดี เราก็เกิดความไม่แน่ใจ”^{๕๑}

๓. เกรงว่าจะค้าขายแข่งสู้พ่อค้าไม่ได้ ทั้งในด้านการตลาด การแข่งขัน การบริหารงาน การจัดการ นอกจากนั้นยังเกรงว่าทางพ่อค้าจะมีการรวมตัวกัน ตีจนกลุ่มต้องตกไป เช่น เขายอมขายกุนขายข้าวให้ราคาต่ำกว่าที่เกษตรกรขายสัก ๒-๓ เดือน เท่านี้ชาวบ้านก็แยแล้ว เพราะว่าเราไม่มีทุนเหมือนพ่อค้าเขา เขาจะขายข้าวต่ำสักกี่เดือนเขาก็ทำได้

๔. กลุ่มมีขนาดเล็กไป หากจะจัดตั้งโรงสีขึ้นมาจริง ๆ จะต้องมีการรวมกลุ่มขนาดใหญ่ ซึ่งก็เกรงว่าจะไม่ได้รับความร่วมมือเท่าที่ควร เพราะนิสัยของสมาชิก ไม่เคยชอบเข้าประชุม จะทำอะไรเข้าหน้าก็มักจะพูดว่า “ขี้เกียจยุ่ง”

จากการสอบถามถึงรูปแบบและขนาดที่เหมาะสมสมควรจะเป็นไปในลักษณะใดนั้น ได้รับคำตอบที่แตกต่างกัน โดยมีทั้งผู้ให้ความเห็นว่าควรจัดตั้งโรงสีขนาดใหญ่ ระดับอำเภอ หรือจังหวัด เพื่อให้ได้ถึงประโยชน์ของชาวบ้านมากที่สุด และผู้ที่มีความคิดเห็นว่าควรจัดตั้งโรงสีขนาดเล็ก ดังนี้

“ถ้าเป็นไปได้ การจัดตั้งโรงสีจะสามารถลดความเดือดร้อนของชาวบ้านได้ แท่งแก๊สสัก ๓๐ % อีก ๗๐ % เรายังคงต้องขายให้พ่อค้าอยู่ดี เพราะทางจังหวัดปลูกข้าวเป็นอาชีพหลัก เรามีข้าวมาก ทางรัฐบาลไม่เคยเข้ามาช่วยเหลืออะไร ตอนนี้เราทำไม่ได้เพราะทุนน้อยถ้าเป็นไปได้อยากจะให้รัฐบาลมาช่วยอีกอย่างหนึ่งเราก็กลัวว่าจะหาตลาดไม่ได้ พอสีออกมาแล้วไม่มีที่ขาย ผมคิดว่าจะติดต่อกับรัฐบาลเหมือน ออกก. หรือทางกระทรวงพาณิชย์ให้เขาส่งนอกให้สำหรับเงินทุนในการจัดตั้งโรงสี ถ้ารัฐบาลช่วยเหลือครั้งหนึ่ง ทางกลุ่มสมาชิกเราสามารถรวมหุ้นกันได้ แล้วเราก็จ้างลงจ้มาเป็นผู้จัดการ จะทำเป็นแบบ

^{๕๑} จากการสัมภาษณ์ คุณพล นาคเจริญ ในวันที่ ๖ พ.ย. ๒๕๒๕.

โรงเรียนขนาดเล็กมันไม่ไหว เพราะชาวสมาชิกผมมีเป็นพัน ๆ เกวียน สิววันหนึ่งจะได้สักเท่าไร โรงเรียนขนาดเล็กแบบนี้เมื่อไรจะหมดหนี้ สำหรับปัญหาในการดำเนินงานในขั้นแรกคงมีแน่ เราจึงจะตั้งโรงเรียนสักจุดหนึ่งก่อนทั้งจังหวัด แต่จะไปทำโรงเรียนขนาดเล็ก ๆ ทุกบ้านเมื่อไรจะได้ แล้วเราก็กแวงว่าข่าวสารจะไม่ได้มาตรฐาน

การจัดตั้งโรงเรียนควรจะทำกันทั้งอำเภอ หรือจังหวัด ไม่ใช่ทำขึ้นมาเพียงกลุ่มเดียวจะสู้เขาไม่ได้ ทางสมาชิกเราต้องรวมตัวกันให้ได้เหนียวแน่น”

“เรื่องจะตั้งโรงเรียนขนาดเล็กประจำหมู่บ้านนั้นเมื่ออยู่แล้วหลายโรงเรียน เราไปตั้งเองจะเกิดอะไรขึ้นมา ผมว่ามันได้ประโยชน์น้อย สำหรับโรงเรียนแล้วจะไปทำแบบสี่ไต้หวันจะไม่ก็เกวียนมันไม่ได้ประโยชน์อะไร จะมีก็ประโยชน์นิดหน่อย ประโยชน์ส่วนรวมมันไม่เกิด เพราะข้าวของเราผลิตได้เยอะ เอามาตีแต่น้อย คงไม่ได้อะไรมาก... ในอนาคตถ้าเรามีโรงเรียน ผมคิดว่าเราจะขายในหลาย ๆ ลักษณะ เช่น ๑. ออก. ๒. ติดต่อกับกลุ่มเกษตรกรทำไร่ ทำสวนแถวระยอง จันทบุรี ๓. ขายให้กับรัฐบาล”^{๕๕}

“โรงเรียนค่าย่อยควรจะต้องขึ้นมาขนาดสัก ๒๐ เกวียน คิดว่าถ้าเรามีโรงเรียนแล้วคงไม่มีปัญหาเรื่องการจำหน่ายข่าวสารแน่ เพราะส่วนหนึ่งเราก็จะขายให้กับสมาชิกภายในกลุ่ม

หากทางกลุ่มเกษตรกรสามารถจัดตั้งโรงเรียน ๒๐ เกวียนสำเร็จ เราก็ไม่ต้องไปจ้างเขาซื้อข่าวอีกต่อไป และคิดว่าในอนาคตทางโรงเรียนจะต้องตั้งราคาข่าวให้สูงขึ้น ทางโรงเรียนเขาก็ว่าเขาไม่อยากจะคราคาข่าวนาหรือ เขาทำพออยู่ได้

อย่างไรก็ดี มีข้อควรคำนึงที่สำคัญในการสร้างโรงเรียนขนาดเล็ก ก็คือ ปัญหาการคุ้มทุน และปัญหาคุณภาพข่าวสารที่ตีขึ้นมาได้”^{๕๖}

^{๕๕} จากการสัมภาษณ์ คุณเผด็จ มาลัยลอย ในวันที่ ๕ พ.ย. ๒๕๒๕.

^{๕๖} จากการสัมภาษณ์ นายสาคร ฉัตรเกษม พานิชย์จังหวัดละเซียงเทรา ในวันที่ ๒๔ ต.ค. ๒๕๒๕.

บทที่ ๒

บาทรูปและข้อเสนอแนะ

๑. ปัญหาตลาดข้าวเป็นปัญหาที่เชื่อมโยงกับปัญหาหลาย ๆ ประการ ทั้งภายในประเทศ (ในระบอบชาติและระบอบท้องถิ่น) และภายนอกประเทศ ทั้งตลาดภายในประเทศและตลาดต่างประเทศ

๒. สำหรับภายในประเทศ ในระบอบชาติ ราคาจะถูกกำหนดโดยผู้ส่งออกข้าวออกขายใหญ่ ซึ่งโครงสร้างการกำหนดมีลักษณะผูกขาด

๓. ในระบอบท้องถิ่น ปัญหาตลาดข้าวยังโยงกับคุณภาพข้าว การขาดปัจจัยพื้นฐานในการเก็บเกี่ยว (ยุงฉาง) และในการอบความชื้นของข้าว การขาดปัจจัยในการขนส่งและการคมนาคม ลักษณะเหล่านี้ทำให้เกษตรกรต้องพึ่งพิงพ่อค้าคนกลางที่สามารถไปซื้อข้าวเปลือกจากลาน

๔. ปัญหาตลาดข้าวมิใช่เป็นเพียงเรื่องของราคาหรือการแทรกแซงเท่านั้น หากยังขึ้นอยู่กับประเด็นอื่นเป็นปัจจัยอีกด้วย เช่น

- คุณภาพของข้าวและการลดความชื้นข้าวเปลือก
- ช่วงเวลาการผลิตและเก็บเกี่ยว ทำให้ข้าวมีปริมาณมากจนล้น

ตลาดหรือขาดแคลนได้

- การที่เกษตรกรขาดการเก็บทุนข้าวเปลือกเพื่อขายตอนหลัง
- การขาดกลุ่มหรือสถาบันเกษตรกรที่ช่วยต่อรองการขาย

หลายฝ่ายรวมทั้งหน่วยงานราชการ บางหน่วยงานมักจะเน้นปัญหาราคาข้าวมากโดยไม่ได้พิจารณาเชื่อมโยงกับประเด็นต่าง ๆ ดังกล่าว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๕. เมื่อเราตระหนักปัญหาตลาดข้าวที่มีความเกี่ยวโยงกับปัญหาหลาย-
 ด้านดังกล่าว การพยายามแก้ปัญหาในระดับต่าง ๆ เช่น ในระดับจังหวัด ย่อม
 ต้องอาศัยการประสานงานของหน่วยงานทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้องโดยไม่เน้นแบ่งแยกเป็น
 หน่วยงานสายงานส่วนกลางโดยขาดการประสานร่วมมือกันอย่างใกล้ชิดภายใต้การ
 อำนวยความสะดวกร่วมกัน ในเรื่องนี้ผลงานของคณะกรรมการจังหวัดนับว่าน่าสนใจ
 คิดตามอย่างยิ่ง

๖. ในเรื่องการพุง ประกัน หรือแทรกแซงราคาข้าวนั้น รัฐบาล
 ควรกำหนดนโยบายให้ทันฤดูกาลเก็บเกี่ยวข้าว ในปัจจุบันมักจะประกาศนโยบาย
 หลังการเก็บเกี่ยวแล้วเป็นเวลานาน โดยเฉพาะในเขตพื้นที่ที่มีการทำนา ๒ ครั้ง
 จึงไม่ได้มีประโยชน์แก่ชาวนาอย่างแท้จริง

๗. ปัจจุบันก็มีหลายฝ่ายอ้างว่าราคาข้าวขึ้นอยู่กับตลาดโลก แต่มีก
 ละเลยการพิจารณา *ตลาดภายในประเทศ* อันได้แก่ ตลาดระหว่างจังหวัด ระหว่าง
 ภาค ที่มีความแตกต่างด้านความต้องการข้าวและผลผลิต การตลาดโดยตรง
 ระหว่างกลุ่มผู้ผลิตและผู้บริโภค เช่น กลุ่มเกษตรกรหรือสหกรณ์กับนิคมหรือ
 สหกรณ์ร้านค้าในเมือง เป็นต้น

๘. ไม่ควรจะรอแต่มาตรการของรัฐบาลและการดำเนินงานของราชการ
 เพียงอย่างเดียวเท่านั้น ถึงรัฐบาลจะพยายามทำอะไร ก็คงจะไม่เพียงพอ ดังนั้น
 จึงมีความสำคัญอย่างยิ่งที่จะต้องพัฒนาและส่งเสริมบทบาทและความสามารถของ
 บรรดาเกษตรกรเอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ความพยายามที่เป็นกลุ่มเป็นก้อนของ
 ชาวนาหรือเกษตรกรในการแก้ปัญหาอยู่แล้ว กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดได้มีความ
 พยายามและได้แสดงความสามารถริเริ่มในโครงการต่าง ๆ อย่างจริงจังและน่า
 สนใจยิ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ในการนี้ บทบาทการส่งเสริมและการเอื้ออำนวยจากหน่วยงานราชการในจังหวัด ดังเช่นการส่งเสริมกรณีโครงการเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือกเป็นโครงการ กสช. พิเศษ นับเป็นตัวอย่างที่น่าจะได้รับการพิจารณาจากนโยบายระดับสูงอย่างจริงจังกว่านี้ ยิ่งถ้าหากจะพิจารณาส่งเสริมในระดับจังหวัด การตัดสินใจดำเนินนโยบายและการจัดสรรงบประมาณรวมทั้งการดำเนินงานจะต้องเป็นเงื่อนไขที่สำคัญยิ่ง

๔. บทบาทของสถาบันการศึกษาและวิจัย ทั้งในระดับท้องถิ่นและส่วนกลางน่าจะมีความสำคัญในการช่วยพิจารณาความเป็นไปได้ของโครงการต่าง ๆ ที่ริเริ่มจากเบื้องล่างที่กลุ่มเกษตรกร สหกรณ์หรือสภาตำบล ฯลฯ ที่ชาวนาหรือหน่วยงานในท้องถิ่นแสดงความพยายามจะช่วยตัวเอง การศึกษาความเป็นไปได้นี้รวมถึงความเป็นไปได้ทางเทคนิคและวิศวกรรม ความเป็นไปได้ด้านการจัดการ ความเป็นไปได้ด้านเศรษฐกิจ รวมทั้งผลตอบแทนทางค้ำส่งกรมเศรษฐกิจต่อชุมชนหรือกลุ่ม

ทุกฝ่ายน่าจะมียุทธศาสตร์เพิ่มความสามารถในการพึ่งตนเองของชาวนาที่เป็นกลุ่มเป็นก้อนได้ มาตรการในการส่งเสริมเหล่านี้ควรมุ่งทั้งระยะสั้นและระยะยาว

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รายชื่อผู้ให้สัมภาษณ์ โครงการวิจัยเฉพาะกิจเร่งด่วน

เรื่อง

“ผลกระทบจากปัญหาตลาศข้าวต่อชุมชนในจังหวัดฉะเชิงเทรา และแนวทางแก้ไข”

๑. นายพีระ บุญจริง รองผู้ว่าราชการจังหวัดฉะเชิงเทรา
๒. นายเฉลิม จันทรสุตะ เกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๘ พ.ย. ๒๕
๓. นายปรุง แจ่มกระจ่าง ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดฝ่ายบริหาร ๔ ต.ค. ๒๕
๔. นายสาคร ฉัตรแถม พาณิชย์จังหวัดฉะเชิงเทรา ๒๘ ต.ค. ๒๕
๕. นายสำเนียง ลามศิริก หัวหน้าสำนักงานจังหวัดฉะเชิงเทรา

๒๘ ต.ค. ๒๕

๖. นายปรีชา ชัมพานิช เกษตรอำเภอเมือง จังหวัดฉะเชิงเทรา
- ๘ พ.ย. ๒๕

๗. นายสุรสิทธิ์ จันทร เกษตรอำเภอบ้านโพธิ์ ๖ พ.ย. ๒๕

๘. นายประเสริฐ หมวกมณี เกษตรอำเภอบางปะกง

๙. นายปราโมทย์ น้อยใจบุญ ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่ม
เกษตรกรและสมาชิกสภาจังหวัดฉะเชิงเทรา ๓๐ ต.ค. ๒๕

๑๐. นายขวัญชัย รักษาพันธ์ุ รองประธานคณะกรรมการกลางกลุ่ม
เกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา ๓๐ ต.ค. ๒๕

๑๑. คุณสุรางค์ คุณชนินทร์ เจ้าของโรงสี

๑๒. นายเกียรติอนันต์ วณิชลักษณ์ เจ้าของโรงสี

อำเภอเมือง

๑. นายสมชาย มงคล เกษตรตำบลวังตะเคียน ตำบลบางพระ อำเภอ
เมือง ๕ พ.ย. ๒๕

๒. นายพล นาคเจริญ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน ๖ พ.ย.
๒๕

สถาบันวิจัยทรัพยากร
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. นายฟอง และ นายแพง สมาชิกกลุ่มเกษตรกรตำบลวังตะเคียน ๔ พ.ย. ๒๕
๔. นายชโลม ผู้ใหญ่บ้านหมู่ ๕ ตำบลวังตะเคียน ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มใด ๔ พ.ย. ๒๕
๕. นางจำลอง อันทองคำเจริญ อดีตสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ ๔ พ.ย. ๒๕
๖. นายประเวศ คำวังพิบูลย์ พ่อค้ารายย่อย ตำบลวังตะเคียน ๖ พ.ย. ๒๕

อำเภอบ้านโพธิ์

๑. นายชั้น สวดสวัสดิ์ เกษตรตำบลเกาะไร่, ตำบลเทพราช อำเภอบ้านโพธิ์
๒. นายบุญส่ง ถนอมสิงห์ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลเทพราช ๕ พ.ย. ๒๕
๓. นายเชษฐ มาลัยดอย ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลบางกรูด ๕ พ.ย. ๒๕
๔. นายบุญส่ง มีศิริ ประธานกลุ่มเกษตรกรตำบลสิบเอ็ดศอก ๕ พ.ย. ๒๕
๕. นายบัวน ไกล่ซึก เกษตรกรตำบลสิบเอ็ดศอก ๔ พ.ย. ๒๕
๖. นายจำนงค์ เมตตา เลขาธิการกลุ่มเกษตรกรตำบลบางช้อน อำเภอบ้านโพธิ์ ๕ พ.ย. ๒๕
๗. นายบุญ เจ้าของโรงสีตำบลเทพราช ๕ พ.ย. ๒๕

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก ๑

การประชุมสัมมนาในระดับจังหวัด เรื่อง “ผลกระทบจาก ปัญหา
ตลาดข้าวต่อชุมชนในจังหวัดละเซ็งเทรา และแนวทางแก้ไข”

ณ สำนักงานเกษตรกรจังหวัดละเซ็งเทรา ๑๕ มี.ค. ๒๕๒๖

เวลา ๑๐.๐๐-๑๔.๐๐ น.

เกษตรจังหวัด กล่าวแนะนำการสัมมนา

รองผู้ว่าราชการจังหวัด กล่าวเปิดประชุมการสัมมนา เนื่องจากผู้ว่าฯ ทิศราชการ
มอบโศกกระบือ จากผลสรุปที่ท่านเกษตรจังหวัดได้กล่าวมาเมื่อครู่นี้เข้าใจ
ว่าเป็นรายงานเบื้องต้นและข้อเสนอแนะซึ่งจะต้องมีการศึกษาพิจารณาอีก
ต่อไป ทางกลุ่มเองก็ได้มีการปรึกษาหารือในปัญหาต่าง ๆ เป็นประจำอยู่
แล้ว มีการส่งรายงานและข้อเสนอแนะบางประการซึ่งคิดว่าจะเป็นประโยชน์
ต่อไป และสำหรับรายงานการวิจัยในครั้งนี้ เมื่อได้ข้อสรุปแล้วทางจังหวัด
ก็จะนำไปหาทางปฏิบัติและแก้ไขในส่วนที่เกี่ยวข้องและเป็นไปได้ เพราะ
ทางจังหวัดเองก็ได้ตั้งงบประมาณสำหรับส่งเสริมอาชีพ และมีแนวความคิด
ที่จะรวมกลุ่มเจ้าหน้าที่ระดับจังหวัดและจัดตั้งคณะกรรมการ หัวหน้าส่วน
ราชการต่างๆ เป็นคณะทำงานส่งเสริมการทำงานในค้ำนต่างๆ และพยายาม
ที่จะนำ LABOUR INTENSIVE วัสดุอุปกรณ์และทรัพยากรที่ใกล้ตัว
ที่สุกเข้าส่งเสริมและเผยแพร่ โดยใช้งบประมาณประมาณหมื่นบาท ไม่ถึง
แสนบาท จะนำเสนอเครื่องมือเครื่องใช้ในค้ำนการเกษตร เช่น การจัดหา
ยั้งข้าว การสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือก หรือถ้าจะมีการประสาน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

งานกับทางสมาคมเทคโนโลยีที่เหมาะสม (ATA) ในข้อเสนอแนะของคณะ
นักวิจัยเราก็จะนำไปปฏิบัติในส่วนที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีผลดีต่อเกษตรกร ซึ่ง
ทางสภาจังหวัดก็คอยสนใจอยู่ตลอดเวลา

ในนามของจังหวัดผมก็ขอขอบคุณคณะนักวิจัยไว้ ณ ที่นี้ด้วย และ
ผมต้องขอภัยที่ไม่สามารถอยู่จนจบการประชุม

๑. ประสิทธิ์ ในการประชุมสัมมนาครั้งนี้ ผมถือว่าเป็นการประชุมร่วมกัน คือ
ทุกท่านเป็นผู้ร่วมวิจัยกับเรา ระหว่างทางจุฬาฯ กับแปดริ้ว จากการ
ประชุมสัมมนาระหว่างกันเมื่อวันที่ ๑๐-๑๑ กรกฎาคม ๒๕๒๕ ก็ได้มีการ
หยิบยกปัญหาเรื่องข้าวและระดับราคาขึ้นมาพิจารณา และได้เสนอให้ทาง
จุฬาฯ ร่วมศึกษาเพื่อหาแนวทางแก้ไขโดยเร่งด่วน ด้วยเหตุนี้ทางจุฬาฯ
โดยเฉพาะฝ่ายวิจัยเห็นว่าจะรอไม่ได้จึงได้จัดตั้งอนุกรรมการเฉพาะกิจเร่ง
ด่วน โดยให้ อ. สุวิชัย และ อ. วิทิต ทั้ง ๒ ท่านเร่งหาข้อมูล เพื่อหา
แนวทางแก้ไขโดยเราจะร่วมมือกันศึกษาเพื่อหาวิธีที่ดีที่สุดสำหรับปัญหานี้

๒. สุวิชัย ได้เสนอให้ที่ประชุมได้รับทราบสภาพปัญหาต่าง ๆ เพื่อเป็นพื้นฐาน
ในการพิจารณาร่วมกัน

คณะวิจัยต้องขอขอบคุณทุกท่านที่ได้ให้ความร่วมมือเป็นอย่างดี
ทางจุฬาฯ ต้องการทำประโยชน์โดยนำเอาความรู้ที่ได้เรียนมาประยุกต์ใช้
เพื่อหาทางออกในการแก้ปัญหาข้าวว่า การที่ข้าวราคาต่ำนั้นมีสาเหตุมาจาก
อะไร สภาพปัญหาเป็นอย่างไรและส่งผลกระทบต่อใครบ้าง เขาเหล่านั้น
มีทางออกกันอย่างไร ผมอยากจะให้ทุกท่านเสนอแนะโดยไม่ต้องลังเล

ผมจะขอสรุปปัญหาและผลกระทบเพียงย่อ ๆ ดังนี้ จังหวัดละเชิง-
เทร่าเป็นจังหวัดที่มีความก้าวหน้าทางเกษตรหลายด้านไม่ใช่แต่เฉพาะเรื่อง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าวอินเป็นพืชเศรษฐกิจหลักของจังหวัด โดยที่ทางจังหวัดมีพื้นที่ในการปลูกข้าวมากกว่าครึ่งหนึ่งของพื้นที่เพาะปลูกทั้งหมด ความคิดริเริ่มที่สำคัญต่าง ๆ ก็จัดอยู่ในเขตแนวหน้า เช่น การปลูกข้าวนาหว่านน้ำตม ซึ่งทางจังหวัดเป็นผู้ริเริ่ม ลักษณะสำคัญในการปลูกข้าวของจังหวัดจะเชิงเทรานั้นก็คือ ในจังหวัดนี้มีความแตกต่างกันมาก คือ สามารถปลูกข้าวได้ถึง ๓ หน มีบางพื้นที่ปลูกข้าวได้ ๑ หรือ ๒ หรือ ๓ หน และบางพื้นที่ก็ปลูกข้าวไม่ได้เลย สำหรับพันธุ์ข้าวที่ใช้ก็มีหลายหลากมากเมื่อเทียบกับบางจังหวัดเนื่องจากสภาพทางกายภาพต่าง ๆ ปัญหาในการปลูกข้าวในปัจจุบันมีปัญหาในเรื่องการเช่าที่ดิน มีปัญหามากในบางอำเภอ เพราะมีอัตราค่าเช่าที่ดินสูงมากคิดเป็น ๓๐-๔๐% ส่วนปัญหาที่เราสนใจในโครงการนี้ก็คือ ชาวนาเก็บข้าวไว้บริโภคเองเพียงไร และในการผลิตข้าวเขาต้องพึ่งตลาดแคไหนด ส่วนใหญ่พวกที่ปลูกข้าวนาปี จะเก็บข้าวไว้บริโภคเองโดยเอาไปจ้างเขาตีตามโรงสีเล็ก ๆ ประจำหมู่บ้าน ส่วนพวกที่ปลูกข้าว ๒ ครั้ง ไม่นิยมเก็บข้าวไว้บริโภคเอง ด้วยสาเหตุหลายประการ เช่น ชาวนานิยมบริโภคข้าวพันธุ์พื้นเมือง ไม่นิยมบริโภคข้าวพันธุ์ ก.ข. ซึ่งเป็นข้าวที่ชาวนาในจังหวัดนิยมปลูก หรือจากการที่ชาวนาไม่มีเงินจางสำหรับเก็บข้าวไว้บริโภค ฯลฯ จากลักษณะที่กล่าวมานี้ทำให้ชาวนาต้องพึ่งวิธีการตลาดมาก ทั้งในแง่การรับซื้อข้าวไว้บริโภค และการขายผลผลิตของตน

ในส่วนการผลิตนั้น ทางจังหวัดจะเชิงเทรามีเทคโนโลยีทางการผลิตสูงมาก ในภาคกลางและภายในประเทศด้วย ทั้งในค้ำอุปกรณ์ เครื่องมือเครื่องใช้ การใช้ปุ๋ยและยาฆ่าแมลง เพราะฉะนั้นจึงทำให้ต้นทุนในการผลิตข้าวในจังหวัดจะเชิงเทราสูงมาก และเมื่อเปรียบเทียบกับราคาพองที่รัฐบาลตั้งขึ้นจึงไม่คุ้มทุนเกิดเป็นปัญหาอยู่เสมอ และในเรื่องของการ

ใช้เทคโนโลยีต่าง ๆ ก็มีบทบาทมาอีก คือ ในเรื่องการใช้จ่ายค่าแรงของเกษตรกรอยู่ในอัตราที่สูงมาก จนชาวบ้านกล่าวว่า “ตอนเช้าไปหาเจ๊ก ตอนเย็นไปหาหมอ”

การใช้แรงงานในการเกษตร ในเขตจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความแตกต่างจากพื้นที่อื่น คือ มีแรงงานรับจ้างเป็นส่วนมาก ซึ่งแรงงานจ้างเหล่านี้มีทั้งที่มาจากชาวนารับจ้างแท้ ๆ ที่มาจากจังหวัดอื่น เช่น นครปฐม อยุธยา และแรงงานจ้างที่มาจากชาวนารับจ้างที่เป็นชาวนาในท้องถิ่นเดียวกัน ส่วนการตกแรงยังคงมีเหลืออยู่น้อย

สภาพการผลิตไม่ได้มีปัญหาเฉพาะในเรื่องต้นทุนในการผลิตมีราคาสูงขึ้น และการเปลี่ยนแปลงทางกายภาพเท่านั้น แต่ยังมีปัญหาที่สำคัญอีก คือ ปัญหาการขาดแคลนในกรรมสิทธิ์ที่ดิน ภาวะหนี้สินของชาวนา ฯลฯ สภาพการตลาดในจังหวัดฉะเชิงเทรา ซึ่งเกี่ยวข้องกับปัญหาโดยตรง ชาวที่ปลูกในจังหวัดฉะเชิงเทราเป็นชาวที่ได้รับการส่งเสริมจากรัฐบาล วิธีการขายที่เป็นอยู่ในปัจจุบันมี ๔ ลักษณะด้วยกัน คือ

๑. ขายให้แก่พ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงลาน
๒. ขายให้แก่พ่อค้าจร
๓. ขายให้กับโรงสีขนาดเล็กหรือขนาดกลางในท้องถิ่น
๔. ขายให้กับโรงสีในโควตาของรัฐบาลซึ่งเป็นโรงสีขนาดใหญ่

ลักษณะการขายข้าวที่สำคัญที่สุด คือ การขายข้าวหน้าลานให้กับพ่อค้าที่มารับซื้อถึงลาน ซึ่งราคาที่ชาวนาได้รับมักเป็นราคาที่ต่ำกว่าราคาพียงที่รัฐบาลกำหนด ในกรณีที่ชาวนาขายข้าวให้กับพ่อค้าคนกลาง ก็มักจะเป็นคนในท้องถิ่นนั่นเอง ถ้าเป็นพื้นที่ที่ติดต่อแม่น้ำก็จะใช้เรือมาขนข้าว เรียกว่า “พ่อค้าเรือทอย” โดยมากพ่อค้าคนกลางเหล่านี้มักจะมี ความ

สัมพันธ์ใกล้ชิดกับชาวนาในรูปแบบต่าง ๆ เช่น เป็นเจ้าหนี้ให้กู้เงินหรืออุปการะการเกษตรต่าง ๆ ทำให้ชาวนามีภาระผูกพันต้องขายข้าวให้กับพ่อค้าคนนั้น ๆ ซึ่งจากการสัมภาษณ์จากหลาย ๆ ฝ่ายมีข้อเสนอแนะว่า ควรจะมีการจดทะเบียนพ่อค้าคนกลางเหล่านี้ เพราะบางทีคนพวกนั้นก็ไม่ได้เสียภาษี ในอีกด้านหนึ่งก็มีผู้เห็นด้วยกับการมีพ่อค้าคนกลางในแง่ที่ว่า พ่อค้าคนกลางเหล่านี้ได้มีส่วนในการช่วยเหลือชาวนา เป็นผู้ช่วยแก้ปัญหาโดยเป็นผู้ลงทุนออกค่าใช้จ่ายในการต่าง ๆ แต่เขาก็จะต้องคิดกำไร เพราะเขาเองก็ต้องเสี่ยง พ่อค้าคนกลางในลักษณะนี้จึงดีกว่าพ่อค้าใหญ่ ๆ

การขายข้าวให้กับโรงสี ชาวนาขายข้าวให้กับโรงสีขนาดเล็ก กลาง ใหญ่ แต่ส่วนที่น่าสนใจก็คือ โรงสีขนาดใหญ่ที่ทำสัญญากับรัฐบาลในการรับซื้อข้าวจากชาวนามตามนโยบายของรัฐบาลในปัจจุบัน (โรงสีในโคกคำ) โรงสีพวกนี้มักได้เปรียบโรงสีขนาดเล็ก กลาง ด้วยเหตุผลหลายประการเช่น ซากยานพาหนะไม่มีความสะดวกในการขนส่ง ซากอุปกรณ์เครื่องจักร เครื่องวัดความชื้น โรงสีตีราคาให้เท่ากับพ่อค้าคนกลาง การตีเปอร์เซ็นต์ข้าว การหักสิ่งเจือปนไม่แน่นอนทำให้ชาวนาเกิดความไม่มั่นใจ นอกจากนี้ทางรัฐบาลเองก็ยังมีปัญหาและข้อจำกัดในเรื่องทุน เจ้าหน้าที่ ฯลฯ

ปัญหาด้านการตลาดพอสรุปได้ดังนี้ คือ

๑. เกษตรกรขาดอำนาจในการต่อรองราคา ทำให้ต้องรับขายผลผลิตให้กับพ่อค้าคนกลางที่มารับซื้อถึงแหล่งผลิต ลักษณะนี้ทำให้ผู้รับซื้อเป็นผู้กำหนดราคาเพราะชาวนาจึงต้องรับขาย ดังนั้นจึงควรที่จะหาทางเพิ่มอำนาจในการต่อรองให้กับชาวนาด้วย

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. ข้าวที่ปลูกในจังหวัดฉะเชิงเทรา มีความชื้นสูงมาก ทำให้ราคาต่ำเพราะคุณภาพไม่ดี

๓. การขนส่งจากแหล่งผลิตไปสู่ตลาดไม่ทั่วถึง และในบางท้องที่ก็มีต้นทุนสูง

๔. ในบางท้องที่ที่มีการผูกขาดอยู่ในระดับสูงรวมทั้งในเขตท้องที่ที่มีโรงสีขนาดใหญ่ที่ได้รับโควตาจากรัฐบาลด้วย

๕. วิธีการตลาดมีความซับซ้อนมาก ทำให้มีการเก็งกำไรจากคนหลายฝ่าย ทำให้เกิดกรณีข้าวเปลือกถูก ข้าวสารแพง

๖. เกษตรกรขาดข้อมูลทางด้านข้าวสารราคาและการตลาด ที่ทันเวลาและมีประสิทธิภาพ ทำให้ชาวนาเสียผลประโยชน์และได้รับผลกระทบกระเทือนอย่างมาก

ผลกระทบก่อนนโยบายของรัฐบาล นโยบายที่ผ่านมาเป็นนโยบายพยุงราคาและแทรกแซงตลาด ส่วนนโยบายประกันราคาข้าวจริง ๆ นั้นยังไม่เคยปรากฏ แต่เท่าที่ผ่านมาผลปรากฏว่านโยบายมีผลต่อเกษตรกรเพียงส่วนน้อยชาวนาส่วนใหญ่ยังไม่ได้รับประโยชน์จากนโยบายโดยตรงเพราะชาวนาส่วนใหญ่นิยมขายข้าวให้กับพ่อค้าหน้าลานไม่ได้นำข้าวไปขายให้กับโรงสีในโควตา เหตุผลก็คือ

๑. ภาวะหนี้สินผูกพันจากสภาพการ “ตกเขียว” ของเกษตรกร

๒. ระเบียบของทางราชการมีความซับซ้อน ต้องใช้เวลา ๒-๓ วันในการรับซื้อข้าวซึ่งเมื่อคิดค่าใส่หุ้ยในการขนส่งแล้ว ราคาที่ชาวนาขายได้เท่ากับราคาหน้าลาน

๓. การประกาศนโยบายของรัฐบาลกับการปฏิบัติล่าช้า และไม่สอดคล้องกันใช้เวลาเป็นเดือน หลังจากประกาศแล้วก็จะออกมารับซื้อ

จากความไม่พร้อมต่าง ๆ ของรัฐบาลทำให้เจ้าหน้าที่ก็มีปัญหากับชาวนาเมื่อเขานำข้าวมาขาย แต่ทางเจ้าหน้าที่รับซื้อไม่ได้เพราะระเบียบแบบฟอร์มต่าง ๆ ยังไม่เรียบร้อยก็มี

ซึ่งเมื่อมองในแง่นี้แล้ว ชาวนาและโรงสีขนาดเล็กก็ไม่ได้รับประโยชน์จากนโยบายเช่นเดียวกัน ยังคงเสียเปรียบโรงสีขนาดใหญ่ ในส่วนที่พวกคณะวิจัยยังหาข้อสรุปไม่ได้ก็คือ นโยบายเป็นผลดีกับฝ่ายใด และในปัจจุบันนโยบายพุงราคาข้าวเปลือกและข้าวสาร การรับซื้อข้าวสาร ชาวนายิ่งเสียเปรียบยิ่งกว่าการพุงราคาข้าวเปลือกเสียอีก จากการศึกษาในภาคทั่วทุก ๆ ฝ่ายตระหนักดี แต่ไม่ทราบว่าจะจะมีการหาทางออกในระดับจังหวัดอย่างไรบ้าง

สาเหตุที่ทำให้นโยบายล้มเหลว

๑. ความล่าช้าของนโยบาย
๒. ข้อจำกัดทางการเงินของรัฐบาล
๓. การตีเปอร์เซ็นต์ข้าวของทางโรงสีขาดความแน่นอน
๔. นโยบายของรัฐบาลไม่มีผลในทางปฏิบัติ
๕. ขั้นตอนในการทำงานของรัฐบาลยุ่งยากซับซ้อนและไม่ได้ผล

สำหรับการแก้ไขปัญหาจากข้อบกพร่องดังกล่าวนี้ ย่อมต้องอาศัยความคิดเห็นจากหลาย ๆ ฝ่ายในที่นี้

ผลกระทบจากการที่ชาวนาขายข้าวได้ในราคาต่ำ

สรุปจากการที่นโยบายไม่ได้ผล ทำให้ชาวนาต้องประหยัดในทุก ๆ ทางและทำให้สิ่งแวดล้อมทางสังคมต้องเปลี่ยนแปลงไป ชาวนาต้องย้ายถิ่นออกไปหางานทำภายนอกชุมชน แสดงถึงความแตกสลายของชุมชน ซึ่ง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เป็นสิ่งที่น่าวิตกมากในทางสังคมวิทยา เมื่อมีปัญหาเรื่องความยากจนผลที่เกิดขึ้นตามมาคือ เกิดปัญหาโจรผู้ร้าย ชาวบ้านมีหนี้สินมากขึ้นตามมา ประชาชนขาดความมั่นคงในชีวิต ทำให้เกิดปัญหาสังคม คนต้องตระเวนออกหางานทำ ฯลฯ

บทบาทของสถาบันการเกษตร สรุปจากบทที่ ๔ กลุ่มเกษตรกรในจังหวัดฉะเชิงเทรามี ๒ กลุ่มใหญ่ ๆ คือ ๑. กลุ่มเกษตรกร ๒. กลุ่มสหกรณ์การเกษตร ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้เน้นที่บทบาทของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งนับว่าเป็นกลุ่มที่มีความก้าวหน้าและมีบทบาทมากในจังหวัดฉะเชิงเทรา ปัจจุบันกลุ่มเกษตรกรได้มีความก้าวหน้าในด้านเทคนิคต่าง ๆ แต่บทบาทของกลุ่มเกษตรกรเองก็ยังมีข้อจำกัดอยู่หลายประการ ผมเองก็หวังว่าจะได้รับคำแนะนำในวันนี้ความพยายามในการช่วยเหลือตนเองของกลุ่มเกษตรกรเมื่อเกิดปัญหา ทางคณะศึกษามีโครงการต่าง ๆ ที่สำคัญ ๔ โครงการ คือ (ซึ่งควรได้รับการส่งเสริม)

๑. โครงการขายข้าวสารเองของชาวนา เป็นโครงการที่จะติดต่อกับตลาดโดยตรงซึ่งน่าสนใจมากและควรได้รับการส่งเสริมโดยเฉพาะในด้านการขายผลผลิตทางการเกษตรให้กับกลุ่มต่าง ๆ จะช่วยได้มาก

๒. โครงการสร้างเครื่องอบความชื้นข้าวเปลือก ซึ่งคิดว่าในจังหวัดฉะเชิงเทรามีเป็นแห่งแรก ซึ่งก็ได้รับความช่วยเหลือจากหลายฝ่าย ที่น่าสนใจก็คือโครงการนี้เป็นความคิดริเริ่มจากกลุ่มเกษตรกรเอง

๓. โครงการธนาคารข้าวเปลือก ยังอยู่ในขั้นริเริ่ม ควรจะได้รับการสนับสนุนจากทางรัฐบาลและในการดำเนินงานควรจะให้มีการประสานงานกับฝ่ายต่าง ๆ และโครงการอื่น ๆ ที่เกี่ยวข้องด้วย

๔. โครงการโรงสีกลุ่มของเกษตรกรในระดับท้องถิ่น มีประโยชน์มากในแง่ของการช่วยเหลือตนเองและการพัฒนาตนเองของกลุ่มเกษตรกร แต่ก็ยังมีข้อจำกัดในทางเศรษฐกิจ คือ จะคุ้มทุนหรือไม่ ความเป็นไปได้ในทางเทคนิคยังต้องศึกษากันอยู่ แต่เท่าที่ผ่านมาทางจุฬา ฯ ก็เห็นว่ามี ความเป็นไปได้สูงมาก แต่ปัญหาทางเศรษฐกิจและการจัดการก็ยังคงต้องปรับปรุงกันต่อไป อย่างไรก็ตาม การริเริ่มและการรวมตัวของกลุ่มเกษตรกร ในการที่จะพัฒนาตนเองและหาทางออกด้วยตนเองก็เป็นสิ่งดี ควรแก่การส่งเสริมแม้ว่าโครงการต่าง ๆ ยังมีปัญหาอยู่บ้างก็ตาม

จากสภาพปัญหาข้าวในจังหวัดฉะเชิงเทรา ผลกระทบของนโยบายในค้ำต่าง ๆ ทางออกของทางฝ่ายกลุ่มเกษตรกร ที่ได้เสนอไปแล้วนั้น ต่อมา อ. วิฑิตจะได้เสนอแนวทางแก้ไขในอนาคตเพื่อให้ทุก ๆ คนได้แนะนำเพิ่มเติมเพื่อใช้ในการแก้ไขต่อไป

อ. วิฑิต ก่อนอื่นผมจะขอเสริมโครงการทั้ง ๔ อันเป็นโครงการที่เกิดจากความฉิบเรียมของท่านเอง ซึ่งเราควรจะคำนึงถึง

๑. ความเป็นไปได้ ตลอดจนข้อดี ข้อเสียในการจัดตั้งโครงการต่าง ๆ บางท่านอาจจะว่าไม่คุ้มแต่เราต้องพิจารณาอีกทีหนึ่งว่ามันคุ้มหรือไม่กับการที่ชาวบ้านได้เริ่มช่วยเหลือตนเองให้มีความฉิบเรียมสร้างสรรค์

๒. ความสำคัญของการรวมกลุ่ม (จากรายงานบทที่ ๔) นั้น บทบาทของกลุ่มเกษตรกร ซึ่งมีจำนวนสมาชิกมากพอสมควร เมื่อเทียบกับสมาชิกกลุ่มสหกรณ์ เพราะฉะนั้นควรจะมีการปรับปรุงสหกรณ์ให้มีบทบาทเพิ่มมากขึ้นในการกำหนดราคา และเราก็ควรคำนึงถึงชาวบ้านทั่ว ๆ ไปที่ไม่ได้เป็นสมาชิกในกลุ่มใดด้วย ถ้าจะให้เขาเหล่านั้นมีส่วนในการต่อรอง กำหนดราคา เราควรจะให้เขาเข้ากลุ่มหรือไม่ และทางกลุ่ม

เกษตรกรเองก็มีข้อจำกัดในเรื่องการรวมสมาชิกเข้ากลุ่ม มีวิธีการใดบ้างที่จะให้เขาเข้ากลุ่มมากยิ่งขึ้น ในเมื่อเราต้องการให้ได้รับประโยชน์มากขึ้น ประสิทธิภาพของกลุ่มก็ต้องคำนึงถึงด้วย

ปัญหาพอจะสรุปได้ดังต่อไปนี้

๑. เห็นการขาดอำนาจการต่อรองเป็นประเด็นสำคัญ ในการขายข้าวควรจะต้องมีการพิจารณาอำนาจในการต่อรองนั้น ๆ ซึ่งก็ขึ้นอยู่กับการจัดระบบและการรวมกลุ่มนั่นเอง ในการอ้างที่ว่าชาวบ้านในหลายๆ ท้องที่อาจจะเสียประโยชน์ ถูกเอาเปรียบโดยพ่อค้าคนกลางคงจะขึ้นอยู่กับท้องที่ บุคคล ความฉลาดเฉลียว และการรวมกลุ่มเกี่ยวข้องด้วย คือ ยิ่งบุคคลมีการศึกษาสูงขึ้น กลุ่มมีความเหนียวแน่นมากเท่าใด ก็ยิ่งมีอำนาจในการต่อรองมากยิ่งขึ้นเท่านั้นผมไม่เชื่อว่าพ่อค้าคนกลางจะไม่เสียทุกคน เราควรพิจารณาภาพพจน์ให้สมคูลด้วย

๒. จากการพิจารณาโครงการทั้ง ๔ อย่างคร่าว ๆ ผมเชื่อว่าอาจจะมีโครงการอื่นรวมอยู่ด้วย เช่น การจัดตั้งยั้งฉางประจำหมู่บ้าน เพราะจากการสัมภาษณ์ผมคิดว่าคงจะเป็น โครงการงาน อันหนึ่งที่ควร จะได้รับการสนับสนุนและการเข้าร่วมของชาวบ้าน แต่ปัญหาก็คือควร จะอยู่ในระดับใด

บทสรุปจากหน้า ๕๑ (บทที่ ๑-๔) เป็นการสรุปประเด็นที่เป็นไปได้จากบทที่ ๑-๔

๑. จะเห็นว่าปัญหาตลาดข้าว ไม่ได้เป็นปัญหาใดเคเดียว แต่มันเชื่อมโยงกันหลาย ๆ ด้านทั้งตลาดภายในและภายนอกประเทศ จากการสัมภาษณ์ การมองปัญหาของแต่ละฝ่ายอาจจะแตกต่างกัน แล้วแต่จะมองปัญหาเมื่อใดและจุดใดเท่านั้นเอง เช่น ถ้าเป็นเจ้าของโรงสีก็มักจะกล่าวว่าสาเหตุมาจากตลาดภายนอก ถ้าเป็นเกษตรกรก็มักจะกล่าวว่าสาเหตุ

มาจากภายในประเทศและสำหรับเรื่องราคาในระดับชาติแล้ว จะเห็นว่า ขึ้นอยู่กับการกำหนดราคาของพ่อค้าผู้ส่งออกรายใหญ่พอสมควรปัญหาเรื่องราคาระนั้นเชื่อมโยงกับพ่อค้าและเจ้าของโรงสีรายใหญ่ ในระดับท้องถิ่นไม่ได้ประสบปัญหาในเรื่องราคาอย่างเดียว แต่เชื่อมโยงกับปัญหาคุณภาพของข้าวเป็นปัจจัยพื้นฐานด้านอุปกรณ์ต่าง ๆ เช่น การขนส่ง การวัดคุณภาพข้าวที่ไม่ยุติธรรม ประเด็นพวกนั้นก็ไปเชื่อมโยงกับการที่ชาวนาต้องขายข้าวหน้าลานให้กับพ่อค้าด้วย

๒. ปัญหาเรื่องการแข่งขันในปัจจุบันเชื่อมกับประเด็นอื่น ๆ เช่น คุณภาพข้าว ช่วงเวลาการผลิตและการเก็บเกี่ยว รวมถึงการกักตุนและการระดมการรวมกลุ่มหรือสถาบันที่จะช่วยให้กลุ่มมีประสิทธิภาพมากขึ้น

๓. การประสานของหลาย ๆ ฝ่าย นับตั้งแต่ระดับท้องถิ่นไปจนถึงระดับชาติ หรือแม้แต่ภายนอกประเทศในการถ่ายทอดข้อมูล และประสานงานแก้ไขปัญหาร่วมกัน ในอดีตเรามักจะพูดถึงปัญหาตลาดข้าวในแนวตลาดโลก โดยไม่ได้พิจารณาปรับปรุงตลาดภายในแต่อย่างใด ซึ่งเราควรจะมาคิดพิจารณาว่า มีทางใดบ้างที่จะช่วยเหลือในเรื่องนี้ได้ ตัวอย่างถ้าราคาข้าวในตลาดโลกตกต่ำ อันเนื่องมาจากข้าวของเรามีคุณภาพไม่ได้มาตรฐาน เราเคยคิดบ้างไหมว่าควรจะมีการแลกข้าวกับผลผลิตอย่างอื่น ๆ เช่น ข้าวโพค อีกทั้งเป็นการช่วยเหลือจังหวัดอื่น ๆ ที่ขาดแคลนข้าวด้วย อันนี้เป็นตัวอย่างความช่วยเหลือแลกเปลี่ยนซึ่งกันและกันในระดับจังหวัด

เท่าที่ผ่านมาเรามักจะต้องพึ่งรัฐบาล ในการแก้ไขปัญหามาก ๆ ถ้าหากแต่จะมารอให้รัฐบาลคอยแก้ไขปัญหาก็ทุกอย่างคงเป็นไปได้ เราจะต้องพึ่งตนเองด้วย ดังนั้นความคิดริเริ่มในระดับท้องถิ่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องที่เกี่ยวกับปัญหาราคาข้าวควรจะได้รับการส่งเสริม ทั้งนี้

โครงการที่ ๔ ที่ได้เสนอมานี้จะมีข้อบกพร่องอยู่บ้างแต่ก็ควรจะได้รับ การพิจารณาอย่างแท้จริง เพราะว่าเป็นความถกเถียงเริ่ม ในระดับท้องถิ่น และเป็น การช่วยให้เราพัฒนาตนเอง ช่วยตนเองในระดับท้องถิ่นเพิ่ม มากขึ้นด้วย

๔. งานวิจัยของทางจุฬาฯ และสถาบันอื่น ๆ รวมทั้งทุก ๆ ท่าน ที่เกี่ยวข้อง เราอาจจะมึบบทบาทเพียงเล็ก ๆ น้อย ๆ ในการร่วมงานกับทุกท่าน เพื่อชี้ให้เห็นถึงประเด็นที่ควรจะต้องปรับปรุงกันที่จุดใด เราเองก็ต้องเรียน พร้อมกันไปด้วย ถือว่าเป็นการเผยแพร่โดยใช้ตัวเราเองเป็นสื่อชนิดหนึ่ง ด้วย ผมขอฝากประเด็นเล็ก ๆ น้อย ๆ ให้ท่านได้พิจารณาแก้กันต่อไป

ท่านประธาน ขอให้ทุกท่าน ในที่นี้มีอะไรจะเพิ่มเติม หรือมีปัญหาข้อสงสัย ประการใดกรุณาถามได้

สภาจังหวัด จากข้อเสนอแนะประการที่ ๖ ของท่านที่ให้มีการผลานงาน ให้ ความร่วมมือ ช่วยเหลือ แลกเปลี่ยนสินค้าทางการเกษตรระหว่างกลุ่ม หรือ จังหวัดนั้น กรุณาอธิบายด้วย

อ. วิฑิต จากข้อเสนอแนะประการที่ ๖ เนื่องจากว่าทางเรายังไม่ได้มีการวิจัย ตลาดภายในระดับจังหวัดกันอย่างเพียงพอ ตัวอย่างการแลกเปลี่ยน หาก ชาวในจังหวัดจะเชิงเทรายายไม่ออกในตลาดต่างประเทศ เนื่องจากคุณภาพ หรืออะไรก็แล้วแต่ แต่ปรากฏว่ามีบางจังหวัดที่ออกข้าว หรือจังหวัดอื่น ที่มีสินค้าทางการเกษตรชนิดอื่น เช่น ข้าวโพด ที่สามารถนำมาแลกเปลี่ยน ได้ ทางกลุ่มเราได้มีการโต้แย้งหรือยังในการที่จะประสานงานกลุ่ม หรือ เกษตรกรภายในจังหวัดในการแลกเปลี่ยน ไม่ว่าจะผ่านทางกำนันผลผลิต ทางการเกษตรหรือช่วยเหลือซึ่งกันและกันให้ดีขึ้น หรือถ้าข้าวในตลาด โลกราคาไม่ดี เราจะมี การถ่ายเทข้าวในระดับจังหวัดภายในประเทศได้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อย่างไรบ้าง ตัวอย่างเช่น ฤกษ์มรสุมชาวประมงที่ชาวขั้ววินาทีจะไม่ยอมรับซื้อข้าวคุณภาพต่ำที่ทางตลาดโลกไม่ยอมรับ ทางเราได้มีการสำรวจบ้างหรือยังในการถ่ายทอดข้าวให้ชาวประมงนั้นเพื่อเป็นการช่วยเหลือชาวประมงและชาวนาเองก็ขายข้าวได้มากขึ้นด้วย

อ. ประสิทธิ์ ในปัจจุบันเราก็ไม่ทราบว่าการจังหวัดได้มีการแลกเปลี่ยนให้ความช่วยเหลือระหว่างกันในลักษณะใดอยู่ก่อนแล้วบ้าง ในเรื่องการถ่ายทอดในระดับจังหวัด ควรจะมีการสำรวจตลาดภายในกันให้มากพอสมควร เพราะฉะนั้นจึงต้องมีการศึกษาหาข้อมูลเพิ่มเติมต่อไปในอนาคต

เกษตรกร เรื่องบู่ในปัจจุบัน บู่มีราคาแพงมาก บู่ ๑ ตันมีราคาแพงกว่าข้าว ๑ ตันเสียอีก ทำให้เกษตรกรต้องลงทุนสูงขึ้น ปัจจุบันทางกลุ่มเกษตรกรซื้อบู่จากทางกลุ่ม ฯ (อศก.) ในราคา ๔,๗๐๐ บาท มีทางใดที่จะลดราคาลงได้บ้าง เพราะในปัจจุบันราคาตลาดต่ำกว่า คือ ตันละ ๔,๒๐๐ บาทเท่านั้น เพราะการลดราคาบู่ก็เท่ากับเป็นการลดต้นทุนในการผลิตและสามารถช่วยเหลือชาวนาได้บ้าง

อ. สุริชัย ผมเองก็ไม่ค่อยมีความรู้เรื่องบู่ แต่ในวงการเศรษฐศาสตร์กล่าวกันว่าราคาบู่ในประเทศไทยเทียบเท่ากับราคาข้าวแล้ว ราคาบู่ในประเทศไทยมีราคาแพงมากที่สุดเ็นเอเชียอาคเนย์ ซึ่งทางกระทรวงเองก็ทราบแต่การที่จะทำให้ราคาบู่ถูกลงมาได้นั้นก็ยังไม่ทราบว่าเรามีวิธีการอย่างไร

คุณขวัญชัย อันนี้จริงครับ ราคาบู่ในท้องตลาด ๔,๒๐๐ บาทต่อตัน ในปัจจุบันเมื่อราคาบู่ในตลาดถูกลงกว่าทาง ธกส. ก็รับซื้อบู่ขึ้นมาจำหน่ายในราคา ๔,๓๐๐-๔,๕๐๐ บาทต่อตัน ทำให้คนเฮโลกันไปซื้อ ทำแบบนี้ทางกลุ่มก็ต้องล้มไป การแก้ไขมันต้องแก้ไขที่นโยบายของรัฐบาลที่จะทำ

ให้ถูกต้องเพราะการที่ทางกลุ่มชายบู้แพงเป็นเพราะว่าเราประมุขมาแพงก็
ต้องชายแพงด้วย

ท่านพาณิชย์จังหวัด เรื่องราคาบู้แพงนั้นทาง ออกก. เขาส่งมาจากต่างประเทศก็ต้อง
ไปแก้กันที่กรุงเทพ ฯ

อ. ประสิทธิ์ ผมอยากจะถามว่า ปัญหาที่สำคัญที่สุดเป็นปัญหาเรื่องบู้แพงใช้หรือไม่ และนอกเหนือจากปัญหาเรื่องบู้แพงแล้ว มีปัญหาใดอีกหรือไม่ที่เป็น
ปัญหารองลงมา เช่น ปัญหาการใช้ยาฆ่าแมลง

คุณขวัญชัย ยาฆ่าแมลงต่าง ๆ ที่ออกกันมาไม่มีการควบคุมคุณภาพกันเลย
ออกมากันไม่รู้วาก็ยี่ห้อ เกษตรกรเองก็ชอบลองของใหม่ ๆ แต่ว่าไม่ได้
รับการใช้แน่ที่ดูวิธี เกษตรกรต้องลองใช้กันเอง บางทีก็เจอบาปปลอมปน
ใช้ไม่ได้ผล และทางจังหวัดก็ไปลูกข้าวหลายครั้ง และใช้ข้าวพันธุ์ที่ไม่ค่อย
มีความต้านทานแมลง ทางเกษตรกรเองก็มีการใช้ยาฆ่าแมลงกันมาก เพิ่ม
ปริมาณและความรุนแรงขึ้นทุกวันเพราะเกิดการดื้อยา เพราะเกษตรกรเอง
เมื่อลงทุนไปแล้วก็ไม่อยากเสียไป ก็เลยใส่ยากันมาก ๆ แล้วเวลาที่ฉีดยา
ต้องย้ายไปในโคลนเลน แบกถังหนักมากเวลาอากาศร้อน ๆ หายใจไม่ทัน
ก็ไม่มีการใช้เครื่องกรองอากาศ เวลาพ่นยาจึงมีอันตรายมาก โรคพืชที่เป็น
ปัญหาร้ายแรงในตอนนี้ก็คือ เพลี้ยกระโดดสีน้ำตาลและโรคใบเหลืองส้ม

ท่านประธานสภาจังหวัด เรื่องข้าวนี้ถ้าทางรัฐบาลให้ความร่วมมือก็ทำได้
อย่าง เช่น ไซโลของทางรัฐบาลเองก็มีอยู่เช่น กรป. กลาง โรงสีของรัฐบาลเอง
ก็มี ในระยะที่มีการเกี่ยวข้าวมาก ๆ ทางรัฐบาลควรยอมให้ชาวนานำข้าว
ไปเก็บไว้ที่ไซโล รอจนราคาดีแล้วจึงให้ชาวนานำออกขายหรือจะขายให้
กับทางไซโลเลยก็ยอมได้ เพราะรัฐบาลเองก็มีโรงสี และพวกทหารเขา
ก็ทำอยู่แล้ว แต่เขาไม่ทำเขาทิ้งเอาไว้เลย ๆ ทางรัฐบาลเรามีเครื่องมือ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

พร้อมทุกอย่างสามารถเก็บข้าวไว้ได้จำนวนมาก ๆ และรักษาคุณภาพได้
มาตรฐาน แต่จะเคยมีการติดต่อกันบ้างหรือยังผมไม่ทราบ เพราะไซโลนี้
มันเป็นของทหาร ผมเองก็ไม่อยากเข้าไปยุ่ง

อ. สุริชัย ตัวอย่างที่ทำนยกมานั้นนับว่าน่าเสียดายมาก เพราะหากทาง กรป.
กลางซึ่งมีเครื่องมือพร้อมอยู่แล้ว ข้าวของเราทางพนม บางครั้งก็เป็นข้าว
ที่มีคุณภาพดีมีจำนวนไม่น้อย ถ้าเขาจะช่วยเราเก็บ รอให้ราคาดีเสียก่อน
ค่อยนำออกขาย หรือเขาจะรับซื้อเองทางเราก็คงไม่รังเกียจก็น่าจะทำได้

คุณสุรสีห์ เราส่งข้าวออกนอกประมาณ ๒-๓ ล้านตันข้าวสาร ประเทศไทย
ผลิตข้าวเปลือกได้ปีละประมาณ ๑๗ ล้านตันข้าวเปลือก เมื่อสีเป็นข้าวสาร
แล้วเหลือประมาณ ๑๑ ล้านตัน ใช้บริโภคภายในประเทศ ๔ ล้านตัน ส่ง
ออกเพียงแค่ ๒-๓ ล้านตัน แต่พอถึงเวลาข้าวตกต่ำเราก็อ้างว่าเป็นเพราะ
ตลาดภายนอกประเทศ ทั้ง ๆ ที่เราบริโภคเองมากกว่าส่งออก ผมอยากจะ
ทราบว่าคุณเท็จจริงเรามีประการใด มีช่องโหว่ที่จุกโอบ้าง เพราะใน
ปัจจุบันข้าวเปลือกถูก ข้าวสารแพง

ประธานกลุ่มโรงสี ผมขอเรียนชี้แจงสั้น ๆ ว่าข้าวสารขายส่งไม่แพง แต่ราคา
ข้าวสารขายปลีกจะแพง เมื่อขึ้นราคาแล้วเขาจะไม่ยอมลงราคาให้ แค่เวลา
ขึ้นราคาก็ค่อย ๆ ขึ้น ไม่ได้ขึ้นฮวบฮาบเรียกว่าขึ้นได้ลงไม่ได้ และราคา
ข้าวสารก็ขึ้นอยู่กับราคาในตลาดกรุงเทพ ฯ

เกษตรกร แล้วมันเท็จจริงแค่ไหนครับไอ้เรื่องตลาดโลก เพราะผมเองก็ไม่เคย
ไปสักที อยู่แค่แปะครัวเท่านั้น ที่เขอ้างอิงว่าข้าวต่างประเทศมันล้นมากน้อย
แค่ไหน เพียงไร เพราะพอข้าวถูกเขาก็อ้างว่าข้าวในตลาดโลกมีเหลือเพื่อ
ข้าวขายไม่ออกรัฐบาลเขาออกข้าวมา เรื่องจริงมันเป็นอย่างไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อ. วิฑิต เรื่องข้าวในตลาดโลกมันมันจริงมากน้อยแค่ไหนผมไม่ได้เป็นผู้เชี่ยวชาญ แต่ราคาข้าวคงขึ้นอยู่กับกลไกของตลาดโลกพอสมควร ในจำนวนที่เกี่ยวข้องกับส่วนที่เราต้องส่งออก (export) แต่ส่วนที่เราบริโภคภายในคงขึ้นอยู่กับความต้องการระหว่างกลุ่มต่าง ๆ หลายฝ่ายในการค้าขาย เช่น คนขายปลีกอาจลดราคาลงได้ แต่ผมไม่อาจจะเรียนเกี่ยวกับข้อเท็จจริงในตลาดโลกได้

อ. สุริชัย ถ้ากล่าวอ้างตลาดโลกนั้นมันมีส่วนจริงบ้างเหมือนกัน แต่การกล่าวว่าตลาดโลกหรือตลาดภายนอกจะมีผลยิ่งกว่าตลาดภายใน ผมว่ามันเกินจริงไปหน่อย แต่ก็ไม่ได้หมายความว่ามันไม่มีส่วนถูก แต่ว่าการกล่าวอ้างอย่างนั้นมันเป็นการบิดความรับผิดชอบ เพราะรัฐบาลเองก็ไม่ได้เป็นรัฐบาลโลก ผมว่าการเมืองอาจจะมีส่วนด้วย ปัญหาตลาดภายใน ความเหลื่อมล้ำ ปัญหาผู้ส่งออกรายใหญ่ รวมทั้งบทบาทของกลุ่ม หรือ ประสิทธิภาพการเกษตรต่าง ๆ การพิจารณาควรจะทำให้จริงจังกว่านี้ แต่กลับไม่ได้รับการพิจารณากลับไปให้ปัญหาตลาดโลก มันก็แก้ปัญหาก็ไม่ได้ ผมอยากจะทำให้ส่วนกลางมีความรับผิดชอบมากกว่านี้ ข้อเสนอแนะของเราต่อส่วนกลางของรัฐบาล แต่ปัญหานี้ก็ต้องอาศัยความร่วมมือประสานงานจากหลาย ๆ ฝ่าย เช่น ที่ท่านประธานได้ยกตัวอย่างมา ในกรณีจังหวัดก็ยังคงให้ความร่วมมือ

คุณเผด็จ ผมว่าไม่ต้องคำนึงถึงตลาดโลกแล้ว เพราะเราก็ทำอะไรไม่ได้ แต่ให้รัฐบาลช่วยลดต้นทุนในการผลิต ส่วนราคาข้าวก็ปล่อยให้ตามกรรม เพราะถ้าให้รัฐบาลช่วยก็คงช่วยกันไม่ได้มากกว่านี้ ได้ก็ได้นิดหน่อย แต่ถ้ารัฐบาลช่วยลดต้นทุนในการผลิตจะมีประโยชน์มากกว่าและทุกวันนี้ชาวนาก็ต้องซื้อปุ๋ยแพงกว่าท้องตลาดอยู่แล้ว ตัวอย่างเช่นการให้ความ

ช่วยเหลือของรัฐบาลเมื่อปีกลาย ออกส. ซากทุนไป ๓,๔๐๐ ล้านบาท ผมว่า รัฐบาลเอาเงินนี้ไปช่วยชาวนาจะดีกว่า

คุณขวัญชัย ชาวนาเองก็คิดแบบนี้ เพราะรัฐบาลไม่ว่าจะทำอะไรชาวนาก็ไม่เคยขายข้าวได้ราคาดีเลย เพราะฉะนั้นรัฐบาลก็ไม่ควรเข้ามายุ่ง อย่างกรณี ปี ๒๕ เป็นเพราะรัฐบาลตัดสินใจไม่ส่งข้าวออกตามข้อตกลงของกระทรวงพาณิชย์ ทำให้ข้าวราคาตกต่ำไป เพราะข้าวมันล้นไม่ยอมส่งออก

เกษตรกร เมืองไทยเรากุมสมบัติ คือ ว่าจะเอาข้าวทำอะไรเราก็ผลิตได้ แต่ทำไมเมื่อมาเทียบกับประเทศบ้านใกล้เรือนเคียงอย่างสิงคโปร์ เขาไม่มีอะไรเลยที่นาเขามีทำไร อารูรเขาเคยสร้างใหม่ ทำไมเขาเป็นพ่อค้าได้ เมืองไทยเราทำไมไม่เป็นเหมือนเขานั่งเขาคำเนินการอย่างไรผมเองก็ไม่ค่อยทราบ

อ. ประสิทธิ์ ถ้าจะเทียบกันระหว่างสิงคโปร์กับไทย สิงคโปร์เขามีหัวการค้า อย่างกรณีประเทศไทยถ้าเราสามารถทำให้ชาวบ้านของเรา เกษตรกรของเราได้รับความรู้ คนของเราฉลาดขึ้น การเสียเปรียบก็จะน้อยลง

ท่านประธานสภาจังหวัด ทุกอย่างที่เกิดขึ้นนี้ ผมอยากจะบอกว่าเป็นความผิดของรัฐบาล ที่มีการส่งเสริมให้มีการทำนุ ๒ ครั้ง เพราะพอส่งเสริมแล้วไม่มีการรองรับ ไม่ได้ดูหรือกว่าผลผลิตออก ไปแล้วจะขายให้ใครใครจะกิน แล้วคิดเฉลี่ย ปล่อยให้ไปตามยถากรรม ตัวอย่างชลประทานเขาบอกว่าบ่อน้ำน้อยต้องลดปริมาณการผลิตลง ให้ทำนาแค่แสนห้าไร่มันจะไปพึ่งท่างคนต่างก็อยากได้กันทั้งนั้น ต่างคนต่างทำวิกกันจนน้ำแห้งคลอง จะเอาไปทำน้ำประปาก็ไม่ค่อยเอาไปแจก รัฐบาลส่งเสริมแล้วไม่มีการรองรับ ไม่รู้จะไปโทษใคร เพราะทุกคนก็อยู่กับวัน ๆ หนึ่ง

อย่างปัญหาในเรื่องชลประทาน รัฐบาลควรจะแก้ไขให้มีระบบชลประทานอย่างทั่วถึง อย่างกรณีพื้นที่ฝั่งซ้ายของแม่น้ำบางปะกง ก็ได้มีการสำรวจกันแล้วว่าต้นน้ำนั้นมาจากคลองสี่กั๊ก ทิศกับกบินทร์บุรี ซึ่งเราก็มีคลองส่งน้ำแล้ว ที่คลองระบมทุ่งสี่กั๊ก มีผู้เชี่ยวชาญชาวเยอรมันมาสำรวจไว้เมื่อ ๑๐ กว่าปีที่แล้วมาอนสนนามช้อยู่ ๓ เดือน บอกว่าควรจะสร้างอ่างเก็บน้ำที่คลองระบมสำหรับส่งน้ำได้ตลอดถึงชลบุรี ใช้งบประมาณหนึ่งพันล้านบาท สมัยเมื่อ ๑๒-๑๓ ปีก่อน ทางเราเสนอเรื่องไปแต่ทางรัฐบาลเห็นว่าใช้เงินเยอะไปเลยให้ซุกแค่คลองส่งน้ำซุกกันแค่แค่ปี ๒๔๙๒ ระยะทาง ๓๒ กม. กว่าเสร็จปี ๒๕๑๔ นี้รัฐบาลเราเป็นแบบนี้เสียค่าใช้จ่ายไปทั้งเท่าไร ระยะทางแค่ซุกกัน ๒๐ กว่าปี เสร็จแล้วพอซุกคลองเสร็จ ก็ไม่มีน้ำจะส่งเสียแล้ว เพราะน้ำมันไหลลงทะเลหมด ท่านก็ขอให้กรมชลประทานรับโครงการนี้เข้าไปในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติแล้วก็มันขึ้นไป ในสมัยของรัฐบาลธานินทร์ พอมาถึงสมัยของรัฐบาลเกรียงศักดิ์ก็มีผู้เสนออีก แต่ทางกรมชลประทานเขาบอกว่าถ้าจะสร้างก็ใช้เงินงบประมาณ ๖ พันล้านบาท เรื่องก็เงียบไป ต่อหลังผมไปเจอท่าน ๆ ก็บอกว่าในหลวงท่านก็กำลังทำเรื่องนี้อยู่และท่านสนใจอ่างเก็บน้ำ ผมไปกราบเรียนท่าน ๆ ก็มาคุยด้วยตนเอง ตกลงใจว่าจะทำคามโครงการแต่เนื่องจากใช้เงินของท่าน เลยให้ทำเป็นโครงการเล็ก ๆ โดยให้ทางกรมชลประทานรับเรื่องนี้อยู่ เวลานั้นกำลังดำเนินการเป็นโครงการเล็ก ๆ พอกำลังเงิน

คุณสุรสีห์ เรื่องการจัดตั้งกลุ่มมัย่อมมีผลแน่ แต่ว่าเป็นผลทางอ้อม อย่างกลุ่มยุทธการรายได้ที่เป็นตัวเงินคงไม่เห็นชัดแจ้ง แต่มันได้ประโยชน์ตรงที่เด็ก ๆ ของเรามากิจกรรมรู้จักใช้เวลาว่างให้เป็นประโยชน์

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อ. ประสิทธิ์ ผมอยากจะทราบเรื่องปัญหาดินเปรี้ยว ที่ทางเกษตรกรรมมีการแก้ไขโดยใช้ดินมาร์ลเป็นจำนวนมาก คิดเป็นต้นทุนต่อคันละเท่าไร และได้ผลมากน้อยแค่ไหน สามารถเพิ่มผลผลิตมากน้อยแค่ไหน ประมาณไร่ละเท่าไร ได้ไร่ละ ๑๐ ตังจริงหรือ ผมอยากจะถามว่าการแก้ไขปัญหาดินเปรี้ยวด้วยดินมาร์ลมันคุ้มทุนกันหรือไม่

เกษตรกร อันนี้คุ้มแน่ครับ อย่างนาของผม ๒๔ ไร่ ผมใส่ไป ๓ คันรถ (คันรถละ ๒,๒๐๐ บาท) ตกประมาณ ๖,๖๐๐ บาท ปีที่ผมยังไม่ได้ใส่ดินบางที่ทำได้แค่เกี่ยวน บางที่ไม่ถึงเกี่ยวน แต่พอใส่ไปได้ผลผลิตเพิ่มเป็น ๓-๔ เกวียน ปีนี้ผมเลยใส่เพิ่มขึ้นอีก ๒ คันรถ ได้ข้าวเกือบ ๑๐ เกวียน ผมทำข้าวหอมมะลิ ได้เกี่ยวนละสามพันกว่าบาท และเมื่อคิดต้นทุนเพิ่มเข้าไปก็คุ้มก็คุ้มอยู่ก็ เพราะของผมใส่ปุ๋ยไม่มาก ผมว่าคุ้มแน่นอน ผมว่าท่านไปคุยกับตาของท่านเองก็ได้

อ. สุริชัย เรื่องนโยบายของรัฐบาลนี้ได้มีคนบ่นกันมากกว่าข้างข้าง ไม่ทันการบ้าง บ่นที่ทราบว่ามีการซื้อข้าวเร็วขึ้น มีปลัดกระทรวงเกษตรมาคุมการซื้อข้าว แล้วมีการถ่ายทอดทางโทรทัศน์ด้วยใช้ใหม่ครับ

เกษตรกร สำหรับเรื่องนโยบายในจังหวัดละเชิงเทรานั้นข้าทุกปีไม่เคยทันการ เพราะเราเริ่มเก็บเกี่ยวมาตั้งแต่เดือนตุลาคม แต่รัฐบาลออกมาวันแรกแล้วก็เงียบหายไป บ่นก็บ่นว่าจะออกมารับซื้อวันที่ ๒๕ ธันวาคม พอถึงเวลาเข้าจริง ๆ ก็ทำไม่ได้เลื่อนไปเดือนมกราคม แล้วพวกเจ้าหน้าที่อย่างผมก็ทำไม่ได้เพราะว่ามันเป็นเรื่องของกฎระเบียบราชการ พอชานาเขาต้องการจะขายข้าวเราก็ทำไม่ได้เพราะระเบียบ ผมว่ารัฐบาลเองมีความจริงใจที่จะช่วยเหลือชาวนามากน้อยแค่ไหน เงินไม่มีบ้าง มีพรรคพวกกันกันอยู่ คงมีการโกงกินกันในระดับสูง เพราะถ้าจะทำกันจริง ๆ ก็ทำ

ได้ คนไทยมีฝีมือเหมือนกัน อย่างประเทศญี่ปุ่น ทำไมเขาค้าขายแข่งกับเราได้ ยังแถมคัดหน้าขายกันเสียอีก เมื่อมันเป็นแบบนี้ทั้ง ๆ ที่รัฐบาลเองก็รู้ว่าซ้า ผมว่าบางที่รัฐบาลอาจจะมีจุดมุ่งหมายไม่ต้องการให้ถึงมือชวานามากกว่า เราอย่าไปพูดถึงเลยเพราะเราเองก็ไม่ได้เป็นรัฐบาล แต่ผมว่าถ้าจะทำให้ได้ประโยชน์กันจริง ๆ รัฐบาลน่าจะ

๑. รัฐบาลควรเตรียมทุกอย่างให้พร้อมเสียก่อน แล้วค่อยประกาศออกมาเป็นนโยบาย นโยบายนี้ประกาศกันตั้งแต่ต้นเดือนธันวาคม กว่าจะทำกันจริง ๆ ก็เดือนมกราคมต้นเดือน พวกหน้าหน้าไฟอย่างพวกผมก็แยแล้วทางจังหวัดละเชิงเทรา เรามีปัญหาเรื่องนโยบายออกมาซ้าไม่ทันการทุกปีรัฐบาลเองก็ทราบแต่ก็ทำอะไรไม่ได้ แล้วจะมาว่าพวกชวาน้างเง้าเข้ามาร้องเรียนกันทุกปีได้อย่างไร

๒. รัฐบาลควรจะมีการพิจารณาคำเนิมนการเป็นนโยบายให้ทันฤดูกาลเก็บเกี่ยวแต่ละแห่ง และต้องเป็นระเบียบที่แน่นอนออกมาเลย

๓. คุณภาพข้าวของจังหวัดละเชิงเทรา เป็นข้าวพันธุ์ กข เสียเป็นส่วนมาก ทางโรงสีครากาได้ง่าย พอรัฐบาลประกาศออกมาราคาก็ตกลงทันที แน่แน่นอนมันเป็นผลกับทางจังหวัดในภาคอีสาน แต่ในจังหวัดละเชิงเทรามันไม่ได้ผล ไม่ทราบว่าทางรัฐบาลเราสนใจซ้าหรือเปล่า เพราะทุกปีมันก็เป็นแบบนี้ คั้นกันไปคั้นกันมา ก็โดนสันติบาลสอบสวนสรุปนโยบายก็แต่พอลงมาถึงขั้นปฏิบัติไม่ได้ผล

๔. เจ้าหน้าที่ของทางจังหวัดที่มีอยู่แล้วควรจะนำไปใช้ให้มีประโยชน์ ในการออกมารับซื้อข้าวจากชวานาโดยตรง จะถึงมือชวานาได้เร็วกว่าค้าขาย โดยมากเขาก็มักจะแก้ไขโดยการเพิ่มลดเจ้าหน้าที่ทั้ง ๆ ที่รู้ว่าเรามีเจ้าหน้าที่พอทำได้อยู่บ้างแล้ว เจ้าหน้าที่พาณิชย์ควรรับผิดชอบ

ในเรื่องการค้าธุรกิจ เจ้าหน้าที่เกษตรก็ควรส่งเสริมการเกษตร แต่เวลานี้ทางรัฐบาลเขาไม่ได้คิดแบบนี้ ตัวอย่าง รพช. ต้องมาเลี้ยงกุ้งมันไม่รู้เรื่องเลยแต่ว่าเขามีเงินดีกว่าเรา

๕. การออกข่าวทางวิทยุ โทรทัศน์ของรัฐบาลเป็นการออกข่าวเท่านั้น เพราะจริง ๆ แล้วยังไม่ได้เริ่มดำเนินการ คุณแล้วก็เหมือนการโฆษณาเพราะรัฐบาลเองก็ทำไม่ได้

๖. การชำระหนี้ด้วยข้าวเปลือกไม่ทันการ มีโรงสีเพียง ๗ โรงในจังหวัด และต้องเวียนไปที่ละ ๑ โรงไม่ทันการ อาทิตย์หนึ่งขายข้าวได้วันเดียว อย่างคนที่อยู่ใกล้ ๆ โรงสีเหรียญทองเขาก็อยากจะนำมาขายที่นั่น แต่กว่าจะมาก็ต้องวันเสาร์ ถ้าพลาดไปก็ต้องรออีก ๗ วัน แล้วขายวันเสาร์กว่าจะได้เงินก็วันจันทร์ ชาวนาอรอกันไม่ไหว แล้วต้องทำเรื่องกันอีกนานกว่าจะได้ขาย เพราะทาง อตก. เองก็ขอร้องให้ชาวนาลงในโรงสีกลุ่มของตัวไม่เหมือนกับอาแป๊ะ อาตี มารับข้าวแล้วก็จ่ายเงินกันเลย

อ. สุริชัย การพุงข้าวสารและข้าวเปลือกเป็นประโยชน์กับใคร

ท่านประธานโรงสี การประกันราคาข้าวเปลือกและข้าวสาร ในปีที่ผ่านมา อตก. ได้ผลเพราะในการที่ อตก. เอาข้าวมาฝากกับทางโรงสีนั้นจะต้องมีหลักประกันไม่เหมือนกับฝากกลางและถ้าโรงสีผิดสัญญากับ อตก. อตก. ก็มีสิทธิ์ที่จะยึด ส่วนที่คืนนั้นก็คือ อตก. นั่นเขาไม่ต้องเสียอะไรเลย อตก. ฝากข้าวไว้กับทางโรงสีพอถึงเวลาทำให้โรงสีนั้นแปรสภาพ ทางโรงสีเขาก็แปรสภาพข้าวตามที อตก. เขากำหนด คือข้าวที่เสื่อมคุณภาพนั้นเราส่งไปให้ไม่ได้เราส่งแต่ข้าวคุณภาพดี ผมเห็นว่าไม่มีอะไรเสียหายและควรทำทุกปีด้วยครับ ส่วน อตก. นั้นมีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ส่วนเสียของ อตก. นั้นคือการรับส่งสินค้ามันไม่ถูกต้อง แท้จริง ๆ แล้วไม่ทราบว่าคุณภาพ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

สักแค่วันหนึ่ง ผมทราบว่ามีข้าวที่เสื่อมคุณภาพมากเหลือเกิน แต่จริงๆ แล้วผมว่าไม่น่าจะเสื่อมคุณภาพกันถึงขนาดนั้น ส่วนดีในการรับซื้อข้าวสาร แทรกแซงตลาด ถ้ามีเงินมากจริงๆ แล้วได้ผลแน่ การรับซื้อจะทำให้พ่อค้าตกใจและข้าวจะต้องขึ้นราคาแต่ที่ว่าไม่ถูกเบาในบั้นนี้คือรัฐบาลอยาก จะซื้อให้ข้าวเปลือกขึ้น แต่กลับซื้อข้าวสารในราคาถูก ซึ่งข้าว ๑๐๐% กระสอบละ ๕๓๐ บาท แล้วจะให้ข้าวถูกได้อย่างไร เราซื้อในราคาห้อง ตลาดเลย บั้นพ่อค้าโรงสีจึงไม่ค่อยไปเสน อขายเพราะเนื่องจากราคา ถูกเกินไป เขาไม่เชิงซำ ราคาต่อ ๆ ไปในเดือนข้างหน้ามันจะตกแบบ นี้หรือเปล่า แต่อย่างนี้ที่ผ่านมานั้นคนเขาซื้อเพราะเขาเชื่อว่า ถ้าราคา ข้าวเปลือกสูง ราคาข้าวสารก็จะต้องสูงตามขึ้นไปด้วย อย่างเวลานี้ พวก โรงสีและพ่อค้าส่งออกไม่ค่อยเชื่อใจรัฐบาล ไม่เกิดความมั่นใจ ใน การกักตุนสินค้า เขาจะต้องมีกำไร ถ้าไม่มีกำไรก็ไม่มีคนทำอย่าง กรณี อคส. แข็งกับผู้ประกอบการโรงสีว่าจะรับซื้อข้าวตั้งแต่เดือน ม.ค.-ส.ค. พอถึงเดือน พ.ค. ทางโรงสีก็รับซื้อข้าวเปลือกได้เยอะแยะ กะว่าจะขายให้ อคส. พอแข็งสูงเกินไป ทาง อคส. ก็รับซื้อนิดเดียว เป็นเรื่องที่ทางโรงสีคิดว่าถูกหลอกให้เชื่อ แต่จริงๆ แล้ว อคส. เอง ก็ไม่มีเงินที่จะซื้อ พอไม่ซื้อราคาก็ตกทันที เป็นปัญหาอย่างหนึ่งซึ่ง ทำให้ตลาดข้าวเปลือกไม่กระเตื้องซบเซาลงไป

ทาง อคส. รับซื้อข้าวไว้เยอะแล้ว น่าจะมีการขายออกต่าง- ประเทศให้มาก ๆ ในช่วงที่ท่านทราบว่าผู้ส่งออกส่งข้าวออกนอก เดือนละหลายแสนตัน จริง ๆ แล้วของที่ออกจาก อคส. ทั้งหมดเลย อคส. ประกาศขายให้ผู้ส่งออกในราคาพอสสมควร ผู้ส่งออกก็ซื้อ ข้าวจาก อคส. ไปส่งออกนอก ไม่ได้ซื้อจากตลาดที่มีการเคลื่อนไหว

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

จริง ๆ เมื่อไม่มีการซื้อทางโรงสีก็มีกำลังซื้อน้อยกล่าวคือ ซื้อแล้วขายไม่ออก การค้าขายจึงซบเซา เรื่องนี้ควรมีการแก้ไขไม่ให้ อคส. เอาข้าวออกมาระบาค ทำให้การซื้อขายต้องหยุดชะงัก

ในการช่วยเหลือชาวนาในเดือน เม.ย.-มิ.ค. ปัญหายังน้อยแต่ในเดือน ส.ค.-ก.ย. มีปัญหาทุกปี คืออยู่ในระหว่างหน้าฝนข้าวเปียกจนบางครั้งไม่สามารถสีได้ผมว่าถ้าเป็นไปได้ทางการควรมีการส่งเสริมในแหล่งที่ใกล้กับนาปรัง ในการสร้างเครื่องอบ ๆ เพื่อกันไม่ให้ข้าวเสื่อมคุณภาพ โรงสีที่ซื้อข้าวเปียกไปก็มีส่วนเสียหายมากเช่นกัน กลายเป็นว่า ในกรุงเทพฯ มีแต่ข้าวเสื่อมคุณภาพและส่งไปยังต่างประเทศด้วย ผู้ส่งออกเขาเห็นว่าข้าวถูกเลยซื้อไปผสมข้าวเก่าทำให้ข้าวเสื่อมคุณภาพได้เร็ว

ท่านเกษตรจังหวัด ข้าวเป็นพืชหลักของประเทศ และจังหวัดจะเชิงเทราบัญญาที่เกิดขึ้นทุกปีก็คือชาวนาจำหน่ายข้าวได้ไม่คุ้มทุน ซึ่งทางรัฐบาลเองก็ออกนโยบายมาหลายฉบับ พยุง, ประกัน, แทรกแซง ฯลฯ แต่ปรากฏว่าไม่ได้ผล ยิ่งแก้ปัญหาไม่ได้ โดยเฉพาะในปีที่ทางหน่วยงานของราชการก็ได้กำหนดวิธีการหลายอย่าง คือรับซื้อข้าวสารทั้งจากโรงสี และกลุ่มเกษตรกรและมีการแทรกแซงราคาโดยการรับซื้อโดยตรง (เงิน, บัญ) มีหลายจังหวัดที่มีการดำเนินการในเรื่องจำหน่ายข้าว ทุก ๆ ทางก็ปรากฏว่าไม่เป็นผล ผมว่าน่าจะเอาแบบอ้อย ราคาอ้อยเมื่อก่อนก็ขึ้นอยู่กับราคาในตลาดโลกเป็นวงจร แต่ทางอ้อยเขาได้แก้ปัญหาโดยการตั้งองค์กรกลางออกมา โดยที่ประกอบด้วยเกษตรกรชาวไร่อ้อย โรงสีบอ้อย และทางราชการ เข้าไปดำเนินการในโครงการนั้น และองค์กรนี้เป็นผู้รับผิดชอบเรื่องการจำหน่ายทั้งหมด มีผู้ถือหุ้น ๓ ส่วน และทางรัฐบาลเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ก็กำหนดว่าบริษัทนี้จะรับน้ำคาลจากโรงที่บอ้อยทั้งประเทศ และมีการจำหน่ายทั้งในและนอกประเทศ ราคาอ้อยก็ไม่ได้กำหนดตายตัวในต้นฤดูการขาย ก็จะประมาณให้เท่านั้นว่าต้นหนึ่งราคาเท่าใด แต่เมื่อราคาแท้จริงออกมาแล้ว (น้ำคาลทราย) ถ้าได้กำไรจะบวกให้ ถ้าขาดทุนขาดทุนทั้งสามเส้า ในองค์กรนั้นก็สามารถที่จะหาเงินโดยการกู้เพราะฉะนั้นปัญหาเรื่องข้าวมัน ก็เป็นปัญหาตลาดภายในและนอกประเทศเหมือนกัน ไม่ตกสักที แต่เรามาคุยอย่างเรื่องอ้อย ผมว่าแนวโน้มมันจะออกมาทางด้านดี เพราะองค์กรนี้มีหลายฝ่ายไม่มีฝ่ายหนึ่งฝ่ายใดดำเนินงานเฉพาะ ซึ่งข้าวเคยดำเนินงานมาแล้ว แต่องค์กรนี้ทำงานเป็นอิสระจดทะเบียนเป็นนิติบุคคล ถ้าเรามองวิธีการแก้ปัญหาที่ผ่านมามันทั้งหมดมันเป็นเพียงเฉพาะจุดเฉพาะปัญหา หากมาลงวิธีนี้ดูก็จะดี

อ. สุริชัย ได้ข้อคิดนโยบายพุงราคาที่ดำเนินมาหลายปี ไม่ได้มีการปรับปรุงในกันความล้ำซ้ำระเบียบต่างๆ ไม่ดีขึ้นเลย และยังให้ความหวังทางด้านการประชาสัมพันธ์ และหน้าหน้าไฟก็รับไป ผมรู้สึกว่าการปฏิบัติจริง ๆ เท่าที่สอบถามที่ไปถึงเกษตรกร จำกัดมาก นำพิจารณาแทบทวนถึงทางอื่น ๆ ถ้าหวังจะแก้ปัญหาเรื่องข้าวต่อไปในอนาคต ผมขอให้คุณท่านช่วยเสนอแนะจะเป็นพระคุณ

คุณขวัญชัย ตามความรู้สึกของผม การแทรกแซงตลาดข้าวของปี ๒๒ จะ เป็นประโยชน์กับชาวนามาก เพียงแต่ขอให้รัฐบาลดำเนินการแก้ต้นฤดู ผมอยากจะขอให้มีการแก้ไขในเรื่องความล้ำซ้ำ เพราะระยะเวลาเก็บเกี่ยวของจังหวัดจะเชิงเทราเริ่มก่อน เขาก็อ้างว่าทางเราทำนา ๓ ครั้งจึงจะขายอยู่เรื่อย ซึ่งผมเองทำนาทำมาเกือบทุกอำเภอ ผมไม่เชื่อว่าเราทำนากัน ๓ ครั้ง มันจะมีเกษตรกรอยู่ไม่กี่คนที่ล้าหน้าในขณะที่คนอื่นเขากำลังยุ่งกัน

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

อยู่ตัวเองก็ทำเสียก่อน มีไม่กี่รายผมเลยไม่เชื่อว่าจังหวัดจะเชิงเทราทำนา
๓ ครั้งได้

ผมอยากจะเสนอให้กำหนดออกมาเลยว่า เราเก็บเกี่ยวข้าวตอนไหน
ตัวอย่างนาปรัง ๑๕ ต.ค.-๑๐ ม.ค. เก็บเกี่ยว ใครเกี่ยวก่อนเราไม่ซื้อถือ
ว่าคามกรรมไป ส่วนนาปี เริ่มเดือน เมษายน-พฤษภาคม ถ้าใคร
นอกเหนือไปจากนั้นก็ไม่ต้องซื้อ ผมว่าเป็นการดีแล้วก็ประกาศให้เกษตรกร
ทราบ

อ. สุริชัย ปัญหาอีกประการหนึ่งที่เรายังไม่ได้พูด มันมี ๒ ชั้น คือปัญหาการ
ประกาศและการดำเนินงาน ท่านเกษตรอำเภอบางคล้าได้เสนอว่า นโยบาย
ปี ๒๕๒๒ ใ้ผล และหน่วยงานที่มีอยู่นั้นจะเกี่ยวข้องกับการซื้อขาย
ไม่ควรจะตั้งขึ้นใหม่ ไม่ใช่ว่ามี ๒ คนแล้วทะเลาะกันทั่วจังหวัดความ
เห็นเหล่านี้พอจะเป็นข้อสรุปได้หรือไม่

เกษตรกร รัฐบาลไม่ต้องไปตั้งงบประมาณจ้างคน ชื้อรดอะไรขึ้นมาใหม่
แต่เอาจากคนที่มียอยู่แล้ว

คุณสุรสีห์ ผมอยากจะพูดถึงเรื่องที่จะเสนอแนะในระยะยาว คือว่ารัฐบาลหา
วิธีให้โรงสีซื้อในราคาท้องดินที่เป็นราคากลางซึ่งชาวนาอาจจะต้องขาดทุน
ในราคาท้องดิน และรัฐบาลชดเชยจำนวนที่ขาดทุนให้ เพราะฉะนั้นข้าว
มีเท่าไรควรจะขายให้หมด รัฐบาลจะจ่ายเงินให้เฉพาะในส่วนที่ขาดทุน
เท่านั้น รัฐบาลควรจะหาเงินมาจากธุรกิจของรัฐบาลหรือหาเงินมาจากทาง
อื่น ๆ เพราะงบประมาณของรัฐบาลเองก็คงไม่สามารถซื้อข้าวที่ออกมาทั้ง
หมดได้ ผมว่าคงจะต้องออกมาเป็นกฎหมายประกันราคา

อ. สุริชัย ในเรื่องเกี่ยวกับการพุงราคาข้าว นอกจากการปรับปรุงในเรื่องความล่าช้าระเบียบหมดยุติม ถ้าพูดถึงองค์กรและสถาบันเกษตรกร ก็มีกลุ่มเกษตรกร และสหกรณ์ซึ่งมีบทบาทมาก ไม่ทราบว่า ๒ กลุ่มนี้หรือกลุ่มอื่น ๆ จะมีส่วนในการทำอะไรบ้าง ที่ผมศึกษามากิจากก็มากแต่รู้สึกว่าทางกลุ่มเกษตรกรเองก็ยังไม่ค่อยแน่ชัด นโยบายก็ยังเดียวกันอยู่ว่าตั้งใหม่ได้หรือไม่ได้ ผมดูจากทางหนังสือพิมพ์ซึ่งในเรื่องนี้ท่านอาจจะทราบดีกว่าผม สหกรณ์ซึ่งน่าจะมีความได้มากพอสมควรไม่ทราบว่ามีความคล่องตัวเพียงใด ในการที่จะเป็นตัวจักรอันหนึ่งในการร่วมแก้ปัญหาตลาดข้าวนี้ไม่ทราบว่าท่านมีความเห็นอย่างไร

เกษตรกร สหกรณ์ที่บางคล้ามีอยู่ บ้านนี้ยังไม่ซื้อเลยครับ มีซื้ออยู่บ้างนิด ๆ หน่อย ๆ ไม่เหมือนกับกลุ่มสหกรณ์ที่ที่มีความสนใจน้อยมาก เพราะเมื่อสหกรณ์รับซื้อแล้วเขามิโรงสีของเขาเองแปรสภาพได้เลย แต่เขาก็กยังไม่ซื้อไม่ทราบว่าเขามีวิธีการอะไรก็ไม่ทราบที่จะต้องชำระหนี้ที่เปอร์เซ็นต์ วิธีการของเขามีมากมาย

ตัวแทนจากสหกรณ์ สมมติว่าเอาข้าวไปขาย ๒๐๐ บาท เป็นหนี้ ๑๐๐ บาท สหกรณ์หักเงินอีก ๖๐ บาทให้เกษตรกรกลับบ้านเป็นเงิน ๔๐ บาท

อันนี้ถ้าหากสมาชิกเป็นหนี้สหกรณ์อยู่ ตัวอย่างถ้าสมาชิกเป็นหนี้สหกรณ์อยู่ ถ้าขายข้าวให้กับสหกรณ์ ๑๐๐ บาท สหกรณ์หักชำระหนี้ ๖๐% อีก ๔๐% จะจ่ายเป็นเงินสด คือ เราจะให้ชำระหนี้ให้หมด แต่ถ้าสมาชิกขายข้าวไม่ถึงหนี้ เราจะหักแค่ ๖๐% ในกรณีที่สมาชิกไม่มีหนี้ เราจะให้สมาชิกคนนั้นฝากไว้ ๖๐% อันนี้เป็นระเบียบ

คุณสุรสีห์ คือ เรื่องนี้เกษตรกรเขามาเสนอขายกับผม ผมก็ไม่ได้ถามเขาแล้วให้ฟังแบบนี้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

เกษตรกร เกษตรกรเข้าใจครับ แต่บางครั้งแม้แต่เจ้าหน้าที่ของสหกรณ์เองก็
ไม่รู้เรื่องก็มี

อ. สุริชัย ผมเคยศึกษารณีสหกรณ์ของญี่ปุ่นมีบทบาทมาก แต่ของเราผม
อยากให้สมาชิกมีความร่วมมือกัน ผมรู้สึกว่าคุณเห็นที่แสดงออกมานั้น
เช่น การหักเงินสมาชิก การที่เกษตรกรไปติดค่อแล้วไม่ได้ขาย จะเป็น
ปัญหาจากสาเหตุใด

ตัวแทนจากสหกรณ์ สาเหตุที่เราต้องหักชำระหนี้ที่ ๖๐% เพราะว่าเกษตรกร
ไทยมีลักษณะเหนียวหนี้ มักเอาไปใช้จ่ายส่วนตัว

คุณขวัญชัย ผมว่าเหนียวหนี้ไม่จริงครับ แต่เป็นความไม่พอของเกษตรกรมาก
กว่า

ตัวแทนจากสหกรณ์ เราต้องการให้เขามีบทบาทมากยิ่งขึ้นเราถึงเอาวิธีการนี้
มาใช้ แต่เราก็ไม่ทราบว่าการที่เราหักชำระหนี้ ๖๐% จะเป็นผลเหมือนปี
ที่แล้วหรือเปล่า

คุณสุรสิทธิ์ ผมว่ามันน่าจะถูกกว่ากลุ่มเพราะสหกรณ์ใช้หนี้แค่ ๖๐% แต่กลุ่ม
เกษตรกรใช้หนี้ ๑๐๐% ของผมนี่ออกจากธนาคารก็เอาตรงนั้นเลย

ประธานกลุ่มเกษตรกร อันนี้ผมว่ามันคงจะเป็นแบบนี้ด้วยกรรมจักรับ เพราะ
ความล่าช้าของเจ้าหน้าที่ อย่างกลุ่มซื้อแล้วสหกรณ์ยังไม่ซื้อเพราะชาวนา
มันอยากจะขาย ผมว่าควรแก้ที่ตรงนี้ อย่างถ้ากลุ่มซื้อสหกรณ์ซื้อ
ว่าคงไปกันได้ อย่างผมเป็นประธานกลุ่มผมให้ชำระหนี้ด้วยข้าวเปลือก
แค่ ๗ วันกว่าจะขนมาได้ สมาชิกผมแทบจะทนไม่ได้

อ. สุริชัย เรียนตามท่านเกษตรจังหวัด การประสานงานระดับจังหวัดระหว่าง
หน่วยงานที่เกี่ยวข้อง อย่างเช่นซื้อไม่พร้อมกันในกิจการเดียวกันในนโยบาย

เดียวกัน เป็นปัญหาสำคัญมากในกรณีกลุ่มเกษตรกรกับสหกรณ์ แต่ถ้ารวมไปถึงหน่วยงานอื่น ๆ อย่างเช่น อตก. กับหน่วยงานอื่น ๆ ปัญหาจะเป็นอะไร

เกษตรจังหวัด การประสานงานระดับจังหวัด ในด้านปฏิบัติยังไม่พร้อมเพียงกัน ทางสหกรณ์เองยังไม่ได้รับเรื่อง เพราะได้รับคำสั่งจากชุมนุมสหกรณ์แห่งประเทศไทยแต่ในจังหวัดเองไม่มีอะไร

อ. สุวิชัย หมายความว่าในส่วนระดับสูงรัฐบาลไม่ค่อยประสานงานกันต่างหาก ใช่ไหมครับ

ตัวแทนจากสหกรณ์ อย่างโรงสีของสหกรณ์เชื่อมกันระหว่างอะไร แล้วเรามีโรงสีได้รับซื้อข้าวของสมาชิกเท่านั้นเพราะเงินที่รัฐจัดสรรมาให้สหกรณ์รับซื้อข้าวสหกรณ์ต้องเสียคอกไม่ใช้ได้มาฟรีเหมือนอย่าง อตก.

คุณสุรสิทธิ์ ๓๔๕ ล้านที่ออกมาเป็นทางกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ไม่เสียคอก ใช่ไหมครับ

ตัวแทนจากสหกรณ์ ใช่ค่ะ แต่ต้องผ่านทาง ธกส. ชุมนุมเสียคอกเบี้ยให้ ธกส. มันเป็นยอดที่รัฐบาลจ่ายเงินให้กับ ธกส.

เกษตรจังหวัด ฉางของสหกรณ์ ๓-๔ ฉางทำอะไรอยู่

ตอบ บินทางสหกรณ์การเกษตรเขาว่าจะรวบรวมข้าวอยู่เหมือนกัน แต่ไม่ทราบว่าจะกำหนดไว้เท่าไร อย่างบิที่แล้วเขารวบรวมไว้ประมาณ ๑,๐๐๐ ตัน (สหกรณ์มีฉางอยู่หลายแห่ง) ในเรื่องข้อมูลฝึกพลาต (นาปรัง) ตอนนั้นเมื่อทราบปัญหาเราก็คงจะทบทวนกันใหม่ แต่ไม่ทราบว่าจะได้คำตอบเมื่อไร

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ตีข้าวเปลือกเป็นข้าวสาร ส่วนใหญ่ก็จำหน่ายได้น้อยจากข้าราชการ เกษตร หรือคนที่อยู่ใกล้ ๆ ที่เขารู้บ้าง ถ้าหากว่าเป็นไปได้ทางรัฐบาลมี มาตรการให้กับกลุ่มเกษตรกรแต่ละจังหวัดเป็นผู้ได้รับการประมุลจาก เรือนจำ กรมทหาร เป็นการระบายนข้าวสาร ถึงแม้ว่าจะช่วยได้น้อยเป็น เงินจำนวนน้อย แต่มันก็ไปสร้างให้กลุ่มเกษตรกรระหว่างจังหวัดเจริญ ก้าวหน้าได้ เพราะกลุ่มเกษตรกรระหว่างจังหวัดที่ทำงานอยู่นี้ ไม่มีเงินเลย คณะกรรมการควักกระเป๋าเองตลอด ถ้าทางกลุ่มมีการดำเนินงานทางรูป การค้า แบบนี้บ้างก็จะเป็นประโยชน์มาก

ตอบ อันนี้เราศึกษาแล้ว แต่การไปขายนี้เขามีการประมุลกันครับ เราไปขาย เเจย ๆ ไม่ได้ เขาไม่เอา

เกษตรกร แค่นี้เราเองก็ง่าย ๆ เขาไปซื้อข้าวจากพ่อค้า ตลาดแพงกว่าของเรา ผมจึงอยากให้เกษตรกรระดับจังหวัดเป็นผู้ดำเนินงาน โดยตรงไม่ ต้องผ่านมือที่สอง

ถาม เรื่องข้าว ราคาแทรกแซง ราคาประกัน บางอำเภอก็หมดแล้ว อยากรจะ ตามว่าจะมีเงินมาซื้ออีกไหม พอจะมีทางไหม

เกษตรจังหวัด การแก้ปัญหาโดยการควบคุมตลาดภายในประเทศ ต้องควบคุม ทอนแปรสภาพกับเวลาที่ข้าวออกจากแหล่งควบคุม ถ้าแก้ปัญหานี้ได้ ก็ควบคุมได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ภาคผนวก

การสัมมนาระหว่างผู้ทำงานวิจัยเพื่อพัฒนาชนบท
เรื่อง นโยบายข้าว : ปัญหาการดำเนินงานและแนวทางแก้ไข

๒๑ ก.พ. ๒๕๒๘

นโยบายการค้าข้าวของกระทรวงพาณิชย์ในปี ๒๕๒๗/๒๘

โดย คุณมารศรี สว่างวัน

ผู้แทนจากกรมการค้าต่างประเทศกระทรวงพาณิชย์

สำหรับเรื่องข้าวนี้เป็นที่สนใจของบุคคลโดยทั่วไป ในสองสามปีมานี้
ทางค่านโยบายการค้า การค้าข้าวของรัฐบาลไม่ได้เปลี่ยนแปลงมากนัก แต่มา
ในปีนั้นนโยบายได้เปลี่ยนแปลงไป ทั้งนี้โดยทางรัฐบาลเห็นว่าการค้าเสรีที่ผ่านมา
นั้น ผู้ส่งออกซึ่งเคยได้รับประโยชน์มาบ้างแล้ว ถ้าไม่ช่วยรัฐบาลบ้างก็จะลำบาก
จะเห็นได้ว่าตั้งแต่ปี ๒๕๒๓ เป็นต้นมารัฐบาลได้ทุ่มเงินจำนวนมหาศาลเพื่อทำ
การซื้อข้าวจากตลาดเพื่อสร้างค่านักเทียมขึ้นมา โดยมีความเชื่อว่าถ้าปล่อยให้
ข้าวเพื่ออยู่ในตลาดแล้วราคาจะตก ต่อมารัฐบาลไม่มีเงินที่จะทุ่มขนาดนั้น
กระทรวงพาณิชย์โดยคณะกรรมการ กรช. ได้คิดว่าถ้าอย่างนี้เราลองผลักราคา
ให้ผู้ส่งออกบ้าง และเราจะใช้ระบบการค้าเสรีโดยให้ผู้ส่งออกรับภาระบ้าง คือ
ให้รัฐบาลซื้อข้าวออกจากตลาด คึงข้าวเข้ามาเก็บหรือที่เรียกว่าสต็อกข้าว เพราะ
ฉะนั้นเราก็ใช้เกมบังคับว่าให้ผู้ส่ง ออกเก็บข้าวมาเข้าโกดัง ถ้าเก็บข้าวได้มาก
เท่าใดเราก็จะให้ส่งออกมากเท่านั้น ทั้งนี้จะส่งผลไปยังชาวนา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การที่จะส่งผลไปยังชาวนาไค้หนักนี้เองมาจาก ผู้ส่งออกจะซื้อข้าวมาให้มากที่สุดและคั้งนั้นเขาต้องซื้อข้าวสารจากโรงสี จึงทำให้เกิดการหมุนเวียนที่ทำให้โรงสีไปซื้อข้าวเปลือกจากชาวนาได้มากขึ้น

ความถึคณเกิดขึ้เนมาและคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจเห็นชอบในหลักการด้วย เราก็เลยผลักดันให้ผู้ส่งออก นี้อันนโยบายสต็อกข้าวซึ่งเป็นนโยบายหลักในปีนั้น

เมื่อเราให้ผู้ส่งออกมีภาระ เราก็ต้องมีสิ่งจูงใจให้เขาเพื่อที่เขาเก็บสต็อกไว้ให้มาก ถ้าใครเก็บข้าวได้มาก ๆ เราจะต้องจัดสรรจำนวนส่งออกให้มากขึ้น นี้อันหลักการใหญ่ นอกจากนี้เรายังมีมาตรการเสริมอีก คือ ถ้าใครเก็บข้าวได้มาก ๆ ถึงจุดหนึ่งทางกระทรวงพาณิชย์ก็จะให้รางวัล รางวัลที่จะให้ก็คือ โควต้าที่รัฐบาลขายได้ราคาดี ๆ เช่น สัญญาข้าวมาเลเซียซึ่งเราขายเอาไว้ได้มาก รางวัลชั้นที่ ๒ ที่ให้ก็คือในเรื่องของปลายข้าว เพราะว่าประเทศของเรามีปลายข้าวมาก ถ้าผู้ส่งออกเก็บสต็อกปลายข้าวได้ ๖ กระสอบ จะได้รับสัญญาข้าวไนจีเรียจำนวน ๑ กระสอบ สัญญาข้าวมาเลเซียเป็นสัญญาข้าวที่ไ้ราคาดีแต่เป็นข้าวหนึ่ง นี้อันรางวัล ๒ ชั้นซึ่งเราให้แก่ผู้ส่งออก

นอกจากมาตรการหรือนโยบายสต็อกข้าวแล้ว อีกมาตรการหนึ่งซึ่งกระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการก็คือ การเจาะข้าวในสหาคยุโรป สหาคยุโรปนี้เป็นที่ทราบกันว่ามีการกีดกันเราอยู่ ข้าวที่ถูกส่งไปยังสหาคยุโรปส่วนใหญ่เป็นข้าวกล้อง แต่มีผู้ส่งออกบางรายทำข้าวบรรจุกล้องเล็ก ๆ ซึ่งเป็นข้าวที่มีคุณภาพดีส่งไปตีตลาด ซึ่งปรากฏว่าไ้ผลดีมากเกินคาด แต่การส่งออกในรูปแบบนี้ต้องใช้ค่าใช้จ่ายสูง รัฐบาลจึงยกเลิกค่าพรีเมียมให้เพื่อให้ผู้ส่งออกสามารถตีตลาดในยุโรป นี้อันมาตรการหนึ่งที่กระทรวงพาณิชย์ได้ดำเนินการไปแล้ว

สำหรับอีกมาตรการหนึ่งก็คือการเร่งรัดการส่งออก สิ่งนี้ไม่ใช่นโยบาย แต่เราต้องทำทุกปี ในทันเหตุการณ์เก็บเกี่ยวต้องเร่งรัดการส่งออก เพื่อที่จะให้การ

ส่งออกจะได้มีมากที่สุด ไม่ให้ข้าวค้างคลังอยู่ภายในประเทศ แต่ปัญหาก็คือ เราส่งออกด้วยระบบ เอฟ. โอ. บี. ในสัญญาส่วนใหญ่เราจะเร่งให้เขามารับข้าวในทันทีทันใดการผลิต ถ้ามารับข้าวเร็วเราก็จะขายได้ในราคาที่ถูกลง แต่ถ้ามารับช้าเราก็จะขายได้ในราคาที่แพงขึ้นไป เพราะฉะนั้นนโยบายของเราจึงไม่ใช่ใช้นโยบายที่จะกดราคาชาวนา แต่เพื่อที่จะระบายข้าวออกให้มากที่สุด และถ้าหากที่มานักพวกนี้ถูกนำออกไปมาก ๆ แล้ว จะช่วยดึงราคาข้าวที่เหลืออยู่ภายในประเทศให้สูงขึ้น

นอกจากนโยบายที่กล่าวมาแล้ว ทางกระทรวงพาณิชย์ก็ได้ส่งผู้แทนการค้าเพื่อออกไปหาตลาดต่างประเทศ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงพาณิชย์เองท่านก็ได้ออกไปเจรจาการค้าข้าวในตลาดต่างประเทศด้วยตัวของท่านเอง ซึ่งท่านก็เพิ่งกลับมาและก็ได้ตลาดมาบ้าง

ปัญหาด้านค่าประเทศ

ประเทศไทยเรามีตลาดข้าวในต่างประเทศอยู่มาก แต่เราก็มีปัญหาอยู่เหมือนกัน ปัญหาแรกก็คือ ปัญหาในเรื่องเครดิต เรามีเครดิตทางการค้าต่างประเทศในระยะยาวคือ ๒ ปี แต่ทางธนาคารข้าวให้เครดิตแก่ผู้ส่งออกเพียง ๑๘๐ วัน นอกจากนี้เป็นปัญหาเนื่องมาจากเศรษฐกิจของโลกมันทรุด ของเราเองมันก็ทรุด แต่ว่าข้าวของเราไม่สามารถจะหยุดการผลิตได้

ตลาดต่างประเทศของเราบางทีก็ต้องการที่จะได้ข้าวแลกกับน้ำมัน แต่ปัญหาก็คือ ต้องไปโยงกับอุตสาหกรรม บางทีก็เจรจากันไม่ตกลง นี่เป็นปัญหาภายในของเราเองและเป็นปัญหาหาคู่ค้าเหมือนกัน ในประเทศที่มีสงครามกำลังรบกันอยู่ ต้องการข้าวมากก็จริงอยู่ แต่เราก็ไม่มั่นใจว่าเขาจะจ่ายสตางค์ให้ก็ต้องวิ่งหาธนาคารในประเทศที่ ๓ มาค้าประกันให้

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การผลิตข้าวของโลกในปี ๒๕๒๘

จากการประเมินการผลิตโดยกระทรวงเกษตรของสหรัฐอเมริกา คาดว่าทั่วโลกจะผลิตข้าวได้ประมาณ ๕๐๐ ล้านตัน (ข้าวเปลือก) ในการผลิตของไทยเราคาดว่าจะได้ประมาณ ๑๙.๑ ล้านตัน (ข้าวเปลือก) แสดงให้เห็นว่าการผลิตของเราเพิ่มมากขึ้นมาก ซึ่งไม่เคยเป็นเช่นนี้มาก่อน เมื่อผลผลิตมากที่สุดคือข้าวในปีก่อนยังมีมากมายสมกับข้าวที่ออกมาอีก ซึ่งจะก่อปัญหาในเรื่องราคาข้าวเปลือก และในปีนี้คาดว่าส่งออกจะเท่ากับปีที่ผ่านมา แต่ก็เป็นเพียงคาดการณ์เท่านั้น เพราะที่ผ่านมาในปีที่แล้วเราส่งออกไปถึง ๔.๕ ล้านตัน และคิดว่าคงจะต้องเข้าคิวซื้อข้าวสารกันแล้ว แต่ราคาข้าวก็ยังไม่ขึ้น พอไปสำรวจปรากฏว่ามีข้าวเต็มโกดังทุกจังหวัด

ในการส่งออกเป็นรายเดือน ปกติเราจะส่งออกเป็นรายเดือนประมาณ ๓-๔ แสนตัน การส่งออกซึ่งเราได้ทำตั้งแต่ต้นจนมาถึง ๒๐ กุมภาพันธ์นี้ เราส่งข้าวออกไป ๕ แสนตันเศษ และในปี ๒๕๒๘ ซึ่งพอคำนวณกันว่ามีระเบียบมากมายส่งออกได้ถึง ๖๒๔,๒๐๒ ตัน แล้วยังมีสัญญาที่จะส่งมอบอีกประมาณ ๑.๑ ล้านตันเศษ ที่เป็นของรัฐบาลซึ่งเป็นที่ทราบแน่ ๆ มีประมาณ ๖.๗ แสนตัน ที่เหลือเป็นของเอกชนอีกประมาณ ๔ แสนตัน และคิดว่ายังมีอีกมากที่ไม่ได้มาแจ้งให้ทางกระทรวงทราบ และคาดว่าในการส่งออกในเดือนมีนาคมจะส่งออกมากที่สุด เพราะในเดือนกุมภาพันธ์ได้มีการส่งออกกันมากแล้ว และมาเจียบในเทศกาลตรุษจีน คาดว่าหลังตรุษจีนแล้วการส่งออกจะคึกคักอีกครั้งหนึ่ง

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผู้แทนจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร

โดย ดร. สมพร หาญพงษ์พันธ์

มาตรการเสริมนโยบายข้าวปี ๒๕๖๗/๖๘ และผลการดำเนินงาน

มาตรการเสริมได้ถูกเสนอเข้าสู่ ครม. ครั้งหนึ่งแล้ว ซึ่งเป็นการเสนอพร้อมกับมาตรการในเรื่องของการสต็อกข้าว แต่รัฐบาลไม่เห็นชอบในขณะนั้น หลังจากที่ปัญหาราคาข้าวเปลือกมีขึ้นตามลำดับ จึงได้มีการนำเอามาตรการเสริมนี้มาพูดคุยกันใหม่ สำหรับหลักการของมาตรการเสริมนี้ คือ

๑. รวบรวมหน่วยงานของรัฐและเอกชน ซึ่งมีความสามารถเฉพาะอย่าง เข้ามาร่วมกันทำงานในมาตรการเสริมนี้ ในแง่ของทางราชการเองได้ประสบปัญหาจากนโยบายข้าวที่ผ่านมา เช่น นโยบายพยุงราคาข้าว, ประกันราคาข้าว การรักษาระดับราคาข้าวซึ่งไม่ค่อยประสบความสำเร็จเท่าที่ควร อาจจะเป็นเพราะต้องใช้กำลังเจ้าหน้าที่ซึ่งมีงานประจำมากอยู่แล้วออกไปปฏิบัติงาน แต่ต้องออกไปรับซื้อข้าวในค่านโยบายก็มีอยู่ไม่มากในมาตรการเสริมทางราชการจึงได้พยายามที่จะแก้ปัญหาทั้งกล่าวนี้ และมีความเห็นว่าราชการนำที่จะทำเฉพาะนโยบาย เสนอแนวความคิด ควบคุมติดตาม และออกระเบียบต่าง ๆ

สำหรับกลุ่มต่าง ๆ ที่เข้าร่วมโครงการนี้ได้แก่

๑. กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร ซึ่งรับผิดชอบในค่าน
ระเบียบและกฎเกณฑ์

สหกรณ์วิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒. โรงสีข้าว เป็นผู้ที่มีความสามารถในกิจการซื้อขายข้าว

๓. ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีบทบาทในเรื่องการเงิน

๒. การรวมทุนของภาคเอกชนกับภาครัฐบาล ลักษณะของมาตรการเสริมนี้ไม่ได้ใช้ของราชการเป็นเพียงอย่างเดียว แต่ได้ใช้เงินของกระทรวงพาณิชย์เข้าร่วมด้วย

๓. การแก้ปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตออกมามาก ๆ คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนมีนาคม ซึ่งจากสถิติในทุกปีที่ผ่านมาราคาข้าวในช่วงนี้มีปัญหาหนัก

วิธีการในการดำเนินงาน

รัฐบาลได้มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรดำเนินการให้ได้ภายในวันที่ ๒ มกราคม ดังนั้นจึงมีเวลาดำเนินการเพียง ๒-๓ สัปดาห์เพราะมาตรการเสริมนี้ได้ผ่านคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๗

ในครั้งแรกได้มีการรวมทุนระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรกับธนาคารพาณิชย์ในอัตราส่วนครึ่งต่อครึ่ง คือหนึ่งพันล้านบาทต่อหนึ่งพันล้านบาท แล้วได้เอาเงินจำนวนนี้ไปให้โรงสีในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เหตุที่ดอกเบี้ยต่ำเพราะเป็นเงินของกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรเอง และไม่ได้คิดดอกเบี้ย ส่วนเงินของธนาคารพาณิชย์นั้นทางธนาคารคิดดอกเบี้ยในอัตราของลูกค้าชั้นดี คือ ในอัตราร้อยละ ๑๖.๕ เมื่อนำเงินมาผสมกันจึงเหลืออัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ ๘.๒๕ ซึ่งเป็นอัตราที่โรงสีเองก็พอใจ

วิธีการต่อไปก็คือ ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดมาตรฐานราคาข้าวซึ่งเป็นดังนี้

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๕% ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๐๐๐ บาท

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐% ชั้นหนึ่ง ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๓๐๐ บาท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐๐ % ชั้นสอง ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๒๐๐ บาท

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐๐ % ชั้นสาม ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๑๐๐ บาท

เมื่อโรงสีรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ในครั้งแรกใช้คำว่า “ขายฝาก” แล้วทางโรงสีใช้คำว่า “ซื้อฝาก” ภายหลังใช้คำว่า “ขายฝากกับขายขาด” “ซื้อฝากกับซื้อขาด” แต่ทางนักกฎหมายบอกว่าใช้ไม่ได้ เพราะวิธีของมาตรการเสริมนี้เมื่อชาวนานำข้าวมาขายถือว่ามาขาย แต่ยังไม่ได้ตกลงราคากันทั้งหมด เพียงแต่รับเงินไปครึ่งหนึ่งก่อน ส่วนอีกครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลง กล่าวคือ เกษตรกรมีสิทธิที่จะตกลงขายครั้งสุดท้ายเมื่อไรก็ได้ แต่ถ้าตกลงราคาก่อน ๔๐ วัน ข้าวจะได้ราคาตามราคาตลาดที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ถ้าหากส่งมอบหรือตกลงราคากันหลังจาก ๔๐ วัน แล้วก็จะได้ราคาตามตลาดเหมือนกัน แต่ทางรัฐบาลให้หลักประกันไว้ว่าราคาซึ่งตกลงกันภายหลังส่งมอบนั้นจะต้องไม่ต่ำกว่า ๓,๑๐๐ บาทต่อเกวียน สำหรับข้าวเปลือกเจ้าชนิด ๕ %

ที่กล่าวมานี้คือหลักการของมาตรการเสริม ซึ่งมีเหตุผลเพื่อให้มีการชะลอการขายในช่วงที่มีผลผลิตออกมามากในตอนต้นฤดูการผลิต เมื่อผ่านระยะนี้ไปแล้วเราคาดว่าราคาข้าวเปลือกจะสูงขึ้นและเกษตรกรจะตัดสินใจขายในช่วงนี้ราคาข้าวเปลือกก็จะดีขึ้น

สรุปปัญหาเรื่องนโยบายเสริมโดยกระทรวงพาณิชย์

ตั้งแต่ได้เริ่มมาตรการเสริมนโยบายข้าว ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรประสบกับปัญหาหลายประการพอสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาความล่าช้าของมาตรการ ความล่าช้านี้เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ปัญหาของธนาคารที่เข้าร่วม ธนาคารหลายแห่งต้องรอ

คำสั่งหรือการอนุมัติจากสำนักงานใหญ่ ต้องให้สำนักงานใหญ่ตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับโรงสีซึ่งจะให้เงินกู้ โรงสีบางโรงก็ไม่มีหลักทรัพย์หรือหลักประกัน ทำให้ธนาคารไม่กล้าเสี่ยงให้เงินกู้ เมื่อโครงการดำเนินได้เข้าเกษตรกรที่จำเป็นต้องใช้เงินก็ต้องรีบขายข้าวไปก่อน

๒. เกษตรกรต้องการรับเงินมากกว่า ๕๐ % เกษตรกรต้องการจะได้รับเงินส่วนใหญ่ไปทันที ครั้งแรกทางกระทรวงเกษตรฯ จะให้เพียง ๓๐ % เท่านั้น คือ ก็คิดว่าเกษตรกรต้องใช้ ต้องใช้เงินในการทำนาทั้งปี ในระยะเวลา ๓ เดือนก็รับไป ๓๐ % แต่ในความเป็นจริงเกษตรกรต้องการใช้เงินทั้งหมด เนื่องจากต้องใช้ในงานแต่งงาน โกงจก บวชนาค ฯลฯ ภายหลังจึงได้เริ่มการจ่ายเงินงวดแรกเป็น ๘๐ % เช่นเดียวกับที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้ในโครงการจำหน่ายข้าว แต่ทางโรงสีก็มีปัญหาเพราะเค็มเขาเสียคอกเบี้ยเงินกู้ยืมออกเงินเพียง ๕๐ % เท่านั้น อีกครึ่งหนึ่งสามารถเอาข้าวเปลือกไปสีเป็นข้าวสารขายได้ทันที แล้วเอาเงินไปหมุนให้คุ้มกับการเสี่ยงในกรณีที่ข้าวราคาสูงขึ้น

เมื่อให้มีการชำระเงินงวดแรกแก่ชาวนาถึง ๘๐ % โรงสีจะเหลือเงินที่จะนำไปหมุนเวียนเพียง ๒๐ % ทำให้โรงสีไม่ค่อยกล้าเสี่ยง เพื่อแก้ปัญหาข้างนี้จึงต้องกลับมาพิจารณากันใหม่ในเรื่องอัตราดอกเบี้ย เมื่อคำนวณแล้วจึงเปลี่ยนอัตราการผสมเงินระหว่างรัฐบาลกับธนาคารพาณิชย์ใหม่เป็นอัตราส่วน ๖๕ ต่อ ๓๕ ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยที่โรงสีจะเสียเหลือเพียงอัตราร้อยละ ๕.๗๗๕ เท่านั้น ทางโรงสีเองก็พอใจ

ผลของการดำเนินงานตามโครงการ

ในวันแรกที่ประกาศใช้นโยบายเสริมราคาข้าวเปลือกให้สูงขึ้นทันทีราคาเกี่ยวนละ ๒๐๐ บาท คือ จากราคาเกี่ยวนละ ๒,๗๐๐ บาท เป็น ๒,๙๐๐ บาท และในช่วงระยะหลังนี้ราคาข้าวเปลือกยังคงอยู่ในระดับดังกล่าว อย่างไรก็ตามการ

รับซื้อข้าวตามโครงการยังมีปริมาณไม่มากนัก การจ่ายเงินของรัฐบาลที่ให้แก่ทางธนาคารพาณิชย์ได้จ่ายไปแล้วเป็นจำนวนเงิน ๕๓๑ ล้านบาท ในขณะที่การรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนามีเพียง ๘ พันกว่าตัน หรือประมาณเพียง ๑๕ ล้านบาทเท่านั้น แต่เหตุผลของมาตรการนี้คือต้องการให้ข้าวเปลือกอยู่ในระดับราคาที่คืบถึงแม้ว่าเราซื้อข้าวเปลือกได้น้อยแต่ราคาข้าวเปลือกอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ก็ถือว่าโครงการประสบความสำเร็จ

การปฏิบัติตามนโยบายในระดับพื้นที่ บัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข

โดยนางสุวัฒนา เพ็งพิณี ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา ฝ่ายวิชาการ นโยบายเสริมได้ผ่านคณะกรรมการเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม และได้ให้จังหวัดต่าง ๆ ดำเนินงานภายในวันที่ ๒ มกราคม การดำเนินงานนั้นต่างจังหวัดได้จัดทำคณะกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ ออกเป็น ดังนี้

๑. คณะกรรมการ ระดับจังหวัดประกอบด้วยคณะกรรมการโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ประธานสภาจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นรองประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัด นายอำเภอ ประธานกลุ่มเกษตรกร ประธานชุมนุมสหกรณ์ ผู้แทนธนาคารพาณิชย์ ผู้แทนโรงสีข้าว

๒. คณะกรรมการระดับอำเภอ ประกอบด้วยคณะกรรมการโดยมีนายอำเภอเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ สมาชิกสภาจังหวัดในแต่ละอำเภอ ประธานกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอ

เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้วทางคณะกรรมการระดับจังหวัดได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยรับซื้อข้าวเปลือก โดยประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้องและประธานกลุ่มเกษตรกรในแต่ละอำเภอ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขั้นต่อไป คือ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบหมายจากคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อรับรองว่าเกษตรกรที่นำข้าวมาขายนั้นเป็นเกษตรกรซึ่งทำนาจริงแล้วข้าวเปลือกนั้นเป็นข้าวเปลือกซึ่งเกษตรกรผลิตได้จริง คำสั่งเหล่านี้ได้ออกเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ในทางปฏิบัติผู้มีอำนาจแต่งตั้ง คือ นายอำเภอและปลัดอำเภอ

ขั้นต่อไป คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประธานกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัด ประธานชุมนุมสหกรณ์ระดับจังหวัด

ในการพิจารณาคัดเลือกโรงสีเข้าร่วมโครงการนี้ทางจังหวัดได้มอบหมายให้อำเภอและกิ่งอำเภอเป็นผู้ดำเนินงาน โดยเสนอขอความเห็นชอบจากประธานกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัด ในการดำเนินการของจังหวัดจะเชิงเทรามีโรงสีเข้าร่วมโครงการ ๑๓ โรง และได้ทำหลักประกันสัญญากับธนาคารพาณิชย์ไปแล้วจำนวน ๕ โรง ซึ่งอยู่ในเขต ๖ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอของจังหวัดจะเชิงเทรา

เมื่อได้ดำเนินการคัดเลือกโรงสีแล้ว และตั้งแต่คณะกรรมการระดับต่าง ๆ แล้วได้มีการประชุมชี้แจงในคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ในกรณี พณฯ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้เดินทางมาร่วมประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยเชิญผู้แทนของฝ่ายต่าง ๆ เช่น โรงสีข้าว ธนาคารพาณิชย์ กลุ่มเกษตรกรต่าง ๆ ชุมชนสหกรณ์ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมดเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงนโยบายเมื่อวันที่ ๓ มกราคม

ผลการดำเนินงาน

สำหรับการปฏิบัติงานรับซื้อข้าวตามมาตรการเสริมปรากฏว่าในช่วงเดือนมกราคมนี้เป็นช่วงที่ผลผลิตข้าวของจังหวัดจะเชิงเทราได้ผ่านไปแล้ว เพราะผล

ผลิตจะออกมาก่อนที่จะประกาศใช้มาตรการนี้คือในเดือนตุลาคม และเดือนพฤศจิกายน จึงปรากฏว่าไม่ค่อยมีเกษตรกรมาขายข้าวมากนัก แต่คาดว่าในช่วงต่อไปคือในเดือนมีนาคมและเมษายนจะมีผลผลิตข้าวนาปรังออกมาอีกครั้งหนึ่งซึ่งมาตรการนี้คงจะสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ ตัวเลขที่ผ่านมาการซื้อข้าวที่ผ่านมาของจังหวัดจะเชิงเทราตั้งแต่เริ่มประกาศใช้นโยบายจนถึงปัจจุบันนี้มีการรับซื้อข้าวตามมาตรการน้อยมาก คือ ที่ตำบลบางประกง ๔ ตัน และที่ตำบลบางน้ำเปรี้ยวอีก ?

ปัญหาของมาตรการเสริม

๑. ปัญหาความล่าช้าของมาตรการในจังหวัดจะเชิงเทราจะผลิตข้าวเปลือกในช่วงแรกหรือข้าวนาปีในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน แต่ว่่านโยบายนี้เริ่มดำเนินการในวันที่ ๒ มกราคม เพราะฉะนั้นในช่วงแรกนี้จึงไม่ทันต่อความต้องการของชาวนา

๒. ปัญหาในเรื่องความซับซ้อนของความซับซ้อนในการปฏิบัติงาน การที่เกษตรกรเอาข้าวไปขายให้โรงสีมีการหักสิ่งเจือปน ความชื้นซึ่งชาวนาก็มักทำให้ราคาตกลงไปไม่ได้ตามที่ควรจะเป็น ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจว่า ความจริงแล้วพ่อค้าซึ่งรับซื้อข้าวที่ลานนวดได้หักออกไปแล้วจึงจะได้สีราคา และนอกจากนี้ทางจังหวัดได้แต่งตั้งเกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกร ชุมมุนสหกรณ์เป็นกรรมการในการสีราคาอยู่แล้ว และทางเราได้บอกแก่เกษตรกรว่า ก่อนที่จะนำข้าวเปลือกมาขายให้แก่โรงสีให้นำตัวอย่างข้าวไปให้แก่โรงสีสีราคาก่อน ถ้าให้ราคาเป็นที่พอใจก็ค่อยนำข้าวมาขาย ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความไม่พอใจกับราคาที่โรงสีให้แล้วต้องขนข้าวกลับมาบ้านอีก

๓. ปัญหาในเรื่องค่าขนส่ง การขนส่งข้าวไปขายยังโรงสีชาวนามีปัญหาในเรื่องยานพาหนะ การขายข้าวตามโครงการนี้ชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มในการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขนส่งทำให้ชาวนาไม่นิยมมาร่วมโครงการ สำหรับปัญหาทางราชการได้ขอความร่วมมือไปยังโรตีสานายนพาหนะมาช่วยรับซื้อข้าวจากเกษตรกร และขอให้กักตักยานพาหนะแก่เกษตรกรในราคาต่ำกว่าเอกชนทั่วไป

สำหรับทางจังหวัดจะเชิงเตเราได้ดำเนินการครบถ้วนตามที่ได้รับการสั่งมา ทางจังหวัดก็คิดว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ได้พยายามทำงานร่วมกันระหว่างทางราชการและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำ และเห็นว่ามาตรการนี้สามารถช่วยแก้ปัญหาราคาข้าวเปลือกได้มากกว่านโยบายเก่า ๆ ที่ผ่านมา ทางโรงสีเองก็จะได้เงินทุนคืน ได้เร็วเพราะเราได้ใช้ธนาคารเข้าร่วม ทางด้านธนาคารพาณิชย์ก็จะได้รับผลประโยชน์ในค่านดอกเบี้ยจากโรงสี และทางโรงสีก็ได้เงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ คือ ร้อยละ ๕.๗๗๕ และยังสามารถเอาข้าวเปลือกไปหมุนเวียนได้ภายในสามเดือน สำหรับทางบ้านเกษตรกรคงจะได้รับประโยชน์คือ แทนที่จะขายข้าวได้ทันที มาตรการนี้สามารถเป็นหลักประกันให้ในเรื่องราคาไม่ให้พ่อค้าในท้องถิ่นกดราคาลงมากกว่านี้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อคิดเห็นต่อนโยบายข้าวและผลกระทบต่อเกษตรกร

โดย นายอมรอน ชำสุรี

กำนันตำบลสิงห์โตทอง

อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

เมื่อพูดถึงนโยบายข้าวหรือวิธีการแก้ปัญหาของรัฐบาลก็ถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้เพราะเจ้าหน้าที่ระดับสูงไม่ทราบปัญหาที่แท้จริง เมื่อไม่ทราบปัญหาเสียแล้วการแก้ที่ถูกต้องก็กลายเป็นไปไม่ได้ ซึ่งเป็นปัญหาระดับสูง ในการประชุมระดับอำเภอผมได้เสนอแก่นายอำเภอว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นประโยชน์เลย และจะทำไมบ้างให้รัฐบาลได้ทราบว่ามาตรการหรือนโยบายนั้นไม่เข้าทำและผมก็บอกแก่นายอำเภอว่าที่ไม่เข้าทำก็ไม่ควรทำ แต่ท่านบอกว่าท่านมีหน้าที่รับคำสั่งมาปฏิบัติ อย่างที่ฉะเชิงเทราเราหมกเงินค่าเอกสาร เจ้าหน้าที่ ไปจำนวนมากเป็นการลงทุนที่สูง แต่ว่าซื้อข้าวได้ไม่กี่เกวียน ยกตัวอย่างง่ายๆ เงินทุนซึ่งมีถึง ๓,๐๐๐ ล้านบาท ค่าเนิการใน ๕๐ จังหวัด ๆ หนึ่งได้ประมาณ ๖๐ ล้านบาท ค่าเนิการนโยบายรับซื้อข้าวเปลือก ๒ งวด งวดละ ๓๐ ล้านบาท อำเภอหนึ่งสามารถรับซื้อข้าวได้ ๑,๒๐๐ เกวียน จำนวน ๑,๒๐๐ เกวียนนี้ ถ้ารัฐบาลจะซื้อจริงๆ หมู่บ้านเดียวก็ซื้อไม่พอแล้วอย่างหมู่บ้านสิงห์โตทองผลิตข้าวปีหนึ่งได้กว่า ๑,๒๐๐ เกวียน ถ้าเกิดว่านโยบายนี้เข้าทำและชาวบ้านจะขายจริงๆ คำนวณแล้วรับซื้อข้าวแค่รอบเดียวก็ทำไม่ได้แล้ว

ปัญหาที่ ๒ คือ เมื่อเรารู้กับปัญหาว่าเราจะไปช่วยชาวนาโดยการรับซื้อข้าว จะต้องรู้ว่าต้นทุนการผลิตของชาวนาเป็นเท่าไร เมื่อปี ๒๕๑๙ ต้นทุนการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลิตต่อไร่เป็น ๒,๙๒๐ บาท เมื่อปี ๒๕๒๗ ต้นทุนการรวม ๓,๒๖๒ บาทต่อเกวียน ในการประชุมกลุ่มเกษตรกรทั่วประเทศที่รับทราบตัวเลขนี้ เมื่อทราบต้นทุนการผลิตเป็นเช่นนี้ไม่ทราบว่ารัฐบาลประกันข้าวเปลือกเจ้าชนิด ๕% ในราคา ๓,๐๐๐ บาทได้อย่างไรกัน

ปัญหาต่อมา คือ ในการรับซื้อข้าวตามนโยบายนี้ชาวนามีปัญหาในเรื่องค่าขนส่ง ชาวนาต้องนำข้าวกลางนาไกลถึง ๒๐-๓๐ เส้น จากแควตกลางฝนอยู่กลางนาไม่มีถังฉางที่จะเก็บ ถ้าจะนำข้าวไปขายตามโครงการก็ต้องติดต่อทางอำเภอถึงสามวันจึงจะเข้าใจเรื่องราว เมื่อจะนำข้าวไปขายยังโรงสี ชาวนาไม่มียานพาหนะเป็นของตัวเองก็ต้องพึ่งพ่อค้า ซึ่งราคาค่าขนส่งต่อเกวียนไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ บาท เมื่อกำหนดแล้วขายให้พ่อค้าดีกว่า เมื่อต้องเสียค่าใช้จ่ายติดต่อกับอำเภออย่างน้อย ๆ ก็ ๓ เที้ยว ๆ ละ ๕๐ บาท รวมแล้วประมาณ ๑๕๐ บาท และในการไปแจ้งความต้องการที่จะขายข้าวก็ต้องทำเป็นรายบุคคลแจ้งรวมกันไม่ได้ ชาวนาจะเอาเงินเหล่านี้มาจากไหน ค่าใช้จ่ายในการเกี่ยวข้าวก็ต้องเอามาจากพ่อค้าต้องกู้เขามา และถ้าไปขายให้รัฐบาล พ่อค้าก็กำหนัดไม่ต้องการ และความจำเป็นที่ต้องรับขายข้าวก็เพราะจะปล่อยให้ยู่กลางแควตกลางฝนก็ต้องขายให้พ่อค้า

ในทางปฏิบัติแล้วมาตรการนี้รัฐบาลไม่ต้องซื้อหรือ พ่อค้าเองก็ซื้อเพราะราคาข้าวเปลือกชนิด ๕% ราคา ๓,๐๐๐ บาท ถ้ารับเงินไปก่อน ๕๐% ในช่วงระยะเวลา ๙๐ วันนี้ พ่อค้าสามารถเอาข้าวไปตีเป็นข้าวสารไปกู้เงินจากรธนาคารแล้วเอาเงินทุนได้สบายกว่าไปกู้ธนาคารอีก

ปัญหาในเรื่องราคาประกันนี้ ในปี ๒๕๒๓/๒๔ ราคาข้าวเปลือกชนิด ๕% สูงถึง ๓,๕๐๐ บาท ไม่รู้ว่ามีเหตุผลอะไรในปีนั้นถึงเหลือแค่ ๓,๐๐๐ บาท จะเป็นเพราะต้นทุนการผลิตลดลงมากก็เป็นไปไม่ได้ เพราะราคาปุ๋ยก็สูงขึ้น ราคาน้ำมันก็สูงขึ้น ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การที่รัฐบาลประกาศว่าให้ชาวนาทนรอไปอีกหน่อยประมาณเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ข้าวเปลือกราคาจะสูงขึ้นเป็น ๒,๓๐๐-๒,๔๐๐ บาท ความจริงข้าวในระยะนี้ไม่ได้อยู่ในมือชาวนา และถ้าจะให้ชาวนารอไปถึง ๖-๗ เดือนคงเป็นไปได้

ปัญหาความไม่ชัดเจนของเป้าหมายของนโยบาย การสต็อกข้าวนั้นผลของนโยบายจะเป็นอย่างไร จึงจะเรียกได้ว่านโยบายประสบความสำเร็จ รู้สึกว่าเลื่อนลอย วังเวง ชาวนาฟังไม่รู้เรื่อง

ความคิดเห็นของคุณปราโมทย์ น้อยใจบุญ ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา

มาตรการเสริมซึ่งรัฐบาลนำมาใช้ในปีที่ทางชาวนาคิดว่าดีกว่าการแทรกแซงราคา การประกันราคา ฯลฯ นโยบายที่ผ่านก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ในนโยบายนี้เป็นการเอาเงินออกไปซื้อข้าวคราวเท่านั้นเงินที่จะได้คืนก็เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้คืนอย่างร้อยเปอร์เซ็นต์แน่ ในด้านค่าใช้จ่ายก็ไม่ต้องเสียเมื่อเทียบกับนโยบายประกันราคาข้าวรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายอีกเกวียนละประมาณ ๕๐๐ บาท ผลคืออีกประการหนึ่ง คือ เหมือนกับเป็นการเอาข้าวไปฝากโรงสีไว้ เกษตรกรได้ฟังยังฉางของทางโรงสีซึ่งเกษตรกรเองไม่มีพอที่จะเก็บข้าวจำนวนมาก ๆ เอาไว้ได้

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมาตรการนี้ยังไม่ตรงกับเป้าหมายหลายประการเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

๑. การปฏิบัติงานล่าช้า ไม่ตรงกับระยะเวลาที่เกษตรกรมีข้าวอยู่ในมือ
๒. มีกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ มากมาย ทำให้ชาวนาหรือเกษตรกรไม่ค่อยนิยมมาขายข้าวตามโครงการเท่าใดนัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. ปัญหาในเรื่องราคา ในการตีราคาถึงแม้ว่าจะมีผู้แทนจากกลุ่มเกษตรกรหรือชุมชนเกษตรกรรมเป็นตัวแทนทำหน้าที่ควบคุมดูแล ต่อรองกับทางโรงสี แต่อำนาจการต่อรองอยู่ที่โรงสีมากกว่าเพราะว่า เขามีเงินอยู่ในมือ ในการตรวจสอบเปอร์เซ็นต์ข้าวทางโรงสีบอกว่าเป็นข้าว ๑๕% ก็ต้องเป็น ๑๕% ถึงแม้ว่าทางเราก็คิดว่าเป็นข้าว ๑๐% แน่ ๆ

๔. ปัญหาโรงสีถอนตัวออกจากโครงการ เนื่องจากเห็นว่รัฐบาลให้เปลี่ยนแปลงเงินงวดแรกเป็น ๘๐% ทางโรงสีเห็นว่าจะไม่คุ้มเลยถอนตัวออกจากโครงการ ชาวนาจึงขายข้าวไม่ได้อีก

ความคิดเห็นล่อนโยบายข้าวของอาจารย์สมภพ มานะรังสรรค์

จากการสัมมนาที่ผ่านมา คิดว่าเราพูดถึงปัญหาเฉพาะกันมากพอสมควร และผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาเรื่องข้าวนี้ นอกจากจะมองปัญหาจุกย่อยแล้วเรายังต้องมองลักษณะแต่ละจุดของปัญหา และมองปัญหาในระยะยาวด้วยว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร ทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล คือในตลาดต่างประเทศด้วย

ปัญหาข้าวในตลาดโลก

ผมขอเริ่มโดยกล่าวถึงว่าเกิดอะไรขึ้นในระดับโลก และปัญหานี้นำมาสู่ปัญหาเรื่องข้าวภายในประเทศอย่างไรบ้าง

ข้าวซึ่งมีการซื้อขายกันในตลาดโลกนี้มาประมาณ ๑๒ ล้านตัน ประเทศไทยเราส่งข้าวออกประมาณ ๔ ล้านตัน แนวโน้มที่น่าเป็นห่วงในเรื่องตลาดโลกนี้ คือ การไม่ขยายตัว และยังมีแนวโน้มว่าจะลดลงอีก ในการพยากรณ์ตลาดข้าวในปี ๒๕๒๘ คาดว่าความต้องการของตลาดโลกจะมีเพียง ๑๑.๖ ล้านตันเท่านั้น ถ้าจะสรุปปัญหาในระดับสากลอาจแยกพิจารณาออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ประเทศคู่แข่งของไทยและประเทศผู้ซื้อจากไทย

ประเทศคู่แข่งของไทยได้เปรียบเราหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกาปัจจุบันซื้อได้เปรียบเหล่านี้ คือ

๑. ต้นทุนของเขาต่ำอย่างเทียบกับเราไม่ได้ บางคนตั้งข้อสงสัยว่าทำไม สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญแล้วจึงมีต้นทุนการผลิตข้าวต่ำ เพราะมีการนำเอาเครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ เช่น รถแทรกเตอร์ เครื่องมือการผลิตที่ทันสมัยอื่น ๆ เข้ามา ที่เป็นเช่นนั้นเพราะว่า ถ้าเราดูผลผลิตต่อไร่ของเขา แล้วตัวเลขก็คือ ไม่ต่ำกว่า ๑ เกวียนต่อไร่ ขณะที่ตัวเลขของไทยในปีที่แล้ว คือ ๒๘๕ กิโลกรัมต่อไร่ นี่คือสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตของเราสูงมาก ข้อสังเกตในเรื่องผลผลิตข้าวของไทยเรา คือ หลังจากรัฐบาลที่ ๕ เป็นต้นมา ผลผลิตของเราลดลงมาโดยตลอด ในสัญญาฉบับฝรั่งเมื่อปี ๒๓๘๘ เราผลิตได้ ๓๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ซึ่งสูงกว่าตัวเลขในปีที่แล้ว

๒. นโยบายการช่วยเหลือทุกรูปแบบของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา รัฐบาลสหรัฐอเมริกาใช้เกร็ดกระยะยาวแก่ประเทศผู้ซื้อ เช่น นโยบายให้เอาข้าวไปกินก่อน ๓ ปีแล้วค่อยจ่ายเงิน นอกจากนี้ยังใช้ข้าวเป็นยุทธโศปกรณ์ คือ เอาข้าวไปช่วยเหลือประเทศที่เป็นฝ่ายเขา ผูกใจพันธมิตรของเขา ซึ่งเท่ากับเป็นการตัดตลาดข้าวของเรา

๓. แนวโน้มที่ผ่านมาในช่วง ๒-๓ ปีนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาพยายามลดการทำนาโดยให้เงินอุดหนุนแก่ชาวนาที่ลดการทำนา แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มว่า รัฐบาลสหรัฐอเมริกาคงยกเลิกนโยบายนี้ เพราะมีปัญหาในเรื่องเงิน

ปัจจุบันชาวนาสหรัฐอเมริกามากกว่า ๕๐% มีรายได้ต่อบีสูงถึง ๓๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐหรือประมาณ ๗-๘ ล้านบาท และนับวันชาวนาขนาดใหญ่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวนาขนาดกลางทยอยลงเรื่อย ๆ เช่นกัน เหลือแต่ชาวนาขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะชาวนาขนาดเล็กนอกจากจะทำนาแล้ว ยัง

สามารถรับจ้างแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมได้ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวนาขนาดใหญ่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งก็หมายความว่าประสิทธิภาพการผลิตจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งยิ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลงไปด้วย

ในกรณีของไทยเรา ขณะนี้คู่แข่งของเราพยายามให้ความช่วยเหลือทุกรูปแบบ รัฐบาลให้ความช่วยเหลือแก่การส่งออก แต่รัฐบาลของเรากลับปฏิบัติในทางตรงกันข้าม

นี่ต้องมาดูตลาดข้าวหรือประเทศผู้ซื้อข้าวของไทยบ้าง กลุ่มประเทศผู้ซื้อแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ร่ำรวยซึ่งได้แก่ ประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศผู้ยากจนได้แก่ประเทศในกลุ่มอาฟริกา คือ ไนจีเรีย เซเนกัล ตลาดข้าวของไทยในกลุ่มที่ร่ำรวยเดี๋ยวนี้แทบไม่ได้ซื้อข้าวจากไทยเลย ญี่ปุ่นมีประชากรถึง ๑๒๐ ล้านคน แต่เดี๋ยวนี้เขาทำนาเลี้ยงประชากรทั้งประเทศได้ และยังมีข้าวเหลือส่งออกมาขายกับไทยเสียด้วยซ้ำ ในประเทศกลุ่มตลาดร่วมยุโรป ก็ปรากฏว่าผลิตข้าวได้ปีละ ๑๐ กว่าล้านตัน

ตลาดข้าวซึ่งเราสามารถส่งออกได้จึงเหลือเพียงตลาดในกลุ่มประเทศที่ยากจนเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ซื้อข้าวหักและปลายข้าว และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ประเทศในตะวันออกกลาง ปัจจุบันนี้เราสามารถขายข้าวหนึ่งในตลาดตะวันออกกลางได้มากซึ่งเป็นข้าวที่คุณภาพต่ำ ส่วนข้าวที่คุณภาพดีนั้นปากีสถานเขาครองตลาดอยู่

ตลาดข้าวของไทยเราจึงไม่มีเสถียรภาพเลย และในปีที่ผ่านมาเราเจอกับปัญหาใหญ่ คือ ประเทศที่รับซื้อข้าวสามารถผลิตข้าวได้มากขึ้น ทำให้ไม่ต้องรับซื้อข้าวจากเรา หลายประเทศซึ่งเป็นลูกค้าได้เร่งการผลิตข้าว ในมาเลเซียให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนาโดยออกค่าบี้ย ค่ายาฆ่าแมลงให้ และยังให้เงินอุดหนุนแก่ชาวนาเพียงแต่ขอให้มาทำนาเท่านั้น ซึ่งเขาสามารถทำได้เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาการผลิตภายในประเทศ

ปัญหาการผลิตภายในประเทศของเรา คือ การผลิตส่วนใหญ่เป็นการผลิตแบบยังชีพซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้ต้นทุน การผลิตสูงเมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้ เป็นการผลิตแบบทำไว้กินเองมีเหลือค่อยขาย กรณีของฉะเชิงเทราอาจจะเป็นแบบการค้าอยู่มาก แต่ภาคอื่น ๆ การผลิตแบบยังชีพยังมีอยู่มาก ประเทศไทยมีเนื้อที่ทำนาอยู่ประมาณ ๖๐ ล้านไร่ จำนวน ๓๐ กว่าล้านไร่อยู่ในภาคอีสาน

การทำนาแบบยังชีพมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตัวเลขจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีข้อมูลที่น่าสนใจ คือ พื้นที่ในแถบที่ลุ่มภาคกลางซึ่งเป็นที่อยู่อาศัยน้ำแกวจังหวัดอยุธยา อ่างทอง ลพบุรี ลดหายไปประมาณ ๒ ล้านไร่ แต่ในช่วงเวลาเดียวกันพื้นที่ในแถบอีสานตอนใต้กับภาคเหนือตอนในซึ่งเป็นเขตเกษตรแบบยังชีพกลับมีเนื้อที่ทำนาเพิ่มมากขึ้นมาก แนวโน้มนี้น่ากลัวมาก เพราะการผลิตแบบนี้เราไม่สามารถควบคุมและวางแผนได้เลย ชาวนาจะไม่ลดการผลิตข้าวเนื่องจากต้องเอาไว้บริโภค

ปัญหาจากนโยบายของรัฐ

นโยบายสต็อกข้าว ไม่เหมาะสม การสต็อกข้าวไม่ส่งผลให้การส่งข้าวออกขายในต่างประเทศเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วยระยะเวลาของนโยบายที่ประกาศใช้ไม่เหมาะสม

การใช้เงินนับพันล้านให้โรงสีใช้เงินรับซื้อข้าวจากชาวนา จากการออกสำรวจพบว่าโอกาสที่ชาวนาจะขายข้าวให้โรงสีโดยตรงแทบไม่มีเลย ทั้งนี้เพราะชาวนา ๘๐-๙๐% ในภาคอีสานและภาคเหนือต้องขายข้าวผ่านพ่อค้าคนกลาง และข้อสังเกตอีกข้อหนึ่ง คือ ชาวนามีข้าวเหลือไม่มากและต้องเก็บส่วนหนึ่งเอาไว้กินเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาอีกข้อหนึ่ง คือ ปัญหาในเรื่องข้าวสาร ปรากฏว่าชาวนาไม่ค่อยได้รับข้าวสารในค้ำนตลาด เช่น การเปลี่ยนแปลงราคา นโยบายของรัฐบาลในแต่ละปี ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันนี้สภาพของชาวนาแยกกันอยู่ไม่รวมตัวเป็นองค์กร

ในเรื่องนโยบายจำนำข้าว ปัญหาก็คือค่าใช้จ่าย ถ้าหากสิ่งเจือปนความชื้นแม้ว่าบางที่ชาวนาขายได้ในราคาประกันแต่ก็มีปัญหาในเรื่องการชั่งวัดโดยปริมาณข้าวที่ถูกทวงไปแล้วบางทีก็ไม่คุ้มกันเลย ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายกำหนดว่าการซื้อขายต้องใช้ตราชั่งเพียงอย่างเดียว แต่ว่ากฎหมายนี้ไม่มีความหมายเลยเพราะส่วนใหญ่ขายแบบใช้ดังทวง

ปัญหาความค้อยประสิทธิภาพของนโยบาย โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายนมขันธ์หวานตรามะลิหรือตราหมี คือ เป็นนโยบายสำเร็จรูป หมายความว่า รัฐบาลมีนโยบายอยู่นโยบายหนึ่งก็ใช้ดำเนินการแบบครอบจักรวาลโดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพการผลิต พื้นที่การผลิต ฯลฯ อย่างเช่น ในภาคเหนือและอีสานการผลิตส่วนใหญ่เป็นแบบยังชีพ มีอัตราการถือครองที่ดินเพียงครอบครัวละ 6-7 ไร่ เท่านั้นได้ข้าวจากการทำนาปีละไม่เกิน ๓ เกวียน เพราะฉะนั้นจะเหลือขายเพียงนิกหน่อย แต่การผลิตในภาคเหนือตอนล่างการถือครองที่ดินประมาณครอบครัวละ ๓๐ กว่าไร่ ซึ่งเห็นว่าสภาพต่างๆ แตกต่างกันมาก การดำเนินนโยบายแบบสำเร็จรูปนี้จึงไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะต่อนโยบายและแนวทางแก้ไข

๑. เพิ่มความคล่องตัวในการเร่งการส่งออก โดยเน้นให้มีการกำเสรีในแง่ของการส่งออกจะต้องเพิ่มความคล่องตัวให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ จำเป็นที่จะต้องเปิดการค้าแบบเสรี ส่วนขั้นตอนนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องว่ากันในรายละเอียดอีก และอีกสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลต้องทำให้ได้ คือ ต้องมีความจริงจังและจริงจังในการดำเนินงาน

๒. ให้ความสำคัญแก่องค์กรเกษตรกรให้มากขึ้น ส่งเสริมความรู้ใน
 ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้สามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นมาปกป้อง
 รักษาสผลประโยชน์ของตัวเองอันพึงมีได้ เท่าที่ผ่านมาั้น ความล้มเหลวก็คือ
 เป็นการส่งเสริมจากข้างบนลงมาสู่ชาวนา หมายความว่า ขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริม
 การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรบ้างกรมส่งเสริมสหกรณ์บ้าง

๓. ต้องมีการให้ข่าวสารด้านตลาด เรื่องข่าวสารการตลาดควรเพิ่ม
 ส่งเสริมให้บุคลากรทางบ้านเจ้าหน้าที่ และเกษตรกรเองให้หันมาสนใจภาวะการ
 ตลาดเช่นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาข้าว ภาวะการผลิต การเปลี่ยน-
 แปลงในตลาดโลก

๔. รัฐควรส่งเสริมให้มีการเครดิตการขาย และสต็อกข้าวซึ่งจะกระตุ้น
 ตลาดข้าวได้มาก กล่าวคือ ถ้าพ่อค้าส่งออกรายใดขายข้าวได้มาก รัฐก็จะให้เครดิต
 ในเรื่องเงินกู้หรือโควตาการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

ที่ผ่านมาเรามีนโยบายที่ขัดกันในตัวนโยบายเอง คือ เราต้องการให้มี
 การส่งออกมากแต่กลับให้พ่อค้าเก็บข้าวไว้ให้มาก ๆ

ข้อคิดเห็นของคุณธีร์ สวทสวัสดิ์ ประธานกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาว

เรื่องของชาวนาที่เป็นหนี้สินกันอยู่ในขณะนี้ เกี่ยวเนื่องมาจากนักวิชา
 การนี้แหละ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ กรมส่งเสริมเกษตรกรส่งรถไถไปไถนาที่
 บ้านปรากฏว่าจนถึงขณะนี้ทางกรมฯ ยังไม่ได้รับเงินค่าไถ่นาเลย ตั้งแต่บัดนั้นมา
 ชาวนาจึงเริ่มเป็นหนี้สินกัน เพราะนักวิชาการนี้แหละ ค่อมานักวิชาการเอาพันธุ์
 ข้าวเหลืองไปแนะนำก็เริ่มปลูกข้าวเหลืองกัน ที่นี้ต้องใส่ปุ๋ยเพราะเขาบอกว่าจะ
 ได้ไร่ละมาก ๆ ก็ไปซื้อปุ๋ยมาใส่กันเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ก็เป็นหนี้ค่าปุ๋ย
 กันอีก และเมื่อมาซื้อ “ควายเหล็ก” ของ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ราคา

๒. โรงสีข้าว เป็นผู้ที่มีความสามารถในด้านการซื้อขายข้าว

๓. ธนาคารพาณิชย์ ซึ่งมีบทบาทในเรื่องการเงิน

๒. การรวมทุนของภาคเอกชนกับภาครัฐบาล ลักษณะของมาตรการเสริมนี้ไม่ได้ใช้ของราชการเป็นเพียงอย่างเดียว แต่ได้ใช้เงินของกระทรวงพาณิชย์เข้าร่วมด้วย

๓. การแก้ปัญหาในช่วงที่มีผลผลิตออกมา มาก ๆ คือ ตั้งแต่เดือนพฤศจิกายนจนถึงเดือนมีนาคม ซึ่งจากสถิติในทุกปีที่ผ่านมาราคาข้าวในช่วงนี้มีปัญหา

วิธีการในการดำเนินงาน

รัฐบาลได้มีมติให้กระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรดำเนินการให้ได้ภายในวันที่ ๒ มกราคม ดังนั้นจึงมีเวลาดำเนินการเพียง ๒-๓ สัปดาห์เพราะมาตรการเสริมนี้ได้ผ่านคณะรัฐมนตรีเศรษฐกิจเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม ๒๕๒๗

ในครั้งแรกได้มีการรวมทุนระหว่างกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรกับธนาคารพาณิชย์ในอัตราส่วนครึ่งต่อครึ่ง คือหนึ่งพันล้านบาทต่อหนึ่งพันล้านบาท แล้วได้เอาเงินจำนวนนี้ไปให้โรงสีในอัตราดอกเบี้ยต่ำ เหตุที่ดอกเบี้ยต่ำเพราะเป็นเงินของกองทุนสงเคราะห์เกษตรกรเอง และไม่ได้คิดดอกเบี้ย ส่วนเงินของธนาคารพาณิชย์นั้นทางธนาคารคิดดอกเบี้ยในอัตราของลูกค้าชั้นดี คือ ในอัตราร้อยละ ๑๖.๕ เมื่อนำเงินมาผสมกันจึงเหลืออัตราดอกเบี้ยเพียงร้อยละ ๘.๒๕ ซึ่งเป็นอัตราที่โรงสีเองก็พอใจ

วิธีการต่อไปก็คือ ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรได้กำหนดมาตรฐานราคาข้าวซึ่งเป็นดังนี้

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๕ % ราคามาตรฐานเกี่ยวนละ ๓,๐๐๐ บาท

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐ % ชั้นหนึ่ง ราคามาตรฐานเกี่ยวนละ ๓,๓๐๐ บาท

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐๐ % ชั้นสอง ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๒๐๐ บาท

ข้าวเปลือกเจ้า ชนิด ๑๐๐ % ชั้นสาม ราคามาตรฐานเกวียนละ ๓,๑๐๐ บาท

เมื่อโรงสีรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนา ในครั้งแรกใช้คำว่า “ขายฝาก” แล้วทางโรงสีใช้คำว่า “ซื้อฝาก” ภายหลังใช้คำว่า “ขายฝากกับขายชาติ” “ซื้อฝากกับซื้อชาติ” แต่ทางนักกฎหมายบอกว่าใช้ไม่ได้ เพราะวิธีของมาตรการเสริมนี้เมื่อชาวนานำข้าวมาขายถือว่ามาขาย แต่ยังไม่ได้ตกลงราคากันทั้งหมด เพียงแต่รับเงินไปครึ่งหนึ่งก่อน ส่วนอีกครึ่งหนึ่งขึ้นอยู่กับข้อตกลง กล่าวคือ เกษตรกรมีสิทธิที่จะตกลงขายครึ่งสุดท้ายเมื่อไรก็ได้ แต่ว่าถ้าตกลงราคาก่อน ๕๐ วัน ข้าวจะได้ราคาตามราคากลางที่เป็นอยู่ในขณะนั้น ถ้าหากส่งมอบหรือตกลงราคากันหลังจาก ๕๐ วัน แล้วก็จะได้ราคาตามกลางเหมือนกัน แต่ทางรัฐบาลให้หลักประกันไว้ว่าราคาซึ่งตกลงกันภายหลังส่งมอบนี้จะต้องไม่ต่ำกว่า ๓,๐๐๐ บาทต่อเกวียน สำหรับข้าวเปลือกเจ้าชนิด ๕ %

ที่กล่าวมานี้คือหลักการของมาตรการเสริม ซึ่งมีเหตุผลเพื่อให้มีการชะลอการขายในช่วงที่มีผลผลิตออกมามากในตอนต้นฤดูการผลิต เมื่อผ่านระยะนี้ไปแล้วเราคาดว่าราคาข้าวเปลือกจะสูงขึ้นและเกษตรกรจะคัดสินใจขายในช่วงนี้ราคาข้าวเปลือกก็จะขึ้น

สรุปปัญหาเรื่องนโยบายเสริมโดยกระทรวงพาณิชย์

ตั้งแต่ได้เริ่มมาตรการเสริมนโยบายข้าว ทางกระทรวงเกษตรและสหกรณ์ การเกษตรประสบกับปัญหาหลายประการพอสรุปได้ดังนี้

๑. ปัญหาความล่าช้าของมาตรการ ความล่าช้านี้เกิดขึ้นจากสาเหตุหลายประการด้วยกัน เช่น ปัญหาของธนาคารที่เข้าร่วม ธนาคารหลายแห่งต้องรอ

คำสั่งหรือการอนุมัติจากสำนักงานใหญ่ ต้องให้สำนักงานใหญ่ตัดสินใจว่าจะรับหรือไม่รับโรงสีซึ่งจะให้เงินกู้ โรงสีบางโรงก็ไม่มีหลักทรัพย์หรือหลักประกัน ทำให้ธนาคารไม่กล้าเสี่ยงให้เงินกู้ เมื่อโครงการดำเนินได้เข้าเกณฑ์กรที่จำเป็นต้องให้เงินก็ต้องรีบขายข้าวไปก่อน

๒. เกษตรกรต้องการรับเงินมากกว่า ๕๐% เกษตรกรต้องการจะได้รับเงินส่วนใหญ่ไปทันที ครั้งแรกทางกระทรวงเกษตรฯ จะให้เพียง ๓๐% เท่านั้น คือ คิดว่าเกษตรกรต้องใช้ ต้องใช้เงินในการทำนาทั้งปี ในระยะเวลา ๓ เดือนก็รับไป ๓๐% แต่ในความเป็นจริงเกษตรกรต้องการใช้เงินทั้งหมด เนื่องจากต้องใช้ในงานแต่งงาน โคนจุก บวชนาค ฯลฯ ภายหลังจึงได้เริ่มการจ่ายเงินงวดแรกเป็น ๘๐% เช่นเดียวกับที่ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์การเกษตรให้ในโครงการจำนำข้าว แต่ทางโรงสีก็มีปัญหาเพราะเก็บเขาเสียดอกเบี้ยเงินกู้ยืมออกเงินเพียง ๕๐% เท่านั้น อีกครึ่งหนึ่งสามารถเอาข้าวเปลือกไปสีเป็นข้าวสารขายได้ทันที แล้วเอาเงินไปหมุนให้คุ้มกับการเสี่ยงในกรณีที่ข้าวราคาสูงขึ้น

เมื่อให้มีการชำระเงินงวดแรกแก่ชาวนาถึง ๘๐% โรงสีจะเสียเงินที่จะนำไปหมุนเวียนเพียง ๒๐% ทำให้โรงสีไม่ค่อยกล้าเสี่ยง เพื่อแก้ปัญหาจึงต้องกลับมาพิจารณาแก้ไขในเรื่องอัตราดอกเบี้ย เมื่อคำนวณดูแล้วจึงเปลี่ยนอัตราการผสมเงินระหว่างรัฐบาลกับธนาคารพาณิชย์ใหม่เป็นอัตราส่วน ๖๕ ต่อ ๓๕ ซึ่งทำให้อัตราดอกเบี้ยที่โรงสีจะเสียเหลือเพียงอัตราร้อยละ ๕.๗๗๕ เท่านั้น ทางโรงสีเองก็พอใจ

ผลของการดำเนินงานตามโครงการ

ในวันแรกที่ประกาศใช้นโยบายเสริมราคาข้าวเปลือกให้สูงขึ้นทันทีราคาเกี่ยวนละ ๒๐๐ บาท คือ จากราคาเกี่ยวนละ ๒,๗๐๐ บาท เป็น ๒,๙๐๐ บาท และในช่วงระยะหลังนี้ราคาข้าวเปลือกยังคงอยู่ในระดับดังกล่าว อย่างไรก็ตามการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

รับซื้อข้าวตามโครงการยังมีปริมาณไม่มากนัก การจ่ายเงินของรัฐบาลที่ให้แก่ทางธนาคารพาณิชย์ได้จ่ายไปแล้วเป็นจำนวนเงิน ๕๓๐ ล้านบาท ในขณะที่การรับซื้อข้าวเปลือกจากชาวนามีเพียง ๘ พันกว่าตัน หรือประมาณเพียง ๑๕ ล้านบาทเท่านั้น แต่เหตุผลของมาตรการนี้คือต้องการให้ข้าวเปลือกอยู่ในระดับราคาที่ต่ำถึงแม้ว่าเราซื้อข้าวเปลือกได้น้อยแต่ราคาข้าวเปลือกอยู่ในระดับที่น่าพอใจ ก็ถือได้ว่าโครงการประสบความสำเร็จ

การปฏิบัติตามนโยบายในระดับพื้นที่ ปัญหาและข้อเสนอแนะแนวทางแก้ไข

โดยนางสุวิมลนา พงษ์พิณิจ ผู้ช่วยเกษตรจังหวัดฉะเชิงเทรา ฝ่ายวิชาการ นโยบายเสริมได้ผ่านคณะรัฐมนตรีเมื่อวันที่ ๑๘ ธันวาคม และให้ให้จังหวัดต่าง ๆ ดำเนินงานภายในวันที่ ๒ มกราคม การดำเนินงานนั้นต่างจังหวัดได้จัดตั้งคณะกรรมการดำเนินงานต่าง ๆ ออกเป็น ดังนี้

๑. คณะกรรมการ ระดับจังหวัดประกอบด้วยคณะกรรมการโดยมีผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน ประธานสภาจังหวัดและรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นรองประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องในจังหวัด นายอำเภอ ประธานกลุ่มเกษตรกร ประธานชุมชนสหกรณ์ ผู้แทนธนาคารพาณิชย์ ผู้แทนโรงสีข้าว

๒. คณะกรรมการระดับอำเภอ ประกอบด้วยคณะกรรมการโดยมีนายอำเภอเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้องในระดับอำเภอ สมาชิกสภาจังหวัดในแต่ละอำเภอ ประธานกลุ่มเกษตรกรระดับอำเภอ

เมื่อแต่งตั้งคณะกรรมการดำเนินงานแล้วทางคณะกรรมการระดับจังหวัดได้แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ประจำหน่วยรับซื้อข้าวเปลือก โดยประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการระดับอำเภอที่เกี่ยวข้องและประธานกลุ่มเกษตรกรในแต่ละอำเภอ

ขั้นต่อไป คือ แต่งตั้งเจ้าหน้าที่ผู้รับมอบหมายจากคณะกรรมการระดับจังหวัด เพื่อรับรองว่าเกษตรกรที่นำข้าวมาขายนั้นเป็นเกษตรกรซึ่งทำนาจริงแล้วข้าวเปลือกนั้นเป็นข้าวเปลือกซึ่งเกษตรกรผลิตได้จริง คำสั่งเหล่านี้ได้ออกเมื่อวันที่ ๒ มกราคม ในทางปฏิบัติผู้มีอำนาจแต่งตั้ง คือ นายอำเภอและปลัดอำเภอ

ขั้นต่อไป คือ การแต่งตั้งคณะกรรมการติดตามผลการปฏิบัติงาน ซึ่งประกอบด้วยรองผู้ว่าราชการจังหวัดเป็นประธาน กรรมการประกอบด้วยหัวหน้าส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ประธานกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัด ประธานชุมนุมสหกรณ์ระดับจังหวัด

ในการพิจารณาคัดเลือกโรงสีเข้าร่วมโครงการนี้ทางจังหวัดได้มอบหมายให้อำเภอและกิ่งอำเภอเป็นผู้ดำเนินงาน โดยเสนอขอความเห็นชอบจากประธานกลุ่มเกษตรกรระดับจังหวัด ในการดำเนินการของจังหวัดจะเชิงเทรามีโรงสีเข้าร่วมโครงการ ๑๓ โรง และได้ทำหลักประกันสัญญากับธนาคารพาณิชย์ไปแล้วจำนวน ๕ โรง ซึ่งอยู่ในเขต ๖ อำเภอ ๒ กิ่งอำเภอของจังหวัดเชิงเทรา

เมื่อได้ดำเนินการคัดเลือกโรงสีแล้ว และตั้งแต่คณะกรรมการระดับต่าง ๆ แล้วได้มีการประชุมชี้แจงในคณะกรรมการระดับต่าง ๆ ในกรณี พณฯ ท่านรัฐมนตรีว่าการกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตร นายณรงค์ วงศ์วรรณ ได้เดินทางมาร่วมประชุมคณะกรรมการระดับจังหวัด โดยเชิญผู้แทนของฝ่ายต่างๆ เช่น โรงสีข้าว ธนาคารพาณิชย์ กลุ่มเกษตรกรต่างๆ ชุมชนสหกรณ์ ฯลฯ ซึ่งมีส่วนเกี่ยวข้องกับโครงการทั้งหมดเข้าร่วมประชุมเพื่อชี้แจงนโยบายเมื่อวันที่ ๓ มกราคม

ผลการดำเนินงาน

สำหรับการปฏิบัติงานรับซื้อข้าวตามมาตรการเสริมปรากฏว่าในช่วงเดือนมกราคมนี้เป็นช่วงที่ผลผลิตข้าวของจังหวัดเชิงเทราได้ผ่านไปแล้ว เพราะผล

ผลิตจะออกมาก่อนที่จะประกาศใช้มาตรการนี้คือในเดือนตุลาคม และเดือนพฤศจิกายน จึงปรากฏว่าไม่ค่อยมีเกษตรกรมาขายข้าวมากนัก แต่คาดว่าในช่วงต่อไปคือในเดือนมีนาคมและเมษายนจะมีผลผลิตข้าวนาปรังต่อมาอีกครั้งหนึ่งซึ่งมาตรการนี้คงจะสามารถดำเนินไปสู่เป้าหมายได้ ตัวเลขที่ผ่านมารัฐซื้อข้าวที่ผ่านมาจากจังหวัดละเชิงเทราก็แค่เริ่มประกาศใช้ นโยบายจนถึงปัจจุบันนี้มีการรับซื้อข้าวตามมาตรการน้อยมาก คือ ที่ตำบลบางประกง ๔ ตัน และที่ตำบลบางน้ำเปรี้ยวอีก ?

ปัญหาของมาตรการเสริม

๑. ปัญหาความล่าช้าของมาตรการในจังหวัดละเชิงเทร่าจะผลิตข้าวเปลือกในช่วงแรกหรือข้าวนาปีในเดือนตุลาคมและพฤศจิกายน แต่ว่านโยบายนี้เริ่มดำเนินการในวันที่ ๒ มกราคม เพราะฉะนั้นในช่วงแรกนี้จึงไม่ทันต่อความต้องการของชาวนา

๒. ปัญหาในเรื่องความซับซ้อนของความขั้นตอนในการปฏิบัติงาน การที่เกษตรกรเอาข้าวไปขายให้โรงสีมีการหักสิ่งเจือปน ความชื้นซึ่งชาวนาคิดว่าทำให้ราคาตกลงไปไม่ได้ตามที่ควรจะเป็น ซึ่งทางเจ้าหน้าที่ได้ชี้แจงให้เกษตรกรเข้าใจว่า ความจริงแล้วพ่อค้าซึ่งรับซื้อข้าวที่ลานนวดก็ได้หักออกไปแล้วถึงจะได้ที่ราคา และนอกจากนี้ทางจังหวัดได้แต่งตั้งเกษตรกรจากกลุ่มเกษตรกร ชุมชุมสหกรณ์เป็นกรรมการในการตีราคาอยู่แล้ว และทางเราได้บอกแก่เกษตรกรว่าก่อนที่จะนำข้าวเปลือกมาขายให้แก่โรงสีให้นำตัวอย่างข้าวไปให้แก่โรงสีตีราคาก่อน ถ้าให้ราคาเป็นที่พอใจก็ค่อยนำข้าวมาขาย ซึ่งจะเป็นการแก้ปัญหาเมื่อเกิดความไม่พอใจกับราคาที่โรงสีให้แล้วต้องขนข้าวกลับมาบ้านอีก

๓. ปัญหาในเรื่องค่าขนส่ง การขนส่งข้าวไปขายยังโรงสีชาวนามีปัญหาในเรื่องยานพาหนะ การขายข้าวตามโครงการนี้ชาวนาต้องเสียค่าใช้จ่ายเพิ่มในการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ขนส่งทำให้ชาวนาไม่นิยมมาร่วมโครงการ สำหรับปัญหาทางราชการได้ขอความร่วมมือไปยังโรตีสานายนพาทนะมาช่วยรับซื้อข้าวจากเกษตรกร และขอให้กักค้ำยานพาทนะแก่เกษตรกรในราคาต่ำกว่าเอกชนทั่วไป

สำหรับทางจังหวัดจะเชิงเทราได้ดำเนินการครบถ้วนตามที่ได้รับการสั่งมา ทางจังหวัดก็คิดว่าโครงการนี้เป็นโครงการที่ได้พยายามทำงานร่วมกันระหว่างทางราชการและเอกชนเพื่อแก้ไขปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำ และเห็นว่ามาตรการนี้สามารถช่วยแก้ปัญหาราคาข้าวเปลือกได้มากกว่านโยบายเก่า ๆ ที่ผ่านมา ทางโรงสีเองก็จะได้เงินทุนคืนได้เร็วเพราะเราได้ใช้ธนาคารเข้าร่วม ทางด้านธนาคารพาณิชย์ก็จะได้รับผลประโยชน์ในค่านดอกเบี้ยจากโรงสี และทางโรงสีก็ได้เงินกู้ในอัตราดอกเบี้ยต่ำ คือ ร้อยละ ๕.๗๗๕ และยังสามารถเอาข้าวเปลือกไปหมุนเวียนได้ภายในสามเดือน สำหรับทางบ้านเกษตรกรคงจะได้รับประโยชน์คือ แทนที่จะขายข้าวได้ทันที มาตรการนี้สามารถเป็นหลักประกันได้ในเรื่องราคาไม่ให้พ่อค้าในท้องถิ่นกดราคาลงมากกว่านี้ได้

สถาบันวิทยบริการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ข้อกีดกันก่อนนโยบายข้าวและผลกระทบต่อเกษตรกร

โดย นายอมรอน ชำสุรีร์

กำนันตำบลสิงห์โตทอง

อำเภอบางน้ำเปรี้ยว จังหวัดฉะเชิงเทรา

เมื่อพูดถึงนโยบายข้าวหรือวิธีการแก้ปัญหาของรัฐบาลถือว่าเป็นปัญหาที่ไม่สามารถแก้ไขได้เพราะเจ้าหน้าที่ระดับสูงไม่ทราบปัญหาที่แท้จริง เมื่อไม่ทราบปัญหาเสียแล้วการแก้ที่ถูกต้องก็คงเป็นไปได้ ซึ่งเป็นปัญหาระดับสูง ในการประชุมระดับอำเภอผมได้เสนอแก่นายอำเภอว่า สิ่งเหล่านี้ไม่ได้เป็นประโยชน์เลย และจะทำไมบ้างให้รัฐบาลได้ทราบว่ามาตรการหรือนโยบายนั้นไม่เข้าทำและผมก็บอกแก่นายอำเภอว่าที่ไม่เข้าทำก็ไม่ควรทำ แต่ท่านบอกว่าท่านมีหน้าที่รับคำสั่งมาปฏิบัติ อย่างที่ฉะเชิงเทราเราหมักเงินค่าเอกสาร เจ้าหน้าที่ ไปจำนวนมากเป็นการลงทุนที่สูง แต่ว่าซื้อข้าวได้ไม่กี่เกวียน ยกตัวอย่างง่าย ๆ เงินทุนซึ่งมีถึง ๓,๐๐๐ ล้านบาท ค่าเนิการใน ๕๐ จังหวัด ๆ หนึ่งได้ประมาณ ๖๐ ล้านบาท กำหนดนโยบายรับซื้อข้าวเปลือก ๒ งวด งวดละ ๓๐ ล้านบาท อำเภอหนึ่งสามารถรับซื้อข้าวได้ ๑,๒๐๐ เกวียน จำนวน ๑,๒๐๐ เกวียนนี้ ถ้ารัฐบาลจะซื้อจริง ๆ หมู่บ้านเดียวก็ซื้อไม่พอแล้วอย่างหมู่บ้านสิงห์โตทองผลิตข้าวปีหนึ่งได้กว่า ๑,๒๐๐ เกวียน ถ้าเกิดว่านโยบายนี้เข้าทำและชาวบ้านจะขายจริง ๆ กำหนดแล้วรับซื้อข้าวแค่รอบเดียวก็ทำไม่ได้แล้ว

ปัญหาที่ ๒ คือ เมื่อเรารู้จักปัญหาว่าเราจะไปช่วยชาวนาโดยการรับซื้อข้าว จะต้องรู้ว่าต้นทุนการผลิตของชาวนาเป็นเท่าไร เมื่อปี ๒๕๑๕ ต้นทุนการ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ผลิตต่อไร่เป็น ๒,๙๒๐ บาท เมื่อปี ๒๕๒๗ ต้นทุนตกราว ๓,๒๖๒ บาทต่อเกี่ยว
ในการประชุมกลุ่มเกษตรกรทั้งประเทศก็รับทราบตัวเลขนี้ เมื่อทราบต้นทุนการ
ผลิตเป็นเช่นนี้ไม่ทราบว่ารัฐบาลประกันข้าวเปลือกเจ้าชนิด ๕% ในราคา ๓,๐๐๐
บาทได้อย่างไรกัน

ปัญหาต่อมา คือ ในการรับซื้อข้าวตามนโยบายนี้ชาวนามีปัญหาในเรื่อง
ค่าขนส่ง ชาวนาคือชนวนกลางนาไกลถึง ๒๐-๓๐ เส้น หากแยกตากฝนนอกกลาง
นาไม่มียุ้งฉางที่จะเก็บ ถ้าจะนำข้าวไปขายตามโครงการก็ต้องคิดค่าทางอำเภอถึง
สามวันจึงจะเข้าใจเรื่องราว เมื่อจะนำข้าวไปขายยังโรงสี ชาวนาไม่มียานพาหนะ
เป็นของตัวเองก็ต้องพึ่งพ่อค้า ซึ่งราคาค่าขนส่งต่อเกี่ยวไม่ต่ำกว่า ๑๐๐ บาท
เมื่อกำนวดแกล้วขายให้พ่อค้าก็กว่า เมื่อต้องเสียค่าใช้จ่ายคิดต่อกับอำเภออย่าง
น้อย ๆ ก็ ๓ เที้ยว ๆ ละ ๕๐ บาท รวมแล้วประมาณ ๑๕๐ บาท และในการ
ไปแจ้งความต้องการที่จะขายข้าวก็ต้องทำเป็นรายบุคคลแจ้งรวมกันก็ไม่ได้ ชาวนา
จะเอาเงินเหล่านี้มาจากไหน ค่าใช้จ่ายในการเกี่ยวข้าวก็ต้องเอามาจากพ่อค้าต้อง
ก็เขามา และถ้าไปขายให้รัฐบาล พ่อค้าก็กำนันหน้าก็ไม่ต้องกั๊กกัน และความจำเป็น
ที่ต้องรับขายข้าวก็เพราะจะปล่อยให้ยุ้งฉางตากฝนนอกกลางฝนนอกก็ต้องขายให้พ่อค้า

ในทางปฏิบัติแล้วมาตรการนี้รัฐบาลไม่ต้องซื้อหรือ พ่อค้าเองก็ซื้อ
เพราะราคาข้าวเปลือกชนิด ๕% ราคา ๓,๐๐๐ บาท ถ้ารับเงินไปก่อน ๕๐% ใน
ช่วงระยะเวลา ๙๐ วันนี้ พ่อค้าสามารถเอาข้าวไปสีเป็นข้าวสารไปกู้เงินจากราชการ
แล้วเอาเงินทุนได้สบายกว่าไปกู้ธนาคารอีก

ปัญหาในเรื่องราคาประกันนี้ ในปี ๒๕๒๓/๒๔ ราคาข้าวเปลือกชนิด
๕% สูงถึง ๓,๕๐๐ บาท ไม่รู้ว่ามีเหตุผลอะไรในปีนี้ถึงเหลือแค่ ๓,๐๐๐ บาท จะ
เป็นเพราะต้นทุนการผลิตลดลงมากก็เป็นไปไม่ได้ เพราะราคาปุ๋ยก็สูงขึ้น ราคา
น้ำมันก็สูงขึ้น ฯลฯ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

การที่รัฐบาลประกาศให้ชาวนาหนอรอไปอีกหน่อยประมาณเดือนกรกฎาคมและสิงหาคม ข้าวเปลือกราคาจะสูงขึ้นเป็น ๒,๓๐๐-๒,๔๐๐ บาท ความจริงข้าวในระยะนี้ไม่ได้อยู่ในมือชาวนา และถ้าจะให้ชาวนารอไปถึง ๖-๗ เดือนคงเป็นไปได้

ปัญหาความไม่ชัดเจนของเป้าหมายของนโยบาย การสต็อกข้าวนี้ผลของนโยบายจะเป็นอย่างไร จึงจะเรียกได้ว่านโยบายประสบความสำเร็จ รู้สึกว่าเลื่อนลอย วังเวง ชาวนาฟังไม่รู้เรื่อง

ความคิดเห็นของคุณปราโมทย์ น้อยใจบุญ ประธานคณะกรรมการกลางกลุ่มเกษตรกรจังหวัดฉะเชิงเทรา

มาตรการเสริมซึ่งรัฐบาลนำมาใช้ในบั้นทาง ชาวนาคิดว่าก็คือการแทรกแซงราคา การประกันราคา ฯลฯ นโยบายที่ผ่านก่อให้เกิดผลเสียหายต่อเงินกองทุนสงเคราะห์เกษตรกร ในนโยบายนี้เป็นการเอาเงินออกไปซื้อข้าวคราวเท่านั้น เงินที่จะได้คืนก็เต็มเม็ดเต็มหน่วยได้คืนอย่างร้อยเปอร์เซ็นต์แน่ ในด้านค่าใช้จ่ายก็ไม่ต้องเสียเมื่อเทียบกับนโยบายประกันราคาข้าวรัฐบาลต้องเสียค่าใช้จ่ายอีกเกวียนละประมาณ ๕๐๐ บาท ผลคืออีกประการหนึ่ง คือ เหมือนกับเป็นการเอาข้าวไปฝากโรงสีไว้ เกษตรกรได้ฟุ้งยั้งฉางของทางโรงสีซึ่งเกษตรกรเองไม่มีพอที่จะเก็บข้าวจำนวนมาก ๆ เอาไว้ได้

อย่างไรก็ตามในทางปฏิบัติมาตรการนี้ยังไม่ตรงกับเป้าหมายหลายประการเนื่องมาจากสาเหตุดังนี้

๑. การปฏิบัติงานล่าช้า ไม่ตรงกับระยะเวลาที่เกษตรกรมีข้าวอยู่ในมือ
๒. มีกฎเกณฑ์ ระเบียบต่าง ๆ มากมาย ทำให้ชาวนาหรือเกษตรกรไม่ค่อยนิยมมาขายข้าวตามโครงการเท่าใดนัก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๓. ปัญหาในเรื่องราคา ในการที่ราคาถึงแม้ว่าจะมีผู้แทนจากกลุ่มเกษตรกรหรือชุมนุมสหกรณ์เป็นตัวแทนทำหน้าที่ควบคุมดูแล ต่อรองกับทางโรงสี แต่อำนาจการต่อรองอยู่ที่โรงสีมากกว่าเพราะว่า เขามีเงินอยู่ในมือ ในการตรวจสอบเปอร์เซ็นต์ข้าวทางโรงสีบอกว่าเป็นข้าว ๑๕% ก็ต้องเป็น ๑๕% ถึงแม้ทางเราก็คิดว่าเป็นข้าว ๑๐% แน่ ๆ

๔. ปัญหาโรงสีถอนตัวออกจากโครงการ เนื่องจากเห็นว่ารัฐบาลให้เปลี่ยนแปลงเงินงวดแรกเป็น ๘๐% ทางโรงสีเห็นว่าจะไม่คุ้มเลยถอนตัวออกจากโครงการ ชาวนาจึงขายข้าวไม่ได้อีก

ความคิดเห็นก่อนนโยบายข้าวของอาจารย์สมภพ มานะรังสรรค์

จากการสัมมนาที่ผ่านมา นี้ คิดว่าเราพูดถึงปัญหาเฉพาะกันมากพอสมควร และผมก็คิดว่าเป็นสิ่งที่ดี แต่อย่างไรก็ตามการแก้ปัญหาเรื่องข้าวนี้ นอกจากจะมองปัญหาจุกย่อยแล้วเรายังต้องมองลักษณะแต่ละจุดของปัญหา และมองปัญหาในระยะยาวด้วยว่าเกี่ยวพันกันอย่างไร ทั้งในระดับประเทศและในระดับสากล คือในตลาดต่างประเทศด้วย

ปัญหาข้าวในตลาดโลก

ผมขอเริ่มโดยกล่าวถึงว่าเกิดอะไรขึ้นในระดับโลก และปัญหานี้ นำมาสู่ปัญหาเรื่องข้าวภายในประเทศอย่างไรบ้าง

ข้าวซึ่งมีการซื้อขายกันในตลาดโลกนี้มาประมาณ ๑๒ ล้านตัน ประเทศไทยเราส่งข้าวออกประมาณ ๔ ล้านตัน แนวโน้มที่น่าเป็นห่วงในเรื่องตลาดโลกนี้ คือ การไม่ขยายตัว และยังมีแนวโน้มว่าจะลดลงอีก ในการพยากรณ์ตลาดข้าวในปี ๒๕๒๘ คาดว่าความต้องการของตลาดโลกจะมีเพียง ๑๑.๖ ล้านตันเท่านั้น ถ้าจะสรุปปัญหาระดับสากลอาจแยกพิจารณาออกเป็น ๒ ประเด็น คือ ประเทศคู่แข่งของไทยและประเทศผู้ซื้อจากไทย

ประเทศคู่แข่งของไทยได้เปรียบเราหลายประการ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง สหรัฐอเมริกาปัจจุบันซื้อได้เปรียบเหล่านี้ คือ

๑. ต้นทุนของเขาต่ำอย่างเทียบกับเราไม่ได้ บางคนถึงข้อสงสัยว่าทำไม สหรัฐอเมริกาซึ่งเป็นประเทศอุตสาหกรรมที่เจริญแล้วจึงมีต้นทุนการผลิตข้าวต่ำ เพราะมีการนำเอาเครื่องมือการผลิตสมัยใหม่ เช่น รถแทรกเตอร์ เครื่องมือการผลิตที่ทันสมัยอื่น ๆ เข้ามามาก ซึ่งเป็นเช่นนั้นเพราะว่า ถ้าเราดูผลผลิตต่อไร่ของเขา แล้วตัวเลขก็คือ ไม่ต่ำกว่า ๑ เกวียนต่อไร่ ขณะที่ตัวเลขของไทยในปีที่แล้ว คือ ๒๘๕ กิโลกรัมต่อไร่ นี่คือสาเหตุใหญ่ที่ทำให้ต้นทุนการผลิตของเราสูงมาก ข้อสังเกตในเรื่องผลผลิตข้าวของไทยเรา คือ หลังจากรัฐบาลที่ ๕ เป็นต้นมา ผลผลิตของเราลดลงมาโดยตลอด ในสัญญาฉบับฝรั่งเมื่อปี ๒๓๙๘ เราผลิตได้ ๓๒๐ กิโลกรัมต่อไร่ซึ่งสูงกว่าตัวเลขในปีที่แล้ว

๒. นโยบายการช่วยเหลือทุกรูปแบบของรัฐบาลสหรัฐอเมริกา รัฐบาลสหรัฐอเมริกาใช้เศรษฐกิจระยะยาวแก่ประเทศผู้ซื้อ เช่น นโยบายให้เอาข้าวไปกินก่อน ๓ ปีแล้วค่อยจ่ายเงิน นอกจากนี้ยังใช้ข้าวเป็นยุทธโศปกรณ์ คือ เอาข้าวไปช่วยเหลือประเทศที่เป็นฝ่ายเขา ผูกใจพันมิตรของเขา ซึ่งเท่ากับเป็นการสกัดลาคค่าข้าวของเรา

๓. แนวโน้มที่ผ่านมาในช่วง ๒-๓ ปีนี้ รัฐบาลสหรัฐอเมริกาพยายามลดการทำนาโดยให้เงินอุดหนุนแก่ชาวนาที่ลดการทำนา แต่ปัจจุบันมีแนวโน้มว่า รัฐบาลสหรัฐอเมริกาคงยกเลิกนโยบายนี้ เพราะมีปัญหาในเรื่องเงิน

ปัจจุบันชาวนาสหรัฐอเมริกามากกว่า ๕๐% มีรายได้ต่อบีสูงถึง ๓๐๐,๐๐๐ เหรียญสหรัฐหรือประมาณ ๗-๘ ล้านบาท และนับวันชาวนาขนาดใหญ่จะเพิ่มมากขึ้นเรื่อย ๆ ชาวนาขนาดกลางทยอยลงเรื่อย ๆ เช่นกัน เหลือแต่ชาวนาขนาดใหญ่กับขนาดเล็ก ที่เป็นเช่นนั้นเพราะชาวนาขนาดเล็กนอกจากจะทำนาแล้ว ยัง

สามารถรับจ้างแรงงานตามโรงงานอุตสาหกรรมได้ แต่อย่างไรก็ตาม ชาวนาขนาดใหญ่มีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งก็หมายความว่าประสิทธิภาพการผลิตจะเพิ่มมากขึ้น ซึ่งยิ่งจะทำให้ต้นทุนการผลิตต่ำลง ไปด้วย

ในกรณีของไทยเรา ขณะนี้คู่แข่งของเราพยายามให้ความช่วยเหลือทุกรูปแบบ รัฐบาลให้ความช่วยเหลือแก่การส่งออก แต่รัฐบาลของเรากลับปฏิบัติในทางตรงกันข้าม

ที่นี้ลองมาดูตลาดข้าวหรือประเทศผู้ซื้อข้าวของไทยบ้าง กลุ่มประเทศผู้ซื้อแบ่งออกเป็น ๒ กลุ่ม คือ กลุ่มประเทศที่ร่ำรวยซึ่งได้แก่ ประเทศในยุโรป ญี่ปุ่น และกลุ่มประเทศผู้ยากจนได้แก่ประเทศในกลุ่มอาฟริกา คือ ในจีเรีย เซเนกัล ตลาดข้าวของไทยในกลุ่มที่ร่ำรวยเกือบหมดไม่ได้ซื้อข้าวจากไทยเลย ญี่ปุ่นมีประชากรถึง ๑๒๐ ล้านคน แต่เกือบว่าเขาทำนาเลี้ยงประชากรทั้งประเทศได้ และยังมีข้าวเหลือส่งออกมายกกับไทยเสียด้วยซ้ำ ในประเทศกลุ่มตลาดร่วมยุโรป ก็ปรากฏว่าผลิตข้าวได้ปีละ ๑๐ กว่าล้านตัน

ตลาดข้าวซึ่งเราสามารถส่งออก ได้จึงเหลือเพียงตลาดในกลุ่มประเทศที่ยากจนเท่านั้น ซึ่งส่วนใหญ่ซื้อข้าวหักและปลายข้าว และอีกกลุ่มหนึ่ง คือ ประเทศในตะวันออกกลาง ปัจจุบันนี้เราสามารถขายข้าวหนึ่งในตลาดตะวันออกกลางได้มากซึ่งเป็นข้าวที่คุณภาพต่ำ ส่วนข้าวที่คุณภาพดีนั้นปากีสถานเขาคองตลาดอยู่

ตลาดข้าวของไทยเราจึงไม่มีเสถียรภาพเลย และในปีที่ผ่านมาเราเจอกับปัญหาใหญ่ คือ ประเทศที่รับซื้อข้าวสามารถผลิตข้าวได้มากขึ้น ทำให้ไม่ต้องรับซื้อข้าวจากเรา หลายประเทศซึ่งเป็นลูกค้าได้เร่งการผลิตข้าว ในมาเลเซียให้ความช่วยเหลือแก่ชาวนาโดยออกค่าปุ๋ย ค่ายาฆ่าแมลงให้ และยังให้เงินอุดหนุนแก่ชาวนาเพียงแต่ขอให้มาทำนาเท่านั้น ซึ่งเขาสามารถทำได้เพราะมีทรัพยากรธรรมชาติอยู่มาก

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาการผลิตภายในประเทศ

ปัญหาการผลิตภายในประเทศของเรา คือ การผลิตส่วนใหญ่เป็นการผลิตแบบยังชีพซึ่งเป็นการผลิตที่ใช้ต้นทุนการผลิตสูงเมื่อเทียบกับผลผลิตที่ได้เป็นการผลิตแบบทำไว้กินเองมีเหลือค้อยขาย กรณีของฉะเชิงเทราอาจจะเป็นแบบการค้าอยู่มาก แต่ภาคอื่น ๆ การผลิตแบบยังชีพยังมีอยู่มาก ประเทศไทยมีเนื้อที่ทำนาอยู่ประมาณ ๖๑ ล้านไร่ จำนวน ๓๑ กว่าล้านไร่อยู่ในภาคอีสาน

การทำนาแบบยังชีพมีแนวโน้มสูงขึ้นเรื่อย ๆ ตัวเลขจากกระทรวงเกษตรและสหกรณ์การเกษตรมีข้อมูลที่น่าสนใจ คือ พื้นที่ในแถบที่ลุ่มภาคกลางซึ่งเป็นที่ราบลุ่มน้ำแควจังหวัดอยุธยา อ่างทอง สหบุรี ลดหายไปประมาณ ๒ ล้านไร่ แต่ในช่วงเวลาเดียวกันพื้นที่ในแถบอีสานตอนใต้กับภาคเหนือตอนใน ซึ่งเป็นเขตเกษตรแบบยังชีพกลับมีเนื้อที่ทำนาเพิ่มมากขึ้นมาก แนวโน้มนี้น่ากลัวมาก เพราะการผลิตแบบนี้เราไม่สามารถควบคุมและวางแผนได้เลย ชาวนาจะไม่ลดการผลิตข้าวเนื่องจากต้องเอาไว้บริโภค

ปัญหาจากนโยบายของรัฐ

นโยบายสต็อกข้าว ไม่เหมาะสม การสต็อกข้าวไม่ส่งผลให้การส่งข้าวออกขายในต่างประเทศเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากช่วงระยะเวลาของนโยบายที่ประกาศใช้ไม่เหมาะสม

การใช้เงินนับพันล้านให้โรงสีใช้เงินรับซื้อข้าวจากชาวนา จากการออกสำรวจพบว่าโอกาสที่ชาวนาจะขายข้าวให้โรงสีโดยตรงแทบไม่มีเลย ทั้งนี้เพราะชาวนา ๘๐-๙๐% ในภาคอีสานและภาคเหนือต้องขายข้าวผ่านพ่อค้าคนกลาง และข้อสังเกตอีกข้อหนึ่ง คือ ชาวนามีข้าวเหลือไม่มากและต้องเก็บส่วนหนึ่งเอาไว้กินเอง

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

ปัญหาอีกข้อหนึ่ง คือ ปัญหาในเรื่องข้าวสาร ปรากฏว่าชาวนาไม่ค่อยได้รับข้าวสารในทันตลาด เช่น การเปลี่ยนแปลงราคา นโยบายของรัฐบาลในแต่ละปี ฯลฯ ซึ่งปัจจุบันนี้สภาพของชาวนาแยกกันอยู่ไม่รวมตัวเป็นองค์กร

ในเรื่องนโยบายจำนำข้าว ปัญหาก็คือค่าใช้จ่าย ถ้าหากสิ่งเจือปนความชื้นแม้ว่าบางที่ชาวนาขายได้ในราคาประกันแต่ก็มีปัญหาในเรื่องการชั่งวัดโดยปริมาณข้าวที่ถูกทวงไปแล้วบางทีก็ไม่คุ้มกันเลย ปัจจุบันได้มีพระราชบัญญัติเกี่ยวกับการซื้อขายกำหนดว่าการซื้อขายต้องใช้ตราชั่งเพียงอย่างเดียว แต่ว่ากฎหมายนี้ไม่มีความหมายเลยเพราะส่วนใหญ่ขายแบบใช้ดังตวง

ปัญหาความค้ำยประสิทธิภาพของนโยบาย โดยเฉพาะการดำเนินนโยบายนมขั้นหวานตรามะลิหรือตราหมี คือ เป็นนโยบายสำเร็จรูป หมายความว่า รัฐบาลมีนโยบายอยู่บนนโยบายหนึ่งก็ใช้ดำเนินการแบบครบวงจร โดยไม่ได้คำนึงถึงสภาพการผลิต พื้นที่การผลิต ฯลฯ อย่างเช่น ในภาคเหนือและอีสานการผลิตส่วนใหญ่เป็นแบบยังชีพ มีอัตราการถือครองที่ดินเพียงครอบครัวละ 6-7 ไร่ เท่านั้นได้ข้าวจากการทำนาปีละไม่เกิน ๓ เกวียน เพราะฉะนั้นจะเหลือขายเพียงนิดหน่อย แต่การผลิตในภาคเหนือตอนล่างการถือครองที่ดินประมาณครอบครัวละ ๓๐ กว่าไร่ ซึ่งเห็นว่าสภาพต่าง ๆ แตกต่างกันมาก การดำเนินนโยบายแบบสำเร็จรูปนี้จึงไม่สามารถนำไปสู่ความสำเร็จได้

ข้อเสนอแนะต่อนโยบายและแนวทางแก้ไข

๑. เพิ่มความคล่องตัวในการเร่งการส่งออก โดยเน้นให้มีการค้าเสรี ในแง่ของการส่งออกจะต้องเพิ่มความคล่องตัวให้สามารถแข่งขันกับตลาดโลกได้ จำเป็นที่จะต้องเปิดการค้าแบบเสรี ส่วนขั้นตอนนั้นเป็นเรื่องที่จะต้องว่ากันในรายละเอียดอีก และอีกสิ่งหนึ่งที่รัฐบาลต้องทำให้ได้ คือ ต้องมีความจริงจังและจริงจังในการดำเนินงาน

๒. ให้ความสำคัญแก่องค์กรเกษตรกรให้มากขึ้น ส่งเสริมความรู้ใน
 ด้านการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม ให้สามารถที่จะพัฒนาตัวเองขึ้นมาเป็นนัก
 วิชาผลประโยชน์ของตัวเองอันพึงมีได้ เท่าที่ผ่านมา ความล้มเหลวก็คือ
 เป็นการส่งเสริมจากข้างบนลงมาสู่ชาวนา หมายความว่า ขึ้นอยู่กับกรมส่งเสริม
 การเกษตรและสหกรณ์การเกษตรบ้างกรมส่งเสริมสหกรณ์บ้าง

๓. ต้องมีการให้ข่าวสารด้านตลาด เรื่องข่าวสารการตลาดควรเพิ่ม
 ส่งเสริมให้บุคลากรทางบ้านเจ้าหน้าที่ และเกษตรกรเองให้หันมาสนใจภาวะการ
 ตลาดเช่นการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของราคาข้าว ภาวะการผลิต การเปลี่ยน-
 แปลงในตลาดโลก

๔. รัฐควรส่งเสริมให้มีการเครดิตการขาย และสต็อกข้าวซึ่งจะกระตุ้น
 ตลาดข้าวได้มาก กล่าวคือ ถ้าพ่อค้าส่งออกรายใหญ่ขายข้าวได้มาก รัฐก็จะให้เครดิต
 ในเรื่องเงินกู้หรือโควตาการส่งออกเพิ่มมากขึ้น

ที่ผ่านมาเรามีนโยบายที่ขัดกันในวันนโยบายเอง คือ เราต้องการให้มี
 การส่งออกมากแต่กลับให้พ่อค้าเก็บข้าวไว้ให้มาก ๆ

ข้อคิดเห็นของคุณป้า สวดสวัสดิ์ ประธานกลุ่มเกษตรกรเลี้ยงสัตว์แปลงยาว

เรื่องของชาวนาที่เป็นหนี้สินกันอยู่ในขณะนี้ เกี่ยวเนื่องมาจากนักวิชา
 การนี้แหละ ตั้งแต่ ปี พ.ศ. ๒๕๕๔ กรมส่งเสริมเกษตรกรส่งรถไถไปไถนาที่
 บ้านปรากฏว่าจนถึงขณะนี้ทางกรมฯ ยังไม่ได้รับเงินค่าไถนาเลย ตั้งแต่่นั้นมา
 ชาวนาจึงเริ่มเป็นหนี้สินกัน เพราะนักวิชาการนี้แหละ ต่อมานักวิชาการเอาพันธุ์
 ข้าวเหลืองไปแนะนำก็เริ่มปลูกข้าวเหลืองกัน ที่นี้ต้องใส่ปุ๋ยเพราะเขาบอกว่าจะ
 ได้ไร่ละมาก ๆ ก็ไปซื้อปุ๋ยมาใส่กันเมื่อประมาณ พ.ศ. ๒๕๕๗ ก็เป็นหนี้ค่าปุ๋ย
 กันอีก และเมื่อมาซื้อ “ควายเหล็ก” ของ ม.ร.ว. เทพฤทธิ์ เทวกุล ราคา

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

๒๕,๐๐๐ บาท ชายหมุขยคววยแล้วยังเป็นหนี้เขากอีก ๑๕,๐๐๐ บาท ก็นักวิชา
การอีกนั่นแหละ

นอกจากนี้แล้วยังมีนักวิชาการแนะนำให้ทำโน่นทำนี่อีกเพื่อเพิ่มผลผลิต
แต่ทำไม่ไม่เพิ่มผลผลิตให้เรา เมื่อพูดถึงนโยบายข้าวสิ่งที่พิจารณาก็คือ ทำไม่ไม่
เน้นการหาตลาด ไม่รู้ว่าเป็นนโยบายที่ถูกหรือเปล่านั้น เราหกรอกให้เราผลิตให้ได้
มาก ๆ เพื่ออาจารย์จะได้กินข้าวในราคาถูกกันหรือเปล่านั้นไม่รู้ ในเรื่องการทำนา
ข้อเสนอให้ทำนากันแต่น้อย ใช้ปุ๋ยคอกเพื่อลดต้นทุนการผลิตจะสามารถแก้ไข
ปัญหาได้

ข้อคิดเห็นของคุณขวัญชัย รักษาพันธ์ เลขาธิการคณะกรรมการกลางกลุ่ม
เกษตรกร จังหวัดฉะเชิงเทรา

การลดต้นทุนการผลิตข้าวนาทำกันอยู่แล้ว อย่างเช่น การทำนาค่าก็ได้
เปลี่ยนมาเป็นนาหว่านน้ำตม การใช้ปุ๋ยนั้นก็พยายามลดลง นอกจากนี้ที่ตำบล
เทพราช ยังลดการใช้ยาฆ่าแมลงโดยใช้แสงไฟล่อแมลงแทน วิธีการก็คือ ใช้
แสงไฟจากหลอดไฟฟ้าซึ่งต่อออกมาจากบ้าน ถ้าหมู่บ้านใดไม่มีไฟฟ้าใช้ก็ใช้หม้อ
แบบเทอร์แทนก็ได้ ใต้หลอดไฟฟ้าก็ชุกหลุมให้กว้างประมาณ ๑ วา แล้วเอา
น้ำมันเครื่องโตให้ลอยอยู่บนผิวน้ำ เมื่อแมลงมาเล่นไฟจะตกไปติดกับน้ำมัน
เครื่องตาย ซึ่งปัจจุบันนี้นิยมทำกันมากในจังหวัดฉะเชิงเทรา นอกจากฆ่าแมลง
ได้โดยตรงแล้ว ยังสามารถเป็นเครื่องเตือนภัยในการระบาดของแมลงได้เป็น
อย่างดี เพราะถ้ามีแมลงชนิดใดมากทกหลุมมาก ๆ ก็แสดงว่ามีแมลงชนิดนั้น
ระบาดในไร่นา

ข้อคิดเห็นของ รศ. สัตวแพทย์ประสิทธิ์ โพธิ์บัลย์

เสนอให้มีการพิจารณาดังบทบาทขององค์กรเกษตรกรทั้งในแง่การต่อ
รอง เพื่อรักษาสถลประโยชน์ของกลุ่มและการช่วยเหลือกันเองภายในกลุ่มด้วย

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ชาญชัย ลิ้มเปี้ยกร

การจะตัดสินว่านโยบายกระทรวงพาณิชย์ดีหรือไม่ดีนั้นยังโต้แย้งกันอยู่ และในเรื่องความล่าช้านั้นอาจจะต้องไปพิสูจน์กันในเรื่องข้าวนาปรังก็ได้ ยังมีเวลาพิสูจน์กันอีกน่าจะมีการประเมินผลของนโยบายนี้ ถ้าเราสามารถประมวลนโยบายออกมาทั้งปี ก็จะเป็นการช่วยสะท้อนภาพได้บ้างว่า สำหรับปีหน้าจะเป็นอย่างไร เพราะปัญหาผลิตผลการเกษตรมีความแปรเปลี่ยนอยู่ใน ๓ ระดับ

๑. แนวโน้มของการแปรเปลี่ยนซึ่งมองกันหลาย ๆ ปี คุเหมื่อนมีแนวโน้มที่เลวลงเมื่อก่อนนี้เกี่ยวละ ๓,๕๐๐ บาท

๒. แนวโน้มทางฤดูกาล จะว่าอยู่รอบ ๆ แนวโน้มช่วงกว้าง ปัญหาในแนวโน้มแบบนี้ คือ ช่วงเวลาหลังจากข้าวนาปรังไปแล้วราคาข้าวจะสูงขึ้นซึ่งเป็นวัฏจักรตลอดทั้งปี แต่ว่าถ้าคิดในรอบ ๓-๕ ปีขึ้นไป แนวโน้มอย่างนี้จะเป็นอย่างไร ถ้าเรามองเห็นแนวโน้มอย่างนี้จะช่วยได้มาก

๓. แนวโน้มซึ่งมีผลก่อนนโยบาย ราคาข้าวขึ้น ๆ ลง ๆ อยู่ก็จริง แต่ว่าการทุ่มซื้อข้าวในคอนตันฤดูอาจจะทำให้ราคาข้าวสูงขึ้น ซึ่งการขึ้นลงของแนวโน้มแบบนี้มีอยู่แบบซ้ำ ๆ กัน ซึ่งเป็นเรื่องน่าศึกษามาก เพื่อที่จะคาดการณ์ถึงแนวโน้มในปีถัดไป หรืออาจจะบอกได้ว่านโยบายไหนดีหรือไม่ดี

การกำหนดราคาข้าวในแต่ละปี หรือการส่งออกในแนวโน้มทั่วไปไปเป็นการกำหนดจากการแข่งขันในตลาดโลก ตัวเลขนี้ไม่แน่ใจว่ามีหรือเปล่า ซึ่งนักวิชาการน่าจะทำได้ที่จะคาดการณ์ถึงแนวโน้มตลาดโลก ซึ่งจะเป็นการทำให้นโยบายการส่งออกดีขึ้น

ถ้าราคาถูกกำหนดโดยตลาดโลก การลดต้นทุนการผลิตจะทำอย่างไร คิดว่าเทคโนโลยีเป็นเรื่องที่น่าจะต้องใช้ในการลดต้นทุนการผลิตประกอบกับ

จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

มาตรการของกลุ่มเกษตรกรที่จะใช้กับรัฐบาล ให้ลดราคาปุ๋ยหรือเครื่องมือในการผลิตต่าง ๆ ลงไป ประกอบกับการพยายามพึ่งตนเองของเกษตรกร และเทคโนโลยีในการเพิ่มผลผลิตนั้นคิดว่ายังไม่ให้นำมาใช้ เพราะผลผลิตที่เป็นอยู่ในปัจจุบันคือ ๑๙.๑ ล้านตัน เรายังขายได้ไม่หมด

สรุปการสัมมนา (ผู้ช่วยศาสตราจารย์ สุวิชัย หวันแก้ว)

ในการพูดคุยเกี่ยวกับนโยบายข้าวและมาตรการเสริมข้อสรุปที่ชัดเจน คือ ในกรณีของจังหวัดฉะเชิงเทรา นโยบายข้าวที่ผ่านมานี้ ๒๕๒๗/๒๘ ยังไม่ประสบผลสำเร็จอาจเนื่องมาจากสาเหตุต่าง ๆ ดังนี้

๑. ความค้อยประสิทธิภาพของ มาตรการ หรือนโยบายเนื่องจากความล่าช้าอาจจะทันเฉพาะบางท้องที่

๒. กติกาเปลี่ยนกันบ่อย นโยบายที่ผ่านมามีเหมือนว่าจะเป็นที่อุปสรรคแทนที่จะแก้กันในระยะยาว

๓. นโยบายไม่สอดคล้องกับภาพ ไม่ได้คำนึงถึงสภาพของท้องที่ซึ่งมีความแตกต่างกัน

๔. ปัญหาความยุ่งยากซับซ้อน ทำให้เกษตรกรไม่ค่อยนำข้าวมาขาย

๕. กลไกในการดำเนินงานซับซ้อนจนทำให้วิธีการทำงานที่เป็นเอกภาพในระดับต่าง ๆ เป็นไปได้ยาก

๖. สถาบันองค์กรของเกษตรกรอ่อนแอ โดยถูกทำให้อ่อนแอไม่มีบทบาทในการเป็นตัวแทนรักษาผลประโยชน์ของกลุ่ม

ความผิดพลาดหรือความบกพร่องนี้ทำให้มาตรการเสริมไม่สามารไปสู่ความสำเร็จตามเป้าหมายที่วางไว้ได้มากนัก ซึ่งความเห็นต่อมาตรการเสริมของผู้ร่วมสัมมนาแบ่งเป็นสองฝ่าย คือ

๑. เห็นว่ามาตรการนี้ยังสามารถแก้ปัญหาราคาข้าวเปลือกตกต่ำได้ แต่ต้องแก้ไขปรับปรุงให้ทันกับเหตุการณ์ และให้มีประสิทธิภาพมากขึ้น

๒. เห็นว่าต้องปรับปรุงนโยบายหลัก คือ ต้องให้มีการกำเริบที่แท้จริง การสต็อกข้าวเป็นการส่งเสริมให้มีการผูกขาดการค้าข้าวซึ่งจะเป็นประโยชน์เฉพาะผู้ส่งออกรายใหญ่

ปัญหาอีกปัญหาหนึ่งซึ่งนำมาตกเดียวกัน คือ เรื่องภาษีโดยตรงที่รัฐบาลเก็บจากชาวนา เช่น ค่าพรีเมียมข้าว ภาษีส่งออก ฯลฯ ควรได้รับการแก้ไขหรือยกเลิกไปเสียเลย

แนวทางแก้ไข

สำหรับแนวทางแก้ไขที่เราแยกการพิจารณาออกเป็น ๒ ระดับ คือ

๑. ในระดับชาติ
๒. ในระดับองค์กรหรือในระดับท้องถิ่น

๑. ในปัญหาระดับชาติหรือระดับนโยบายคือความค้ำประกันประสิทธิภาพของนโยบายทางออกก็คือ จะต้องเป็นนโยบายระยะยาว ไม่ใช่เป็นการแก้ไขปัญหาเฉพาะหน้าและเปลี่ยนนโยบายกันบ่อย ๆ ต้องมีการวางแผนที่ดี และมีการเสนอให้วางแผนการส่งออกที่มีประสิทธิภาพกว่านี้

๒. ทางออกของปัญหาความไม่สอดคล้องกับสภาพของนโยบาย นโยบายที่ผ่านมากดูเหมือนจะไม่ได้สะท้อนข้อเท็จจริงจากท้องถิ่นเท่าที่ควร เป็นข้อเสนอของนักวิชาการที่นั่งทำงานอยู่แต่ในส่วนกลาง ข้อเท็จจริงที่ถูกนำมาพิจารณาแก้ไขที่จะวางนโยบายจึงมีอยู่จำกัด แม้แต่มาตรการเสริมเองก็ต้องเปลี่ยนแปลงหลายครั้ง การพิจารณาในการกำหนดนโยบายท้องถิ่นควรมีบทบาทมากขึ้น ซึ่งหมายถึงบทบาทของสถาบันเกษตรกร และองค์กรของรัฐในระดับท้องถิ่นจำต้องมีมากขึ้น

๓. ทางออกของความซับซ้อนของนโยบาย จะต้องทำให้สอดคล้องกัน ไม่ใช่ทำให้ยุ่งยากจนปฏิบัติไม่ได้ ซึ่งเกษตรกรทั้งข้อสงสัยว่าเป็นนโยบายหลอกลวงชาวนาหรือเปล่า เพราะปัญหาความซับซ้อนนี้ทำให้เกิดปัญหาความไม่สำเร็จของนโยบาย จึงนำไปสู่ข้อเสนอให้รัฐบาลมีความจริงใจและความจริงจังในการปรับนโยบายทั้งหมดให้สอดคล้องกับสภาพความเป็นจริง

๔. หน่วยงานระดับสูงต้องส่งเสริมองค์กรเกษตรกรให้มีความสามารถที่จะพึ่งตนเองได้มากกว่านี้ ต้องใจกว้างที่จะส่งเสริมให้องค์กรเหล่านี้มีความรู้ในเรื่องการตลาด เจ้าหน้าที่ในด้านการตลาดน่าจะมุ่งส่งเสริมองค์กรเหล่านี้ได้ เพื่อให้มีข่าวสารการตลาด พืชผลเศรษฐกิจที่จะช่วยแก้ไขปัญหาการเอาเปรียบของพ่อค้าได้ นอกจากนี้ทางองค์กรระดับสูงต้องปรับนโยบายในเชิงที่สนับสนุน ไม่ใช่มีแต่มุ่งควบคุมเพราะระแวงสงสัยองค์กรเหล่านี้ในด้านการเมืองบ้าง ในด้านส่วนตัวบ้าง

ทางออกและทางแก้ปัญหาของปัญหาคงจะไม่ใช้เสนอแบบสำเร็จรูปจากส่วนกลาง แต่จะต้องทำใน ๒ ระดับ ระดับหนึ่งก็คือนโยบายระดับสูงจะต้องเอาใจใส่ติดตามการสัมมนาในวันนี้ จึงเป็นการเสนอความเห็นว่ายากจะเห็นนโยบายดีกว่านี้ อยากให้รัฐบาลปรับปรุงแก้ไขปัญหาต่าง ๆ อีกระดับหนึ่ง คือการพึ่งตนเองในท้องถิ่นองค์กรชาวนาหรือสถาบันเกษตรกรน่าจะได้รับการสนับสนุนทั้งในแง่วิชาการ เทคนิค และการสนับสนุนจากองค์กรระดับสูงด้วย

สถาบันส่งเสริมวิชาการ
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย